

ISTORIA GENERALA

A

ROMÂNILORU

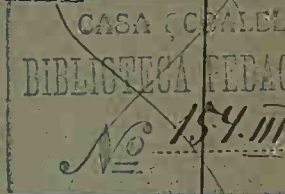
DIN

AMËNDOUË DACILE

DE

IOAN N. SOIMESCU

VOLUMULŪ AL TRILE

BUCURESCI

24, TIPOGRAFIA MODERNA GREGORIE LUIS, STRADA ACADEMIEI, 24.

1889

ISTORIA GENERALĂ

ROMÂNILORŪ DIN AMËNDOUE DACIILE

ADMINISTRAȚIA CASEI ȘCOALELOR

BIBLIOTECA PEDAGOGICĂ

Carte ^{donată} ~~cumpărată~~ de M. Pollack, anticar
cu oferta reg. la No.

~~de~~ 23. II 1910

ISTORIA GENERALA

A

ROMÂNILORU

DIN

AMËNDOUË DACILE

DE

IOAN N. SOIMESCU

VOLUMULŪ AL TREILEA

BUCURESCI

24, TIPOGRAFIA MODERNA GREGORIE LUIS, STRADA ACADEMIEI, 24.

1889

191174

234884

5301

7777D

BIBLIOTECA CENTRALA UNIVERSITARA
BUCURESTI
COTA 7777

PC 196/04

~~BIBLIOTECA CENTRALA UNIVERSITARA
Cota 7777 Dublet
SINCRON 141174~~

B.C.U. Bucuresti

C141174

Tablă de materii coprinse în acestu volum.

PERIÓDA IV.

De la Radu X, Șerban Basarab și până la Fanarioți. 1601-1716.

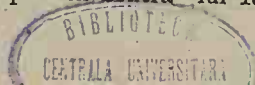
Pagina

Capitolul I—Radu X, Șerban Basarab 1601-1611.

Boerii, adunați în lagărü la Stoenestî, alegü Domnü pe Șerban Bassarab. Simeon Movilă intră cu armie în România. Șerban bate și gonește pe Simeon Movilă până la hotarele Moldovei. Șerban intră cu óstea în Transilvania în contra lui Moise Secuiulü. Șerban reintră în țeră și înfrânge insurecțiunea ce voia să-lü restórne. Șerban închee pace cu Bocica. Marea bătălie dupe apa Teléjenu dintre Șerban și Simeon Movilă. Victorie strălucită a lui Șerban. Șerban vine cu óste în țeră de-și redobândește tronulü. Bătălia dintre Șerban și Gabrielü Batori. Batori este învinsü de Șerbanü. Radu fiulü lui Mihnea apucă tronulü lui Șerban. Serban trece în Moldova. 1

Capitolulü II.—Radu XI, fiulü lui Mihnea Turcitu. 1611—1616.

Radu ocupă cu fanarioți tóte funcțiunile Statulü. Boerii conspiră în contra lui Radu și a

- fanarioșilor. Radu prinde și pedepsește cu moarte pe insurgenți. Radu în unire cu Stefan Tomșa și cu Hanul Tătarilor se duc în Transilvania să pue în scaun pe Gabrielu Batori. Radu scos din domnie. 50
- Capitolul III.*—Alexandru IV Elie, 1616-1618. Boerii conspiră pentru uciderea grecilor. Alexandru ucide pe Cristea Vornicu. Lupu paharnicu intră în țară cu oște numeroasă din Ardelu. Alexandru fuge din țară. Românii își resbună în contra Grecilor. Lupu Paharnicu se proclamă domn. Porța trimite domn pe Gabrielu Movilă. 56
- Capitolul IV.*—Gabrielu Movilă 1618-1619 . . . 62
- Capitolul V.*—Radu XI, fiul lui Mihnea turcitu, a doa domnie. 1619-1623. 63
- Capitolul VI.*—Alexandru V (coconulu) fiul lui Radu XI. 1623-1628 65
- Capitolul VII.*—Alexandru IV Elie, a doa domnie 1628-1630. 66
- Capitolul VIII.*—Leon I, fiul lui Stefan Tomșa, Domnulu Moldovei. 1630-1633.
- Leon împlinește de la boeri impositel. ce nu pôte lua de la sătenii. Matei Bassarab fuge în Ardelu. Boerii pribegii intră în țară cu oște ardelenă. Bătălia de la satulu Prisiceni. Abaza-Pașa îmbracă pe Matei cu caftanu. 67
- Capitolul IX.*—Matei Bassarab. 1633-1654.
- Matei Bassarab începe luptel. pentru întărirea domniei. Bătălia decisivă dintre Radu XII și Matei Bassarab. Matei este recunoscut și întăritu din noou domn al țării. Luptel. dintre Matei Bassarab și Vasile Lupu. Bătălia de la satulu Nenișoru. Ghinea grecu și Radu Vărzaru ministrii lui Matei Bassarab. Gheorghe Racoti

și Matei Basarab năvălesc cu armele în Moldova. Matei și Racoți vor să pue domn în locul lui Vasile Lupu pe Stefan Gheorghită. Bătălia de la Potricani. Vasile Lupu intră cu oște în Moldova. Bătălia de la Finta. Oștile lui Matei se revoltă în contră-i. Ghinea greco și Radu Vărzaru sunt uciși de oștile revoltate . . . 74

Capitolul X.—Constantin I Bassarab 1654-1658.

Porta recunoște pe Constantin Bassarab ca Domn ales de țară. Constantin Bassarab proiectează desființarea Seimenilor. Răscola Seimenilor. Bătălia de la apa Teléjen. Învingerea și distrugerea Seimenilor. Constantin reintră în țară. Sultanul trimite oște contra lui Constantin. Constantin fuge în Transilvania . . . 86

Capitolul XI.—Mihnea VI Radu, a domnită unu an și șapte luni, de la Martie 1658—Octombrie 1659.

Mihnea însoțește pe Vizirul în Transilvania cu 12000* ostași. Mihnea propune boerilor să-și întorcă armele în contra Turcilor. Boerii se opun și fugă din tabără. Urgia lui Mihnea asupra boerilor 105

Capitolul XII.—Gheorghe Ghica. 1659-1660. Septembrie.

Gheorghe Ghica impusă Domn de la Pörtă. Gheorghe Ghica este scos din domnie pentru neplata tributului. Vizirul Cupruli hotărăște să transforme Muntenia în pašalic. Postelnicul Constantin Cantacuzino înduplecă pe marele vizir să respecte existența politică a țării. Grigore Ghica este numit domn 111

Capitolul XIII.—Grigore Ghica 1660-1664.

Starea de sărăcie a țării la venirea lui Grigore Ghica pe tron. Intrigile urzite de Stroe Leur-

dănu și vistieru Dumitrașcu pentru perderea familiei lui Cantacuzino. Postelnicul Cantacuzino este dus și ucis la Snagov. Grigore Ghica fugă cu familia în Transilvania. 115

Capitolul XIV.—Radu XIII, fiul lui Leon-vodă 1665-1669.

Radu XIII cumpără domnia de la Turci. Radu dă țera pe mâna grecilor de o jefuesc. Boerii se plângă la Pörtă. Radu mazilită. 120

Capitolul XV. Antonie-Vodă 1669-1672.

Antonie-vodă umple de speranță inimile boerilor. Stroe Leurdenă condamnată la mörte pentru asasinarea Postelnicului Cantacuzino. Antonie-vodă mazilită. 124

Capitolul XVI.—Grigore Ghica, a doa domnie 1672-1674.

Grigore Ghica începe persecuțiunile mai înainte d'a intra în țără. Grigore Ghica, pedepsește pe boeri. Intrigile lui Grigore Ghica restörnă pe Duca din scaunul Moldovei. Cruzimile esercitate de Grigore Ghica asupra fraților Cantacuzino. Bătălia dintre Poloni și Turci. Ostea moldovenă și română trece sub stindardele lui Sobieschi. Grigore Ghica înlocuită cu Duca-Vodă 128

Capitolul XVII.—Duca-Vodă. 1673-1678.

Duca Vodă trimite solă la principele Transilvaniei să-l cëră pe boerii pribegă. Duca aruncă în temniță pe Cantacuzinești. Duca-Vodă plécă cu óstea în Ucraina. Bătălia de la cetatea Cericin. Cantacuzini comploțesă în contra lui Duca-Vodă pentru a-l resturna. Duca vodă nu pôte să împace spiritele. Șerban Cantacuzino este numită Domnă al Munteniei. Duca Domnă în Moldova. 136

Capitolul XVIII.—Șerban II Cantacozino 1679-1688 Octombře 29.

Șerban II Cantacozino proiectează să dea României independința de sub Mihaiu Vitezu. Mahometu IV asediază Viena. Domniil români iaă parte la acestu resbelu. Domniil români favorizează pe asediați. Sobieschi scapă Viena. Armia otomană învinsă. Șerban se întorce în țeră. Șerban Cantacozino vrea să gonescă pe Turci din Europa. Șerban contractează alianțe cu Leopold al Austriei și cu Țarii Rusiei. Șerban își formează o armie bine echipată. Șerban mōre în ajunulū esecutării proiectelorū sale. 145

Cap. XIX.—Constantin II Bassarab Brâncovenu 1688—1714.

Întreita luptă pentru dobândirea tronulū. Mitropolitulū convocă adunarea generală a țerii. Brâncovenu merge cu oștea ca să dea ajutoru Turcilorū în contra nemțilorū la Rușava. Generalulū Haizler vine cu oștile imperiale în București. Brâncovenu își aședă tabăra la Plătarești. Brâncovenu gonește pe nemți din țeră cu ajutorulū tătarilorū. Nemții sunt învinși și alungați din Ardélū de armia turco-tătară-română. Techeli încoronatū principe al Transilvaniei. Dușmânia dintre Constantin Brâncovenu și Constantin Cantemir. Cantemir domnulū Moldovei. Suferințele Munteniei în timpulū resbelulū turco-nemțescū. Bătălia de la Zenta. Pacea de la Carloviț. Brâncovenu dejocă intrigile boerilorū la Constantinopolū. Brâncovenu la Adrianopolū. Brâncovenu înlătură urgia ce intrigile Cantacozineștilorū atrăsese în contra sa. Brâncovenu își îndreptază privirile către Rusia. Conduita echivocă a Brâncovenuilū către Pe-

tru celū mare și către Pörtă. Petru și tötă ós-
tea sa sunt încongiurați de turci la Prutu. E-
caterina înduplecă pe marele vizir să facă pace
cu Rusia. Doleanța Cantacozineștilorū la Pörtă
în contra lui Brâncovénu. Capugi-Mustafa aga
cu fermanū în București. Mustafa declară pe
Brâncovénu mazălu. Ștefan III Cantacozino se
numește domnū. Brâncovénu cu tötă familia úși
la Constantinopole. Brâncovénu și fiii sēi su-
puși la tortură. Brâncovénu și fiii sēi condem-
nați la mörte. Decapitarea familiei lui Brân-
covénu 158

Capitolulū XX.—Ștefan III Cantacozino. 1714—
1716.

Ingratitudinea lui Ștefan III Cantacozino că-
tre Brâncovénu. Ștefan desființeză vęcăritu și
contribuțiile d'asupra clerului. Ștefan III dusū
la Constantinopole cu tatălū sēu. Ștefan și ta-
tălū sēu decapitați, dupe patru luni de carcere. 188

PERIÓDA V

De la venirea Fanarioțilorū până la revoluțiunea lui Tudor
Vladimirescu. 1716—1821.

Capitolulū I. — Nicolae Mavrocordat, a domnitū
dece luni în anulū 1716.

Începutulū erii domnilorū fanarioți și cauzele
cari i-aū adusū pe tronū. Nicolae Mavrocordat
persecută familia Cantacozineștilorū. Resbelulū
dintre nemți și turci. Bătălia de la Petrovaradin.
Boerii voesc să se dea sub protecțiunea nemțilorū.
Nemții intră în Oltenia. Oltenia se închină îm-
păratului nemțesc. Mitropolitulū Antim adună pe
boeri la mitropolie și decidū să închine țera la
nemți. Mavrocordat cu tötă familia este sur-
prinsū și ridicat din palatū de óstea nemțescă. 192

Capitolul II. — Ión Mavrocordat 1717—1719.

Sultanul numește domnă pe Ión Mavrocordat și-l trimite în țară cu armie turcescă. Ión Mavrocordat cu ajutorul turcilor, liberedă din mânele tătarilor 17,000 de creștini. Ión Mavrocordat este trimis de Pörtă ca sol ca să incheie pace cu nemții. Turcii dau nemților Banatul Craiovei 202

Capitolul III. — Nicolae Mavrocordat a doua domnie 1719—1730.

Nicolae Mavrocordat dă proclamații în țară. Carol VI numește Ban al Craiovei pe Gheorghe Cantacozino, dupe cererea boerilor. Mavrocordat pune impozite noi pe țară; el desființază mai cu totul uesta națională. Mavrocordat persecută limba națională 207

Capitolul IV. — Constantin Mavrocordat întâia domnie și Mihail Racoviță Gehan; de la 17

Octombre 1730 până la Noembre 1731 211

Capitolul V. — Constantin Mavrocordat a doua

domnie 1731 Noembre 1733. 212

Capitolul VI. — Grigore Ghica 1733—1735 213*Capitolul VII.* — Constantin Mavrocordat, a treia domnie 1735—1744.

Constantin Mavrocordat cumpără domnia. Reforma lui Mavrocordat. Turcia declară resbelu Rusiei (1736). Turcia ese victoriosă din resbelu. Austria restituie Oltenia (1739) care se reincorporează cu România-mare. O adunare generală votază reforma lui Mavrocordat 214

Capitolul VIII. — Mihail Racoviță a doua domnie 1741—1744 223*Capitolul IX.* — Constantin Mavrocordat a patra domnie 1744—1747 224

<i>Capitolul X.</i> — Grigore Ghica, a doua domnie 1748—1752	226
<i>Capitolul XI.</i> — Matei Ghica, a domnie optă luni 1752—1753.. . . .	227
<i>Capitolul XII.</i> — Constantin Gehan Racoviță, 1753—1756	229
<i>Capitolul XIII.</i> — Constantin Mavrocordat a cincea domnie 1756—1758	231
<i>Capitolul XIV.</i> — Scarlat Ghica, 1758—1762	233
<i>Capitolul XV.</i> — Constantin Mavrocordat a șesea domnie 1761—1763.	234
<i>Capitolul XVI.</i> — Constantin Gehan Racoviță a doia domnie 1763—1764	236
<i>Capitolul XVII.</i> — Ștefan Racoviță 1764—1865.	237
<i>Capitolul XVIII.</i> — Scarlat Ghica a doua domnie 1765—1766	238
<i>Capitolul XIX.</i> — Alexandru Ghica 1766—1768	240
<i>Capitolul XX.</i> — Grigore Ghica, 1768—1770.	243
<i>Capitolul XXI.</i> — Manole-vodă Roseti 1770, a domnie patru luni	245
<i>Capitolul XXII.</i> — Ocupațiunea rusescă 1770— 1774.	
Rușii instituesc câte un divan în Româ- nia mare și în Oltenia, ca să administreze țera provisoriu. Congresul se adună la Golești ca să trateze de pace între turci și ruși. Pacea de la Cainargi și art. 16 relativă la Principate.	246
<i>Capitolul XXIII.</i> — Alexandru Ipsilanti 1774— 1781.	250
<i>Capitolul XXIV.</i> — Nicolae Caragea 1782—1783	255
<i>Capitolul XXV.</i> — Mihail Șuțu, 1783—1786	256
<i>Capitolul XXVI.</i> — Nicolae Mavrogheni 1786— 1790 Ianuarie.	

Caracterul escentric și faptele stravagante
ale lui Mavroghene. Jafurile și crudițele lui

- Mavroghene asupra boerilor. Resbelul dintre Rusia, Anglia și Turcia. Mavrogheni își aședă lagărul în Bulgaria. Austriacii în București. Mavrogheni cu oștea în Muntenia. Austriacii îl respingă cu armele. Mavrogheni decapitat. Pacea de la Șiștovă și pacea de la Iași. . . . 260
- Capitolul XXVII.* — Mihai-vodă Șuțu a doua domnie 1791—1793. 268
- Capitolul XXVIII.*—Alexandru Murusi 1793—1796. 269
- Capitolul XXIX.* — Alexandru Ipsilanti a doua domnie 1796—1797. 270
- Capitolul XXX.*—Constantin Hangearliu 1797—1799.

Hangearliu înființează vâcărul. Pasvantoglu înfrânge oștile musulmane care asediaseră Vidinul. Pasvantoglu numit pașă cu trei tuiuri și domn al Vidinului. Înlocuirea și uciderea lui Hangearliu. 272

Capitolul XXXI.—Alexandru-vodă Murusi, a doua domnie 1799—1801.

Pasvantoglu își reîncepe devastările. Cară Mustafa cu 1000 de Pasvanți merge asupra Craiovei. Lupta cu Pasvanții la apa Jiului. Pasvanții devastă și ard Craiova. Murusi alerge cu armia sa de arnăuți în contra Pasvanților. Bătălia de la Craiova cu Pasvanții. Constantin Murusi abdică de la tronul Munteniei.

Capitolul XXXII. — Mihai-vodă Șuțu a treia domnie 1801, Octombrie 1802.

Mihai Șuțu trece Dunărea și bate pe Pasvanți. Cârjali devastă țera. Crușimile și jafurile Cârjaliilor. Populațiunea capitalei București emigră la Brașov. Mihai Șuțu fuge în Transilvania. Domnia vagabondilor în Bucu-

rești. Ibrahim-pașa Boșnécu restabilescu ordinea în București. Pașa de la Nicopoli și Aianulă Rusciucului restabilescu ordinea în București. Pasvanții învinși și goniți peste Dunăre.

Capitolul XXXIII.—Alexandru-vodă Șuțu domnește trei luni în 1802.

Alexandru Șuțu guvernază Muntenia provisoriu. Mitropolitul, Episcopii și boerii aflați în emigrație la Sibiu, ceru prin suplică la Pörtă să le trimită Domnă pe Constantin-vodă Ipsilanti 251

Capitolul XXXIV.—Constantin-Vodă Ipsilanti 1802-1807.

Boerii pribegi se întorcă în țără. Pasvantoglu cere bani de la Ipsilanti. Pasvanții și Turcii intră în România. Populațiunea emigrésă. Ipsilanti formésă o ôste de apărare. Pasvanții se întorcă peste Dunăre. Ipsilanti fuge cu totă familia în Transilvania apoi se duce la Petersburg. Sebastiani denunță la Pörtă pe Ipsilanti ca Rusofilă. Alexandru Șuțu rechematū de Pörtă dupe 11 zile de domnie. Muscalii intră cu armele în Moldova. Pörtă rechémă pe Constantin Ipsilanti pe tronul Munteniei. Ipsilanti domnă și peste Moldova. O ôste otomană intră pe neașteptate în București. Muscalii la Colentina. Turcii din București uciși și alungați peste Dunăre. Oștile rusești ocupă Principatele. Manifestul împăratului Alexandru către Români. 293

Capitolul XXXV.—Ocupațiunea rusésă. Constantin Ipsilanti domnă al Munteniei și al Moldovei, sub ocupațiunea rusésă. Resbelul rusoturcū.

Țările române se guvernésă prin divanuri, presidate de unū generalū rusū. Tractatul de la Til-

- situ. Napoleon I trădese pe Turcia. Armistițiul de la Slobozia între Rusia și Turcia. Rușii reîncepuseră ostilitățile. Luptele generalului Pangration peste Dunăre. Rușii asediază Șumla. Perderile rușilor la asediarea Rusciucului. Victoria Rușilor asupra Turcilor la Tabăra de lângă Rusciuc. Rușii începură a se retrage din Muntenia. Victorie strălucită repurtată de Cutuzov asupra Turcilor lângă Rusciuc. Ceapanoglu se predă lui Cutozof cu 30.000 turci. Rusia repește Basarabia. Panaiot și Dimitrie Muruzi trădese Poarta otomană. Sultanul ratifică pacea de la București încheiată cu Rușii. Suferințele Românilor în timpul resbelului Ruso-turc 306
- Capitolul XXXVI.*—Ion Caragea 1812—1818. Evenimentele desastrose în timpul domniei lui Caragea. Redactarea și publicarea codului Caragea. Fuga lui Caragea 319
- Capitolul XXXVII.*—Alexandru Șuțu 1819—1820.
- Boerii ceru la Poartă să le acorde dreptul de a-și alege Domn pământeni. Poarta trimite Domn în Muntenia pe Alexandru Șuțu. Eteristii din Muntenia voescu să ridice stindardul liberării Greciei. Mortea lui Alexandru Șuțu . 322

PERIÓDA VI.

De la revoluțiunea lui Tudor Vladimirescu până la întoarcerea Domnilor pământeni 1821—1822.

Capitolul I.—Prima fasă a revoluțiunei lui Tudor Vladimirescu.

mația lui Ipsilanti către poporul Modovei Debutul lui Ipsilanti în revoluțiune. Sfințirea stegurilor. Eteriștii jură credință lui Ipsilanti . 369

§ IV

Ipsilanti pornește la București. Nuvele descuragetore. Ipsilanti la Focșani Batalionul sacru. Proclamația lui Ipsilanti către românii din Mantenia. Ipsilanti la Colentina 372

§ V

Scrisoarea lui Ipsilanti către împăratul Rusiei la Laibah. Ipsilanti desaprobă de împăratul Alexandru. Tudor își dă pe față politica sa națională în mișcarea de la 1821. 374

§ VI

Boerii fugă în Transilvania Consolii Rusiei și Austriei pleacă din București. Caimacamii lui Calimah se retragă la Rusciucă. Aspectul capitalei dupe fuga boerilor, a consolilor și a caimacamlor. Ilarion intervine la Tudor ca să cruțe viața boerilor. Tudor sosește cu oștea la Bolintinul-din-vale. Proclamația lui Tudor către locuitorii capitalei 385

§ VII

Tudor în tabăra de la Cotroceni. Intrarea lui Tudor în București. Boerii cu Mitropolitul vină să facă actul de supunere lui Tudor. Turcii amenință să intre în țară. 393

§ VIII

Tudor recunoște guvernul provisoriu lăsat de

Vodă-Șuțu și guvernă țera în unire cu dânsul. Petiția locuitorilor către împăratul Rusiei. Cartea de adeverire dată lui Tudor de boerii țării. Petiția boerilor către Pörtă, prin care justifică revoluțiunea lui Tudor 396

§ IX

Ipsilanti în lagărul la Colentina. Grecii din București ridică stindardul libertății. Tudor are cu Ipsilanti o lungă și animată espicare. . . . 407

§ X

Ipsilanti renunță de a mai trece Dunărea. Tudor își separă acțiunea de a lui Ipsilanti și Sava. Mitropolitul și boerii închiși la Belvedere Pașa de la Silistra se informază despre starea spiritelor în țără. Ipsilanti prinde o parte din corespondența lui Tudor cu turcii 412

§ XI

Ipsilanti se amestecă în administrația țării. Menținerea ordinii în capitală. Activitatea din tabăra de la Cotroceni Sava voește să libereze pe boerii închiși la Belvedere 417

§ XII

Linia de conduită a lui Tudor în revoluția de la 1821. Asprimea lui Tudor pentru a impune disciplina. Tudor perde simpatia multora din ostașii săi. 420

§ XIII

Turcii intră în țără. Tudor se decide a stră-

muta lupta cu turcii peste Oltu. Sava se întărește la Măreuca și Plumbuita. Protestările boerilor de la Belvedere. Boerii de la Belvedere puși în libertate 423

Capitolul III. — A treia fasă a revoluțiunii lui Tudor Vladimirescu.

§ I

Tudor ridică tabără de la Cotroceni. Intrigile și machinațiile lui Udrischi. Boerii esu înaintea lui Chehaia-Beî. Simptome de rebeliune în armata lui Tudor 427

§ II

Tudor cu ôstea la Golești. Prodan și Macedonski conspiră în contra lui Tudor . . . , . 431

§ III

Tudor acusată că conspiră cu Turcii în contra creștinilor. Tudor arestată la Golești. Tudor dusă înaintea lui Ipsilanti 435

§ IV

Tudor la Têrgovește. Asasinarea lui Tudor. 438

Capitolul IV. — Ipsilanti, Turcii și nimicirea Eteriei.

§ I

Situațiunea lui Ipsilanti în Eteria de la 1821. Ipsilanti cu ôstea la Têrgovește. Atrocitățile Eteriștiloră lui Ipsilanti. Anarhia în ôstea Eteriștiloră. Sava la Têrgoviște. 441

§ II

Chehaia-bei aşedă lagărulă la Colentina. Primele lupte ale Eteriştiloră cu turcii. Eteriştii părăsescă Têrgoviştea. Sava şi căpitanii săi se închină turciloră. Luptele lui Solomon cu turcii la satulă Clenam, la Cireşă şi la Zăvideni. Dupe uciderea lui Tudor mare parte din Pandură se întorcă la casele loră. Solomon trece în Transilvania 445

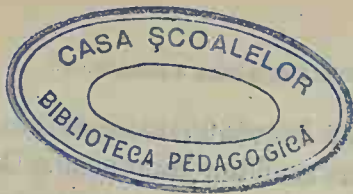
§ III

Ipsilanti trece cu óstea peste Oltă la Râmneacă. Bătălia de la Drăgăşani. Mavroforii. Alexandru Ipsilanti fuge în Transilvania . . . 451

§ IV

Cămlnaru Sava

Sava dă gónă Eteriştiloră în unire cu turcii. Sava, Ghencea şi Mihale aşasinaţi de Chehaia-bei. Terórea în Bucureşti. Lupta eroică a lui Anastasie himariotu. Pórtă recunóşte Româniloră dreptulă de a-şi alege pe Domnă. Banulă Grigore Ghica numită Domnă ală Munteniei.

ISTORIA GENERALA

ROMÂNILORŪ DIN AMËNDOUË DACIILE

PERIÒDA IV

De la Radu X, Șerban Bassarab și până la Fanarioți 1601—1716

CAPIT. I

Radu X, Șerban Bassarab, 1601—1611

Boeriș, adunați în lagărū la Stoenestī, alegū Domnū pe Șerban Bassarab. Simeon Movilă intră cu armie în România. Șerban bate și gonește pe Simeon Movilă până la hotarele Moldovei. Șerban intră cu oștea în Transilvania în contra lui Moise Secuulū. Șerban reintră în țeră și înfrânge insurecțiunea ce voia să-lū restörne. Șerban închee pace cu Bocica. Marea bătălie dupe apa Teléjenu dintre Șerban și Simeon Movilă. Victorie strălucită a lui Șerban. Șerban vine cu oștea în țeră de-și redobândește tronulū. Bătălia dintre Șerban și Gabriel Batori. Batori este învinsū de Șerban. Radu, fulū lui Mihnea, apucă tronulū lui Șerban. Șerban trece în Moldova.

Cu mórtea lui Mihaiū Bravulū se închise pentru Romāni acea eră mărēța și gloriósă, ce elū inaugurasε cu atāta cutezanța prin vitejia brațului sēū, acea eră care tindea să reinființese vechea Dacie Traiană și să facă dintr'ēnsa unū

puternicū statū Românū, care să ție unū locū importantū în ecuilibru Europénū. Cu mórtea marelui eroū s'a stinsū pentru Români, pentru multū timpū încă, orī-ce speranța de glorie și de mărire.

Dupe mórtea lui Mihaiū, abia s'aū mai ivitū din când in când, ca o slabă licărire a gloriei trecute, câte unū Domnū patriotū și devotatū, care să mai lupte pentru apărarea drepturilor Țării. Dar acești Domni, palide umbre ale lui Mihaiū, abia putură să mai întârzie puținū, pe priporulū fatalū pe care apucase, căderea cu desăvârșire a Țării.

Românii vedură dărămându-se una câte una tóte petrele angulare ale marelui edificii ce Mihaiū crease prin puterea geniului și prin energia brațului său: Transilvania trecu în mânele asasinului Basta, Moldova în acelea ale lui Ieremia Movilă, cetățile Brăila, Giurgiu și Turnu, deschise pentru multū timpū păgănilorū porțile lorū. În fine, mórtea lui Mihaiū fiind semnalulū decăderii, Românii erau condamnați a trece, în cursū de mai multū de doi secolī, prin tóte vicitudinile ce geniulū rēului a pututū inventa, totū așteptându să sune și pentru dēnșii ora reînvierii, care trebuia să-i recheme la viață.

În urma încercării celiī deșarte a boerilorū și a ostașilorū lui Mihaiū de a rēsbuna mórtea domnului lorū, ei strēbatū Carpații, goniți dupe urmă de trupele asasinului Basta, și forméză unū la-

gără la satul Stoenestii, aproape de Argeșu. Aci, mai sosiră și alți boeri, pe cari evenimentele îi risipise pretutindenă, precum și o mulțime de soldați din armia lui Mihaiu, cari rătăcise în voia întâmplării, în urma morții celei neașteptate a domnului lor.

Dar care fu bucuria tuturilor când, într'astu locu de întâlnire, se vedură sosindu încoronați cu laurii victoriei, frații Buzești în fruntea unei armii române, care înfransese puterea Moldovei și alungase peste hotarele țării pe Simeon Movila.

Bucuria însă ce victoria fraților Buzești răspândise unu momentu în inima boerilor și a oștei din lagărul de la Stănești, se prefăcu îndată într'o profundă întristare, când frații Buzești și oștea loră aflară despre tragica mörte a vitézului loră Domnu. Lamentările și imprecățiunile atătoru mi de suflete viteze, cari plângeau cu amarü mörtea marelui loră căpitanu, făceau să răsune delurile și văile din'prejurü.

Dupe ce se lăsă destulü timpü durerii de astörce lacrimi din inimile tuturörü acelorü ce amase atâtü de multü pe nemuritorulü eröu alü Romänilorü, boerii cei înțelepti și experimentati își întörserä privirile asupra Țerii și incepurä a cugeta la ceea ce era mai bine de făcutü în circumstanțele de față.

Întreaga domnie a lui Mihaiu fusese unü șirü de fapte eroice și märete, cari ridicäse prestigiulü Țerii atâtü de susü și îi aträsese admirarea lu-

mii întregi. Vitejia ôstei române, ridicându-se la înălțimea marelor proiecte ce elu concepușe, îl puseșe în stare de a și le realiza. Dar fatalitatea nu voise să dea lui Mihaiu timpul necesaru pentru a-și cimanta gigantica sa operă. Ea se sfărâmă îndată dupe mórtea lui, și nimeni nu se afla care să ridice de la pământu greaoa spadă pe care Mihaiu o purtase cu atâta vitejie. Pe de altă parte țera, în urma nenumăratelor resboaie sângerôșe ce purtase sub Domnia lui Mihaiu, era cu totul sleită în forțele sale. Prin urmare, opiniunea predominantă a boeriloru fu ca țera să intre de îndată pe o cale pacinică și liniștită.

Dar circumstanțele politice ce încongiurau Țera în acelu timpu erau fórte critice. Sultanulu nu putea să uite că Români, sub domnia lui Mihaiu, se declarase independinți de Pórta Otomană ; că într'o serie de resboaie cutezătóre, ei sfărâmasse atâtea armii musulmane ; că arsese și prădasse atâtea cetăți ; că, în fine, ei umilise gloria trufașei Semilune. Tóte aceste rele ce turciii îndurase din partea Românilorü, era naturalü să-î ridice acum cu răsünare asupra lorü.

De altă parte Austria, care trăsese totü-de-una mari folóșe din resboaiele ce Români purtase în contra Turcilorü și a Ungurilorü, ținea fórte multü să-și întinđă influența asupra Țerii-Românești. Polonia care, prin intrigile și armele ei, causase lui Mihaiu atâtea rele și neajunsuri, credea acum momentulü favorabilü ca să îndemne-

și să ajute pe Moldova spre a cuceri Țera-Românească, sperându mai în urmă ca ea să pue mâna pe amendoë aceste țeri.

În astü-felü de situațiune dificilă, țera avea nevoie de unü Domnü care să știe să atragă din noou favórea Porții, spre a o priimi iarăși sub suzeranitatea ei, respectându-I ca și în trecutü tóte drepturile suverane; unü domnü care să știe a înlătura tendințele Austriei și ale Poloniei.

Majoritatea boerilorü pune ochii pe unü bărbatü cunoscutü pentru sentimentele sale cele patriotice, vestitü pentru vitejia lui în resboaie și pentru esperiența sa. Acestü bărbatü era Șerban ¹⁾ care se trăgea din vechia familie a Basarabilorü, care deduse atâtea domni vestiți pe tronulü Țerii. Tóte cele l'alte partide se unirá cu majoritatea boerilorü și Șerban fu alesü în unanimitate ca domnü al Țerii sub numele de Radu X Șerban Bassarab.

Devisa lui Radu X Șerban Bassarab, suindu-se pe tronulü țerii, erä aceea ce i se impusese de țera întrégă. *Pacea și liniștea.* Pentru a ajunge la acestü scopü, Șerban cugetă mai 'nainte de

1) Unii din istoricii noștri, luându-se dupe Engel și Anonimulü au scrisü că Șerbanü era și ginere alü lui Mihaiü Vitezulü, avëndü de soție pe ficia sa Ancuța. Dar acesta este o eróre grosolană, căci Mihaiü n'a avutü altă fată de câtü pe Florica. Se póte mai lesne crede ceea ce spunü Karra și Dimitrie Cante-mir că Ancuța a fostü fata lui Șerban și s'a măritatü cu Petrașcu fiulü lui Mihaiü bravulü.

tóte a dobândi amicia tuturilor vecinilorŭ sęi. Spre a atinge acestŭ scopŭ, elŭ trimite solii la Pórtă sã spue Sultanului din partea Țerii și a domnului ei cã România voește a se pune ca mai înainte sub suzeranitatea puternicului Padișahŭ, plătindŭ cã mai 'nainte tributulŭ obicnuitŭ și conservândŭ tóte drepturile suverane ale țerii.

Ajungendŭ la Pórtă și prezentându-se înaintea Sultanului cŭ multe daruri prețioșe ce-i duceau din partea Domnului lorŭ, solii lui Șerban spu-serã Sultanului solia lorŭ. Ei ilŭ rugarã sã uite dușmânia cea de mai 'nainte asupra țerii, cãci daca Mihaiŭ s'a sculatŭ cu armele asupra tur-cilorŭ, a fostŭ nevoitŭ sã o facã pentru cã sã scape de jafurile și tiraniile creditorilorŭ adunați și rămași în țerã de la diferiții Domni de mai 'nainte. Ei cerurã Sultanului sã recunóscã alege-rea de domnŭ făcutã de țera întregã în persóna lui Șerban Bassarab și sã priiméscã supunerea lui și a țerii cu condițiunile din vechime.

Sultanulŭ, de și priimi bine pe solii lui Șer-ban și-i ascultã cu multã bunã voință, nu le dete îndatã unŭ respunsŭ hotãratŭ, ci lãsã lucrurile în suspensiune.

Șerban pusŭ pe tronulŭ țerii prin voința na-ționalã își întórse privirea asupra stãrii din lãun-tru a statului sęu. În urma atãtorŭ furtuni cari trecuse peste România, țera se afla într'o stare demnã de plãsŭ. Ea era aprópe despopulatã, visteria gólã, administrațiunea țerii cŭ totulŭ

desorganisată, armia risipită. Șerban, cu un caracter blând și compătitor, cu o inimă bună și părintească, începe a lua toate măsurile putincioase pentru a vindeca ranele cele adânci ale țării sale.

Deja, populațiunea care pibegea prin munți și prin țările vecine, începe a se duce pe la căminurile lor, a-și reconstrui casele, și a îngriji de ogórele cele părăsite, care aduseră abondența și avuția în țară. Comerciantul și industriașul, boierul chiar, descingându sabia, și atárnându-și armele în cui, începă a-și căuta de ocupațiunile lor obicinuite. Țăra părea în fine că inaugurase o eră nouă de pace, de liniște și de înavuțire și începuse a crede în fericire.

Dar geniul cel rău, dușman neîmpăcat al fericirii némului român, vine din nou să turbure pacea și fericirea de care începuse a se bucura nefericiții locuitorii ai Munteniei. Polonia, care ținea necontenit să pue mâna atât pe Țăra-Românească cât și pe Moldova, ațată din nou pe Ierimia Movilă ca să se scóle cu armele în contra Munteniei, făcându-lă să credă că de astă dată îi va fi lesne să o cucerescă.

Ierimia pornește îndată asupra Țării-Românești pe fratele său Simeon Movilă cu o armie numerosă. El intră și înainteză cu atata repeđiciune, în câtă ajunge fără nici o împotrivre la porțile capitalei. Șerban care priimi știință despre intrarea dușmanului în Țăra de o dată cu sosirea lui,

nu fu în stare a-î opune nici o rezistență. Elū abia putu să scape cu fuga d'inaintea inemicu-lui sēū.

Trecēndū prin Transilvania, Șerban se duce în Ungaria la Basta care comanda trupele imperiale. Aci elū spune lui Basta nefericirea ce-lū lovise fără de veste și-lū rugă să-l dea ajutorū ca să se restabiléscă pe tronū. Elū promitea că va rămănea fôrte recunoscătorū împēratului pentru această bine-facere. Basta compătîmindū de nenorocirea lui Șerban, îl promise că îi va da totū ajutorulū pentru a-și redobândi tronulū perdutū, îndată ce se va presinta momentulū favorabilū. Acestū momentū fericitū pentru Șerban nu întârzie multū de a sosi.

Dupe ultima plecare a lui Sigismund Batori din Transilvania, Basta priimise ordinū de la împăratulū să intre cu armia imperială în Ardélū, ca să bată pe Moise Secuiulū, care își luase titlu de principe și se pusese sub protecțiunea Porții Otomane. Dupe ce învinse pe dușmanii împēratului (2 Iulie 1602), Basta își aduse aminte de promisiunea ce dedese lui Șerban. Elū puse la dispozițiunea lui o armată de 12,000 haiduci cu care a intratū în țēră.

Indată ce Șerban intră cu ôstea ce-l dăduse Basta, toți boerii patrioți se adunară împrejurulū lui, aducēndu-i și ajutóre armate din țēră. Astūfelū, în fruntea unei armii destulū de numeróse, Șerban înaintésă spre capitala țērii asupra lui

Simeon Movilă. In urma unei lovirii furióse din partea armiei lui Șerban, óstea lui Movilă, ne putându rezista iuțelii focurilor, a luat' o la fugă spre Moldova, gonită dupe urmă până la hotare. Astü-felü Muntenia, scăpându din nouü de dușmanii ei, reintră in pacea și liniștea de care avea nevoie.

Prima grije a lui Șerban, dupe redobândirea tronului și restabilirea păcii, a fostü ca să-și exprime recunoștința către împăratulü Rudolf pentru ajutórele ce-i dedese. In acestü scopü, elü trimite pe Cluceru Radu și pe Aga Luca cari sosescü la Praga la 21 Decembre 1602. Ei duceaü împăratulü din partea lui Șerban multe daruri prețioșe.

Esprimându simțimintele de recunoștință cu care erau însărcinați către împăratulü, ei ilü rugară din partea Domnului lorü ca să-lü priimescă sub protecțiunea sa in condițiunile tractatului ce Mihaiü încheiase mai 'nainte cu împăratulü. Monarhulü germanü, încântatü de propunerile ce i se făceaü, le priimește cu multă bună-voință. Dupe aceea, trimițendu daruri lui Șerban și dăruindü și pe solii săi, împăratulü le permite a se întorce in țeră cu răspunsulü său.

Când Șerban gândea că s'a asiguratü de o pace durabilă care să-i dea pasü a se ocupa de îmbunătățirea țerii sełe, alte evenimente neașteptate vinü să-i turbure liniștea și să-lü tragă pe arena cea sgomotósă a armelorü.

În urma revoluțiunilor ce s'gduise Transilvania, ea se divisase în doă mari partide, una turcescă, și alta a împăratului. Acastă divisiune fu cauza a multorū nefericiri, atât pentru țera aceea cât și pentru Români.

Dupe ultima abdicare a lui Sigismund Batori la tronul Transilvaniei, în favórea împăratului Rudolf II, ambițiosul său general Moise Secuiulū, susținutū de partida turcescă, se proclamase Domnū al Transilvaniei. Înfrântū de generalul Basta și gonitū cu armele din Transilvania, elū fuge la turci în Ungaria. Aci elū dobândește ajutóre armate de la turci. Pe lângă aceste ajutóre se mai adaogă și acelea ce elū mai dobândise de la hanul tătărescū. În fruntea unei armii considerabile, Moise Secuiulū pe la începutul primăverii anului 1603 intră în Transilvania, pe care voește să o smulgă din mânele împăratului Rudolf.

În cele de 'nteiū întelniri cu Basta, Moise Secuiulū înfrânge oștile imperiale și le silește să se retragă de 'naintea sa. Basta, strimtoratū de Moise Secuiulū trimite îndată solī la Șerban să-lū róge să-ī vie în ajutorū ca să scape Transilvania din mânele lui Moise Secuiulū.

Șerban, aducându-și aminte de recunoștința ce datora împăratului și de promisiunea ce-ī dedese se grăbi a aduna o óste de 1500 pedestri și călăreți pe care puind'o sub comanda generalului Lupu, o trimise lui Basta în Transilvania. Cu-

rëndü dupe aceea elü mai trimite lui Basta äncä o trupä de 200 oštenü sub comanda cäpitanului Dumitru.

Moise Secuiulü, afländü despre cele ce se petreceäü între Basta și Șerban, trimite o trupä de 3600 türcü și tätari sub comanda lui Gheorghe Maco ca sä întempine pe romäni în cale și sä-i opréscä de a se împreuna cu oștile lui Basta. Óstea lui Moise Secuiulü ese înaintea romänilorü în ținutulü Bistrița. Generalulü Lupu cum prinde de veste despre sosirea dușmanului se aședä într'o pozițiune favorabilä, unde se întärește pe cätü îi e cu putința.

Generalii lui Moise Secuiulü, däü nävalä cu furie asupra Romänilorü și începü o luptä sängerösä. Romänii se luptarä cu mare vitejie; dar numërulü celü mare al dușmanilorü invinse pänä în fine óstea cea puținü numerösä a romänilorü. O mare parte din óstea romanä cäduse pe cämpulü de bätae. Din cei ce puturä scäpa cu fuga, unii se duserä în tabära lui Basta, alții se întörserä în țerä. Aceiași sórtä avu și trupa lui cäpitanü Dumitru. Intempinatä la Sighișóra de trupele numeröse ale lui Moise Secuiulü, ea este spartä și risipitä.

În urma învingerii trupelorü romäne, Moise Secuiulü atacä cetäțile în care se aflaü garnisóne nemțești și le supune una câte una. Elü spera cu modulü acesta a coprinde tótä Transilvania. Despre Basta elü nu avea nici o temere; dar

avea mare grije de Șerban ca să nu vie cu oști mai numeroase spre a resbuna învingerea trupei lor ce trimisese lui Basta.

Spre a creea dificultăți lui Șerban ca să-l impede de a veni cu noi trupe în Transilvania, Moise Secuiulă trimise soli la Ierimia Movilă prin care îl ruga să-i fie de ajutor pentru copriinderea Transilvaniei. El nu-i cerea altă-ceva de cât să amenințe pe Șerban cu năvălirea sa în Țera-Românească, spre a-l opri astă-fel de a veni în ajutorul lui Basta. Ieremia dete promisiunea sa lui Moise Secuiulă sperând chiar că pôte va afla un moment favorabil de a învinge pe Șerban și a restabili pe fratele său Simeon pe tronul României.

Intre acestea, Moise Secuiulă, înaintându necontenit, a ajuns la cetatea Sighișora, pe care o asediază cu multă oște, silind-o să se predea. Sighișoreni și Basta erau în mare disperare, temându-se că nu vor putea rezista multă forțelor lui Moise Secuiulă. În urma unui consiliu, ei trimit la Șerban pe Stanislău Kraker, care se duse ca din partea împăratului, să-i cêră un ajutor grabnic și eficace.

Kraker, ajungându la Tirgovește este îndată priimit în audiență de Șerban. El îi espune situațiunea critică a Transilvaniei cu multă elocință și îl rógă să-i vie în ajutor. El aduce aminte lui Șerban de bine-facerile ce priimise mai înainte de la împăratul și de promisiunile ce-i

dedese și-i spune că acum este momentul de a-și arăta recunoștința, venind în persoană cu armia sa în Transilvania.

Șerban avea totă buna-voință de a veni în ajutorul lui Basta, dar pozițiunea sa încă era foarte critică. O mulțime de împrejurări grave îl opréu de a împlini cererea împăratului. Moise Secuiulă era protegiatulă turciloră cară îi dedeaă totă ajutorulă în întreprinderea sa. Dacă Șerban se ducea cu armele în contra lui Moise Secuiulă, rupea oră-ce alianță cu Pórta și își atrăgea asupra totă urgia Sultanului. De altă parte Ieremia Movilă care îi observa tóte mișcările, ar fi năvălită cu armele în țéră, îndată ce l'ar fi vedută trecută peste hotare.

În lăuntru avea mare lipsă de bană în câtă nu putea nici să adune óste, nici să o plătésca. Pe împăratulă Rudolfă iar nu putea pune mare temeiu, căci elă promitea totă-de-una lucrură mară, dar nu făcea nici o dată nimică. În astă-felă de stare a lucruriloră Șerban, luândă și avisulă boeriloră sêi, hotăraște a păstra cea mai strictă neutralitate. Chemândă dar pe Kraker înaintea sa, îi declară că din cauza circumstanțeloră celor grele ale timpului nu póte să împlinésca cererea împăratului.

Kraker era omă care nu se descoragea în întreprinderile sale. Vedendă că Șerban refusă de a-i da ajutorulă ce venise să-i cêră, cercă să ademenésca pe ună din generalii sêi, cară făceaă

o profesiune din starea lorŭ de militarŭ, ca sã mergã cu oștile lorŭ în ajutorulŭ lui Basta, chiar fără știrea și voia lui Șerban. Aceia la care elŭ se adresã de preferință era Gheorghe Sërbu și Deli Marcu, ostași cari se distinsese prin vitejia lorŭ sub stindardulŭ gloriosului Mihaiŭ.

Elŭ mai înteiŭ isbutește a atrage în ideile sale pe Deli Marcu. Când se adresã însã la Gheorghe Sërbu, acesta, ca unŭ ostașŭ îmbetrãnitŭ în arme, îi spuse cã elŭ este gata a merge sã se batã în contra lui Moise Secuiulŭ, dar pentru acẽsta îl trebie și învoirea domnului sãu. Elŭ se însarcinã sã o cãrã însuși și sã o dobândescã.

Șerban, vedẽndŭ dorința cea arđetore a lui Gheorghe Sërbu și Deli Marcu de a merge în Transilvania; vedẽndŭ totŭ-de o datã și marea aplecare a ostașilorŭ de a merge la bãtae, cãci ei erau deprinși din timpulŭ lui Mihaiŭ cu viața rėsboinicã; temẽdu-se de altã parte ca refusulŭ sãu sã nu aducã vre o rėscolã în oște, consimți ca tótã armia ce se afla sub arme sã mergã în Transilvania.

Cu chipulŭ acesta Șerban mai atingeã și alte doã scopuri. Pe de o parte elŭ se arãta credinciosŭ și recunoscãtorŭ împãratului Rudolf: iar pe de alta ușura și visteria țãrii de o cheltuialã inutilã în timpŭ de pace, aceea de a plãti o oște ce sta în neactivitate.

Mai înainte de plecarea oștei, în Transilvania, Șerban chiamã înaintea sa pe Gheorghe Sërbu,

căruia incredințeză comanda supremă a acelei armii. Sub dânsul veneau generalii Deli Marcu, Mârzea celă mare și Mârzea celă mică, Aloisie Radibrati, italianul Ricomernati, Kraker și alții. Șerban dândă instrucțiunile sale lui Gheorghe Sêrbu, îi ordonă ca, dupe ce va intra în Transilvania, să evite pe câtă se va putea de a se lovi cu trupele dușmane. Cuvântulă lui Șerban era ca să aștepte și sosirea lui cu alte trupe, ca cu forțe unite să atace cu succesă pe dușmană.

Fama plecării oștiloră române de la Tirgoveșce a ajunsă la cunoștința lui Moise Secuiulă mai înainte de sosirea loră la fruntariile Transivaniei. Acăstă nuvelă l'a întristată fôrte multă, căci o presimțire nêgră îlă făcea să vadă cum îi scapă Transilvania din mână și cum se risipescă ca fumulă tôte ambițioșele sale proiecte. În neliștea în care se afla, elă chêmă îndată pe Becta-Pașă și-i desvâlește tôte temerile sale.

În urma consfătuirii loră, ei deciseră să trimită ună solă la Șerban ca să-i propue o pace avantagiôsă. Prelungindă câtă de multă tratările de pace, ei își propuneau să câștige timpă, de care să profite pentru causa loră. Ei și porniră îndată la Șerban pe Ladislaă Zalanti ca să-i propue pace, amicie și unire. Ei îi mai promiteau că voră mijloci ca să-lă împace și cu Sultanulă, de la favôrea căruia putea să tragă mai multe

avantage de câtu de la unirea cu împăratul Rudolf.

Șerban nu credea multu în sinceritatea propunerilor lui Moise Secuiulă. Cu tôte astea ca să câștigate timpulă de care avea nevoie pentru a se pregăti de ôste, elă deschise o corespondință cu Moise Secuiulă care se prelungi fôrte multu timpă. Prin tratărilor de pace ce Șerban deschisese cu Moise Secuiulă, elă dobândise marele avantajă de a ține în respectă pe Ieremia Movilă și de a opri pe turcī de a-lă ataca. Acêsta îlă lăsa liberă și liniștită în mișcările sale. Deosebită de aceste avantaje imediate și reale, Șerban se mănutrea și cu o umbră de speranță de a încheea cu turcī o pace durabilă și avantajôsă, care să-î garanteze o domnie pacinică și liniștită.

Intre acestea, Gheorghe Sărbu și armia sa străbătendă Carpații pe valea Teléjenului, își înfigea lagărulă la satulă Feoldvar, în ținutulă Brașovului. Elă aștepta aci sosirea lui Șerban sauă a lui Moise Secuiulă, spre a-lă sili să se bată.

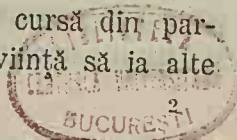
Profitandă de șederea sa la Feoldvar, Gheorghe Sărbu, reuși a atrage la sine pe secuii din ținutulă acela. Apăsăți de nobili, stăpănii loră, cari sprijineaă pe Moise Secuiulă, ei alergară cu bucurie în lagărulă română, sperandă să scape de tirania nobililoră, precum altă dată fură liberați de Mihaiă Vitézulă. Ună numără dar de peste 3000 secui, merșeră de îngroșară lagărulă lui Gheorghe Sărbu.

Gheorghe Sêrbu și armia sa așteptaă cu impaciență să vadă, din ȃi în ȃi, sosirea domnului loră între dênșii saă aparițiunea lui Moise Secuiulă, spre a începe lupta, dar nici unulă, nici altulă nu se arăta. Acéstă stare de inacțiune impacienta fôrte multă armia română care ardea de dorința de a intra în luptă.

Dar cândă se află în lagărulă română că între Șerban și Moise Secuiulă se tratéză de pace, impacienta soldaților se schimbă în turburare. Călcândă în picioră regulele disciplinei, ofițeri și soldați, făceaă totă felulă de coniecturi în contra domnului loră, pe care îlă acusaă de trădare. Turburarea acéstă luase proporțiuni fôrte mari și era aprópe să atragă dupe sine spargerea lagărului și risipirea óstei.

Dar Gheorghe Sêrbu, cu energia care îlă caracteriza, se duce în mijloculă lagărului seă. Adunândă împrejurulă lui ofițeri și soldați, le ține ună discursă plină de autoritate care aduce la respectă și la disciplină pe toți oștenii. Prin prestigiulă seă celă mare, elă restabilește confiența în inima soldaților seă și-î încredințéză că în scurtă timpă îi va conduce la luptă. Astăfelă liniștea se restabilește cu desăvêșire în lagărulă română.

Moise Secuiulă, vedândă întârzierea ce se pune din partea lui Șerban pentru încheerea păcii, se temu ca acéstă să nu fie vre o cursă din parte-î. De aceea elă cređu de cuviință să ia alte

măsurî prin cari să constrângă pe Șerban să facă pace. In acestû scopû, Moise Secuiulû se decise ca mai 'nainte de a se duce Șerban cu armia sa in lagărulû dé la Feoldvar, elû să nimicéscă óstea lui Gheorghe Sêrbu. In urma unei asemenea perderi, Șerban va renunța la resbelû și va solicita pacea.

Din lagărulû de la Mediași unde se afla cu óstea și in scopulû ce-și propunea, Moise Secuiulû trimite pe doi din cei mai bunî generalî ai sêi, Gheorghe Maco și Mihaî Imeci, cu óste alésă de trei miî cålăreți și cinci sute tătari, asupra óstei lui Gheorghe Sêrbu. Generaliî lui Moise Secuiulû se aședară cu óstea in lagărû la satulû Remete, la o mică distanță de lagărulû românû.

Moise Secuiulû dote ordinû severû generalilorû sêi ca să se feréscă cu orî ce chipû de a provoca la luptă pe românî. O asemenea ciocnire î-arû strica tóte speranțele pentru incheerea unei păci și și-arû pericola póte și óstea ce li s'a incredințatû. Dar cu tótă recomandarea lui Moise Secuiulû, generaliî sêi, arđendû de dorința de a se străluci prin vre o victorie asupra dușmanulû, își scotû intr'o đî armia spre bătae, o împartû in patru părți și daû năvală asupra lagărulû românilorû.

Gheorghe Sêrbu, vedëndû mișcarea dușmanulû, scóte indata din armia sa 2000 cålări pe care îi pune sub comanda generalulû Mârzea celû mare și-î trimite in contra agresorilorû. Mârzea înfruntă

cu multă bărbăție furia cea viscolósă a dușmanului până ce îl vede obositu de luptă. Atunci, la rândulú său, Mărzea se repede cu iuteală asupra dușmanului. Lupta devine crâncenă și sânge-rósă de amêdoe părțile. Dar către apusulú só-relui, românii mai priimindú óre-carí ajutóre din lagărulú lorú, dobândescú victorie deplină. Dușmanii, înfrânți cu desăvêrșire, fugú în tóte părțile, lăsândú câmpulú de rêsboiú acoperitú de cadavrele lorú.

În urma acestei învingeri, generalii Maco și Imeci, își strâmută lagărulú la o distanță mai mare de alú românilorú. Dupe aceea ei scriú lui Moise Secuiulú despre bătălia ce avusese cu inemiculú, cercândú să micșoreze pe câtú putură perderile ce suferise. Totú de o dată ei cereau de la Moise Secuiulú să le trimită ajutóre de arme fără întârziere, căci suntú espuși la pericolú în fața armiei române, care este multú mai numerósă.

Moise Secuiulú trimite îndată lui Maco unú ajutorú de 300 soldați, spuindu-i că a hotărátú să strângă óste și să vie în persónă să dea o bătălie decisivă, spre a curma unú resbelú care ține de atata timpú; elú nu uită a le ordona, ca și în trecutú, ca să evite orí-ce lovire cu dușmanii.

Între acestea, Gheorghe Sêrbu, observândú că pozițiunea lagărului său de la Feoldvar nu este destulú de tare, se strâmută la Rîșnov, unde și

comunicarea cu Țăra-Românească era mai facilă. Aci elū se întărește în lagărulū sēū dupe tōte regulile militare.

Generalulū Maco și Imeci luară strămutărea lagărulū românū la Rîșnov dreptū unū efectū al fricei. Doritorī de a șterge pata ce purtaū pentru pierderea bătăliei trecute, ei ferbeaū de impaciență de a-și mai încerca noroculū într'o nuaă luptă, mai 'nainte de venirea lui Moise Secuiulū. În deșertū cei mai bătrāni și cu experiență se opuneaū la cutezătōrea lorū întreprindere, consiliindu-i să aștepte venirea domnului lorū. Ei, ne ascultāndū de cātū foculū rēsbunării ce clo-cotea în peptulū lorū, trataū pe aceia de fricoși și decisēră darea bătăliei.

Într'o diminēță, Gheorghe Maco și Imeci, scoțēndu-și ōstea din lagărū, nāvalescū cu o turie nespūsă asupra lagărulū romānilorū. Gheorghe Sērbu, care se aștepta la o nuaă nebunie din partea generalilorū lui Moise Secuiulū, se apăra cu sānge rece din lagărulū sēū cēlū întăritū în contra atacurilorū celorū furiōse ale dușmanului. Maco își dēdea tōte silințele să spargă șanțurile și să rupă întăririle ce incongiuraū lagărulū romānilorū. Elū se nevoia să-și deschidă calea în lāuntru, spre a se putea lupta mai cu succesū. Dar lagărulū era așa de bine întăritū, în cātū tōte silințele armiei agresive rēmaseră fără nici unū efectū.

Dupe o luptă infructuōsă de mai multe ore,

oștea lui Maco și a lui Imeci, obosită și descu-
ragiată, începe a se trage înapoi. Gheorghe Sêrbu,
vedând că armia dușmană slăbește în puterile
sale elu decide să dea o lovitură decisivă. Elu
ordonă oștei sale să deschidă îndată toate drumu-
rile. Comandă generaliloru săi ca fie-care, în frun-
tea trupei sale să dea năvală asupra dușmanulu
și să-lu sfărâme.

Maco, vedând pornirea Româniloru, își opre-
ște armia ca să înfrunte ataculu. Dar lupta abia
durésă unu quartu de oră. Armia lui Maco și
Imeci, înfrântă cu desăvêrșire, se risipește în
fugă. Români o gonescū dupe urmă cu arma în
mână, până apucă să intre în pădurea Codlea.
Din marginea pădurii și până în câmpulu de bă-
tae, totu câmpulu era pardositu cu cadavre d'ale
dușmanulu. Generalulu Imeci căduse mortu în
luptă. Maco, rănitu, căduse prinsu în mânele Ro-
mâniloru.

Perderile dușmaniloru în astă bătălie au fostu
fôrte numerose. Abia puținî scăpară cu fuga ca
să ducă lui Noise Secuiulu nefericita nuvelă.
Români prădară lagărulu inamiculu și se um-
plură de jafuri. Dupe aceea Gheorghe Sêrbu își
strămută lagărulu la Timesu. Aci se tae lui Maco
capulu, pe care Gheorghe Sêrbu ilu trimite la
Tirgovește lui Șerban. Elu îi anunța strălucita
victorie ce repurtase și-lu ruga să vie cu oștile
câtu mai curênd în Transilvania.

Moise Secuiulu trecuse deja Oltulu și se apro-

pia de ținutul Brașovului, când priimi știrea despre distrugerea armatei ce încredințase lui Maco și Imeci. Acastă nuvelă fu ca o lovitură de trăsnetū pentru dēnsulū și óstea sa. Descuragiarea pētrunsesse în inima tuturilor. Moise Secuiulū, ca să ridice puținū moralulū óstei sale, puse mai multă energie în mișcările lorū. Elū înaintésă până aprópe de Brașovū. Aci, lângă o vale, unde se afla o fabrică de hārtie, a alesū o pozițiune avantajósă. În acestū locū elū și-a stabilitū lagărulū și s'a întăritū. Óstea lui numēra șese miī luptători.

Momentulū luptei decisive între romāniī lui Gheorghe Sērbulū și Moise Secuiulū se apropia, dar Șerban nu mai sosea cu óstea sa. Gheorghe Sērbu trimitea curierū peste curierū să-lū róge, saū să-l trimiță óstea ce mai avea, saū să vie împreună cu dēnsa și să se pue în capulū întregii armate. Dar Șerban, ne decisū încă în hotărârea sa, nu dedea nici unū răspunsū hotărâtū. A trebuitū să se ridice în lagărulū lui Gheorghe Sērbu o furtună teribilă, să se comită o faptă barbară și sângerósă, să se amenințe Șerban cu detronarea, pentru ca să se hotărască a merge cu óstea în Transilvania.

Șerban, ca să potolésca spiritulū de revoltă ce coprinsese óstea din Transilvania, trimite acolo unū solū ca să spue lui Gheorghe Sērbu și óstei întregi că elū în celū mai scurtū timpū va sosi acolo cu óstea. Acastă încredințare a solului po-

tolește cu desăvârșire spiritele cele revoltate ale oștei, care vine iar la simțimente de supunere către Domnul lor.

Între acestea, Moise Secuiulă, turmentat de o presimțire neagră, voia să evite resbelul cu ori ce preț și să ajungă la incheerea păcii. În acest scop el îl mai trimite doi soli la domnul României. Șerban, care luase acum ferma rezoluțiune de a se bate, cum vede pe soli înaintea sa, fără să-l mai asculte, le declară că în urma celor două lupte sângeroase dintre armia lui Maco și Gheorghe Sêrbu, pacea a devenit imposibilă. El îl mai spune că sunt liberi a pleca.

Dar, când solii lui Moise Secuiulă au ajuns la Craiova, Banul de acolo, conform instrucțiunilor secrete ce primise de la Șerban, îl poprește în Craiova, până dupe terminarea resbelului.

Moise Secuiulă, vădendă întârzierea solilor săi de a se întorce cu vre un răspuns de la Șerban, înțelese că nu mai avea nici o speranță de pace. Pe de altă parte el află că Basta formându-și o armie numerosă, plecase de la Sarmar din Ungaria și ajunsese la satul Vestinulă. Moise se vedea amenințat de a fi luat între două focuri.

În astă-fel de dificilă situațiune, el se decise, fără a mai aștepta ajutoarele promise de Ierimia Movilă și de alții, să se lovască mai întâi cu armia lui Șerban. Dacă va fi fericit să înfrângă.

astă armie, să-și întorcă apoi armele în contra lui Basta.

Șerban înțelegându că Moise Secuiulū se prepară ca să dea bătălia decisivă în contra Românilorū, își unește oștea cu a lui Gheorghe Sêrbu și formeză cu toții unū singurū lagărū, între satulū Rișnov și Vilcan. Oștea lui Moise Secuiulū se afla întărită în lagărū; dar Turcii și Tătarii lui Recta-pașa aveaū pozițiunea lorū separată, afară din lagărulū lui Moise Secuiulū.

Șerban, voind să aibă gloria de a ataca elū pe dușmanū, hotărăște bătălia pentru ziua de 17 Iulie 1603. În dimineața acelei zile, elū își împarte oștea în patru părți. Aripa dreaptă o pune sub comanda lui Gheorghe Sêrbu, aripa stângă o încredințeză celorū doi Mirzești, centru ilū dă sub comanda lui Deli Marcu. Iar elū oprește sub comanda sa armia de rezervă.

În astū-felū de ordine de bătae, Șerban pornește asupra armiei lui Moise Secuiu. Dar lagărulū dușmanilorū era fôrte bine întăritū cu șanțuri și cu care bine legate unulū de altulū. Șerban reguléză mai ântêiū șese tunuri cari să tragă asupra lagărulū, spre a împedica apărarea întăririlorū. Dupe aceea dă ordin oștei sale pedestre ca să năvălescă cu iuțelă asupra întăririlorū lagărulū, să le sfărâme și să deschidă drumuri în lăuntru lagărulū. La casū când pedestriimea nu va fi de ajunsū pentru a sfărâma întăririle, apoi

să descalice și călăreții și să mērgă să le dea ajutorū.

În urma acestorū dispozițiunii, Deli Marcu deschide lupta, dāndū nāvală asupra întăririlor lagărului, cu tōtă pedestrimea ce avea sub comanda sa. Alți generali atacă întăririle lagărului în diferite alte puncte. O luptă crāncenă și sāngerōsă se încinge între amēdoā armiile dușmane.

Romāniī, desprețuindū glōnțele ce mereū șue-rāu preste capetele lorū, atacaū cu vigōre și sfārāmaū lanțurile cari legaū șirulū de care se incongiuraū lagărulū. Cele patru tunuri ale lui Șerban, cari vērșāu neconținutū o lavă aprinsă asupra ōstei lui Moise Secuiulū, o împedicaū de a-și apăra întăririle. Curagiosulū Moise Secuiulū îmbārbāta din tōte puterile pe ai sēi la luptă, dar iuțela Romānilorū îi inspāimēnta.

În fine, dupe o luptă destulū de indelungatā și tenace, ōstea lui Șerban reușāște a-și deschide mai multe drumuri în lagărulū dușmanului. Acum ōstea intrēgā a Romānilorū nāvālește cu furie asupra armiei lui Moise Secuiulū. Aci o luptă și mai sāngerōsă se încinge între ambele armate. Întăririle lagărului care protegiase până acum ōstea lui Moise Secuiu, îi devenise vātāmātōre, cāci o oprea să fugā. Descuragiarea coprinse totū lagărulū lui Moise Secuiulū.

Turcii și Tātariī, cari erau așēdați afarā din lagārū, se luptarā la începutū cu multā vitejie în contra Romānilorū. Dar când vēdurā cā ōstea

lui Șerban pătunsese în lagăr și că victoria le era asigurată, ei nu cugetară de câtă cum să-și scape viața prin fugă. Óstea lui Moise Secuiulă, vędędu-se părăsită de turci și de tătari, se descuragiază cu desăvęșire. Ne avęndă nică pe unde să fugă, căci tóte eșirile erau păđite de óstea lui Șerban, se făcu în lagăr ună măcelă teribilă.

Moise Secuiulă, vędędu-și óstea sfărămată. împrejurulă seă, se hotără să scape sau să móră vitejește. Însoțită de ună numără din ostașii seă cei măi aleși, elă voește să-și scape viața prin fugă. Dar Gheorghe Sėrbu, care-și avea ochii pe dęnsulă, ilă incongióră cu o cėtă din ai seă. O luptă inverșunată se încinge între aceste mică trupe viteze. Moise Secuiulă, ne voindă să se predea, cade în luptă strępunsă de ună glonță, trasă asupră-ă de ună soldată română.

Gheorghe Sėrbu, táindă capulă lui Moise Secuiulă, ilă dete lui Șerban. Acesta ilă trimise la Brașovă, ca să-lă vađă locuitorii de acolo și să nu măi aibă nică o speranță despre dęnsulă.

Astă-felă s'a terminată acéstă mare bătălie, care a pusă capătă ambițiunei celei ne męsurate a lui Moise Secuiulă. Din óstea sa de șese miă transilvăneni, în care se afla flórea Transilvaniei, fórte puțini măi scăpară din astă teribilă bătălie.

Locuitorii din Brașovă, conduși de ună simți męntă de pietate, făcură o grópă mare în care puse pe toți cei ce căđuse pe cãmpulă de onóre-

Iar memoria acestei triste bătălii o immortalisă unu poetu prin următoarele versuri :

„Qvos genuit cives, hic Transilvania claudit.

Heu ! pravo tumolo quanta ruina jacet !

Victa jacet tecum tua Transilvania, Moses !

Fallor, an haec, nobis ultima finis evit ?“

Aici a închisū Transilvania pe cetățenii pe cari i-a născutū. Vai ! ce nenorocire mare zace într'acestū micū mormētū !

În urma victoriei ce Șerban repurtase asupra lui Moise Secuiulū, óstea română se umplu de prădi din lagărulū dușmanilorū, Șerban încă culese o mulțime de trofee, între care și 40 de stéguri. Dar lăcomia soldațilorū lui Șerban nu se îndestulă numai cu lucrurile ce aflară în lagărulū lui Moise Secuiulū. Ei cereaū cu mare șgomotū și stăruință ca Șerban să-i ducă asupra Brașovului, care jurase credință lui Moise Secuiulū și-i dăduse ajutóre, și să le dea voe ca să-lū prade.

Brașovenii, cum aflară de mórtea lui Moise Secuiulū, trimitū îndată solī la Șerban ca să-lū róge să cruțe orașulū de a fi datū în prada ostașilorū. Ei promiteaū credință împëratulū și se obligaū a da lui Șerban orī-ce le va cere. Șerban le promite că va face totū ce va putea ca să-i apere de urgia soldațilorū. Cu mare anevoință și cu enorme sume de bani ce luă de la Brașoveni, Șerban abia putu să potoléscă furia ostașilorū sei.

Dupe potolirea óstei sale, Șerban, se grăbi a

inștiința pe împăratul despre victoria și uciderea lui Moise Secuiulă. Elă trimite împăratulă cele 40 de stéguri, pe cari le luase de la Moise Secuiulă și fericita nuvelă că i-a redobândită Transilvania. Solii lui Șerban trecă mai înainte pe la Basta, căruia îi spună tôte cele ce se întâmplase în Transilvania, apoi se ducă la Praga.

Rudolf, aflândă despre sosirea soliloră lui Șerban, cari îi aduceau trofee și vestea pentru cucerirea Transilvaniei, se umplu de bucurie. Dupe ce priimește cu tôte onorurile pe solii români, Rudolf ordonă să preumbe prin orașă stindardele aduse de dênșii. În semnă de mulțumire, împăratulă trimite lui Șerban o mulțime de daruri prețioase. Elă a dată și soliloră multe daruri și le-a permisă să se întorcă în țeră.

În urma fericitei știri ce priimi de la solii lui Șerban, cari erau trimiși la împăratulă, Basta își ridică lagărulă de la Măitin și pornește în Transilvania ca s'o ia în stăpânire conformă instrucțiuniloră ce avea de la împăratulă.

Dar pe când Șerban se afla în Transilvania, ună complotă se urzea la Tirgovește, care tindea la răsturnarea lui. Ună Ștefan Prodiculă, fiă bastardă ală lui Petru IV Cercelă, susținută de Metropolitulă din Tirgovește, a venită acolo cu ună firmană de la vizirulă Mehmet, prin care se scotea Șerban din domnie și se numea dênșulă în loculă lui. Metropolitulă atrăsese în partea lui Ștefan pe mulți din boeri și din căpitani

óstei. Aflându unú momentú favorabilú, elú îmbracă pe Ștefan în haine domnești și îlú proclamá Domnú în loculú lui Șerban, dându de față și firmanulú vizirului.

Șerban, aflându despre cele ce se petreceau la Tirgovește, se grăbește a se întórce în țérá. Neputéndú să maí aștepte sosirea lui Basta pentru a se întelni cu densusulú, elú îi lasá pe Gheorghe Sêrbu cu o óste de 2000 Románi ca să ție liniștea până la sosirea lui.

Șerban, intrându în țérá, învinse cu multá ușurință pe Ștefan și pe partisanii sêi. Atátú Metropolitulú câtú și Ștefan usurpátorulú tronu-lui, cadú în mânele lui Șerban. Ca pedépsá pentru crima de înaltá trădare ce comisese, Șerban le tae năsulú și îi aruncá în carcerá. Dupe aceea, ca să facá o surpridá lui Basta, îi trimite pe amêndoí criminalii sub buná pazá la Cluși.

În urma învingerii rěscólei din țérá și a restabilirei ordinei, Șerban se ocupá cu îmbunătățirile din lăuntru ale statului, carí reclamaú tótá atențiunea sa. Abia Șerban începuse a se ocupa de interesele țerii și este rugatú de Basta ca să mérgá la Brașovú, spre a se întelni cu densusulú acolo. Basta, fiindú însărcinatú de împératulú cu afaceri de resbelú în Ungaria, trebuia să lase guvernarea Transilvaniei în mâna unorú comisari imperiali. Teméndu-se de óre-carí turburări în urma sa, elú voia să recomande lui Șerban ca să fie cu priveghere asupra ei. Șerban, în

primăvara anului 1604, s'a și dusă în Brașovă de s'a întâlnitū cu Basta. În urma înțelegerii ce aă avutū împreună, elū s'a întorsū în țēră spre a-și vedea de ocupațiunile ce-i reclamaū timpulū și circumstanțele.

Intre acestca Ierimia Movilă, voindū să dobēdescă liberarea celorū doi dușmanī ai lui Șerban, trimite la Basta unū solū prin care să-lū incredintēze că elū voește să trăiască în pace cu toți vecinii și că nici asupra Țērii-Românești nu mai are nici o pretențiune pentru fratele său Simeon. În urma îndeplinirei acestei solii, trimisulū lui Movilă, rōgă pe Basta din partea Domnului său, să-i dea pe Ștefan și pe Metropolitulū. Basta, ca să lege și mai multū pe Ierimia de interesele lui, ii trimite pe cei doi captivi.

Șerban, aflândū despre fapta lui Basta, s'a supēratū fōrte multū. Elū avea să se témă de intrigile acestorū doi dușmanī ai săi, cari, în unire cu Ierimia Movilă, vorū cerca totū-de-una să-lū restōrne din scaunū.

În fine, în urma atătorū lupte și sguduirī, din cari eșise pe deplin triumfătorū, Șerban credea că a sositū momentulū fericitū în care, întemeiatū pe o pace durabilă, să se pōtă ocupa cu îmbunătățirea din lăuntru a țērii sale. Dar speranțele lui Șerban nu se realisară, căci liniștea țērii sale fu mai antēiū turburată de către hotarele Transilvaniei; iar mai târdiū, țēra întregă se

vădu amenințată cu sabie și focu din partea Tătarilor.

Schimbările cele dese în guvernământul Transilvaniei, iar mai cu seamă slăbiciunea cu care comisarii imperiali guvernau acum această țară, aducse pe locuitorii ei la unu felu de anarhie. În această țară, care nu mai cunoștea de nici o autoritate, se formau bande numeroase de tâlhari, cari treceau preste hotarele țărilor vecine și le causaū cele mai mari stricăciuni. Una din aceste bande trecu și în ținutul Craiovei și comise jafurile și devastările cele mai mari.

Dar aceste încălcări vătămătoare nu erau nimic pe lângă furtuna amenințătoare ce se ridică din partea Tătarilor.

Sultanul, voind să dea o activitate mai mare resbelului ce purta în Ungaria, ordonă, în vara anului 1604, Hanului Tătarilor din Crimea să se ridice cu totă puterea sa și să vie în Ungaria. Pe când Hanul Tătarilor își făcea preparațiunile de resbel, elu cugeta să înlătore obstacolile ce ar putea întâmpina în călătoria sa. Într'acest scop dar, elu trimite, la 29 Iunie 1604, pe Ahmet Celebi la Șerban să-i spue că dacă se va deslipi de împăratul Rudolf, elu va mijloci la Sultanul ca să-lu primască sub suzeranitatea sa, cu condițiunile propuse de densusul mai înainte. Totu-de-o dată pentru acestu serviciu, elu îi cere și o sumă de dece miș galbeni.

Șerban se afla într'o pozițiune foarte delicată,

căci nu putea rumpe legăturile sale cu Rudolf mai 'nainte de a fi sigurŭ de o împăciuire completă cu Sultanulŭ. De aceea, ascultândŭ cu multă bună-voință pe solulŭ Hanulŭi Tătarilorŭ, elŭ îi dete unŭ răspunsŭ evasivŭ.

Hanulŭ Tătarilorŭ se supără foarte tare pentru ne isbutirea soliei sale. Ridicând o armie foarte numerosă, elŭ o pune sub comanda fiului său Toctan, și-lŭ pornește în Ungaria. Acum Ierimia Movilă tremura de frică pentru apropierea acestei armii îngrozitoare. Ca să imblândescă furia barbarilorŭ, elŭ trimite lui Toctan multe daruri prețioase, rugându-lŭ să cruțe țera de ori-ce rele. Toctan, trecendŭ Nistru, veni la Dunăre în Dobrogea, fără să facă Moldovei vre o vătămăre.

Șerban, luândŭ de știre că Toctan cu armia sa tătară se află la hotarele țerii sale, ia toate măsurile putincioase de apărare. Mai înteiŭ elŭ ridică în piciorŭ toate oștile ce putea scôte. Dupe aceea trimite soli la comisarii împărătești din Transilvania ca să-i dea ajutorele ce vorŭ putea. Aceștia îi trimitŭ pe Gheorghe Sërbu cu o oște de 2,000 secuși și 600 haiduci. Șerban era acum mai liniștitŭ, căci cu aceste ajutore și cu armia sa, spera că va putea ține în respectŭ pe dușmanulŭ ce se afla la cõstele sale.

Cu toate astea, Șerban, pentru a se pune la adăpostŭ despre ori-ce pericolŭ, alergă la o soluțiune radicală. Șerban vedea că resbelulŭ dintre Turci și împăratulŭ nu numai că nu avea

tendințe de a se termina, dar elă lua acum proporțiuni formidabile. Fără a prevedea rezultatul finală ală acestuă resbelă, care dura de atăta timpă, Șerban era bine incredințatū că, într'o situațiune dificilă, nu avea să se raseme pe vreunū ajutorū îndestulătorū din partea împăratuluă. De aceea a cugetatū să dea țeriă sale o consistență mai sigură.

În acestū scopū, Șerban trimite la Toctan o deputație care îi duce multe daruri prețioase. Această deputație, bine priimită de Toctan, îi spune din partea Domnuluă Romănilorū că a hotărătū să se deslipescă de împăratulū Rudolf și să se pue sub suzeranitatea Porții Otomane. Elū rōgă pe Toctan să fie miđlocitorū între elū și Sultanolū ca să stabilescă o pace definitivă.

Toctan, mulțumitū că a atrasū în partea Sultanuluă pe Șerban, a trecutū cu oșteă sa pe lēngă hotarele Romăniei, fără să-i facă nici unū rău. Totū-de-o dată elū a miđlocitū la Pōrtă ca să închee cu Șerban o pace definitivă. În urmă Sultanulū a trimisū Domnuluă Romăniei semnele domniei.

Șerban se părea acum că nu mai avea de nimicū a se teme pentru linișteă țeriă sale. Dar când furtuna se potolea de la Rēsăritū, ea se ridica de la Apusū. Astū-felū sērmana Romănie nu putea nici o dată să fie sigură de pacea ei. De astă dată turburarea liniștei luă Șerban și a țeriă sale veni din Transilvania.

Nobiliŭ Unguri din Transilvania, nemulțumiți cu stăpânirea împăratului Rudolf, își aleseră de principe pe unŭ Ștefan Bocicai. Acesta la începutu fu bătutu de trupele imperiale. Dar mai târziu, aruncându-se în brațele Turcilorŭ și dobândindŭ ajutóre de la dênșii, fu în stare de a se menține ca principe al Ungariei și al Transilvaniei.

În anulŭ 1605, când oștile imperiarele erau bătute în tóte părțile de trupele lui Bocica, comisariŭ împărătești alérgă la ajutorulŭ lui Șerban, aducându-ŭ aminte recunoștința ce datora împăratului. Șerban, deși devenise vasalulŭ porții, deși știa că dândŭ ajutorŭ comisarilorŭ în contra lui Bocica supără pe Sultanulŭ, totŭ nu se putu opri de a le trimite óre-carŭ ajutóre. Elŭ pornește la dênșulŭ pe Gheorghe Sêrbu cu óre-care trupe.

Comisariŭ împărătești, ne mulțumindu-se numai cu ajutórele ce Șerban le trimisesé cu Gheorghe Sêrbu, cercară în tóte modurile să decidă pe Șerban a veni, precum făcuse altă dată, în persoană în Transilvania. Dar tóte aceste silințe rămase infructuóse. Cu tóte astea, Gheorghe Sêrbu cu trupele sale, fu de mare folosŭ pentru cauza împăratului. Elŭ a proptitŭ fórté multŭ înaintarea lui Bocica și l'a împedicatŭ de a coprinde tótă Transilvania.

Bocica, supăratŭ pe Șerban că a trimisŭ ajutóre comisarilorŭ imperiali, pe de o parte s'a plânsŭ în contra lui la vizirulŭ Mehmet, care se

afla la Buda, iar pe de alta a ordonat ū lui Ladislaŭ Ghiulafi, locoșitorulŭ sŭu din Transilvania, ca sŭa dea ajutorŭ lui Jerimia Movilŭ, pentru a goni pe Șerban din scaunŭ.

Cum a aflatŭ Șerban despre cele ce se proiectase în contra lui, a scrisŭ lui Gheorghe Sŕrbu și Sasilorŭ din Transilvania sŭa pue armele josŭ. Totŭ de-o datŭ elŭ a pornitŭ solŭ la Bocica ca sŭa-l declare cŭa, pe viitorŭ va rŕmŕnea vasalŭ credinciosŭ al Porșii și al sŭu amicŭ. Elŭ mai trimise și la Ghiulafi ca sŭa-lŭ rŕge sŭa mișlocŕscŭa pentru încheerea unei pŕcŭi între dŕnsulŭ și Bocica.

Solŭ ce Șerban trimise la Bocica, reușirŭ pe deplinŭ în misiunea lorŭ. Ei aduse rŕspunsŭ din partea lui Bocica ca sŭa fie liniștitŭ, cŕcŭi nimenŭ nu-lŭ va supŕa în domnia sa pe tronulŭ Romŕniei.

În urma acestui rŕspunsŭ favorabilŭ, Șerban cere lui Ghiulafi sŭa-l trimitŭ patru persŕne distinse la Tirgoviște, cu carŭ sŭa închee pace între Muntenia și Transilvania. Ghiulafi, doritorŭ de pace, a și trimisŭ lui Șerban patru persŕne înseminate pentru încheerea pŕcii. În fine, la 5 August 1605, pacea între plenipotenșiarŭi Transilvaniei și Șerban, Domnulŭ Romŕniei, era încheiatŭ. Șerban întŕri acŕstŭ pace prin jurŕmentulŭ urmŕtorŭ:

„Eŭ, Radu X Șerban Bassarab, jurŭ cŭa în totŭ viașta mea voiŭ fi continuŭ credinciosŭ lui Ștefan Bocica, principele Ungariei și al Transilva-

niei, voiŭ fi totŭ-de-una amicŭ al amicilorŭ sŃi Ńi duŃmanŭ al duŃmanilorŭ sŃi, în fine, voiŭ pŃdi cu sŃnŃenie tŃte articolele de mai josŭ.

1° CŃnd principele Bocica va eŃi la rŃsboiŭ în contra duŃmanilorŭ sŃi în Transilvania, mŃ obligŭ Ńi eŭ a merge acolo fŃrŃ întŃrŃiere în persŃnŃ, aducŃndŭ cu mine tŃtŃ Ństea mea în ajutorulŭ sŃu. Iar daca în ajutorulŭ Ństei sale va fi numai generalii sŃi, atunci sŃ-ŭ trimitŭ Ńi eŭ numai ajutorŭ de arme.

2° Pentru tunurile ce le-am luatŭ în luptŃ de la Moise Secuiu, rŃmŃne a avea o osebitŃ înŃelegere cu principele Bocica.

3° Promitŭ a chema din Transilvania pe Gheorghe SŃrbu, împreunŃ cu Ństea ce are sub dŃnsulŭ.

DeputaŃii Transilvaniei fŃcurŃ Ńi ei jurŃmŃntŭ lui Ńerban pe articolele urmŃtŃre :

„Noi Gabriel Huler, IŃn Calnoki, Marcu Ńoncobancŭ Ńi Mihail Feier, jurŃmŭ cŃ vomŭ pŃdi intacte articolele urmŃtŃre, ce am încheiatŭ cu Radu X Ńerban, domnulŭ ŤŃrii-RomŃneŃti în numele Transilvaniei.

1° TŃte duŃmŃniile Ńi urile ce aŭ luatŭ naŃtere în timpulŭ lui Mihaiŭ VitŃzulŭ sŃ se uite pentru eternitate. Pe viitorŭ o amicie eternŃ Ńi sincerŃ sŃ lege Transilvania Ńi RomŃnia.

2° Ne obligŃm sŃ facemŭ ca Simeon MovilŃ sŃ nu atace cu armele ŤŃra-RomŃneŃcŃ Ńi în casŭ cŃnd ar face-o, sŃ venimŭ în ajutorulŭ Domnului Munteniei.

3° Dacă s'ar întâmpla ca Sultanul să voiască a scóte din scaun pe Șerban, ne îndatorim a interveni spre a-l îndupleca să-l lase domnia pe totă viața.

4° Întâmplându-se ca domnul Munteniei să se gonască din țera sa, promitem a el și toți boerii lui să afle un asil sigur în Transilvania.

În urma încheerii acestei păci, Șerban a trimis pe Nicolae Literatu, secretarul său și pe alți boeri în Transilvania, ca să determine pe Gheorghe Sêrbu ca să depue armele. În acest timp Gheorghe Sêrbu se afla în cetatea Sighișóra, pe care o apăra cu tenacitate în contra trupelor lui Bocica. Cum a luat cunoștință despre voința Domnului său, Gheorghe Sêrbu a predat cetatea în mânele generalilor lui Bocica.

Dupe stabilirea liniștei în Transilvania, Bocica a venit acolo de s'a încoronat principe al acelei țeri. Simeon Movilă se afla în Transilvania încă de mai înainte în ajutorul lui Bocica cu o trupă de 4,000 moldoveni. Bocica i-a mulțumit foarte mult pentru ajutorul ce i-a dat și l'a congediat să se întorcă în Moldova.

Dar Simeon Movilă rămase foarte ne mulțumit de modul cum Bocica i-a mulțumit pentru serviciile sale. El spera ca după liniștirea Transilvaniei, Bocica să-l dea ajutore de armie, spre a gonii pe Șerban din România și a-l lua locul.

Amăgit în speranțele sale, Simeon ese foarte mâhnit din Transilvania. Dorința de a răpi tro-

nulŭ lui Șerban il frământa necontenitŭ. Pentru a-și atinge scopulŭ, elŭ cere și dobândește ajutŭre armate de la Hanulŭ Tătarilorŭ. În capulŭ unei armii de Moldoveni și ajutatŭ de o numerosă ôste de tătari, comandați de ênsuși Hanulŭ lorŭ, Simeon Movilă năvălește în Țerra-Românescă.

Îndată ce Șerban ia știință despre acéstă mișcare a dușmanului, scólă la arme pe toți cei în stare de a se lupta și pornește inaintea inamicilorŭ. Amêndoă armiile se întălescŭ la apa Telêjenului. Aci s'a datŭ o bătălie din cele mai teribile, care a duratŭ trei zile. Români se luptară ca lei pentru apêrarea țerii și a tronului lorŭ, în contra unei armii multŭ mai numerosê de câtŭ a lorŭ.

Mulți dușmani pardosiră câmpulŭ de bătae cu cadavrele lorŭ. Ênsuși nepotulŭ Hanului, provocatŭ la unŭ duelŭ personalŭ de Preda Buzescu, a cădutŭ mortŭ de sabia eroului românŭ. Din nefericire ânsă nici elŭ nu s'a bucuratŭ multŭ de victoria sa. Atinsŭ la capŭ de o rană incurabilă, Buzescu a muritŭ la Brașovŭ, unde se dusesese să se caute.

Bătălia durase doă zile, dar totŭ nu era încă terminată. În a treia zi lupta reîncepe și mai aprinsă din partea Românilorŭ cari, în cele-l'alte doă zile avusese numerosê succese și cari acum aspiraŭ să se încununese cu victoria definitivă. Armia dușmană se descuragea și se slăbea din ce în ce mai multŭ. Hanulŭ tătărescŭ prevedea

o pierdere totală a armiei sale, dacă ar mai continua lupta. El se determină dar ca prin fugă să-și scape viața sa și a armiei ce-î mai rămăsese.

Către seară Hanul ia toate dispozițiunile pentru fugă. Dar pierderea bătăliei și moartea nepotului său, îl făceau furios în contra lui Simeon Movilă. Ca să-și răsbune în contră-î, el puse de-îl legă pe un armăsar fugos. În astu-fel de stare, el alergă totă noaptea până ajunsese la Dunăre.

În urma acestei întâmplări nefericite, Simeon pierde totă dorința de a mai aspira la tronul României. Iar Șerban, asigurat atâtu despre turci cât și despre Transilvania, se bucură cât-va timp de o pace completă.

Timpul în care Șerban s'a bucurat de pace, l'a întrebuințat pentru îmbunătățirile de totu felul ale țerii sale. Ca om pios, precum erau toți domnii cei vechi, Șerban a ținut și două mănăstiri, Cotmăna și Cobia. Aceste două monumente le-a făcut Șerban pentru ca să imortalizeze cele două mari victorii ce reputez, una asupra lui Moise Secuicul și alta asupra lui Simeon Movilă.

Dar din nefericire pacea de care s'a bucurat Șerban n'a fost de lungă durată. Niște evenimente cari luă naștere în Transilvania, ridică noii și teribile furtuni asupra Țerii-Românești.

Pe cât timp Bocica a stat pe tronul Tran-

silvaniei, Șerban s'a bucurat de pace. Dar dupe încetarea sa din viață, în anul 1606, lucrurile s'aun schimbat. Transilvania care în timpul domniei lui Bocica fusese unită cu Ungaria, iar s'a deslipit de dânsa. Nobilii unguri din Transilvania 'și-aun alesu de principe pe Sigismund Racoți. Acesta, de o natură pacinică și liniștită, a căutat să fie în amicie cu toți vecinii săi. Dar dupe o domnie numai de unu anu, elu a lăsatu tronul Transilvaniei și s'a retrasu în Ungaria.

În urma lui Racoți vine pe tronul Transilvaniei Gabriel Batori, prin ajutorul și protecțiunea turcilor. Prin fermanul de întărire alu lui Batori, ca domn al Transilvaniei, Sultanul îi puneă îndatorire, între altele, ca să dea ajutoru domnilor români, ori când voru fi amenințați de vre unu dușmanu. Șerban, ca să se asigure și mai multu de amicia lui Gabriel Batori, trimite la dânsul soli ca să-lu felicite pentru suirea sa pe tronul Transilvaniei. Batori, cu perfidia pe buze, primește pe soliul lui Șerban cu o prefăcută cordialitate și le dă încredințare despre simțimentele de amicie ce are pentru domnulu lor.

Șerban se credea acum liniștitu și asigurat din partea Transilvaniei. Dar ura cea veche ce nêmulu Batoresților nutrea în contra Țerii-Românești, rodea neconținut inima lui Batori și îl impingea la o resbunare barbară. Ambițiunea

de a coprinde amândoa țările române, Muntenia și Moldova, încă era un stimulent puternic care îl împingea a întreprinde o expedițiune în aceste țări vecine. Hotărârea lui era luată și nu aștepta de cât un moment favorabil de a o pune în lucrare.

În fine în luna lui Decembre, anul 1610 Gabriel Batori, ridică o armie puternică cu care tabără la Sibiu. Aci, dupe ce tratăză destul de rău pe Sibieni pentru că fusese favorabil lui Mihai Vitezul în timpul războiului cu Andrei Batori, se ridică cu totă armia sa și în ziua de 25 Decembre 1610, trece în Țera-Românească.

Șerban, surprins de această teribilă și neașteptată furtună, se află cu totul în neputință de a o înfrunta. De aceea el abia are timp să fugă, împreună cu familia și cu boerii săi în Moldova la domnul constantin Movilă, cu care se afla în amicie. Gabriel Batori intră în Tirgo. vește fără nici o dificultate și se aședă într'ensa. El pornește o parte din armia sa pe urmele lui Șerban ca să-l prindă, dar nu putu să-l ajungă dupe urmă. Totuși oștea lui Batori prinse la satul Pelin pe muma lui Șerban cu toate averile sale.

Ocupându o țară în care a intrat fără să întâmpine nici o umbră de apărare, Gabriel Batori s'a stabilit la Tirgovește unde a stat trei luni. Nimeni nu pôte descrie jafurile și tiraniile ce acest domn corupt și condus de simțimen-

tulă de resbunare, a esercitată asupra tutuloră locuitoriloră țării.

În miđloculă orgieloră și al desfrânăriloră în care se tăvălea Gabriel Batori, îi vine ideea să trimită ună solă la Sultanulă ca să-l cĂră și domnia Țării-Romănesti. MergĂndă la Sultanulă, solulă lui Batori, îi spuse cĂ domnulă sĂ, descoperindă pe Șerban ne credinciosă Porții, l'a gonită cu armele din țĂră și 'l-a coprinsă tronulă. Elă cere apoi în numele domnului sĂ, ca Sultanulă să-lă recunĂscă și ca domnă ală Romăniei.

Dar Șerban, din Moldova unde își aflate asilă, încă nu stătu în nelucrare. Elă trimise soli la Sultanulă cĂruia îi spuse cu de amănantulă despre tĂte tiraniile și jafurile cu care Gabriel Batori cĂduse asupra Romăniei. Totă în acestă timpă sosiră soli și din partea Sașiloră din Transilvania, cară aducĂ plăngeră amari în contra tiraniiloră cu care erau tratați de Gabriel Batori.

Sultanulă, pe de o parte supărată de fapta cea cutezĂtĂre a lui Gabriel Batori de a intra cu armele într'o țĂră care se afla sub suzeranitatea sa; iar pe de alta, vcindă a lăsa ȚĂra-Romănescă stată osebită precum era, a trimisă la Tirgovește pe Ceauși-Ibraim. Acesta avea misiunea să cĂră socotĂlă lui Batori despre tĂte faptele sale cele tiranice și arbitrare, precum și să-lă silĂscă cĂ să iasă din ȚĂra-Romănescă.

Cănd Batori vĂdu cĂ i se refusă cererea de a

fi domnă și peste Țera-Românească, luă ună tonă mai cutezătoră. Elă începu a invoca pentru sine niște drepturi pe care le deducea din serviciile ce familia Batoresților făcuse mai 'nainte Porții Otomane. Acastă lipsă de tactă, indispușe și mai multă pe Sultanală și pe mai marii imperiului în contra lui Batori.

Șerban isbutise a descredita cu totulă pe Gabriel Batori la Pórtă și a-i dărâma tóte speranțele pentru dobândirea tronului Țerii românești; dar elă nu fu totă atâtă de norocită pentru a-lă îndupleca ca să-i redea tronulă țerii. Intrigile unui altă aspirantă, făcură ca Șerban să remăe pentru totă-de-una depărtată de la tronă.

În timpulă pe când se petreceau tóte acestea se afla la Constantinopole ună Radu, fiulă fostului domnă Mihnea turcitu. Acesta, setosă de a pune mâna pe domnie, veghea necurmată asupra evenimenteloră și nu cruța nici o intrigă pentru a-și ajunge scopulă. În circumstanțele de față, elă isbuti a atrage în favórea casei sale sprijinulă celoră mari de lângă Sultanulă, pe care l'a înduplecată să-i dea domnia țerii.

În urma hotărârei sale, Sultanulă ordonă lui Ceauși Ibrahim ca luândă o armie suficientă, să mērgă în Țera-Românească să gonēscă de acolo pe Gabriel Batori și să așede în scaună pe Radu, fiulă lui Mihnea. Gabriel Batori, surprinsă de acastă decisiune a Sultanuluiă la care nu se aștepta și ne simțindu-se în stare de a se opune

cu armele, părăsește țera către finele lui Martie 1611.

Șerban era foarte satisfăcut că reușise a face să se gonască din țără dușmanul său cel ne împăcat, Gabriel Batori; dar elu era inconso-labilu pentru procedarea cea arbitrară a Sulta-nulu, cu trimiterea altui domn. Ne putendu-se împăca cu ideea perderii tronului său, elu inceptu a alerga la toate mișlocele pentru a ajunge să și-lu redobândască prin puterea armelor.

Mai 'nainte de a întreprinde ceva, Șerban voi să se asigure daca boerii și țera mai ținū la densusul; daca la intrarea sa cu armele în con-tra lui Radu, boeril și poporulū l'arū sprijini ca să și reia tronulū. În acestū scopū, elū trimite în țără pe slugeru Stanciu, spre a sonda dispo-sițiunea spiritelorū pentru densusul. Slugeru Stan-ciu, întorcendu-se din misiunea sa, 'i-a adusū in-formațiunile cele mai încoragetore.

Șerban, incredințatū că spiritele în țără suntū în favorea sa, incepte a se prepara de oște. Elū dobândește de la Polonia o trupă de 800 călă-reți și 400. pedestri. Numērulū acestorū trupe se mai mări cu ajutorele ce i se mai dete de Con-stantin Movilă.

Astū-felū preparatū, Șerban intră în țără și înainteză către Tirgovește. Întregū poporulū se manifestă pentru densusul. Când Radu veni cu oștea sa în fața lui Șerban, astă oște în locū să se bată cu Șerban, trece în partea lui. Dom-

nulă Radu abandonată astă-felă de puterea sa armată, abia putu scăpa cu fuga peste Dunăre la turci. Iar Șerban, încongiurată de simpatiele țării întregi, intră cu triumfă în Tirgovește.

Șerban își realizase marea sa dorință; elă își redobândise tronulă perdută. Dar sufletulă seă era rosă ne curmată de ună verme care nu-î dedea repaosă. O ură ne împăcată și ună simțimentă teribilă de resbunare, ferbeau în inima sa. Elă nu putea să erte lui Gabrielă Batori modulă umilitoră cumă îlă gonise din scaună și cruđimile ce acestă desfrănată dușmană esercitase în cursă de trei lună asupra poporului română. Șerban voia dar a pedepsi câtă de curendă pe Batori pentru nelegiurile sale.

Boerilă și țera întregă împărtășeă simțimentele cele legitime ale domnului loră. Acumă dar nu mai rămănea lui Șerban de câtă a prepara espedițiunea ce proiectase în contra lui Batori.

Dupe ce Șerban își adună o oște suficientă pentru întreprinderea sa, începe a trimite trupe spre fruntariile Transilvaniei. Sașilă din Ardélă informându-se despre mișcările lui Șerban, aflară momentulă favorabilă de a se scula și ei în contra lui Batori și de a scutura ună jugă atâtă de tiranică și apăsătoră. Ei trimiseră o deputație secretă la Șerban cu care aă încheiată o alianță de ajutoră în contra lui Batori. Dupe aceea ei făcură pregătire de oște și de provisii. În capulă

óstei sásești se puse Mihail Albulŭ (Veis), judecátorulŭ Brașovului.

Când Sașii aflare despre înaintarea lui Șerban cu óstea în Transilvania, ei îi trimise călăuse ca să-lŭ priimescă cu onóre și cu tóte cele necesare pentru óstea sa. Mai multe cete din óstea lui Șerban străbatŭ Carpații rinduri, rinduri și intră în Transilvania. La 12 Iulie 1611, Șerban sosește și elŭ la Brașovŭ în fruntea unei armii de 7000 călăreți și 1500 pedestri. Elŭ este primitŭ de cetățeni Brașovului cu mare afectiune și cu o pompă strălucită.

Gabriel Batori îndată ce află despre pregătirile de resboiŭ ce Șerban făcea în contra sa, se turbură fórte multŭ și începe și elŭ a face pregătiri de óste. Temându-se că nu va putea cu propriile sale fórte să învingă pe Șerban, trimite unŭ solŭ la Pórtă ca să-i ceră ajutorŭ. Dar Sultanulŭ, căruia îi plăcea să vadă pe principii creștini sfășiindu-se și slăbindu-se între dênșii, 'i-a refusatŭ cererea.

Batori, redusŭ la propriile sale fórte care număra 12,000 mił călăreți și 3000 pedestri, se decise a întempina pe Șerban câtŭ de curendŭ spre a-lŭ opri de a înainta mai înlăuntrulŭ țerii sale. Elŭ ajunsese cu armia sa în apropiere de Brașovŭ, mai 'nainte de sosirea lui Șerban și-și luase pozițiune de bătae. Când auđi despre sosirea lui Șerban la Brașovŭ, elŭ stătu o đzi întrégă cu tótă óstea sub arme, dar dușmanulŭ nu

se arată. A doua zi către seară, armia lui Șerban, vine și își ia pozițiune lângă fabrica de hârtie.

Acum amendoă armii dușmane se află față în față. Ele ardeau de dorința de a se bate. Câștii acestor armate, Batori și Șerban, își împărțise trupele în aripi și centru. Când se dete semnalul luptei, amendoă armieele se aruncară cu mare furie una asupra celei l'alte.

Armia pedestră a Transilvaniei reuși la început, a face să dea înapoi pedestrimea lui Șerban. Dar cavaleria română s'a bătut cu atâta vitejie în cât nu numai că a învins cavaleria lui Batori, dar a adus desordinea în totă armia sa. Acesta a descoragēt până într'atât pe unii din căpitaniii lui Batori, în cât, perdend orice speranță de a învinge pe români, au luat-o la fuga. Acest rău esemplu a decis în mare parte de sorte bătăliei. Pe cât armia lui Batori se demoralisă, pe atât armia română se umplu de coragi și se îmbărbătă.

Șerban, vedend slăbirea armiei Transilvane, se pune în fruntea pedestrimei și a cavaleriei sale și lovește cu vigore centrul armiei dușmane comandat de însuși Gabriel Batori. La această lovire neașteptată, Batori voește să reziste. El se luptă cât va timp cu mare energie; dar iute la armiei române umple de spaimă armia lui Batori, care începe a da în dărăt și a se risipi.

Pe când pedestrimea lui Batori se măcelărea

de către pedestrirea română, Șerban ia în gónă pe Gabriel Batori și cavaleria sa. Într'o distanță foarte mare, elü pardosește câmpulü cu cadavre d'ale dușmanulü. Batori abia pöte scăpa cu fuga, smulgëndü și aruncändü din coifulü seü penele care-lü distingeau din ostașii säi. Elü d'abia scapă în părțile Sibiulü.

Șerban câștigase una din victoriile cele mai strălucite; dar multü sânge costase acéstă bătălie de amendoă părțile. Din armia lui Batori căduse pe câmpulü de bătăe vre o 6000 ostași, osebitü de o mulțime de prinși. Dar și pe Șerban ilü costă acéstă victorie 4000 de luptători.

În fine Șerban își resbunase pe deplinü în contra unü dușmanü care merita cea mai aspră pedepsă; dar elü nu mai avu fericirea de a se întörce victoriosü ca altă dată pe tronulü țerii sale.

Sultanulü nu putea să erte lui Șerban că gonise dupe tronulü României pe Radu. pe care elü ilü numise și ilü instalase domnü în Țera-Românescă. De aceea, pe cândü Șerban se resboia în Transilvania în contra lui Gabrielü Batori, Radu, sprijinitü de o numerosă armie turcescă, a intratü în țera și fără nici o vörsare de sânge a ajunsü la Țirgovește, unde s'a suitü iar pe tronulü țerii.

Șerban, luändü de știre despre cele ce se întâmplase în lipsa lui, întrebuintă töte miđlócele ca să înduplece pe Sultanulü să-i dea tronulü,

dar toate au fost în deșert. Atunci Șerban se decide la un pas cutezător. Cu trupele ce-l mai rămăsese dupe rebelul din Transilvania, el trece în țară sperându să bată armia turcescă și să gonască pe Radu din scaun. Dar Radu, aflându despre mișcarea lui Șerban, îi ese înainte cu totă armia de turci și de tătari ce avea la dispozițiunea sa.

Șerban, viind în fața armiei dușmane care era foarte numerosă, înțelese că încercarea lui ar fi fost cu totul deșartă. Óstea sa era foarte mică în raport cu aceea a dușmanului. Spre a nu da loc la o vearsare de sânge inutilă, el se decide a evita lupta și a se retrage din țară. Radu înțelegându din mișcările lui Șerban că el nu voește să se bată, trimite trupe în urma lui care îl gonesc până în hotarele Moldovei. Șerban a fost fericit că a putut scăpa în Moldova la Suceva, unde se afla și soția sa.

Astfel s'a terminat domnia lui Radu X Șerban Bassarab. El este unul din domni români ce au urmat dupe Mihai și cari merită lauda istoriei. În timp de pace, el s'a ocupat cu îmbunătățirea sôrtei poporului său; în timp de rebel, el s'a distins prin vitejia armelor.

CAPIT. II

Radu XI, fiul lui Mihnea turcitu. 1611—1616.

Radu ocupă cu fanarioți toate funcțiunile statului. Boerii conspiră în contra lui Radu și a fanarioților. Radu prinde și pedepsește cu mörte pe insurgenți. Radu în unire cu Stefan Tomșa și cu Hanulü tatarilor se duce în Transilvania să pue în scaunü pe Gabriel Batori. Radu scosü din domnie.

Radu, profitändü de lipsa lui Șerban din țeră și ajutatü de o numerosă armie turcescă ce Sultanulü îi pusese la dispoziție, coprinde din nou și cu multă facilitate tronulü României. Încredințatü că nu avea a se mai teme că rivalulü seü îi va turbura liniștea, elü își întörse privilegiile asupra țerii, care era förte sdruncinată din cauza atătorü furtuni ce trecuse peste dënса.

Pentru a se asigura de credința țerii, Radu a chematü înaintea sa pe toți boerii, pe toți funcționarii și mai cu sémă pe ostași, cari aveau obiceiulü a se revolta la cea mai mică ocaziune de nemulțumire, și 'i-a pusü să-i jure credință. În urma acestei garanții luată din partea țerii, Radu începu a se ocupa cu multă activitate de îmbunătățirea din läuntru a țerii. La începutulü domniei sale și pe timpulü câtü țera s'a bucuratü de liniște, Radu a avutü pentru dënса totă sollicitudinea.

Prin o guvernare blândă și înțeleptă, Radu pöte că ar fi reușitü să câștöge afecțiunea poporului sëü. Dar unü verme otrăvitorü care se incuibase în sënulü palatului, unü elementü vitregü și conruptü care incongiurase tronulü, a adusü rëcëla și ura între poporü și domnulü sëü.

De multü timpü grecii fanarioți începuse a veni în Țëra-Romänescă pentru afaceri de negoțü și alte interese ce-i atrăgëü aci. Dupe căderea Constantinopolului însă ei inundară țërile române, spre a se pune la adăpostü în contra paloșului și a tiraniei păgănuului. Romăni, ospitaliari, generoși și compătimitori prin natura lorü, 'i-aü priimitü cu brațele deschise ca pe niște trați, mai cu sëmă din causa comunității de religie.

Dar aceste locuste flămânde, manifestându-se în tötă hidösa lorü goliciune, nu întârđiară de a deveni o plagă ucigătöre pentru nëmülü romănescü. Ca lipitori inveninate ei sugëü cu multă sete și aviditate sângele celü generosü al Romănilorü și depuneaü în vinele lui puroiulü conrupțiunei, al moliciunei și al degradării.

În multe rînduri romăni se revoltară în contra acestorü ingrați și aroganți öspeți ai lorü și-i goniră din țërä. Dar ei, cu caracterulü lorü celü mărșavü și tărătorü, reveneaü în țëra cea mănösă și generösă a romănilorü, și tărându-se ca vermiü ceü netrebniçi, se insinuaü iar pe lângă domniü romăni.

Existența grecilorü fanarioți și a altorü streini

În țară a fostă considerată ca un rău atât de mare pentru țară în cât Mihai Bravul îi depărtă din toate afacerile țării. Mai târziu, încheind un tractat cu Sigismund Batori, Mihai, consacra un articol special prin care se țicea a nume : „ În numărul celor 12 boeri din care se compunea înaltul divan, să nu se priimască nici un grec de origină. Asemenea nici un grec să nu fie admis în vre-una din funcțiunile statului.“

Dupe mórtea lui Mihai, Șerban, inspirat de acelși simțimente patriotice ca și densusul, a continuat a preserva țara de amestecul grecilor în afacerile țării. Dar dupe căderea lui, Radu XI, fiul lui Mihnea turcitu, iar a deschis fanarioșilor calea în țară și amestecul lor în afacerile din lăuntru.

Dorind să dobândescă tronul cu orî ce preț și ne avëndu banî cu care să sature lăcomia vizirului și a celor mari de la Pórtă, Radu s'a împrumutat cu sume enorme de la comercianții greci, armeni și ovrei din Constantinopole, plătindu-le o camată exorbitantă. Iar când el veni în țară, atrase dupe sine nu numai pe acești creditorî ai săi, dar încă și o numărósă lepră de rude și amici ai lor. Ei îi aduceau în țară ca să-i înavuțescă din sângele și sudórea poporului român, în puterea favórei de care ei se bucurau pe lângă domn.

Nu era destul mulțimea fanarioșilor care ve-

niseră cu Radu la intrarea lui în țară ca domn; acestu număr se înzeci, cu ducerea lui încă de două ori la Constantinople, ca să înlătore demersurile cele serioase ale lui Șerban care voia să-și ia tronul. În amendoă aceste duceri la Constantinople, Radu fu nevoit să se imprumute cu sume mari de bani ca să-și întărească tronul. Toți acei creditori, împreună cu amicii și rudele lor veniră în țară și umplură capitala și curtea domnească.

Radu, ca să favorizeze pe creditorii săi, le dete pe mână toate funcțiunile statului, ranguri, onoruri și ori ce întreprinderi din care putea să tragă vre unu folos. Românii, cu totul desmoșteniți de drepturile lor, erau lăsați la o parte și desprețuiți. Acastă conduită a lui Radu nu numai că alienă toate simpatiile românilor de la sine, dar îi aduse în pozițiune de a cărti și de a murmura în contra lor.

Radu ne păsătoru și indiferentă la toate plângerile și suferințele românilor, continuă sistemul său cel vitreg de domnie. Acastă nepăsare a lui Radu pentru suferințele supușilor săi, aduse lumea la disperare. O conspirațiune teribilă se formă. Ea avea scopu nu numai resturnarea, dar și mórtea lui Radu, precum și gonirea tuturilor streinilor din țară.

Sufletul acestui complotu era stolnicul Berka, din satul Merişeni districtul Teleorman. Cu densusul mai erau mulți alți boeri de frunte. Sco-

pulŭ lorŭ era ca sã detroneze pe Radu și în loculŭ lui sã pue pe Căminarulŭ Mihail.

Deși conspiratoriŭ lucrã în cea mai mare tainã pentru a-și ajunge scopulŭ, însă Radu, cu caracterulŭ sãu celŭ bãnuitorŭ, a descoperitŭ complotulŭ urzitŭ în contra lui mai înainte de a isbucni. Lucrândŭ cu mare dibãcie, elŭ isbutește sã pue mâna pe capii conspirațiunei. Spre a da unŭ exemplu îngrozitorŭ și pentru a bãga spaima în inima tuturilorŭ românilorŭ elŭ omórã optŭ din capii conspiratorilorŭ, decapitându-ŭ în diferite puncturi ale țerii.

Dar miqlócele cele teroristice întrebuintate de Radu ca sã înspãimente pe români, au produsŭ unŭ efectŭ cu totul contrariu. Lumea indignatã pentru pedepsa cea asprã de care Radu a usatŭ în contra boerilorŭ patrioți, s'a înãspritŭ și mai multŭ în contra lui Radu. Româniŭ nu așteptãu acumŭ de câtŭ o ocasiune favorabilã pentru a goni din țerã atâtŭ pe domnŭ, câtŭ și lepra de streini de care se încongiurase.

Între acestea, plãngerile ce Transilvãneniŭ dusesese la Pórtã în contra tiraniilorŭ lui Gabriel Batori, determinã pe Sultanulŭ sã-lŭ scóțã din domnie și sã pue în locu-ŭ pe Gabriel Betlen. Dar fiindŭ-cã Sultanulŭ se temea de vre o resistență armatã din partea lui Batori, a însărcinatŭ atâtŭ pe Hanulŭ tãtãrescŭ, câtŭ și pe amândoi domniŭ români, pe Radu și pe Ștefan Tomșa,

ca să intre cu putere armată în Transilvania și să așeze pe Gabriel Betlen pe tron.

La 1 Octombrie 1613, câte trei delegații Sultanului s'au întâlnit la Sibiu cu forțele lor armate. Batori, ne simțindu-se în stare de a se opune acestor armii aliate, a fugit în Ungaria. Aci el a fost asasinat la Oradia Mare, de nobilii cărora le desonorase familiile.

Dupe fuga lui Batori, Transilvania s'a liniștit, Gabriel Betlen, la 23 Octombrie 1613, s'a proclamat principe al Transilvaniei la Turda, unde se află și principii români. Mai înainte de a se despărți de domniile române, Gabriel Betlen, încheie cu dâșii o pace durabilă. Dar Pórta ca să pótă isola cât se va putea mai mult pe domniile române de Transilvania și de Ungaria a pus lui Betlen următoarele obligațiuni în fermanul prin care îl întărea de principe al Transilvaniei.

„Când regele Poloniei, voievozii României și Moldovei vor voi să cumpere casteluri în Transilvania Pórta nu va da consimțământul său, Betlen nu va putea da azil voievozilor rebeli ai României și Moldovei, ci îi va trimite captivi la Constantinople.“

În urma instalării lui Betlen pe tronul Transilvaniei, Radu s'a întors în țară unde a mai domnit până la 1616, tot cu sistemul său cel vitreg și apăsător. Români nu încetară de a se plânge la Pórta în contra lui Radu pen-

tru guvernarea sa cea tiranică și spolietóre. Sultanul atinsu în fine de necurmatele lorŭ plângerî, a decisu scóterea lui Radu din domnie. În loculŭ seŭ, elŭ a numitu domnŭ pe unŭ Alexandru Ilie, de origină grecŭ, dar născutu și crescutŭ în țeră.

CAP. III

Alexandru IV Elle. 1616—1618.

Boerii conspiră pentru uciderea grecilorŭ. Alexandru ucide pe Cristea Vornicu. Lupu Paharnicu intră în țeră cu óste numerosă din Ardélŭ. Alexandru fuge din țeră. Româniŭ își rěsbună în contra grecilorŭ. Lupu paharnicu se proclamă Domnŭ. Pórta trimite Domnŭ pe Gabriel Movilă.

Alexandru IV Elie, suindu-se pe tronulŭ României, nu avu nici unŭ momentŭ de repaosŭ. Abia intrase în Tirgovește unde priimise jurământulŭ de credință, și îi vine ordinŭ de la Sultanulŭ ca să-și unescă óstea cu a lui Schender pașa și să mērgă în contra Polonilorŭ cari coprinsese Moldova.

Pe când Alexandru se prepara de resbelŭ boerrii țerii cređură momentulŭ oportunŭ de a forma unŭ complotŭ. Acestŭ complotŭ avea de scopŭ uciderea tuturilor grecilorŭ cari se grămădiseră

în țără saă pentru a ocupa funcțiunile statului, saă pentru a face comerț, saă pentru a se încuiba pe la moșii. Alexandru care ținea foarte multă la greci, descoperindă cugetulă și scopulă boerilor, și-a dată tôte silințele de a-i prinde și de a ucide pe cei mai însemnați din ei,

Boerii, simțindă că Alexandru le-a descoperită planulă, cei mai mulți dintr'ênșii aă pribegită în Transilvania. Intre aceștia era și Lupu Paharniculă din Mehedinți. Alții însă, implorandă clemența domnului, aă și dobândită grația lui, mai cu sémă că elă se grăbia a merge la Schender pașa. Dupe ce óstea română s'a unită cu cea turcescă, Schender pașa și Alexandru Elie, aă pornită asupra poloniloră.

Dar Sultanulă, ca să garanteze și mai bine reușita întreprinderii sale, a ordonată și lui Gabriel Betlen să mérgă cu óstea ardelénă în ajutorulă lui Schender pașa, împreunându-se cu densulă la Hotin. Gabriel Betlen de și era favorabilă poloniloră, ca creștină; însă a fostă nevoită să se plece la ordinulă Sultanului, spre a nu pune în dubiă credința lui.

Cu tôte astea daca ar fi ajunsă lucru la arme, ardelenii nu s'ar fi bătută în contra Poloniloră, dupe cum incredințeză Chemeni Ianoși. Spre a evita dar o asemenea încurcătură, Betlen, s'a pusă mijlocitoră între Poloni și Turci și a reușită a-i aduce la o înțelegere de pace. Astă pace s'a și încheiată la 1617.

Deși Alexandru Elie se arătase clemente cu boerii cari conspirase contra grecilor, ânsă acesta nu plecase dintr'unŭ simțimentŭ de generositate. Cu totulŭ din contra, falsa lui generositate ascundea unŭ cugetŭ viclênŭ ce nutrea în inima lui.

Fiindŭ nevoitŭ să plece din țeră, elŭ nu voia să lase spiritele iritate în contra lui, nu voia să dea motivŭ de noii turburări. Dar îndată ce s'a întorsŭ în țeră, elŭ și-a datŭ pe față ura și rësburarea ce ascunsese în fundulŭ inimei sale. Puindŭ mâna pe Cristea Vorniculŭ, l'a și omorâtŭ. Ceî l'alți boerii, temëndu-se pentru viața lorŭ, aŭ fugitŭ la Schender pașa.

Turculŭ, voindŭ să profite de acéstă favorabilă ocasiune, inculpă pe Alexandru că a ucisŭ pe Cristea Vorniculŭ fără știrea lui. Pentru a trece cu vederea acéstă faptă, elŭ luă de la Alexandru 40,000 galbeni.

Alexandru Elie, năbușindŭ cu desăvêrșire ori-ce spiritŭ de revoltă în lăuntru, ar fi petrecutŭ liniștitŭ pe tronulŭ domniei și ar fi fostŭ scutitŭ de ori-ce temere. Dar Lupulŭ Paharnicu, care pribegea în Ardélŭ, îi causa multă ne liniște. Elŭ priimea știrî că Lupulŭ Paharnicu aduna ôste în contra sa. Spre a se încredința despre adevêrŭ, Alexandru a trimisŭ omŭ într'adinsŭ la Gabrielŭ Betlen ca să-lŭ întrebe dacă este adevêratŭ că boerii pribegî adună ôste în Transil-

vania. Betlen răspunde lui Alexandru că el nu știe nimic despre una ca acesta.

În urma răspunsului ce a priimit de la Betlen, Alexandru rămase foarte liniștit și fără nici o temere. El se întărise atât de mult în credința că nu este amenințat de nici un pericol din afară, în câtă pedepsea foarte aspru pe cei ce îi aducea știri că Lupul Paharnicu strânge oște în Ardél. Dar adevărul nu a întârziat a eși la lumină în totă spăimântătorea lui golicione.

Lupu Paharnicu, scăpându-și viața prin fugă în Transilvania, nu putea să stea indiferent la toate cruzimele ce Alexandru Elie, în unire cu grecii, comitea pe totă țioa asupra Românilor. În unire cu cei-l'alți boeri ce pribegise ca și densusul în Ardél, Lupu Paharnicu, își formase o oște destulă de numerosă, cu care intră în țera ca să schimbe starea lucrurilor.

Când Alexandru Elie se incredință că Paharnicu Lupu și cei-l'alți pribegi au și intrat în țera cu o oște numerosă de Ardeleni, fiori de mörte ilă coprind. Spre a întempina reulă de care era amenințat, elă trimite îndată să-l cheame lângă densusul oștea călărăță și pedestrașii, ca să-lă apere de pericolulă ce-lă amenința. Elă promitea ostașiloră soldă îndoită.

Dar oștea la care Alexandru avu recursulă îi răspunse cu aroganță, că elă și-a călcatulă jurământulă, că le-a tăiatulă solda, că nu le-a făcutulă nici o dreptate, în câtă, de sărăcie, și-au ven-

dută și armele. Totuși acești ostași îl consiliară să fugă.

Alexandru Elie le-a și ascultat consiliul. Dupe ce le-a dăruit o pungă de bani, a încălecat calul și a fugit. Plecarea lui a fost atât de repede, în cât nici pe Dómna n'a putut-o lua cu densusul. El a mers la Brăila, iar Dómna s'a dus la Giurgiu.

Ștefan Tomșea, domnul Moldovei, aflându despre cele întâmplate lui Alexandru Vodă, i-a trimis bani și haine, căci el, în iuțela plecării sale, nimic nu putuse lua cu densusul.

Acum Alexandru se afla în siguranță preste Dunăre, dar era foarte trist din cauză că nu știa nimic despre sórta femeii sale. Dar pe neașteptate el priimește știre că Dómna se afla și îl aștepta la Giurgiu. Alexandru alérgă îndată lângă soția sa.

În urma acestora, Alexandru, cercă tóte mijlocele ca să capete óste turcésă cu care să intre în țéră spre a-și redobândi tronul. Dar Turcii, cari de câtú-va timpú trăgeau beneficiuri mari de la schimbarea domnilor, nu aú luat în sémă cererile sale, ci l'aú trimis la Constantinopole.

Intrarea lui Lupu Paharnicu în Tirgovește (1618), fu semnalul unei sângeróse résbunări în contra grecilor. Toți grecii cei însemnați, precum și șerbiilor lor, sunt puși sub sabie, pentru că aú suptú și jefuitú țéra sub Alexandru Elie. Lupul Paharnicu se proclamă Domn și

face toate mişlocele ca să fie recunoscută de Pörta.

Dar divanul turcesc nu a voită nici într'ună chipă să-lă întărăscă ca domnă. Pörta nu voia să încuragese ună răă exemplu pentru viitoră. Lupu, fără voia şi ştirea Turcilor, coprinsese tronulă cu öste din Transilvania. Osebită de acésta, Turcii se mai temeă să nu aţate în contra loră şi pe grecii din Constantinopole, recunoscândă ca Domnă pe ună duşmană atâtă de ne împăcată al loră.

Setea de răsbunare a Romăniloră în contra greciloră nu se stinsese cu numerósele ucideri ce se făcuse asupra greciloră la intrarea lui Lupu în Tirgoveşte. Se dete voe ostaşiloră ardeleni ca să-şi scótă solda de pe la neguţatorii greci. Nu destulă atâtă. Lupulă a dată ordină lui Căpitană Buzdugană să caute pe toţi comercianţii greci, să-i jefuiască şi să-i ucigă.

Pörta, luandă ştiinţă despre crudimele ce se petreceă în Romănia, s'a grăbită de a trimite domnă pe Gabrielă Movilă, fiulă lui Simeon Movilă.¹⁾ Acesta, intrandă în ţeră cu öste turcescă, a învinsă şi a prinsă atâtă pe Lupu Paharnicu, câtă şi pe căpitană Buzdugană, pe cari i-a şi trasă în ţepă.

Astă-felă a fostă scurta şi tragică domnie a

1) Dupe Prati

acestui vindicatore publică ală Românilor în contra grecilor. Dacă Lupu Paharnicu p^ote fi acusată de unii că a fostă prea crudă cu grecii, aceștia n'au de cătă să-și aducă aminte de ingrătudinea grecilor către Români, de modulă neomenosă, barbară și arogantă, cu care grecii venetici trataă pe Români în propria loră țără. Atunci ei voră găsi destule cuvinte ca să scuse cruđimele de care Lupu și Buzdugan au usată în contra grecilor.

CAP. IV

Gabriel Movilă 1618—1619

Abia Gabriel Movilă se suise pe tronulă Țării-Românești, și priimește ordină de la Sultanulă să însoțescă cu óstea pe Schender-pașa într'o espedițiune ce avea să facă în contra Poloniei. Nu se știe daca rezultatulă acelei espedițiunii a fostă fericită. Dar ceea ce se știe mai pozitivă este că acea espedițiune a fostă fatală personală lui Gabriel Movilă.

Pe când Gabriel Movilă lipsea din țără, boerii, cari îlă urău din causă că pedepsise pe mulți boeri români, pentru ca să dea satisfacțiune grecilor, se adresară, în lipsa lui, cu plângeră la Pórtă, cerându-i scóterea din domnie. Pórtă care asemenea nu iubea pe Movilești, din cauza în-

cuscrirei loră cu Poloniă, l'a depusă, dupe o domnie numai de dece luni. Gabriel Movilă, ne mai cutezându a se întorce la Constantinopole, a trecută în Ungaria, unde a și murit

CAP. V

Radu XI, filul lui Mihnea Turcitulă, a doa domnie 1619—1623.

În a doa sa domnie, Radu XI, s'a purtată cu blăndețe și dreptate. Elă era acum bătrână și suferea de gută. Cu tôte acestea nu încetase de a fi ună mare generală.

In anulă 1621, Sultanulă Osman I, se decise a conduce în persónă o mare expedițiune în contra Poloniloră. Numai tătarii numărau la 80,000 óstași. In armia turcésă era și Radu cu óstea lui. Acestă vitéză resbelnică s'a distinsă fôrte multă în resbelulă de la Hotină în contra lui Carol Codchievici, faimosulă generală, care comanda armia polonă.

Deși Radu XI era ună bună generală, elă înclina, cu tôte astea, fôrte multă pentru pace. Printr'ună trimisă al seă, elă a îndemnată fôrte multă pe Poloni ca să facă pace cu Turciă. Poloniă, fiindă tare strimtorăți de bóle, de ciurma cailoră, de lipsa de provisiă și altele, înclinară spre pace. Atunci, Radu și Caperdici, banulă

Craiovei, se puseră mijlocitori pentru pace, care s'a și încheiată la Hotin, în anulă 1621.¹⁾

Condițiunile ce s'aũ stipulată în privința Poloniloră prin acestă pace, n'aũ fostă de vre ună avantagiũ pentru densesi. În ceea ce privește pe Moldova, condițiunile fură :

Ca în Moldova să se pue totă-de-una domnă creștină, mai multă bine-voitoră Poloniloră de câtă Turciloră ; ca Hotinulă să se întorcă Moldovei ; ca negoțulă să fie liberă între ambele țeri ; în fine amendoă armatele să evacuese Moldova.

Polonii, în anulă 1622, aũ trimisă soli la Pörtă pe Sbaravie. Domnii români l'aũ primită cu mari onoruri, când a trecută prin țera loră. Ștefan XI Tomșea l'a întâmpinată la Prută. Radu XI, domnulă Munteniei, suferindă de podagră, a trimesă la fruntariile țerii pe ună boeră, ca să-lă priimescă în loculă seũ. Venindă Sbaravie în țeră, Radu l'a priimită împreună cu fiulă seũ Alexandru, cu mari onoruri, l'a ospătată și i-a dăruită doi astracani. Prin buna sa priimire, Radu XI, și-a atrasă fôrte multă afecțiunea lui Sbaravie:

Turcii țineauă prea multă la apărarea Moldovei. Mazîlindă pe Ștefan XI Tomșea din domnie, Sultanulă a pusă domnă în Moldova pe Radu XI, pentru distinsele lui calități militare.

1) Piacetki, Iulie Bell, etc

CAP. VI

Alexandru V (coconul) fiul lui Radu XI, 1623—1628

Pórta, din cauza interesului și a considerațiunei ce avea pentru Radu XI, a pusú domnú în Muntenia pe fiulú sêú Alexandru. Acestuia, fiindú prea ténărú, i s'a datú câțiva boeri înțelepți, cari să guverneze țera în loculú lui.

În scurtú timpú, dupe suirea pe tronú a lui Alexandru V, s'a ridicatú o rěscólá în contra lui. Óstea cǎlăréță din satele Moneștii, Gherghița și Rușii de Vede, au voitú să alunge din scaunú pe Alexandru, sub cuvântú că fiindú prea june, nu este în stare să guverne țera. Dar boerii ce se dedese lui Alexandru ca să guverneze țera în loculú lui, luptarǎ cu energie în contra insurgenților. Adunândú oștile cele credinciose domniei, a întâmpinatú pe cei resculății la Monești, unde i-a înfrântú cu armele și i-a risipitú.

Boerii cei credincioși domniei, abia învinsese oștile cele resculate, și alérgă să înfrângă și să potolěscă o altă rěscólá. Niște boeri din banatulú Craiovei se ridicase și proclamase domnú pe unú Paisie.

În urma risipirei și a acestei rěscóle, Radu XI, a chematú pe fiulú sêú Alexandrú în Moldova, unde l'a cǎsătoritú (1615) cu fata lui Scar-

lată Șalipulă. Dupe săvârșirea nuntăi, Alexandru s'a întorsă în țără.

Curând dupe căsătoria lui Alexandru, Radu XI a încetată din viață (1626), de podagră, în Moldova, unde se afla domnă. Fiulă seă Alexandru i-a adusă corpulă în țără și l'a îngropată în monăstirea Radu-Vodă din București. Acăstă mănăstire, cu hramulă Ș-tei Troițe, fusese începută chiar de Radu XI, dar s'a terminată de fiulă seă Alexandru, în anulă 1625.

În timpulă domniei lui Alexandru, Turcii și Tătarii aă prădată țera până la Oltă. Barbariele comise de acești păgăni aă lăsată urme atătă de adănci, în cătă și peste 70 de ani totă se mai cunoșteaă locurile pe unde aă trecută.

Alexandru a domnită 5 ani și 9 luni, dupe care s'a mazilită de cătore turci.¹⁾

CAP. VII

Alexandru IV Elle, a doa domnie, 1628 - 1630

De la ună timpă încóce, Turcii se deprinsese a nu mai respecta Romăniloră dreptulă de a-și alege pe domni. Ei mazileaă și numiaă pe domni, saă dupe influențele ce candidații la domnie avéu la Pórtă, saă dupe prețulă ce ei ofereaă pentru acăstă înaltă și mănósă demnitate.

1) Engel, Anonimulă.

În anul 1628, Turcii, depuseră din domnie pe Alexandru V coconul, și în locul lui numiră domn, pentru a doa oră, pe Alexandru IV Elie.

Istoria nu ne-a conservat nimic din a doa domnie a lui Alexandru Elie. Ea se mărginește numai să ne spue că el a domnit doi ani și că, eșind din domnia Munteniei, a trecut domn în Moldova.

CAP. VIII

Leon I. fiul lui Ștefan Tomșa, domnul Moldovei, 1630—1633

Leon împlinește de la boeri impositele ce nu pôte lua de la săteni. Matei Bassarab fuge în Ardel. Boerii pribegi intră în țeră cu ôste ardelână. Bătălia de la satul Prisiceni. Abaza-Pașa îmbracă pe Matei cu caftan.

Dupe căderea lui Alexandru IV Elie, Turcii pun domn în Muntenia pe Leon I, fiul lui Ștefan Tomșa. Acest domn moștenise de la tatăl său simțimintele lui cele tiranice și asupritore. Osebit de acesta, Leon, mai fiind împins și de lăcomia numeroșilor greci, de cari se incongiurase, puse asupra țerii niște imposite atât de apăsătoare, în cât era imposibil a le împlini.

Leon avea pe lingă densusul pe Aga Matei Bassarab, boer de frunte din satul Brâncoveni. Leon dete ordin lui Matei Bassarab ca să împli.

nescă impositele de la locuitorii din Romanați. Ca să scape de urgia ce pornise asupra lorū, locuitorii s'aū risipitū care încotro aū pututū. Astūfelū, însărcinarea lui Matei a rămasū fără nici unū rezultatū.

Dar Leon avea nevoie de bani și voia să-ī adune cu orī-ce prețū. Ne putendū îndeplini de la țeranī dările cele grele ce pusese asupra lorū, elū orāndui niște esecutori, cari să împlinescă de la boerī birurile ce nu se putuse împlini de la sătenī.

Acastă năpaste întărată fōrte multū pe boerī, mai cu sēmă că ei nu erau până atunci supuși la nici o dare. Ceī mai mulți dintr'ensīi fură nevoiți să se împrumute, pentru ca să satisfacă nedrépta cerere a domnului lorū.

Aga Matei Bassarab, ne putendū suferi cele ce se petreceaū în țēră, fugе în Transilvania cu mai mulți boerī din Craiova. Aceștia erau: Aslan Vorniculū, Gheorghe Spătaru, Barbu Paharnicu, Brădescu, Coțofēnu, Dimitrie Slugeru, Filișēnu, Mitrea Vistieru, etc.

Toți acești boerī pribegī, aū fostū bine priimiți de Gheorghe Racoți, principele Transilvaniei. Ei aū aflatū la dēnsulū și la ceī l'alți nobili o largă ospitalitate.

Tocmai în acelū anū (1631), Gheorghe Racoți, principele Transilvaniei, avea resbelū cu Ferdinand II, imperatorele Germaniei și rege al Ungariei. Boerīi romāni, cu Aga Matei în frunte, aū datū ajutorū lui Racoți în contra lui Ferdinand.

El a contribuită foarte multă la victoria ce Racoți a repurtată asupra Imperialilor.

Leon-Vodă, temându-se foarte multă de boerii pribegi din Transilvania, trimise în trei rânduri la dênșii ca să-i înduplece să se întorcă în țără. Elu le promitea amnistie complectă și funcțiunile cele mai importante. Dar boerii, aducându-și aminte de perfidia cu care se purtase în niște casuri anăloge Mircea III și Alexandru II, etc, n'aũ voită să audă de propunerile tiranului.

Leon-Vodă, totă mai inchietată de intențiunile necunoscute ale boerilor pribegi, mai face o a patra încercare. Elu trimite de astă dată pe Logofătulu Radu și pe alți boeri cu mari promisiuni și jurăminte ca să înduplece pe boeri să se întorcă în țără.

Dar, mai 'nainte de a intra în Transilvania, acești trimiși ai lui Leon, aũ întâlnită la Tirgu-Jiulu înainte-guarda ôstei ardeline, cu care boerii pribegi intrase deja în țără. Ea se comanda de Paharnicu Barbu și de Spătaru Mihaiu. Ôstea ce boerii pribegi putuse aduna, din Ardélă, se mai adăogă cu roșii din țără, cari alergară sub drapelulu rebelilor.

Radu Logofătu a cădută captivă în mânele insurgenților. Ceil'alți din soții săi cari scăpară merse să ducă lui Leon trista nuvelă. O teróre înfricoșată coprinsă pe toți cei din palatū. Leon, pe de o parte își trimise pe dómna la Giurgiu pentru siguranță; iar pe de alta, își dete tôte si-

lințele ca să adune o ște ore-care. Acéstă ște, pusă sub comanda Spătarului Mihnea celū mare, fu trimisă ca o ante-guardă inaintea rebelilorū, ca să-i opréscă de a intra în țéră.

O tristă sórtă aștepta pe acéstă mică trupă. Inaintându fără nici o precauțiune, ea a căđutū la satulū Ungurei peste ștea pribegilorū, care se comanda chiar de Aga Matei Bassarab. Ea a fostū atătū de tare sfărămată, in cătū, numai Mihnea Spătarulū a scăpatū cu viață.

Dar Leon, care in acestū timpū își pusesese tótesilintele pentru a-și aduna o armie numerósă, se pune ensusi in fruntea ei, și, la 31 August 1632, pornește asupra Pribegilorū la satulū Presiceni. In urma unui consiliū de resbelū, Leon a incredințatū ștea sub comanda unui boerū renumitū, iar elū s'a întorsū la București, ca să îngrijéscă de strângerea unei nooi armate.

Bătălia dintre ștea rebelilorū și a lui Leon-Vodă a fostū fórte crâncenă și sângerósă. Dupe o luptă de optū ore, ștea Pribegilorū este învinsă și risipită. Mulți aū căđutū morți pe câmpulū de bătăe din amêndoă părțile.

Intre cei prinși era și Preda Brâncovénu, nepotulū lui Aga Matei Bassarab. Elū și-a rescum-păratū viața, dândū lui Leon o sumă insemnată de banī. Leon a trasū pe mulți in țépă; iar 40 de ostași ungurī dintre cei prinși, i-a trimisū la Sultanulū. S'aū rănitū mulți și din cei mai de

frunte boerî pribegî. Ênsuşi Aga Matei a fostû rănitû.

Toţi cei răniţi, precum şi acei ce scăpse cu viaţă din acea cruntă bătălie, aũ fugitû şi s'aũ inchisû în mănăstirea Tismana. Dar ei aũ fostû îndată asediaţi aci de Ban Bou, cumnatulû lui Leon-Vodă şi de Nedelcu Boténu.

Dupe o luptă de trei zile ca să ia cu asaltû mănăstirea Tismana, asediatoriî perdû orî-ce speranţă de reuşită, căci Aga Matei se apăra cu multă vitejie. De aceea, generaliî lui Leon aũ ridicatû asediulû şi s'aũ întorsû la Bucureşti. Aga Matei, vedēndu-se liberû din partea duşmanilorû, aũ eşitû cu ai sēi din Tismana şi aũ trecutû iar preste munţi in Transilvania.

Tiraniile şi ne drepta domnie a lui Leon-Vodă ; rapacitatea şi schengiuirile grecilorû, de cari elû se incongiurase, dāndu-le ţera pe mână ; sgu-duirile şi vārsările de sânge la care a fostû espusă ţera, din causa luptelorû intestine, provocate de către boerî pribegî, adusesse ţera în starea cea mai mare de miserie, îi sleise tôte forţele.

Abaza-paşa de la Nicopole, luāndû cunoştinţă despre tôte relele de care Ţera-Romānescă era apăsată, se interesază de sôrta ei. Voindû să aducă îndreptare, elû s'a dusû înadinsû la Constantinopole şi a făcutû Sultanulû unû raportû fidelû despre starea de miserie în care căduse Romānia.

Ca remediû la tôte aceste rele, Abaza, ca

amică devotată ală lui Aga Matei, l'a propusă Sultanului ca să-lă numescă domnă in Muntenia. Totă-de-o dată elă a înștiințată și pe Matei, care atunci se afla la Făgăraș, despre demersurile ce făcuse la Pórtă pentru dănsulă.

Deși Leon-Vodă invinsese pe boerii pribegii; ansă, existența loră in Transilvania era pentru dănsulă ună ghimpe care îi turbura tótă liniștea. De aceea clă mai cercă pentru a cincea óră să-î înduplece ca să se întórcă in țéră.

De astă-dată elă trimise la dănsii chiar pe mitropolitulă Grigore, împreună cu alți boeri de frunte cari, cu cuvinte blănde și cu jurăminte, să-î încoragese a veni in țéră, fără să se témă de vre ună réu. Unii din boeri s'aú și înduplecată a se întórcă in țéră, precum, Filișenu, Coțofénulă, Brădescu și alții, pe cari Leo-Vodă i-a priimită bine și i-a pusă in funcțiune. Dupe aceștia s'aú mai încoragiată și alții, precum Aslan Vorniculă, pe care Leon l'a făcută Bană ală Craiovei.

Între acestea însă influența lui Abaza pașă la Pórtă a decisă résturnarea lui Leon vodă. La 2 Iunie din anulă 1633, Sultanulă a trimisă فرمانă ca să maziléscă pe Leon vodă și să-lă aducă la Pórtă. Îndată ce boerii aú luată de știre despre depunerea lui Leon vodă, aú și trimisă fără întérđiere la Aga Matei in Ardélă ca să-lă cheme in țéră.

Aga Matei, bucurându-se pentru depunerea lui Leon vodă și sătulă de pâinea streinului, precum dice Fiștix, și-a luată dioa bună de la Racoți și de la nobilii ardeleni și a plecată în țeră. Racoți, recunoscătoră lui Matei pentru ajutorulă ce-l dedese în anulă 1631 în resbelulă cu Ferdinand II, i-a dată o bună escortă, sub comanda căpitanului Baidabuna, care să-lă însoțescă în călătoria sa. Matei a intrată în România pe plaiulă Drinovului și a tăbărată în câmpulă Prisiceni, ca să observe cursulă evenimenteloră.

Între acestea, Sultanulă, numise domnă pentru Țera-Românească pe Radu XII, fiulă lui Alexandru Elie domnulă Moldovei. Dar îndată ce Matei a ajunsă în Oltenia, pe locă s'aă adunată la densusulă toți boerii cu toți Roșiă din țeră. În urma unei mature deliberări, considerând că și țera era storsă și ruinată, aă decisă să n'o mai dea pe mână vre unui domnă streină și mai cu sémă pe mână vre unui grecă ca s'o sugă încă și mai multă. Invocândă dar numele lui Dumneđeă, ei aă alesă domnă, fără voia sa, pe Aga Matei Bassarab.

În urma acestei alegeri, ei s'aă dusă cu toți la Nicopole la Mehmet Abaza pașă, amiculă lui Matei care l'a îmbrăcată îndată cu caftană și l'a făcută domnă al Munteniei. Aga Matei s'a întitulată de îndată : Ión Matei Bassarab, din mila lui Dumneđeă, prință al Țerii-Românești. Abaza

paşa a mai dată lui Matei și o oște turcăscă, ca să aibă o intrare strălucită în țară. La 20 Septembrie 1633, Matei a intrat în București ca domn al țării.

CAP. XIV

Matei Bassarab. 1633—1654 Aprilie 8.

Matei Bassarab începe luptele pentru întărirea domniei. Bătălia decisivă dintre Radu XII și Matei Bassarab. Matei este recunoscut și întărit din nou domn al țării. Luptele dintre Matei Bassarab și Vasile Lupu. Bătălia de la satul Nenișoru. Ghinea grecu și Radu Vărzaru, miniștrii lui Matei Bassarab. Gheorghe Racofi și Matei Bassarab năvălesc cu armele în Moldova. Matei și Racofi vor să pue domn în locul lui Vasile Lupu pe Stefan Gheorghită. Bătălia de la Potricani. Vasile Lupu intră cu oște în Muntenia. Bătălia de la Finta. Oștile lui Matei se revoltă în contră-i. Ghinea grecu și Radu Vărzaru sunt uciși de oștile revoltate.

Matei Bassarab nu se aședase bine în scaun și trebuia să începă lupta pentru întărirea domniei sale. Cu totă stima și afecțiunea de care Matei se bucura în țară, totu se află boeri cari nu puteau suferi suirea lui pe tron. Niște asemenea invidioși ca, Nicolae Vistieru, Hriza Vorniculă, Papa Logofătulă, Nicolae Cantarisulă, Dumitru Dudescu, Négu Aga și alții, au trecut

în Moldova și s'aũ alăturatũ de Radu XII, domnulũ numitũ de la Pórtã.

Radu vodã XII, care avea cu dẽnsulũ insemnele domniei, buzduganulũ, stẽgulũ și altele, n'a cutezatũ sã vie de la Constantinopol în țerã pe calea obicinuitã. Elũ a trecutũ Dunãrea pe la Oblucița. Partisanii sãi ilũ așteptaũ aci, adunãndũ óste pe banii la Reni.

Matei Bassarab nu a statũ multũ în nemișcare. Elũ a trimisũ oști spre Buzẽu puindu-le sub comanda lui Mihail Coțofenulũ și Radu din Deșã. Boerii de la Reni, aflãndũ de apropierea óstei lui Matei, s'aũ trasũ în Moldova, la riulũ Siretului, unde s'aũ întelnitũ cu Radu XII și de unde aũ înștiințatũ pe Alexandru vodã Elie despre cele ce se petrecũ aci.

Pentru ca sã deslipescã poporulũ și óstea de Matei, boerii fugiți la Radu, aũ trimesũ în țerã cu cãrți pe Calotã Cluceru și pe Andrei Vorniculũ; dar fiindũ prinși de ostașii lui Matei, 'i-aũ dusũ înaintea sa. Matei în locũ de a-i pedepsi ca pe niște trãdãtori, i-aũ liberatũ ne atinși, consiliindu-i ca sã îndemne și pe cei l'alți boeri ca sã se întórcã în țerã.

Radu și boerii fugari înțeleserã cã nu este altũ chipũ de a intra în țerã, de câtũ învingẽndũ pe Matei cu armele. În acestũ scopũ ei cerurã ajutorũ și de la tãtari. Astũ-felũ, cu ajutorũ de la tãtari și de la moldoveni, cu ajutorulũ boerilorũ fugari și cu turcii cari se trimisese cu ceaușulũ.

Schimni ca să așeze pe Radu în scaună, au intrat în Muntenia și o au jefuit.

Matei-vodă, vedându mișcările dușmanilor, și-a așezat tabăra aproape de București, spre Du-dești. Radu vodă, sosind și el cu oștea, a trecut apa Colentina pe podul de la Obilești și a tăbărat sub mănăstirea vornicului Dan.

La 25 Octombrie 1633 s'a făcut o luptă între anțe-guardele amândurora taberilor, sub mănăstirea Plumbuita. Lupta a fost înverșunată, dar pierderile au fost mai mari de partea lui Radu-vodă.

A doua zi, într'o Duminică, s'a dat bătălia cea decisivă. Matei Bassarab avea ca general, pe Spătaru Teodor, feciorul Vornicului Vintilă și pe Spătarul Gheorghe, feciorul Logofătului Lupu, la călărie. Pe Vornicul Ivașcu, pe Paharnicul Barbu Belganul și pe Brodescu la pedestre. La dorobanți erau căpitanul Oprea și Aga Lupu.

Lupta crâncenă și sângeroasă, a ținut până seara. Tătarii se luptau cu atâta furie în câtă pătrundeau până în rândurile oștei lui Matei. Cu toate astea către seară, victoria a încoronat vitejia și dreapta cauză a lui Matei-vodă. Radu-vodă abia a scăpat cu capul gol din bătălie, gonit dupe urmă de cstași lui Matei.

Pe lângă mulțimea tătarilor și a moldovenilor căduți în acea bătălie, au perit și Nicolae Vistieru și Papa logofătul. S'au prins mulți din

boerii cari fugiseră la Radu, s'a prinsu asemenea și mulți turci împreună cu Ceaușul Schimni. Dar Matei s'a condusă cu multă clemență către dânșii și nu le-a făcută nici un rău.

Ceaușul Porții, dreptă recunoștință pentru conduita cea generosă a lui Matei-vodă, i-a dată lui tôte insemnele ce adusesse pentru Radu. Domnul României mândru de strălucita victorie ce repurtase, s'a întorsă la reședința sa.

Matei învinsese pe rivalul său Radu, dar acesta nu era destul. Elu trebuia să dobandescă consimțimentul și întărirea Porții. De aceea la 5 Noembre elu s'a dusă la Nicopole la amicul său Abaza pașa ca să se consulte cu densusă ce avea de făcută pentru a rămâne domnă recunoscută și întărită de Pörtă.

Dar în timpulă pe când Matei se lupta cu rivalul său Radu XII, Abaza pașa nu a conținută de a lucra la Constantinopole pentru întărirea lui Matei. De aceea la 15 Noembre 1633, pe când Matei se afla la Abaza, a sosită acolo ună Capugi-bașa, care aducea lui Matei ună cafetană foarte scumpă. Elu i-a mai dată din noou și insemnele ce luase de la Radu XII. Astă-felă Matei s'a întorsă în țeră, recunoscută și întărită ca domnă ală Munteniei.

Matei Bassarab era acumă recunoscută și întărită de Pörtă ca domnă; dar o mulțime de intrigi și de plângeră se ridicase în contra lui. Pentru a înlătura tôte aceste intrigi și pentru a

se întări mai bine în domnie, elu se decise să mērgă în persōnă la Constantinopole, spre a aduce omagiu Sultanului Amurat IV. Matei pornește din țēră la 13 Decembre 1633, ducēnd cu dēnsulū și multe daruri prețioșe.

În acēstă importantă călătorie, Matei a fostu însoțitū de amiculū sēu Abaza pașă, de Soleiman Aga, de metropolitulū Gregorie, de episcopulū Teofil și de o mulțime de boeri mari și mici.

La 5 Ianuarie 1634, Matei, cu tōtă suita sa, ajunge în Constantinopole și descalică la seraiulū moldovenescū. Chiar în đioa aceea, domnulū Munteniei s'a dusū la vizirulū care l'a priimitū cu multă ceremonie și l'a dărunitū cu caftanū domnescū. Dupe aceea Matei a trebuitū să aștepte 15 đile până ce divanulū să se pronunțe asupra pirelorū ce i se adusesse atātū de către Radu XII cātū și din partea a o mulțime de greci din Constantinopole.

Abia se terminase cu respingerea pirelorū aduse de Radu și de greci, și étă că sosescū și boerii ce pribegiseră în Moldova însoțiți de solii lui Alexandru Elie, domnulū Moldovei. Aceștia aū adusū nooi și grele plāngeri în contra lui Matei. Dar banii și influențele domnului Munteniei, aū invinsū și de astă dată pe dușmanii sēi. În đioa de 22 Ianuarie, divanulū a respisū și aceste nooi piri ca ne drepte. Sultanulū a întăritū din noou pe Matei Bassarab ca domnū al Munteniei.

La 3 Fevruarie, Matei-vodă, însoțit de boerii săi, s'a dus la Sultanul să-i facă visita de plecare. Sultanul, priimindu-i cu multă bună-voință a dăruit pe fiecare boer cu câte un căftan, iar lui Matei-vodă i-a dat însemnele domniei. De aci Matei a mers la seraiul escortat cu așa mare pompă de Ianiceri, precum nu se mai făcuse până acum vre-unui alt domn.

La 18 Fevruarie, Matei a pornit din Constantinopole și la 10 Martie 1634 a intrat în București. Mare a fost bucuria și veselia tuturilor, căci au scăpat de greci, cari erau dușmanii lor cei mai mari. Boerii ce pribegiseră în Moldova, vedând deplina reușită a lui Matei, s'au plecat și ei cu totul domnului țării.

Nu trecuse mult timp dupe întorcerea lui Matei Bassarab în țară, când primi ordin de la Sultanul ca să-și unescă oștea cu a lui Abaza pașa și să meargă în contra Polonilor. Tot un asemenea ordin se dedese și lui Moise Movilă, domnul Moldovei, și tătarilor din Bugăci.

Aceste puteri unite trecând Nistru, au mers drept la Camenița; dar aci au aflat adunate oștile polone. O bătălie crâncenă, care a durat totă ziua s'a încins între armile dușmane; dar victoria a rămasă indecisă pentru amândouă părțile.

Abaza pașa, vedându nereușita acelei bătălii, s'a tras cu oștile pe Nistru la cetatea Studeniței pe care a luat-o dupe o luptă de câte-va

șile, robindū și jefuindū pe locuitorii. Matei Bassarab s'a întorsū în scaunulū sēū.

Îndată ce Matei se vēdu mai liniștitū, începă a cugeta la îmbunătățirile de care țēra era însetată. Pe lângă acestea, elū își aduse a minte de recunoștința ce datora fostului domnū Radu X, Șerban I Bassarab, care îlū ridicase pe treptele ierarhiei la celū mai înaltū gradū.

Informându-se de starea de miserie în care trăiaū la Viena fetele lui Șerban Bassarab, Ancuța și Elena, elū le aduse îndată în țēră. Ancuța, ne voindū să se mai mărite, a priimitū de la Matei destulă avere cu care a trăitū liniștită până la finele vieței sale. Pe Elena, care era fată mare, a măritat'o dupe postelniculū Constantin Cantacozino, ¹⁾ dându-i ca dotă tōte moșile tatălui ei.

Osebitū de aceste doă fete legitime, Radu X Șerban Bassarab, a mai avutū unū fiū naturalū, făcutū cu o preotēsă. Dupe mōrtea preotului, Radu l'a recunoscutū ca fiū al sēū și l'a crescutū în palatū sub ochii sēi. Matei, dupe ce s'a

1) Din Postelniculū Constantin Cantacozino și femeea sa Elena, fata lui Șerban I Bassaran (Radu X), se tragū toți Cantacozineștii din Tēra-Romānescă. Elū a avutū șese copii : pe Drăghiei spātaru; pe Șerban vodă; pe Constantin Stōlniculū, tatălū lui Stefan-Vodă Cantacozino care a domnitū de la 1714-1716; pe Mihaiū spātaru, care a ziditū mănastirea Colțea; pe Matei Aga, tatălū spātarului Toma Cantacozino care a fugitū la muscāli în timpulū resbelului ce Petru celū Mare a avutū cu turcii în anulū 1711; și pe Iordache spātaru.

suitŭ pe tronŭ, a luatŭ lingă dĕnsulŭ pe acestŭ fiŭ al lui Œerban, a nume Constantin, Œi 'l-a adopatatŭ ca fiŭ alŭ sĕŭ.

Mateiŭ dobĕndise atĕta influenŒă la Pŕtă in cĕtŭ ori-cine cuteza sĕ intrigeze pentru rĕstur-narea lui nu numai ca nu reuŒia, dar se espunea adesea a fi Œi pedepsitŭ. În 1637, Amurat IV, a tĕiatŭ nasulŭ Œi urechile lui Radu Stridia, care oferea un tributŭ mai mare pentru domnia Munteniei. Cu tŕte astea, domnia lui Matei totŭ nu a fostŭ cruŒată multŭ timpŭ in pacea de care se bucura.

Dupe cum ne spune Chemeni IanoŒi, in tŕmna anului 1637, Vasile Lupu, domnulŭ Moldovei, fĕră sĕ aibă nici unŭ motivŭ, s'a ridicatŭ cu resbelŭ in contra lui Matei Basarab, cu tŕte cĕ făcuse alianŒă cu dĕnsul la 1636. Puindu-se in fruntea unei armii numeroŒe, elŭ a inaintatŭ pĕnă la Buzeŭ.

Mateiŭ, indată ce a aflatŭ despre năvĕlirea lui Vasile Lupu, pe de o parte a cerutŭ ajutorŭ armatŭ lui Gheorghe I RacoŒi, principele Transilvaniei; iar pe de alta Œi-a adunatŭ Œi elŭ ŕstea Œi a pornitŭ in persŕnă spre Buzeŭ. RacoŒi, in-tĕmpinatŭ de cererea lui Matei, s'a grĕbitŭ a 'i trimite trupe armate in numĕrŭ suficientŭ, pentru a goni pe Lupu din Muntenia. OŒtile lui RacoŒi aŭ trecutŭ in Œĕra Romĕnescă preste plaiulŭ Buzeului.

Dupe ce Matei Basarab iŒi uni oŒtile cu ale

lui Racoți, înaintă cu totă armia către Buzeu, spre a da peptu cu oștile lui Lupu. Domnul Moldovei, aflându despre apropierea armelor dușmane, s'a înfricoșet și ridicându-și tabăra a pornit îndărăt. Matei, cu oștea română și ardelénă, ne mai aflându pe dușmanu acolo unde îl știa, s'a luat în gónă dupe densusul, până ce l'a trecut peste hotar.

În urma acestui triumf care nu a costat nici o picătură de sânge, oștea ardelénă a intrat în Transilvania pe la Troțuși; iar Matei, cu oștea sa, s'a întors liniștit în capitala țerii.

Dar pacea pe care Matei o dobândise cu atâta facilitate despre dușmanul său, nu putea să fie de o lungă durată. Vasile Lupu era un om foarte ambițios și neastempărat. El a purtat în contra lui Matei un șir de resboaie prin care i-a turburat necurmat domnia și l'a făcut viața amară. Luptele ce Vasile Lupu a întreprins în contra lui Matei Bassarab avea de scop a l' lua tronul pentru a l' da unui nepot al său. La acesta era autorizat și încuragăt chiar de Pórtă.

În vederea scopului ce urmărea în contra lui Matei, Vasile Lupu iar s'a ridicat cu armele în contra lui, în tóamna anului 1638. Matei și de astă dată a cerut ajutor de la Racoți; dar Sultanul îi trimisese sever ordin ca să nu mai dea vre-un ajutor domnului Munteniei.

Matei, vedendu-se redus la propriile lui forțe,

și-a adunată ori câtă ște a putut și a eșit înaintea lui Vasile Lupu la satul Nenișor pe apa Ialomița. Aci s'a dat o bătălie infricoșată. Șteea lui Matei era mai mică la număr, dar vitejia lui a făcut să triumfe cauza cea dreptă. Vasile Lupu abia a scăpat cu puțin d'ai seî din acea bătălie, fugind la Brăila.

Cu tôte că Vasile Lupu fusese învins în bătălia de la Nenișor, dar tot nu renuța la răsturnarea lui Matei. Vădend că cu armele nu putuse reuși, el alergă la intrigă. În acest timp era la Pörtă un vizir la care Lupu avea mare trecere. El înduplecă pe acest vizir ca să mazălescă pe Matei.

Pentru esecutarea acestei hotăriri, vizirul a trimis la Matei pe Schimni Aga, cu ferman de mazilire. Schimni Aga era însoțit și de Costea Caragea, pe care Vasile îl trimesese ca să-i fie ajutor, atrăgend pe boerii țerii în partida sa, dupe ce voru da pe față cărțile de mazilire.

Dar Matei-vodă, fiind informat prin partisanii seî de pe lângă Pörtă despre cele ce se lucrău în contra sa, a paralisat cu totul întreprinderea vizirului. El a trimis câți-va căpitani cu ște la Copăcenă ca să aștepte sosirea lui Schimni, să-l oprăscă acolo și să-i ia hărțile pe care să le trimiță lui Matei. Aceste dispozițiuni luate de Matei, s'au și esecutat în tocmai.

Dupe ce Matei a vădut că Schimni avea fir-

mană de mazilire, a trimisă de l'au adusă la densusul. Elă l'a instalatū într'o casă fórte frumósă și l'a tratatū cu tótă cuviința cerută pentru unū personagiū însemnatū de la Pórtă.

Prin mijlócele ce avea la Constantinopole, Matei a sfărâmatū cū desăvêrșire tóte intrigile urzite de Vasile. Dupe ce 'și-a asiguratū astū-felū domnia, elū a făcutū multe daruri lui Schimni aga și l'a înapoiatū la Constantinopole.

Matei-vodă înlăturase furtuna ce pornise asupra-i din Constantinopole; dar turcii, întărâtați neconținutū prin intrigele și banii lui Vasile Lupu se deciseră din nou a'lū mazili. Turcii însă nu cutezaū a întreprinde unū asemenea lucru pe față, ci voiaū ca prin viclenie să pue mâna pe Matei. Ei trimiseră dar fără veste, în anulū 1640 pe Sinan-pașa cu o mare óste ca să visitese pe Matei și așa să caute ocasiune favorabilă ca să pue mâna pe densusul.

Dar Matei luase tóte precauțiunile ca să afle tóte mișcările ce se făceaū la Pórtă pentru densusul. Aflândū despre cursa ce voiaū să-i întindă, luă mësuri ca s'o paralizeze. Elū își adună tóte oștile pe lângă densusul și le ținea diua și nóp-tea sub arme. Când veni Sinan-pașa aprópe de București, lăsă o parte din óstea sa despre Cotroceni, iar alta despre Văcărești. Elū intră în București numai cu o escortă.

Turculū înțelese din mișcările ce se vedeau prin orașū că Matei luase tóte măsurile de apă-

rare. Elü dar nu cutezä sä intreprinđä ceva. Pe de altä parte, Matei prefäcându-se cä nu înțelege nimicü, a umplutü pe Sinan de daruri. Astü-felü turcu s'a întorsü îndărätü färä nici unü rezultatü.

Deși Vasile Lupu cäđuse în töte încercările ce făcuse cä sä pue mâna pe Matei Basarab, dar ura și pasiunea nu-lü lăsä sä se descoragese. In anulü 1641, elü mai făcu încă o încercare. Turcii, întărätați în contra lui Matei prin intrigile lui Vasile Lupu, iar hotărira cä sä-lü pörđä.

O öste de Turci și de Tătari se adunase la Acherman saü cetatea Albä. Domniil romänii priimira ordinü sä mörđä și ei acolo cu östea lorü. Planulü era cä acolo sä încongiöre pe Matei de töte pärțile și sä-lü prinđä.

Vasile s'a și dusü cu öștile sale la loculü destinatü; dar Matei Basarab, informatü prin spionii ce avea în tabära turcésca despre pericolulü ce-lü amenința, s'a opritü cu östea sa la Elpul, în Bugiacü. Aci, incredințendu-se și mai bine cä viața ii era amenințată, s'a întorsü la Tirgovește.

De aci Matei a făcutü cunoscutü pașei care comanda östea otomanä cä elü fiindü greü bolnavü s'a întorsü îndărätü. De c datä cu acéstä încunoștiințare, Matei a trimisü lui pașa atätea bani și daruri prețiose în cätü l'a determinatü cä sä licențieze östea ce avea adunată și sä se întörcă a casä. În urma acestora, Matei a dobanditü atäta favöre la Pörta, în cätü penä la

1651 a remasŭ ne supăratŭ din partea turcilorŭ.

În anulŭ 1642, domniŭ românŭ, Mateŭ Basarab și Vasile Lupu aŭ datŭ turcilorŭ unŭ ajutorŭ de 20,000 de ôste, la luarea cetății Azof din mânele Cazacilorŭ.

Gheorghe I Racoți principele Transilvaniei, avendŭ resbelŭ cu Austria în anulŭ 1644, pentru cestiuni religioase dintre catolici și calvini, s'a rugatŭ de vizirulŭ ca să scrie și domnilorŭ românŭ să-ŭ trimiță ceva ajutorŭ de ôste. Mateŭ Basarab i-a și trimisŭ 1000 de ostași sub comanda lui Constantin Șerban, care s'a luptatŭ cu vitejie în acestŭ resbelŭ. Vasile Lupu, dupe ordinulŭ vizirului, încă a trimisŭ lui Racoți 1000 de ostași. Dar Batori nu punea nici unŭ temeiu pe buna credință a lui Vasile, căci ilŭ știa tare aplecatŭ către Ferdinand III al Austriei.

În urma stăruinței lui Vasile Lupu, care era multŭ bine-voitorŭ lui Ferdinand III, Sultanulŭ Ibraim I, a ordonatŭ lui Racoți (1645) să facă pace cu Ferdinand, căci altŭ-felŭ îi va retrage atătŭ ajutôrele date de domniŭ românŭ, câtŭ și acelea trimise de hanulŭ tătărescŭ.

Consilierii cei rei și imorali, mai tot-de-una aŭ înegritŭ reputațiunea cea bună a suveranilorŭ lorŭ și i-aŭ perdutŭ în ochii națiunei. Astŭ-felŭ s'a întimplatŭ și lui Mateŭ Basarab care, în anulŭ 1649 a ridicatŭ din gunoju la demnitățile cele mai înalte ale țerii pe doi ômeni netrebnicŭ.

De câtŭ-va timpŭ se pripășise în țeră unŭ

Ghinea grecu, născutū în Rumelia, care în tinerete se numia, țucala sau ólaru, pentru că făcuse óle. Elū gândea că róta administrațiunei unuī statū se învirtește totū ca aceea a olaruluī, de aceea se nutrea cu aspirațiuni înalte. Însurându-se în Muntenia, elū a devenitū proprietarulū satuluī Branceanū din Romanai, lângă riulū Oltū.

Avēndū ocasiune a vorbi cu Matei-vodă, Ghinea grecu, l'a înduplecatū să creadă că dacă l'ar face pe elū vistierū mare, i-ar aduce multă a-vuție. Matei, ademenitū de propunerile greculuī l'a numitū vistierū mare. Ghinea, utilizāndū înalta sa demnitate în scopū de a aduna bani mulți, a storsū țera în modulū celū mai inumanū:

În asemenea greșală a mai cădūtū Matei-vodă ridicēndū și pe unū Radu Vărzaru la demnitatea de armașū mare sau căpetenie a oștilorū din țeră. Acesta era românū de naștere, fiulū unuī grădinarū din Ploești. Ca ostașū elū era fórte vitezū și cutezătorū; dar natura luī de omū rău și crudū, l'a împinsū a comite faptele cele mai barbare. Puterea armată de care dispunea a întrebuintat'o pentru apēsarea și jefuirea compatrioțilorū săi.

Radu Vărzaru, îndată ce audea de cine-va că este bogatū, fie elū boerū, călugărū sau neguțitorū, îi atribuia vre o vină inchipuită, îlū omora și îi lua averea. Unora le tăia nasu și urechile și îi purta astū-felū prin târguri, pe alții îi arunca

în ocnă. Numele lui inspira atâta spaimă în câtă când își arunca buzduganu în sus, toți intrau în gaură de șérpe. Elu așîta necontentitū pe Matei-vodă la resbelū în contra lui Vasile Lupu.

Vasile Lupu, dușmanū ne împăcatū al lui Gheorghe II Racoți, îi făcea totū felulū de neajunsuri; elū nu lăsa să-i scape nici o ocasiune, fără să-lū vorbescă de răū. Racoți, supăratū de conduita cea insultătoare a lui Vasile Lupu, a hotăritū să se satisfacă cu armele.

Lucrândū în mare taină, elū a trimisū soli credincioși la Matei Basarab și l'a înduplecatū să mērgă și elū cu armele în contra lui Vasile Lupu. Solii lui Racoți aū spusū lui Matei ca să fie gata de arme și într'o ȓi, pe care aū și fixat'o, să-și împreune oștile cu ale sale la Iași.

Pe la începutulū Primăverii anului 1653, atătū ôstea ardelēnă, pusă sub comanda lui chemeni Ianoși și alții, câtū și aceea a lui Matei-vodă, ca la 10,000 ômeni, aū intratū fără veste în Moldova. Vasile Lupu, surprinsū de acēstă năvălire ne așteptată și ne fiindū pregătitū pentru rezistență, și-a adunatū tôte avuțiile și, luându-și și familia, a fugitū la Hotin. Dar ne credēndu-se sigurū nici acolo, a trecutū în Polonia, spuind Moldovenilorū că elū nu se va mai întôrce.

Cu tôte că Vasile Lupu abandonase Moldova cu gîndū de a nu mai reveni într'ēnsa, însă ambițiunea nu'lū lăsă în pace. Elū nu dete pasū lui Racoți și lui Matei-vodă să schimbe starea lu-

crurilor în Moldova. Adunându-și oștea și căpătându și ajutoare de la Cazaci, a intrat în Moldova și s'a așezat din nou pe scaunul domniei.

Cu toate că Lupu d'abia reîntrase în stăpânirea Moldovei, dar spiritul său cel neastâmpărat nu îl lăsa să stea în pace cu vecinii săi în contra cărora nutrea o mare ură. El începu a face mari supărări, atât lui Matei-Vodă cât și lui Racoți. Acești doi principii, ca să rămăe odată liniștiți despre Vasile Lupu, au decis să-l răstorne din scaun și să pue alt domn în locul-i, despre care să aibă pace în viitor.

Era în Moldova un boer anume Ștefan Gheorghită din satul Rânceci. Acest boer câștigându deplină încredere a lui Vasile Lupu, acesta îl făcuse Logofăt mare. El se servea cu dânsul în toate soliile ce avea la Racoți și la Matei. Dar în fundul inimei sale, Ștefan, era dușman al lui Vasile Lupu, pentru cuvânt, dicea el, că-l insultase onoarea familiei.

Cu ocaziunea mergerei sale pe la Racoți și Matei, Ștefan Gheorghită, își desvălise către aceștia ura secretă ce avea în contra domnului său Vasile Lupu. Pe acesta dar Matei și Racoți puseră ochii ca să-l facă domn în locul lui Vasile Lupu. Pentru îndeplinirea acestui scop, ei au convenit ca să trimită fără veste oști ardelene și muntene în Moldova.

Acum Ștefan Gheorghită intrase pe calea ce

trebuia să-lă ducă pe tronulă Moldovei. Elă era tare frământatū și închietatū de griji și de temeri. Într'ô di, aflându-se la spătărie, sta dusū pe gânduri, țându-și bastonulă la gură. Dușmanii săi, Cantacozinii Toma vorniculă și Iordache vistieru, îi dăseră cu ironie :

„Logofete, ce-ți ții bastonulă în gură ? par'că dicită din fluerū.“

„Da, răspunse Ștefan, ca deșteptatū din cugețările sale, dicită din fluerū să-mi cobóre caprele de la munte.“

Peste câte-va zile, Ștefan, aflându-se cu Vasile Lupu la masă, primește știrea, de la ómenii puși într'adinsū pentru acésta, că oștile ardelene și muntene aū și intratū în Moldova. Elă, se prefăcu de îndată tristū și începū să lăcrămese.

„Ce ai Logofete ? ilă întrébă surprinsū Vasile-Vodă.“

Elă răspunse că i-a venitū veste că-i móre nevasta ; și i-a cerutū voe să mērgă s'ô ingrópe. Vasile-Vodă îi și dă îndată voe să plece.

Ștefan Gheorghită, care aștepta din oră în oră să primescă știre pentru sosirea oștilorū, avea tóte preparate pentru plecare. Sburândū ca vântulă, ajunse la Bacău în mijloculă oștilorū muntene și ardelene. A doua di chiar, în fruntea acestorū oști, Ștefan înaintă spre Iași.

Vasile, aflândū de pericolulă ce-lă amenința, și-adună în grabă oștile ce avea și ese înaintea lui Ștefan Logofātu. Lovindu-se la podulă Lilvas

cu armia munténă și ardelénă, este invinsu și nevoitu să fugă la Cmielnițchi hatmanulū cazacilorū și cuscrulū sēū.

Cmielnițchi, rugatū cu insistență de Vasile ca să-ī procure óste cu care să gonéscă pe dușmanū din țéră, i-a și datū o óste numerosă pe care a pus'ō sub comanda lui Timuș, fiulū sēū și ginerile lui Vasile Lupu. Dar până să vie Vasile cu óstea căzácéscă, Ștefan Gheorghită s'a și intemeiatū pe scaunulū Moldovei.

Aședarea lui Ștefan pe tronulū lui Vasile Lupu, nu avea de-o cam-dată să prindă rădăcinī adēnci. Vasile, venindū asupra lui Ștefan cu o óste mare de cazaci, l-a înfrantū cu desăvērșire la Potricani. Ștefan Gheorghită s'a trasū îndatā la Focșani, dar Vasile a venitū peste dēnsulū. Ștefan-Vodā s'a vēdūtū atunci nevoitu să fugă la Mateiū-Vodā în Tērgoviște.

Vasile Lupu, incuragiatū de succesele sale asupra lui Ștefan Gheorghită și insetatū de rēsbunare în contra lui, l'a urmāritū în Tēra Romānéscă. Mateiū a trimisū înaintea lui Vasile pe unū generalū d'ai sēi cu óste ca să-lū opréscă de a înainta, dar acéstā încercare a rēmasū infructuosă.

Vēdēndū Mateiū că lucru devine gravū, și-a adunatū în pripă tóte oștile. Puindu-se în fruntea lorū, elū a eșitū înaintea lui Vasile și a lui Timuși, pe care i-a întēmpinatū la Finta. Aci s'a datū o bātālie din cele mai sāngeróse. Vasile

Lupu, rupëndü o parte din óstea sa, a trecut'o peste Ialomița. Mateiü cu curagiulü seü celü eroicü, care i-a datü totü-d'auna lauriü victoriei, a înfruntatü și a spartü acéstă cétă care voia a-lü lovi în cóstă.

Elementele încă aü ajutatü lui Mateiü-Vodă, pentru a învinge cu desăvêrșire pe dușmanii seü. Pe când lupta era inverșunată, a venitü unü norü plinü de plóie și cu vëntü iute care isbea totü în față pe Moldoveni și pe Cazaci. Plóia udase atăta óstea dușmană, în câtü puscile nici nu mai luaü focü. Muntenii, îmbărbătați și de acéstă întêmplare favorabilă, aü spartü și aü risipitü cu totulü armia moldovenă și cazacă. Vasile și Timuși aü fugitü spre Focșani.

Mateiü Basarab, rănitü la piciorü de unü glonțü, nu a mai pututü urmări pe dușmanii seü. Elü s'a întorsü victoriosü la Têrgovește, târândü după sine o mulțime de captivi, moldoveni și cazaci. De la fântána Țiganului înainte și până la Têrgoviște, a datü de a tăiatü pe acești nefericiți.

Totü atunci Pórtă trimisese unü pașe ca să se informeze despre dușmânia ce se născuse între domniü românü. Acestü mare personagiü a scrisü Sultanului că causa tuturilor resbelelorü era Vasile Lupu. Atunci împêratulü a poruncitü hanului tătärescü să prinđă pe Vasile Lupu și să i-lü trimiță la Pórtă.

Vasile, intrândü în Moldova, a trimisü pe dómna sa cu fiulü seü Ștefănuță și pe ginerile seü

cu cazacii la cetatea Sucéva; iar elü se prepară de bătae. Mateiü încă a datü oștile sale lui Ștefan Gheorghiu-Vodă ca, fără întârziere să se ia după Vasile-Vodă în Moldova. Cu oștile muntene și cu acelea ce mai primise de la Racoți, Ștefan-Vodă a învinsü pe Vasile, care a și fugitü în țera Cazacilorü.

Hanulü tătărescü, care avea ordinü de la Sultanulü să prinđă pe Vasile, i-a intinsü o cursă în acestü scopü. Elü a adresatü lui Vasile o scrisóre, prin care îi đicea că dacă a avutü nevoie de óste, pentru ce s'a încurcatü cu cazacii și n'a venitü la dënsulü ca să-i dea unü asemenea ajutorü. Vasile incredințându-se în vorbele Hanulüi, s'a și dusü la dënsulü pentru ajutorü. Hanulü îndată ce a pusü mâna pe Vasile, l'a pusü în fiare și l'a trimisü la Constantinopole, unde a fostü aruncatü în temniță.

Ștefan-Vodă, dupe ce a gonitü pe Vasile Lupu din Moldova, s'a dusü să bată cetatea Hotinului. Aci, indreptându unü tunü în cortulü în care se afla Timuși, l'a omorätü. Atuncü, dómna, ne mai avëndü nimicü de făcutü aci, a predatü cetatea. Ștefan-Vodă a lăsatü pe dómna în plină libertate, dar i-a luatü averea.

Gloriosulü Matei Bassarab, către finele domniei, a avutü multü a suferi din cauza revoltei oștilorü sale. Rănitü la piciorü în bătălia de la Finta, Matei sta în casă pentru căutare.

Seimenii, dorobanții și slujitorii, cari se inavu-

țise în domnia lui Matei, se revoltară în contră-i, cerëndu întreită soldă, sub cuvëntu că ei aũ câștigatũ marea bătălie de la Finta. Ei strigaũ cu mare sgomotũ prin curtea domnăscă că nu le mai trebuie unũ asemenea domnũ bătrânũ și bolnavũ și că mai bine să se facă călugărũ.

Atatũ de multũ oștile revoltate mecunoșteau disciplina, în câtũ, luandũ tunurile și erbăriile, le-aũ dusũ cu ei afară din orașũ. Intr'o ȝi intrândũ în palatũ, aũ amenințatũ pe domnũ că daca nu le va numera lefurile, ei vorũ sparge lăȝile și se vorũ plăti singuri. Venindũ și dorobanți, căutară pe Ghinea vistieru și pe armașu Radu Vărzaru ca să-i omóre, sub cuvëntũ că ei sunt cauza de nu li se plătescũ lefile.

Aceștia, de frică, se ascunsesese chiar în camera lui Matei-Vodă. Seimenii și dorobanții, dupe ce i-aũ căutatũ pretutindenĩ, aũ datũ năvală și în camera în care zăcea Matei. Aflandũ-i aci, ei aũ pusũ mâna pe dênșii, 'i-aũ scosũ afară și i-a dusũ în bătae până afară din orașũ, unde se aflaũ și cei-l'alți ostași. Aci 'i-aũ măcelăritũ cu săbiile.

În urma acestora, Seimenii s'aũ dusũ și la Socol Cornățenu, clucerulũ celũ mare, pe care, aflandũ-lũ bolnavũ în casă, l'aũ ucisũ. Asemenea aũ devastatũ și casele mai multorũ boeri mari. Matei, privea cu durere la tóte aceste barbarii comise de ostașii săi, dar era în neputință să aducă vre unũ remediu.

Peste câtũ-va timpũ, Matei, vindecându-se de

rana de care suferea, a eștit într'o di la preumblare către Argeșu. Dar la întorcerea sa a casă, elu a aflatu porțile închise de către Seimeni și dorobanți, cari nu-lu mai lasau să intre în launtru. Ei ilu trimeteau să se facă călugăr, căci nu-lu mai voru de domnu. Trei zile a statu Matei și boerii săi afară, îndurându fόμεa și setea, până a reușitu, prin promisiuni mari de bani, ca să induplece pe acești mișei ca să-lu lase să intre în palatul său.

Din cauza atătoru mari neajunsuri ce suferise de la ne credincioșii lui soldați, Matei își propunea o răsbunare teribilă. Așteptându Primăvara, elu voia să aducă oște de tătari și de unguri, să pue mâna pe capii resculaților și să-i trecă sub sabie. Dar mórtea l'a rēpitu în mijloculū acestorū proiecte de răsbunare (8 Aprilie 1654), și astū-felū culpabiliū au rămasu ne pedepsiți.

În cursulū celorū aprópe 21 de ani, câtū a duratū pacinica domnie a lui Matei Bassarab, țera s'a dotatū cu multe îmbunătățiri. Vitezū în rēsboaie, dar multū iubitorū de pace, Matei a lucratū din tóte puterile să redea țerii lui tótă vechea ei strălucire.

Ca omū piosū, Matei Bassarab a clăditū multe biserici din nuocū, mănăstiri și edificii publice; multe le-a reparatū din temelie. Astū-felū sunt mănăstirile Câmpu-Lungū, Slobozia, Sadova, Motru, Brâncovenii, Negoestii, Plătărăști, Episcopia Buzeului și altele.

In domnia sa, Matei Bassarab, a tipărită pentru prima dată pravila țării în limba română. Fericită să-i fie memoria.

CAP. X

Constantin I Bassarab, 1654—1658

Porța recunoște pe Constantin Bassarab ca domn ales de țară. Constantin Bassarab proiectează desființarea Seimenilor. Răscola Seimenilor. Bătălia de la apa Teljenu. Îvingerea și distrugerea Seimenilor. Constantin reintră în țară. Sultanul trimite oște contra lui Constantin. Constantin fuge în Transilvania.

Matei Bassarab, vedându că se apropie de ultimele momente ale vieții sale, voi să lase pe tronul țării un domn care să fie în stare a aduce remediū la mulțimea relelor ce o apăsa. Chemându la patul său de mörte pe boerii țării, elū le recomandă cu stăruință și îi conjură în interesul binelui publicū, ca dupe mörtea lui să alégă domnū pe Constantin, fiulū naturalū al lui Șerban I Bassaras (Radu X), care era totūde-o dată și fiulū său adoptivū.

Indată dupe încetarea din viață a lui Matei Bassarab, adunarea generală a țării se deschise sub președința Mitropolitului Ignatie. Pentru buna reputațiune de care se bucura în tötă țera și pentru distinsele sale calități, Constantin I Bassarab, fiulū adoptivū al decedatului Matei Bassarab, fu alesū în unanimitate domnū al Țării Românești.

Indată dupe alegerea sa, Constantin a trimisū la Constantinopole o deputație numerosă de boeri, de egumeni și de ostași ca să-și cêră confirmarea. Pórta, respectându de astă-dată voința generală a țerii, a și trimisū la București cu caftanū și cu insemnele domniei pe Terdi Mustafa aga Talcheciul. Acestū mare demnitarū al Porții, care venea însoțitū și de deputația ce Constantin trimesese la Pórtă, este priimitū în capitala țerii, cu tótă pompa cuvenită, la 1 Iunie 1654.

Dupe terminarea ceremoniilor investiturei, Terdi Mustafa aga a mai statū în București până ce i s'a numêratū și tributulū, căci era tocmai termenulū de plată. Dărunitū cu profusiune de Constantin Bassarab, trimisulū Porții s'a întorsū la Constantinopole.

Astū-felū recunoscutū și întăritū de Sultanulū ca domnū al țerii, Constantin I Bassarab, își începe domnia fără nici o temere din partea hanului tătărăscū saū a celorū-l'alți vecini ai sêi.

Constantin era din natura sa bunū, înțeleptū și piosū. Posedându o avere însemnată, pe care o moștenise de la fostulū domnū Matei Bassarab, elū a știutū să usese de dēnsa pentru a-și atrage afecțiunea și devotamentulū poporului sêū. La suirea lui Constantin pe tronū, vistieria țerii era gólă. Elū a plătitū la Pórtă, din propria sa avere, tributulū obicnuitū și darulū pentru venirea sa la tronū. Elū a scutitū și poporulū de plata tuturilor contribuțiunilorū pentru trei luni.

O stare tristă de lucruri, pe care Constantin o moștenise de la predecesorul său, Matei-Vodă, era mai cu seamă ne disciplina și anarhia care domnea în oștile Seimenilor. Aceste trupe mercenare, compuse numai de sârbi, erau cauza de o mare ne liniște și ne siguranță pentru totă țera. Pentru a remedia acestă mare rău, Constantin cugeta să se raseme pe oștile pământene, pentru a desființa cu ele și a scóte din țera trupelile cele făcătoare de rele ale mercenarilor.

În acestă scopă, Constantin, cercă a-și atrage la sine și a-și câștiga devotamentul căpitanilor trupelor pământene. Chemându la sine pe toți sutașii, zcaușii, dorobanșii și pe alți căpitani ai óstei române, le-a spusă că Matei-Vodă, fiindă ne curmată în resbelă cu Vasile Lupu, avusese nevoie de óstea Seimenilor. Dar astă-dă, când țera este în liniște, pentru ce să se sărăcescă în deșertă cu plata atătoră lefi?

Toți ofițerii cari erau de față, aă aprobată părerea domnului loră, și aă convenită că bine este să se scótă Seimenii din țera. Constantin, veselă că proiectulă său este aprobată de căpeteniile óstei române, le-a dată ună banchetă mare prin care să-i lege și să-i întărescă și mai multă în hotărărea loră. Iar dupe ospățu, Constantin a dărunită fie-căruia câte ună postavă pentru haine și le-a promisă că din lefile ce se dau Seimenilor, li se va întrei solda loră.

Constantin se credea acum sigură că va scăpa

țera de Seimeni; dar cu totul din contra, planul său a dat naștere la o turburare foarte de sastră ce a cădută pe țară.

Seimenii, aflându-se de multă timp stabiliți în țară, mai toți se încuscrise cu indigenii, în câtă se formase între densesi niște strânse legături de familie. Deci, îndată ce ostașii ospătați și dăruiți de Constantin plecară de la curtea domnească, comunicară Seimenilor proiectul ce se formase în contra lor. Această știre ne așteptată îi umplu pe toți de mânie.

A doa-di, Seimenii și dorobanții s'au sculat cu armele asupra boerilor. Ei îi acusa că densesi au consiliat pe domn ca să-i gonască din țară. O orgie de jaf și de sânge s'a început asupra tuturilor boerilor cari n'au putut să-și scape viața prin fugă. Ensuși lui Constantin-Vodă i s'a adresat injuriile cele mai triviale. Încruntându-se în sângele boerilor, ei devenise ca niște câni turbați.

Ne mai puindă nici o limită furiei lor, nu se mulțumiră numai cu spargerea și jefuirea caselor boerești. Ei începură a sparge și a prăda chiar bisericile. Ei ardeau icónele ca să le despoaie de aurul și argintul ce le adorna; luaș potirele, candelile, profanaș chiar altarele. În fine, sătui de jaf și de sânge, ei răspândiră terórea în totă țera.

După potolirea acestei sângeróse tempeste, Constantin se consultă cu boerii, spre a pune

capătū unui rău atât de înspăimântătorū. Toți fură de acordū ca să se aducă oștiri streine în țēră care să ucigă pe Seimeni și să-i estermine cu desăvêrsire. În acestū scopū, Constantinū, a trimisū unū numărū de boeri la Racoți, principele Ardélului; iar pe alții la Stefan-Vodă în Moldova.

Curênd dupe acêsta s'a scosū vorbă, că boerii, fără știrea și voința domnului lorū, s'aū dusū în țēri streine și vinū cu oști numeroșe de acolo ca să pedepsescă pe făcătorii de rele. Seimenii, ingrigiați de niște asemenea sgomote, se ducū la Constantin-Vodă. Acesta prefăcêndu-se că nu știa nimicū despre urmările boerilorū, își dete părerea ca să mērgă cu toții înaintea dușmanilorū.

Seimenii, încoragiați de sfatulū domnitorului, se adunară din tōtă țēra, și se puseră sub comanda domnului lorū. Constantin, voindū a-i da în mânele ardelenilorū și moldovenilorū, se pune în fruntea lorū și-i duce spre Gherghița pe apa Telėjenu, unde deteră de Racoți. Dupe ce s'aū opritū acolo pentru bătălie, Constantin-vodă, fuge într'o nôpte preste Dunăre, la pașa de la Dristorū.

A doa și, Seimenii și Slujitorii, vedêndu-se abandonați de domnulū lorū și în fața dușmanilorū, steteaū incremeniți, ne știindū ce să facă. Dar venindū în mijloculū lorū Hristea spătaru și începêndū să-i îmbărbătescă, tōtă ôstea ilū aclamă Domnū și începū a se pune în ordine de bătae.

Seimenii și Slujitorii se înșirară dincóci de apa

Teléjenu. Racoți și Moldovenii, cu boerii pribegii, se aședară de cei-l'altă parte a riului. Seimenii puseră tunurile de partea în care se afla aga Buliga, fiind agă mare.

Bătălia începe cu furie de amândouă părțile; dar glonțele tunurilor puse sub comanda lui Buliga nu făceau nici o stricăciune dușmanului, căci ele treceau totu pe d'asupra. Seimenii, observându acesta, înștiințară pe Hristea-vodă. Acesta, bănuind credința lui Buliga, se repede furiosu asupra lui și-lu tae cu paloșulu în doă.

Dar acesta n'a profitatū multū armiei Seimenilorū. Mulți căpitani, fiindū în înțelegere cu Constantin-Vodă și cu boerii, au trecutū cu stégurile lorū de partea ardelenilorū și a moldovenilorū și s'au unitū cu boerii pribegii.

Hristea-vodă se intristă vedēndu-se abandonatū de o parte din óstea sa. Cu tóte astea pozițiunea lui era astū-felū că nu putea da îndărătū. Îmbărbătandū dar pe ai sēi, lupta înainte cu coragiū. Dar rezistența Seimenilorū nu putea să fie de o lungă durată. Ei trebuiaū să espieze aci atâtea rele de care se făcuse culpabili.

Ardelenii și moldovenii, îmbărbătați de vitejia căpitanilorū lorū, se năpustescū cu furie și pătrundū până în mijloculū rindurilorū dușmane. Ca niște lupi turbați în mijloculū unei turme, ei tae și sfișie fără pietate pe dușmani, cari pardosescū terenulū cu cadavrele lorū. Victoria era acum a moldovenilorū și ardelenilorū. Hristea-

vodă abia numai cu câți-va a pututŭ scăpa din luptă. Ei aŭ luatŭ calea spre Brăila. Pedestrași și călăreți seimenilorŭ cari aveau cai slabi, se ascundeau prin mărăcinii ca să-și scape viața. Dar ardelenii și moldovenii îi scoteau de acolo și îi trecea prin sabie. Acastă victorie asupra seimenilorŭ a fostŭ la 17 Iunie 1655.

Constantin-Vodă aflându despre cele ce se petrecuse, a intratŭ în țeră și a pornitŭ înaintea lui Racoți. Oprindu-se la Ciocănești ca să prăndescă, prinse doi trimiși de ai lui Hristea-vodă pe care îi trimisese cu cărți la turci. Luându-le cărțile, elŭ a poruncitŭ de 'i-a spînduratŭ de niște arbori.

Continuându-și calea, Constantin s'a întelnitŭ cu Racoți și cu Ștefan-Vodă la Dridu. Aci ei aŭ statŭ trei zile de s'aŭ ospătatŭ și s'aŭ inveselitŭ. După aceea, Constantinŭ făcendŭ daruri prețioase atâtŭ lui Racoți câtŭ și lui Ștefan-Vodă, le-a mulțumitŭ foarte multŭ pentru serviciulŭ ce îi făcuse.

Despărțindu-se ca să mērgă fie-care în țera sa, Racoți a lăsatŭ lui Constantin doi căpitani mari cari să'i fie de ajutorŭ. În urma tuturilor acestora, Constantin, s'a dusŭ în capitala sa cu toți boerii, fericitŭ că a scăpatŭ țera de niște tâlhari cari îi turburaŭ necurmatŭ liniștea. Cătŭ-va timpŭ însă dupe aceea, se da gónă pretutindenea Seimenilorŭ și pe câți îi prindea, îi trecea prin sabie, saŭ îi spândura. În fine, Constantin, void

să pue țera în stare normală și în liniște, a proclamat o amnestie generală.

Hristea-vodă și cu un număr însemnat de Seimeni, scăpându din bătălia de la Teléjenă, intrase în Brăila. Constantin-Vodă a rugat pe Ceaușî-pașa de la Drîstor ca să trimetă oște la Brăila să bată și să prindă pe Hristea-Vodă cu ai săi, și să-i dea pe mâna lui.

Dorința lui Constantin-Vodă s'a și împlinită pe deplin. Pașa de la Drîstor, prindendu pe Hristea cu mulți de ai săi, 'i-a și trimisă lui Constantin-Vodă. Dar Racoți aflându despre acésta, a cerut de i-a trimisă pe Hristea-vodă cu totă familia lui și pe mulți din ai săi. Racoți ținea pe Hristea în Belgrad, sub bună pază.

Hristea vorniculă, pe care Seimenii îl proclamase domnă în bătălia de la Teléjenă, nutrea speranța de a scăpa din sclavie de la Racoți și de a fugi în țară. Racoți, adunând 200 de Seimeni formase dintr'ênșii o gardă căruia îi îndreptase paza Belgradului. Hristea înțelegându-se cu căpitanulă acestei trupe, a profitat în anulă 1657 de lipsa lui Racoți în Polonia și a pornit cu toții în țară.

Dar dacă Hristea a avută fericirea să scape din lanțurile lui Racoți, sôrta 'i-a fostă fatală intrându în Țera Românească. Constantin-Vodă, aflându despre intrarea lui Hristea în țară a trimisă oști înainte sa și 'l-a prinsă cu toți ai săi. Pe Hristea și cu 24 din ai săi, Constantin

'i-a spândurată pe o rotă mare ce ridicase; iar pe toți cei l'alți Seimeni 'i-a trecută prin sabie. la 9 Aprilie 1657.

Constantin I Basarab avea multă amicitie și recunoștință către Racoți, principele Transilvaniei, pentru serviciulă ce'i adusesse cu distrugerea seimeniloră. De aceea, cândă elă a mersă cu resbelă în contra Poloniloră, 'i-a dată ajutoră de arme.

Sultanulă s'a mâniată fôrte asupra lui Constantin și 'i-a ordonată să se lase de amicitia ce avea pentru Racoți. Dar Constantin nu a ținută sémă de porunca Sultanului. Atunci Pôrta a decisă să scôtă pe Constantin din domnie cu forța armeloră.

Pe la începutulă lui Martie 1658 o armie de 30,000 tătari și alta de 30,000 turciă aș năvălită în Muntenia. Constantin care avea o armie numai de 30,000 ostași le-a eșită înainte cu curagiū. O luptă sângerôsă s'a ținută între creștini și păgani. Dar numêrulă celă mare al dușmaniloră a învinsă armia română cu mari perderi. Constantin-Vodă a fostă nevoită să'si scape viața prin fugă.

Elă a trecută în Transilvania unde a fostă primită de Racoți cu multă afecțiune. Turciă aș pusă domnă în loculă lui Constantin pe Mihnea, fiulă Radului-Vodă de mai 'nainte. Ei aș dusă în robie ca la 10,000 creștini. Pe la finele lui Martie, Turciă aș alungată și pe Ștefan Gheor-

ghiță din scaunul Moldovei și au pus domn în locu-i pe Gheorghe Ghica.

CAP. XI.

Mihnea VI Radu, a domnit unu an și șapte luni. De la Martie 1658—Octobre 1659.

Mihnea însoțește pe vizir în Transilvania cu 12,000 ostași. Mihnea propune boerilor să-și întorcă armele în contra Turcilor. Boerii se opun și fug din tabără. Urgia lui Mihnea asupra boerilor.

Mihnea se zice că era grec de origină, fiul unui Iane Serdaru. El a fugit de mic la Constantinople, în casa lui Sinan-Pașa, și s'a dat de fiu al lui Radu-vodă I. După ce turcii, pe la 1658, au gonit pe Constantin-Vodă din scaunul ei au pus domn în locu-i pe acest Mihnea VI.

Gheorghe Racoți, în anul 1657, ca să înlăture d'asupra țerei amenințările cele războinice ale Turcilor, abdică la Tronul Transilvaniei. Țera alege în locul său pe comitele Franțiscu Redei. Turcii însă nu se mulțumesc numai cu abdicarea lui Racoți; ei mai cer să li se dea și cetatea Boroș-Inăul.

Principele Redei în dieta de la Mediași, înduplecase țera să satisfacă nedrepta cerere a Turcilor. Dar Racoți, aflându despre cele ce se petreceau în dieta țerii, vine și face pe deputați să-l proclame iar de principe al Transilvaniei

(27 Ianuarie 1658). Racoți nu s'a oprită numai aci. Elū a pusă mâna pe solulū turcū care adusesse lui Redeī insemnele domniei și 'l-a aruncatū in temniță. Totū astū-felū a făcutū și cu solulū ce vizirulū de la Buda trimisese in Ardélū.

Turcii, infuriatī in contra lui Racoți, aū decisū să mērgă cu armele in contra lui. Racoți, aflandū de mișcarea turcilorū, a începutū să se prepare de óste. Elū a trimisū și la Mihnea-Vodă ca să facă alianță cu Racoți, ca să'și dea ajutorū reciprocū.

Vizirulū celū mare, ca să'și potolēscă mânia ce avea asupra lui Racoți, s'a ridicatū la 19 Augustū cu o armie formidabilă asupra Ardélului. In acestū resboiū a trebuitū să-lū urmeze și Mihnea domnulū Munteniei care a mersū cu 12,000 ostași.

Deși Mihnea-Vodă pornise cu óste in contra lui Racoți; dar elū hotărise in cugetulū seū ca să'și întōrcă armele in contra turcilorū. Pentru acēsta elū și luase înțelegere secretă cu Racoți și cu Constantin-Vodă, care era pribégū in Transilvania.

Ajungendū la Teléjenū, Mihnea socoti momentulū favorabilū ca să 'și desvăluiască cugetulū inaintea boerilorū și căpitanilorū óstei, indemnându-i să 'și întōrcă armele in contra păgănilorū. Boerii auđindū propunerea ce le făcea Mihnea, se cutremurară de frică, căci la spatele lorū veneau pașii cu armia cea formidabilă de turci și de tătarī. De aceea ei nu se uniră cu propunerea lui

Mihnea. Acesta s'a mâniat tare în contra lorü.

Boerii se află în situațiunea cea mai critică. Pe de o parte ei își atrăsese asupra lorü mânia domnului; iar pe de alta se temeă de urgia turcilorü. În urma unui sfatü ce avură între dênșii, boerii aü convenitü ca să fugă care în cotro va putea, ceea ce aü și făcutü.

Dar Pavelü vistierulü Vlădescu și alți boeri și capitani, fiindü mai cutezători, merșeră la pașa care venea mai îndărätü cu armia cea mare să-ı denunțe pe Mihnea ca viclénü. Mihnea, afländü despre fapta boerilorü, alérgă și elü la pașa și păraște pe boeri și pe ostași ca necredincioși Sultanului și că nu voescü să se bată pentru dênșulü. Pașa dändü mai multü crezémintü lui Mihnea, se sili de împăcă pe amêndoă părțile și continuară calea.

Ură ne împăcată concepuse Mihnea în contra boerilorü. Elü ucidea pe toți căți îi cădeaü în mână. Mai întâiü a ucisü pe Pirvu vistieru Vlădescu, apoi pe Istrate Postelniculü, apoi pe Radu Bârsescu, apoi și pe Vintilă căpitanulü. Elü apoi a trimisü dupe banulü Preda Brâncovénu, pe care l'a ucisü în Tirgovește. Mai voia să omóre și pe Constantin Postelniculü Cantacozino și pe ginerile sëü Pan Spătarulü, dar aceștia aü scăpatü cu fuga. Dupe terminarea expedițiunei din Ardélü, Mihnea s'a întorsü în țéră.

În urma învingerii lui Racoți, turcii impuse ardelenilorü ca principe pe Acație Barcea. A-

cesta în luna Februarie 1659, deschise adunarea generală a țării la Bistrița. Pe când se afla aci, aș sosit de la Mihnea-Vodă cărți pentru încheierea unei alianțe între Transilvania și Muntenia, pentru menținerea păcii și de bună vecinătate între aceste două țări. Dar principele Acație Barcea, ne puiindă teme, pe buna credință a lui Mihnea, n'a priimită propunerea de alianță.

Dupe ce Acație Barcea a devenit principe al Transilvaniei, a trimisă la Racoți ca să-i dea cetatea Oradia-Mare pe care o ocupa cu armele. Racoți a și dată lui Barcea această cetate, dupe ce însă ardelenii i-aș jurată că voră respecta moșiile și averile mamei sale, ale fraților și ale amicilor săi.

Dar în adunarea ce s'a ținută mai în urmă la Sas-Sebeș, s'aș violată condițiunile cu care Racoți cedase Oradia-Mare și se împăcase, luându-i-se moșiile mamei sale și ale soției sale. De aceea Racoți, tare întărită în contra lui Barcea și a ardelenilor a începută a-și aduna oște. Asemenea și Constantin I Basarab, care se afla cu Racoți, aduna oște cu bani de la împăratul Leopold.

Către finele lui August 1659, Racoți și Constantin-Vodă, aș trecută Mureșul spre Cluș și aș mersă asupra lui Barcea, care se afla cu oștea pe câmpul Turde. Barcea, văzându-se amenințată de Racoți, a trimisă la dânsul pe Chemeni Ianoși cu propuneri de pace. Racoți,

ne voindă să asculte nici o propunere, a înaintat spre șesul Turdei. Barceai, ne cutezând a sta în potrivea lui Racoți, s'a trasă la Mureș, apoi a trecut în Temișóra.

Racoți, scăpându-se astă-fel de rivalul său, a adunat țera la Murăș-Óșochei unde, pentru a treia oară a fost ales principe al Transilvaniei în 8 Octombrie 1659.

Maî înainte de a porni Racoți în Ardélă asupra lui Barceai, a voit să se mai întărească și cu alianța lui Mihnea-Vodă, domnul Munteniei. Nu a fost anevoie lui Racoți să atragă pe Mihnea în partea sa, căci el de multă înclina către o alianță cu creștinii în contra turcilor, spre a trece cu puteri unite preste Dunăre și a bate pe turci.

Dar fiind-că Mihnea fusese crescut la Pórtă și fiind-că avea lângă sine 2000 de turci pentru paza lui, Racoți i-a cerut, pentru întemeierea credinței către sine, să omóre acea trupă de 2000 turci. Mihnea, spre a da dovadă lui Racoți despre sinceritatea sa, a și trecut sub sabie pe cei 2000 turci ce-i avea de la Pórtă pentru paza lui personală. Indată după aceea Mihnea, a lovit și pe pașa de la Dristor care se întorcea de la cetatea Boroș-Ienaú, omorându-i 3000 de turci.

Prin aceste fapte, Mihnea, a devenit dușman ne împăcat al Porții și și-a sacrificat tronul pentru amicitia ilusorie a lui Racoți.

Nu a fost de ajunsă lui Mihnea că prin faptele sale cele crude își atrăsese asupra-i urgia turcilor. Prin caracterul său cel veninos, el și-a mai creat și inemici în lăuntru. Nutrind necurmată vechea sa ură asupra boerilor, el începe a-i persecuta și a-i ucide. Aceștia, ca să scape de urgia lui Mihnea, au cerut ajutor de la Tătari. Mihnea, ne putându a se opune forței tătarilor, a fugit în Ardelu.

Constantin-Vodă avu aceeași sortă în Moldova. Racoți îi promisese să-i dea ajutor de arme ca să gonască din Moldova pe Gheorghe Ghica și să-i coprinză tronul. Pe la finele lui Octombrie 1659, Constantin-Vodă a și intrat cu oștea în Moldova. Intreprinderea sa a fost foarte fericită, căci a învins cu desăvârșire pe Gheorghe Ghica, care abia a scăpat cu fuga în munți.

Constantin, așezându-se pe tronul Moldovei, ar fi domnit mult timp în pace. Dar Ghica, venind asupra lui cu o oaste de 30,000 de tătari, el d'abia a scăpat în Ardelu, de unde apoi a trecut în Ungaria.

În urma acestor nefericiri, amîndou țerile române căzuse în puterea turcilor. Sultanul a trimis pe Capugi-Hiasia-Aghiasei în Muntenia ca să pue acolo domn pe Gheorghe Ghica. Iar în Moldova, Porța a pus domn pe Ștefan (XIII) Lupu, feciorul lui Vasile Lupu.

CAP. XII.

Gheorghe Ghica, 1659—1660 Septembrie 1.

Gheorghe Ghica impus domni de la Pörtă. Gheorghe Ghica este scos din domnie pentru neplata tributului. Vizirul Cupruli hotărește să transforme Muntenia în pașalică. Postelnicu Constantin Cantacozino înduplecă pe marele vizir să respecte existența politică a țerei. Gheorghe Ghica este numit domni.

Gheorghe I Ghica, era albanesă de origină, din satul Cupruli. El a intrat în Muntenia la 20 Noembrie 1659, urmat de o mulțime de turci și de tătari, cari se împrăștiară prin țera după jafuri și barbarii.

La suirea lui Gheorghe Ghica pe tron, țera era sleită de orice resurse din cauza invasiunilor streine și a resbelurilor civile. Prevăzând că nu o să aibă de unde să plătescă tributul, Ghica făcu proclamațiunii prin care amnistia pe toți cei culpabili și invita pe toți locuitorii pribegi să revie la căminele lor.

Pe când Ghica cugeta la îmbunătățirile ce erau de făcut pentru a ameliora starea cea miseră a țerii, resbelul iar vine să 'i turbure liniștea. Constantin I Basarab, care vena necontentit tronul Munteniei, 'și adunase o oște numerosă în Transilvania. El năvălește pe la Turnu-Roșu în România, la 26 Aprilie.

Gheorghe Ghica nu se aștepta nici-decum la

o asemenea lovire. Elu nu numai că nu era în măsură de a se opune lui Constantin cu armele; dar puțina ște de dorobanți și de Seimeni ce avea, se puse sub stindardul fostului domn. Ghica se vazu silitu să fugă la Giurgiu; iar Constantin intră în București la anteu Maiu.

Anarhia incepu să reinviase. Seimenii reincepu a turbura țera, cu jafurile și desordinile lor cunoscute. Când sultanul Mahomet IV află despre cele ce se petreceau în Muntenia, furia lui numai cunoscu nici o limită. Intr'unu momentu de mânia, elu decise să trimiță în țera o armie formidabilă de tătari și de turci, care să ucigă și să nimicescă pe toți locuitorii, iar pe cei remași cu viața să-i robescă.

Ghica și boerii țerii, cădendu cu mare rugăciune la Sultanulu, lău înduplecatu să trimiță ște în țera numai ca să gonescă pe Constantin de pe tron. Constantin plcă din București la 25 Maiu și se duce în Ardélu cu speranța de a mai aduna nooi trupe. Ghica este restabilitu pe tronul Munteniei, iar tătarii deșartă țera.

Intre acestea sosește și termenul pentru plata tributului; dar Ghica era în imposibilitate de a-lu plăti. Boeri erau scutiți de orice contribuțiuni și numeroșele calamități ce trecuse peste țera, pusese pe sătenii, carii singuri purtau toate sarcinile țerii, în imposibilitate de a pune teaurul publicu în poziție de a plăti tributulu.

Marele viziru Cupruli, mâniașu pentru ne pla-

ta tributului decise detronarea lui Gheorghe Ghica. La o asemenea hotărîre contribuise fórtre multú chiar intrigile secrete ale lui Grigore Ghica, fiulú domnului. Acesta se afla pe acelu timpú la Constantinopole și invidia tronulú tatálui seú. Cupruli trimise chiar pe fiulú seú Mustafa, pașa Silistrei care, intrând în București la anteiú Septembrie 1660, a depusú din scaunú pe Gheorghe Ghica.

În urma detronării lui Gheorghe I Ghica, marele vizirú Cupruli, hotărîse să transformese Muntenia în pašalicú. Din fericire însă, în tabăra marelui vizirú de la Adrianopele, se afla și Postelniculú Constantin Cantacozino, ginerile lui Șerban I Basarab (Radu X). Elú se bucura de cea mai mare stimă și favóre a Vizirului. Aflándú despre proiectulú celú desastrosú al lui Cupruli, Cantacozino, prin rugăciuni ferbinti a înduplecatú pe Vizirulú să renunțe la hotărîrea sa. Nu numai atâtú, dar elú acordá lui Cantacozino marea favóre de a desemna însuși pe fitorulú domnú al Munteniei.

Cum se aflá la Constantinopole că numirea Domnului Țării-Românești era în mâna și voînța lui Cantacozino, o droae de compețitori greci alergarâ la dênsulú. Eí îlú îmbiaú care mai de care cu promisiuni și cu bani ca să fie recomandat la Vizirulú. Dar postelniculú Cantacozino, care se interesa de o sórtâ mai bună a țării, nu voi să o arunce pradâ în ghiarele cele

lungi și inveninate ale grecilor. Elă căuta ună omă care să voiască a-î vindeca ranele de care suferea.

Între aspiranții la tronulă Romăniei era și Grigore Ghica, fiulă detronatului domnă Gheorghe Ghica. Acesta cădu cu mară rugăciună și promisiună la Cantacozino, ca să-lă recomande la Vizirulă pentru a-lă numi Domnă. Elă promitea că va considera pe Cantacozino ca pe ună părinte și că nu va eși din cuvântulă seă.

Postelniculă Cantacozino putea cu cea mai mare facilitate să fie numită domnă ală țerii. Dar făcendă abnegație de elă ensuși, a propus pe Grigore Ghica. Mai 'nainte însă de a-lă recomanda Vizirulă, elă a luată de la Grigore Ghica ună jurămētū înscrisă, prestată pe evanghelie, că va respecta drepturile și privilegiile națiunei. În urma acestora Vizirulă, dupe propunerea lui Cantacozino, l'a recomandată Sultanulă care l'a numită și care l'a întărită domnă ală Munteniei.

CAP. XIII

Grigore Ghica 1660—1664

Starea de sărăcie a țării la venirea lui Grigore Ghica pe tron. Intrigile ursite de Stroe Leurdeniu și Vistieru Dumitrașcu pentru pierderea familiei lui Cantacozino. Postelnicu Constantin este dus și ucis la Snagov. Grigore Ghica fuge cu familia în Transilvania.

Grigore Ghica sau Grigorașcu intră ca domn în țara Românească pe la Caracal, la 6 Decembrie 1660. El este priimit cu mare bucurie de toată lumea, pentru că prin numirea lui ca domn țara scăpase de pașalic.

Grigore Ghica, suindu-se pe tron, află țara în cea mai mare miserie și aproape goală de locuitori. De câțiva ani toate calamitățile trecuse peste densa. Grigore Ghica, dotat cu simțimentele și virtuțile cele mai patriotice, promitea vindicarea tuturilor ranelor de care suferea țara, întorcerea ei la fericire. Tesaurul public era cu totul deșert și turcii reclama cu insistență enormele sume de bani ce aveau să primească. Ghica, ca să facă față la aceste imperioase exigențe, și-a dat chiar veniturile sale personale pe mai mulți ani.

Pentru a grăbi îmbunătățirea sorții țării, se pare că însăși natura i-a venit în ajutor. În urma anilor de secetă, de fomete și de bole

epidemice cari ingenuchiase țera, veniră d'arându-lu mai mulți ani de abondență și de salubritate publică. Țera întregă înfloreă sub abondențele bine-faceri ale naturei și sub părintesca domnie a lui Grigore Ghica.

Postelnicul Constantin Cantacozino, trăindū retrasū la moșiele sale, fără să fi vrutū să accepte vre-o funcțiune, apărea la curte numai ca să dea domnului bunele sale consilii, de care acestū din urmă profita totū-d'auna, pentru binele țerei.

Dar acéstă stare de fericire nu fu nici constantă nici durabilă pentru țeră. Pe de o parte spiritulū celū resboinicū alū turcilorū, iar pe de alta intrigile din lăuntru, veniră să'i turbure fericirea de care se bucura.

În anulū 1663 încetéză din viață marele vizirū Cupruli și in loculū lui vine fiulū său Ahmet Cupruli. Acesta, fiindū june și de o natură resboinică, se aruncă in cariera armelorū, intrândū in rēsboiū cu împēratulū Germaniei, cu Ungaria și cu Polonia. Domniū romāni ca vasali, trebuiau să mērgă cu oștile lorū in persōnă la rēsboiū. Gheoghe Ghica, domnulū Romāniei, la 20 Iulie 1663, trece in Ardélū prin pasulū Buzēului, cu 5000 călăreți și 6000 pedestri. Elū merge la cetatea Ersec Uivar, unde se afla vizirulū cu o óste de 130000 ómeni. Grigore Ghica luase cu dēnsulū in acéstă expedițiune și pe trei din feciorii Postelniculū Constantin Cantacozino, a-

dică pe Drăghici paharniculă celă mare, pe Șerbană logofătulă celă mare și pe Constantin paharniculă.

În timpulă absinței sale, Ghica lăsase să guverneze țera pe soția sa Maria, cu concursulă cumnatulă sēu marele vornică Stroe Leurdēnu și cu al marelă vistieră Dumitrașcu, fanariotă, pe care Ghica ilă adusese cu sine din Constantinopole. Acești două boeri erau dușmană neîmpăcați ai Postelniculă Constantin Cantacozino. Ei voiaă perderea lui, dar nu puteaă reuși, căci Ghica avea mare stimă și respectă pentru Cantacozino. Profitândă de lipsa domnitorulă, ei urziră o mulțime de intrigă cari trebuia să aducă ruina familiei lui Cantacozino.

Maî antēiă, pe când Grigore Ghica se afla cu ôstea în Transilvania, avēndă lângă sine și trei din feciorii lui Cantacozino, aă împrăștiată sgomotele în tôte părțile că Șerban Logofătulă, și cu cei-l'altă frați ai sēi, aă cercată să corupă pe căpitaniă ôstei, îndemnându-i să mērgă la vizirulă să parască pe Ghica că este viclēnă și să cēră ca demnă pe Șerban Logofătulă. Aceste sgomote perfide ajungēndă pēnă la urechile lui Ghica, acesta nică maî cuteză să-și ia dioa bună de la vizirulă, spre a se întorče în țeră.

Afără de acestea, Vorniculă Stroe Leurdēnu și Dumitrașcu vistieru, trimiseră lui Ghica scrisori din țeră prin care aduceaă Postelniculă Cantacozino multe și grele pări. Ei îi spuneă că

Constantin Cantacozino a înegrită credința lui la Pórtă, că ómeni puși într'adinsă de Cantacozino, îl defăima în tóte părțile, că acești ómeni îndărătneacău poporul de la plata contribuțiunilor, și altele asemenea.

Aceste îndoite intrigi și calomniile ațîțară fórtă multă pe Ghica în contra casei marelui Postelnică Cantacozino. Neștiindă nimică despre pãrele și calomniile ce se urzise în contra lui, Cantacozino, aflândă despre întórcerea domnului în țeră, merge să-î iasă înainte spre Craiova. Cu inima curată și cu surisulă pe buze, ca totă-de-una, elă se presintă înaintea domnitorului, spre a-lă saluta de buna venire.

Dar care îi este mirarea când Ghica, cu figura posomorită și cu o espresiune amară, apostrofă pe acela pe care îlă numea pênă aci protectorulă seă. Elă îi spune că fii seă, ce i-avută cu dânsulă în óste, aă cercată să-lă surpe dupe tronă ca să pue în locu-î pe unulă din eă, pe Șerban logofetulă. În deșertă Cantacozino protestéază pentru inocența fiului seă, căci Ghica rămase ne clintită în credința sa.

Acum firele intrigei erau aruncate și dușmanii lui Cantacozino n'aveau de câtă să le conducă cu abilitate pênă la capătă. Stroe și Dumitrașcu, temându-se de influența ce Cantacozino avea asupra lui Grigore Ghica, luară tóte precauțiunile de a-lă depărta de lângă dânsulă. Profitândă de primele momente ale bănuelilor și mâniei sale,

eî înduplecară pe Ghica să dea ordinu de a trimite pe Cantacozino la mănăstirea Znagovu.

Cum puseră mâna pe unu asemenea ordinu, dușmanii Postelnicului Cantacozino, trimiseră chiar în nóptea aceea o cétă de dorobanți cari luară din patulū sēu pe Cantacozino și-lū duseră cu grabă la Znagovū. Aci totulū era preparatū pentru peirea lui. Dupe ce ilū făcură să asiste la unū scurtū serviciū divinū, îi daū cumenecătura cea din urmă. Smulgēdu-lū de 'naintea icónelorū, dorobanțiil ilū ducū în trapezariū unde, legāndulū de stālpulū celū mare, l'aū sugrumatū.

Se crede că mórtea Postelnicului Constantin Cantacozino s'a efectuatū fără știrea și voia lui Grigore Ghica. Acesta, aflāndū a doua di despre mórtea neașteptată a Postelnicului, a blestematū și a exilatū pe Stroe și pe Dumitrașcu pentru că i-aū smulsū ordinulū de arestare, și apoi aū abuzatū de puterea lorū.

După ce a plānsū perderea bine-făcătorului sēu, Ghica, a permisū vėduvei sale Elena și celorū șese fil ai sēi de i-aū ridicatū corpulū, spre a-lū îngropa dupē regulile bisericeī. Remășițele piosului, virtuosului și patriotului Cantacozino, regretatū și chiar de dușmanii sēi, aū fost îngropate cu mare pompă la mănăstirea Mărginenii, ziditā chiar de dēnsulū.

Prin luna lui Maiū anulū 1664, iar a priimitū Grigore Ghica ordinū de la vizirulū ca să vie cu oștile sale în Ungaria să ia parte la încongiurarea

și luarea cetății Leva. Când s'a dată bătălia decisivă, Grigore Ghica, voindă să facă ună actă de vitejie, a dată năvală asupra unei rôte de nemți pe care i-a nimicită cu desăvêșire.

Dar mai în urmă năvâindă ôste mare de nemți asupra lui, elă a fugită din bătălie, lăsândă acolo tunuri, bagage și o mulțime de care pline cu provisiuni. Acéstă fugă a lui Grigore Ghica a contribuit multă la perderea bătăliei din partea turcilor.

Grigore Ghica, temându-se de mânia Vizirului, s'a întorsă în țeră. Aci încă nu a stată multă timpă, căci se temea ca unil din boeri să nu-lă dea pe mâna turciloră ca să-lă omóre. De aceea luându-și familia și avuțiile, la 20 Noembre 1665, a trecută în Ardélă, apoi de aci în Germania.

CAP. XIV

Radu XIII, flulă lui Leon-Vodă, 1665—1669

Radu XIII cumpără domnia de la Turci. Radu dă țera pe mâna greciloră de o jefuescă. Boeri se plângă la Pörtă. Radu mazălită.

Dupe ce Grigore Ghica a fugită din țeră, lăsândă tronulă vacantă, boeri s'au adunată pentru a lua o hotărâre. Ei trimită o deputație numerosă la Pörtă ca să cêra domnă pe ună boeră asupra căruia căduse alegerea loră. Dar, când

boerii trimiși de țeră ajunseră la Constantinopole, lucrul era și terminat. Radu XIII, feciorul lui Leon-Vodă, cumpărase deja domnia cu 400 mii de talere, pe cari îi luase cu împrumutare de la bancherii greci.

În astă-fel de stare a lucrurilor, boerii nu mai cutezară să facă vre-o propunere, ci căutară a se alipi de Radu, intrându în bunele sale grații. Radu încă avea nevoie de a-și atrage dragostea boerilor. De aceea se adresă la dênșii cu multă blândețe și bună-voință.

Dupe ce Radu a priimit de la Pórtă insemnele domniei, cu ceremonia obicînuită, a plecat din Constantinopole cu toți boerii ce venise acolo. El a intrat în țeră ca domn la 12 Februarie 1665. De o dată cu Radu, venise de la Constantinopole și o mulțime de greci flămânđi, cărora le dete țera pe mână ca să o stórcă.

Radu, ca să-și scóță banii cu cari se împrumutase pentru a cumpăra domnia, și ca să-și strângă avere, a împovărat țera cu multe biruri. Aceste resurse ne fiind suficiente să îndestuleze lăcomia lui Radu și a grecilor ce-lu incongiurau, el se dete la tot felul de jafuri și de atrocități. Instrumente la tóte aceste mișelii avea Radu pe Balasache paharnicu și pe Nicolae Sofiala, la cari se mai asociase și Stroe Leurdeanu, din ură pentru Cantacozinești.

De câtu-va timp Pórtă, vedéndu că domniile țerilor române îi devin ne credincioși, mărghi-

nise termenulă domniei la trei ani. Dupe acestă termenă ei trebuia să se ducă la Constantino-
pole, spre a se întări din nouă. Apropiindu-se
acestă termenă, Radu începe a se lua cu binele
pe lăngă boeri pentru a-i îndupleca să-lă cĂra
totă pe dĂnsulă domnă la PĂrtă. Elă le promitea
cu jurămĂntă cĂ va schimba cu totulă felulă
domniei de pĂnă acum și cĂ va goni pe greci
din țĂra.

Boerii, amăgiți de promisiunile cele măgulitĂre
ale lui Radu, s'a înduplecată a-i da totă sprijinulă
loră la PĂrtă. Ei se decisĂra să mĂrgă în
mare numĂră la Constantinopolă și să-lă cĂra
totă pe dĂnsulă de domnă, spuindă Sultanulă
cĂ țĂra este mulțumită cu dĂnsulă. Mai înainte
de a pleca Radu, boerii trimiseră înainte pe Dră-
ghici SpĂtarulă Cantacozino, care se bucura de
o bună reputățiune la PĂrtă, ca să prepare lu-
crurile. Sosindă apoi și Radu cu cei l'altă boeri,
fĂră intĂrđiere fu priimită de Sultanulă și intĂ-
rită din nouă în domnie.

Dar Balasache paharniculă, Sofiala cluceru și
Stroe LeurdĂnu, dușmanii cei de mĂrte ai Can-
tacoziniloră, vedeau în Drăghici Cantacozino ună
mare obstacolă la oră-ce ar fi voită să întreprindă.
De aceea, mai 'nainte de a porni din Constanti-
nople, ei aflĂra mijlocă de a-lă invenina. MĂr-
tea acestui virtuosă și patriotă boeră, a causată
mare durere și întristare pentru țĂra întrĂgă.

IntorcĂndu-se în scaunulă sĂu, din nouă confir-

mată de Pörtă, Radu XIII, a uitat cu desăvârșire promisiunile ce dedese boerilor. Înăitându-se iar cu grecii ce îl încongiurau, el își reîncepu jafurile și tiraniile de mai 'nainte, ba încă cu mai mare furie. Indemnăt de Sofiala și de Balasache, el proiectă și uciderea unui însemnat număr de boeri.

Boerii, aflându despre proiectul cel criminal al lui Radu, s'au sculat într'o di cu toții și s'au dus la Mitropolitul Teodosie. El îi spuse că sunt amenințați cu mörte din partea grecilor. Radu, aflându de scularea boerilor, s'a dus la mitropolie între dênșii ca să cerce să-i asigure și să-i potolască; dar ducerea sa n'a avut nici un rezultat.

Boerii au trimis pe unii din ei cu plângeri la Pörtă în contra lui Radu, cerându mazilirea lui. Radu încă a trimis la Sultanul pe Alexandru Iliashi și pe Dumitrașcu ca să-l apere de păra ce i se aducea. Dar Sultanul, ne voindu să dea credământu nici unora, nici altora, a trimis pe un agă la București ca să afle adevărul și să-i raporteze.

Boerii, temându-se ca Radu să nu cumpere cu bani pe trimisul Porții și să raporteze lucrurile în favórea lui, au apucat ei mai 'nainte de l'au mituit. Astú-felú dar, cele constatate de comisarul Porții, fiind în contra lui Radu, Sultanul l'a mazilit și a numit în locul lui domnú pe Antonie vornicul din Popești.

CAP. XV

Antonie-Vodă, 1669—1672

Antonie-Vodă umple de speranță inimile boerilor. Stroe Leurdenu condamnat la moarte pentru asasinarea Postelnicului Cantacozino. Antonie-Vodă mazilită

Antonie, fiindu întărită domnă, a intrat în București în ziua de 19 Aprilie 1669, împreună cu toți boerii cari se dusese la Constantinopole. Era mare bucuria boerilor pentru venirea lui Antonie pe tronul țării, căci el era domn român, ales de țară și întărit de Pörtă. Fiind om în vârstă, pacinic și virtuos, inspira tuturor credința că va domni în pace și cu dreptate.

Și în adevăr, poporul nu s'a înșelat în speranțele lui. Antonie a fost unul din domni cei buni ai țării. El a potolit urile și a împăcat discordiile dintre boeri. În domnia lui, veduva și fiii Postelnicului Constantin Cantacozino, au aflat timpul oportun ca să descopere și să ceară pedepsa morții soțului și tatălui lor.

O asemenea grea piră a călătit pe Stroe Vornicul Leurdenu. El a fost arestat și tradus înaintea divanului. Acusată de ucigător al virtuosului boer, Postelnicul Constantin Cantacozino, el tăgăduia, dicând că n'are nici o cunoștință despre acest omor. Dar veduva și fiii victimei produsera înaintea divanului trei scri-

sori olografe ale lui Leurdenu, relative la perderea Postelnicului Cantacozino. Din aceste scrisori divanul, făcându-și deplină convincțiune că Leurdenu era autorul acestei crime, l'a osândit la morțe.

Dar vėduva și fii rėposatului Postelnicu Cantacozino, ne voindū mórtea păcătosului, s'aū rugatū de Antonie de i-a schimbatū pedėpsa cu mórte, în aceea de a-lū călugări la mănăstirea Znagovu, și de a-lū ține acolo închisū pe tótă viața; spre a vedea totū-de-una în ochi locul unde a comisū crima cea monstruósă.

Antonie a cedatū rugăciunilor familiei Cantacozino. Ca pedėpsă infamantă, Leurdenu a fostū pusū într'unū carū. Elū avea atėrnate de gătū scrisorile prin cari se constatase crima sa. Dupe ce l'a trecutū astū-felū prin tėrgū, elū a fostū dusū la Snagovū. Aci aū pusū sã-lū tunđa și sã-lū călugărescă; dar elū se refusă strigandū: „Dómne, fără voia mea este acėsta.“ Iar când aū voitū sã-i dea numele de Silivestru, elū striga: „Nu Silivestru, ci Mehmetū.“

Domnia lui Antonie curgea în pace, și poporul românū, scutitū de jafurile și nedreptățile de mai'nainte, inaugurasē o nuoă eră de liniște și de fericire. Dar corupțiunea fanariotă care pătrunsese în inima unora din boeri, vine iar să turbure pacea țerii.

Vorniculū Gheorghe Bălenu, ginerile lui Hristea vistieru, fiulū sėu Ivașcu și alții, invidiindū

pozițiunea cea înaltă a Banului Mareș, a Logofătului Radu Crețulescu și a spătarului Șerban Cantacozino, miniștrii lui Antonie, urzescă o conspirațiune în contra loră (1671). Acéstă conspirațiune descoperindu-se, culpabilii aũ fostũ aduși înaintea divanului. Antonie, cu spiritulũ seũ celũ pacinicũ, nu 'i-a condamnatũ dupe cum merita. Elũ s'a mulțumitũ a îndatora pe culpabilii să stea pe la moșiile lorũ.

În locũ de recunoștință, ce boerii seditișoși datoraũ lui Antonie-Vodă pentru indulgența cu care îi tratase, ei răspunseră prin trădare. Fugindũ la Constantinopole, ei se duseră să pãrască pe Antonie la Sultanulũ și să-lũ determine a-lũ scóte din domnie. Aci se afla și Grigore Ghica, fostũ domnũ al Munteniei, care dobândise grația Sultanului, prin mijlocirea lui Panaiotake dragomanulũ. Elũ pãndea aci vre-o ocașiune favorabilă, ca să pue iar mânia pe tronulũ țerii.

Boerii trădători, unindu-se cu Grigore Ghica, lucraũ prin tóte mijlócile ca să surpe pe Antonie din scaunũ. În fine, Antonie, fiindũ în al treilea anũ al domniei sale, ei intrigară ca să fie chematũ la Pórtă, spre a fi întãritũ din nouũ în scaunũ.

Antonie, pãnă a nu pleca la Constantinopole, trimise mai anteiũ pe Constantin Postelniculũ Cantacozino și pe Gheorghe vorniculũ ca să sondeze terenulũ; iar elũ și cu boerii plecară mai în urmă. Ajungendũ Antonie la Dunãre, întilni

pe Constantin Postelniculă Cantacozino care se întorcea de la Constantinopole. Întrebându-lă vodă ce a descoperită pe acolo, elă îi spuse că temerile loră nu erau fondate, și așa se încoragiă vodă și păși înainte.

Ajungându la Adrianopole, aflară aci pe marele viziră. Antonie și cu boerii săi se opriră ca să cëră de la vizirulă reînnoirea domniei. La insistența boeriloră, turcu le fixeză o ȝi în care să vie cu domnulă ca să îmbrace caftanulă, iar pe de altă parte, elă chêmă în secretă de la Constantinopole pe Grigore Ghica.

În ȝioa fixată de vizirulă pentru a îmbrăca pe Antonie cu caftanulă domnescă, boerii se ducă la vizirulă împreună cu domnulă loră. Între boerii ce însoțise pe Antonie la Adrianopole era și Șerban Cantacozino. Acesta mefindu-se de loaiotatea turcului, s'a prefăcută bolnavă și nu s'a dusă cu cei-l'alți. Spre a fi însă în corentulă lucruriloră, elă trimise cu cei-l'alți pe Ieremia comisulă, care să-i raporteze îndată despre cele întemplate.

Mergându domnulă cu boerii la vizirulă, acesta, în locă să-lă îmbrace cu caftană, pune mai înainte de arestéză pe Mareșul banulă, pe Gheorghe vorniculă, pe Matei postelniculă și pe alții; elă voia să pue mâna și pe Șerban Cantacozino, dar acesta nu se afla aci.

În urma acestei procedări la care nimeni nu se aștepta, vizirulă se întorče către Antonie și-i dice: „Sultanulă te-a mazilită.“ Apoi, întorcân-

du-se către cei-l'alți boeri cari mai erau față le
dice: „Iar voă v'a dată împăratulă domnă pe
Grigore Ghica“.

Șerban Cantacozino, câtă a aflată de cele in-
tēplate, a încălicată ună cală fugosă și a por-
nită cu iuțelă ca să scape de urgia Vizirului.

Astă-felă s'a terminată domnia cea blândă și
părintescă a lui Antonie, regretată de țera in-
trégă. Intrigile și mișeliile boeriloră aruncară din
nouă țera pe mână vitrige și hrăpitore.

CAP. XVI.

Grigore Ghica, a doua domnie 1672—1674.

*Grigore Ghica începe persecuțiunile mai 'nainte de a in-
tra în țeră. Grigore Ghica pedepsește pe boeri. Intri-
gile lui Grigore Ghica restornă pe Duca din scaunulă
Moldovei. Crușimile esercitate de Grigore Ghica asu-
pra frațiloră Cantacozino. Grigore Ghica merge cu
oștea la Camenița. Bătălia dintre Poloni și Turci.
Oștea moldovénă și română trece sub stindardele lui
Sobieski. Grigore Ghica înlocuit cu Duca-vodă.*

Abia vizirulă pronunțase căderea lui Antonie,
și Grigore Ghica era aci ca să-l ia loculă. În-
congiurată de boeri, instrumente pasive ale pa-
siuniloră sale, Ghica își inaugureză a doua dom-
nie prin persecuțiuni și tiraniă asupra boeriloră
cari nu erau de partida lui.

Până a nu intra în țară, Ghica a scris lui Grigore Bălenu, făcându-i cunoscută că este domn. El îi ordona să aresteze îndată pe Radu Crețulescu logofet, pe care Antonie îl lăsase să guverneze țara în lipsa lui, precum și pe frații lui Șerban Cantacozino cari se aflau în București.

Gheorghe Bălenu, adunându pe căpitani și pe slujitori, îi-a trimis noaptea de auz ridicat din casele lor, pe Cantemir postelnicul, pe Aga Matei, pe Iordache și o mulțime de alți boeri și îi-au adus la curtea domnească. Asemenea au adus și pe Radu Crețulescu. Aci se afla Gheorghe Bălenu cu o mulțime de slujitori.

Bălenu, ridicându-se în mijlocul mulțimei, făcu cunoscută tuturor că Grigore Ghica este numit domn a doua oră, pentru care arată și citește cartea de domnie. Boerii cei streini de partida lui Grigore Ghica, rămân încremeniți la această neașteptată nuvelă. Unii din ei voru să fugă, dar sunt opriți de forța armată.

În camerile domnești se aflau închiși și puși în obești, de Radu Crețulescu, 24 de boeri. Bălenu a ordonat îndată să li se taie obeștile și să-i libereze. Fie-care din boerii liberați, trecând cu obeștile în mână pe dinaintea lui Crețulescu, îi dicea: „Să-ți fie în gât,” și le arunca jos. Dupa ce se făcu ziua, Radu Crețulescu și o mulțime de boeri, sunt închiși în turn.

Boerii, cari fusese persecutați sub domnia lui Antonie, cum auziră de numirea lui Grigore

Ghica, încălecară și alergară înaintea lui la Adrianopol. Însuși Stroe Leurdenu, scăpatu din mănăstirea Znagovu, se duse și densusu la Grigore Ghica și i spuse câte a pătimitu.

În fine, Grigore Ghica intră în București la 20 Martie 1672 și se aședă în scaunū cu ceremoniile obicinite. Curendū după aceea, aduce în mai multe rânduri pe boerii cei arestați și i judecă. Atribuindu-le diferite culpe, pe unii dintr'enșii îi ucide, pe alții îi trimite la ocnă, altora le dă pedepse mai ușore.

Mare dorință avea Grigore Ghica să pue mâna și pe Șerban Cantacozino spătarulū. Dar acesta fugise împreună cu alți boeri în Moldova la Duca-Vodă. Grigore Ghica a trimesu la Duca ca să-lū cēră, dar acesta a spusū că Șerban în adevērū fusese acolo, dar elū l'a gonitū, ca să nu displacă lui Ghica. În realitate însă Duca ascunsese pe Șerban la mănăstirea Cangaciulū.

În vara aceluiași anū 1672, Sultanulū s'a ridicatū cu mare oște de a mersū să bată Camenița. Elū a ordonatū și domnilorū români, Ghica și Duca, de aū venitū și ei cu oștile lorū acolo. Grigore-Vodă avea mare ură în contra lui Duca pentru că nu voise să i dea pe Șerban Cantacozino. Atrăgendū în parte-i unū numărū însemnatū din boerii moldoveni cari uraū pe Duca, elū a țesutū atâtea intrigi în cātū decise pe Sultanulū ca să i ia capulū. Dar îmblanditū prin niște daruri frumoșe ce Duca oferi sultanulū și viziru-

lui, scapă numai cu perderea tronului. In locul lui s'a numit domn Ștefan XIV Petriceicu.

Dupe ce turcii luară Camenița, Grigore Ghica se întorse în București unde fu primit cu mare pompă.

Dacă Grigore Ghica, după cum ne spune Delchiaro, a lucrat cu atâta ardere ca să dobândească a doua oră domnia țerei, cauza principală a fost că el voia să-și resbune în contra celor cinci frați Cantacozino, fii Postelnicului Constantin Cantacozino, sugrumat în mănăstirea Znagovă, după ordinul său. Șerban, unul din cei cinci frați fugise din țară îndată ce aușise de numirea lui Ghica ca domn. Totu veninul răsbunării dar, cădu asupra celor l'alți patru frați pe care el puse mâna.

Se pare de necredut că crudimile ce Grigore Ghica esercita asupra fiilor răposatului Postelnicul Cantacozino, bine-făcătorul său. După ce a stors o sumă considerabilă de bani de la acești frați, 'i-a aruncat în temniță. Ne mulțumindu-se cu atâta, crudul tiran ordonase ca să-l bată în toate zilele la falangă.

Se dice că unul din cei patru frați, Constantin Cantacozino, induioșat de suferințele fratelui său cel mai mic, a cerut ca o grație de la Grigore Ghica ca să sufere el și falanga ce trebuia s'o dea fratelui său. Vodă acordându'i cererea, Constantin a suferit și loviturile ce era să le dea fratelui său, fără să scotă măcar un

gemetă. Acesta era ună stoicismă demnă de martirii creștinismului.

Dupe căderea lui Duca-Vodă, spătarul Șerban Cantacozino, ne mai aflându-și siguranța în Moldova, a fugit în Transilvania, unde a petrecut iarna. După ce a eșit în primăvară, el s'a dus prin Caransebeș și prin Orșova la Adrianopole, unde se afla Cara-Mustafa pașa, pe care îl cunoștea de multă timp.

Aci, Șerban cade cu mare rugăciune la pașa ca să mijlocască în ori-ce mod spre a dobândi de la Grigore Ghica liberarea fraților săi. Cara-Mustafa, rugându-se de vizirul, 'l-a și înduplecat de a scris ună fermană lui Grigore Ghica pentru a libera pe frații Cantacozinești. El 'l-a scris să-i dea în primirea lui Aga cu care îl trimitea fermanul.

Mergendă aga cu fermanul la București, Grigore Ghica a fost nevoit să libereze și să dea în mâna turcului pe frații Cantacozinești, pe cari 'l-a dus la Constantinopole. Asemenea a mai liberat și pe alți boeri cari erau prin închisori și pe la ocnă.

Grigore Ghica era tare contrariată de aflarea Cantacozineștilor la Constantinopole, căci el știa că denșii voră urzi totă felulă de intrigă în contra lui. Grigore Ghica nu se înșela în temerile sale. Cantacozineștii reușise a inspira Sultanelui atăta temere pentru necredința lui Ghica.

în câtă îi ceru să'i trimiță la Constantinopole, ca ostatece pe femeia și pe copii săi.

Intre acestea, rupându-se pacea dintre Turcia și Polonia, Grigore Ghica mai primește ordină de la Sultanulă ca să mērgă cu óstea să apere cetatea Camenița. Nevoitū să se supue, pe de o parte elū trimite la Constantinopole pe dómna cu copiii, însoțită de fratele ei Teodor Sturza, iar pe de alta se duce cu óstea la Hotin unde se afla Seraschir-pașă (1673).

Pe când se afla la Hotin, Grigore Ghica, era necurmatū frământatū de ideea că pe câtū timpū Cantacozineștii se vorū afla pe lângă Pórtă, elū nu va fi sigurū de tronulū său. Spre a scăpa de acestū rău care îlū turmenta necurmatū, Ghica a trimisū la Constantinopole plângere ca de la țēră, și o mare sumă de bani la vizirulū, rugându-l ca să gonēscă pe Cantacozinești de acolo. Vizirulū înduplecatū de banii trimiși de Ghica, a exilatū la Cipru pe Șerban Cantacozino spătarulū, pe Radu Crețulescu și pe Constantin, fratele lui Șerban.

În tómnă anului 1673, Turcii se aflaū încă în lagărulū lorū celū mare de la Hotin. Aci se aflaū și domniī romāni, Grigore Ghica și Ștefan Petriceicu, cari erau așezați cu oștile lorū în aripa dréptă a lagărului. De o dată vine veste că hatmanulū Sobieschi sosește cu o numerosă armată de poloni. Mare spaimă intră în inima turcilorū cari facū totū felulū de planuri de apărare.

Domniî români încă înclinău către armia polonă, căci se temeau de o învingere complectă a turcilor. Conduita cea aspră a pașei, comandantul generală ală oștilorū otomane, contribuise și mai multă a indispune pe domniî români în contra turcilor. Într'o di pașa, supărându-se pe Petriceicu, l'a lovită cu buzduganu. Acéstă ofensă incalificabilă a decisă pe domnulă Moldovei să trecă cu óstea sa la Poloni.

Situațiunea lui Grigore Ghica era mai dificilă. Familia lui era ca ostatice la Constantinopole și se temea pentru dēnsa. Cu tóte astea o mare parte din boerii săi hotărâse să trecă la Poloni cu óstea lorū.

Bătălia cea mare dintre Poloni și Turci se dete la 11 Noembre 1673. Lupta era din cele mai inverșunate. Dar pe când ea se continua cu mare tenacitate din amēdouē părțile, Petriceicu trece cu óstea sa sub stindardele lui Sobieschi. Imitându esemplulă Moldovenilor, cea mai mare parte din boerii lui Grigore Ghica, trecū și ei cu óstea în rândurile polonilor. În deșertă Ghica se încercă să'i oprēscă, căci și elū este încongiurată de óstea polonă, și atrasă fără voia lui în tabăra lorū. Acéstă întēmplare ne așteptată a decisă victoria în partea Polonilor.

Grigore Ghica presentându-se înaintea lui Sobieschi, a fostă primită de dēnsulă cu mari onoruri. Elū 'i-a propusă să rămăe sub protecțiunea sa; dar Ghica l'a făcută să înțelēgă că ar pune

viața familiei sale în pericol. Elu dar 'i-a cerut permisiune să plece de acolo. Intre acestea Sultanul, în urma stăruințelor și a banilor ce Șerban Cantacozino dedese Vizirului, numește domn în Țera-Românească pe Duca-Vodă.

După plecarea sa din Polonia, Grigore Ghica s'a dus mai întâiu în Veneția, de unde puindu-se pe o navă din Cipru a ajuns în Constantinopole. Aci a tras în secret la amicul său Panaiotache care în câte-va zile 'i-a dobândit ertarea de la Sultanul. Presentându-se înaintea Sultanului, acesta nu numai că 'i-a restituit familia și averile sale, dar 'i-a promis că în câte-va luni îi va inapoia și tronul țării.

Astă-fel Grigore Ghica a domnit a doua oră numai un an și opt luni.

CAP. XVII

Duca-Vodă, 1636—1678.

Duca-Vodă trimite soli la principele Transilvaniei să-i cêră pe boerii pribegî. Duca aruncă în temniță pe Cantacozinești. Duca-Vodă plécă cu ôstea în Ucraina. Bătălia de la cetatca Cerin. Cantacozinii complotésă în contra lui Duca-Vodă pentru a-lă răsturna. Duca-Vodă nu pôte să împace spiritele. Șerban Cantacozino este numitū domnū alū Munteniei. Duca domnū în Moldova.

În urma bătăliei de la 11 Noembrie 1673, pe când Grigore Ghica se credea captivū în Polonia, Șerban Cantacozino, prin Cara-Mustafa căruia 'i dedese o mare sumă de bani, reușise a se numi domnū în Muntenia Duca-Vodă. Elū a și intratū în București la 16 Decembre 1673 însoțitū de mai mulți boeri și s'a aședatū în scaunū.

Dupe cum ne spune Delchiaro, Duca era de origină din satulū Policiani din Albania. Fiindū tēnerū și inteligentū, părinții lui l'aū trimisū în Moldova, pe timpulū domniei lui Vasile Lupu, să învețe vre-unū meșteșugū. Întēmplarea a făcutū ca elū să devie pagiu la curtea domnēscă. Apoi, devenindū boerū mare, a ajunsū mai târđiū domnū al Moldovei.

La venirea sa din Constantinopol ca domnū al Munteniei, Duca a aflatū țera într'o stare cu

totalu anormală. O parte din boeri erau fugiți în Ardélü, alții fugiseră prin munți; iar poporul de rândü se ascunsese prin păduri, pentru că eşise vorba că o să vie tătarii să robescă țera. Elü a datü îndată de veste în tóte părțile ca fie-care să vie la casa lui, fără să aibă témă de ceva. Totü de odată prin mare sacrificiü de baní, elü a liberatü din Candia, unde se aflaü în exilü, pe unii din frații Cantacozinești.

Vedëndü Duca-Vodă că dupe atâtea chemări, boerii pribegi din Transilvania totü nu vorü să se întórcă în țera, se sfátui cu boerii ce erau lângă dënsulü ca să trimiță solí la principele Transilvaniei să céră pe boerii pribegi și să-i aducă în țera chiar fără voia lorü. În acestü scopü dar elü a trimisü pe Pärvu logofätü, fiulü lui Drăghici spätaru Cantacozino. Acéstă solie însă a rëmasü fără nici unü rezultatü. Boerii nevoindü să se întórcă în țera de bună voe, Apafi, principele Transilvaniei, a rëspunsü lui Pärvu că nu este în obiceiulü țerii ca elü să-i dea fără voia lorü.

În vara anului 1674, Duca a primitü ordinü ca să însoțescă cu óstea pe Sultanulü care mergea în țera Cazacilorü. Duca s'a și dusü cu împëratulü care a luatü acolo multe cetăți și a pustiiü țera, iar către tómnă s'a întorsü înapoi.

Dupe ce Duca-Vodă s'a întorsü iar în scaunü, a timesü din nou să cheme pe boerii pribegi din Ardélü. Elü le-a datü totü felulü de garanții că vorü trăi în pace și liniștiți pe la casele lorü și că se

voru bucura de dregătorii înalte. În urma acestor promisiuni, unii din boeri, precum Stroe Stolnicul, Hristea vistieru, ginerele lui Bălenu, apoi mai târziu Bălenu cu fiul său Ivașcu și mulți alții, luară coragiū și veniră în țeră.

Duca-Vodă, la începutul domniei sale, se arătă cu multă blândețe și durere de inimă pentru suferințele poporului român; dar acestea erau numai niște simțimente false prin care tindea a amăgi pe boerii și pe locuitorii țerii. Streinū de nēmulū românescū și dominatū cu deosebire de dorința de a se înavuți, elū voia să esercite asupra țerii tōte mijlócele prin care să pōtă stōrce bani.

Pentru a-și atinge însă acestū scopū, elū avea nevoie de instrumente fără sufletū și conștiință. Cantacozineștii cari ocupaū dregătoriile cele mai înalte ale țerii, nu puteau deveni instrumentele mișelilor sale. Elū depărtéză de lângă sine pe Cantacozinești, cărora le datora chiar tronulū și începe a se încongiura de capiī facțiunei adversarā Cantacozineștilorū.

Când gândea Duca-Vodă că a venitū timpulū să pue în lucrare proiectele sale de înavuțire, primește ordinū (1675) de la Ibrahim-pașa să mērgă cu oștile asupra Polonilorū. Nevoitū să plece, elū a lăsatū guvernământulū țerii în mânele lui Stroe Leurdenū vornicu și a lui Radu Crețulescu. În această expedițiune turcii n'aū avutū nici unū succesū.

Duca-Vodă se întorcea în țeră, dar aducēndu-și

aminte că venise timpul pentru plata tributului, a trimesă înainte pe Hristea vistieru ca să caute a strânge bani. Intrându în țară, Hristea căuta pe Stroe vornicul și pe Radu Crețulescu ca să pue la cale pentru bani; dar d'abia 'i-a aflat, căci erau împrăștiați din cauza ciumei.

Către toamnă venind și Duca de la resboi, n'a cutezat să intre în București din cauza ciumei, ci s'a dus la Cocorești, unde a ședut până la Boboteză. Pe când se afla Duca la Cocorești, intrigile boerilor cari dușmăneau pe Cantacozinești, insinuară mari prepusuri asupra lor, spuind că ar fi necredincioși domnului.

Duca fiind de o natură iute și bănuitor, pe loc a prins și a aruncat în închisore pe Cantacozinești cari erau pe lângă dânsul. Șerban Cantacozino spătarul se afla atunci la Drăgănești. Duca a trimis cu iuțelă pe Gheorghită căpitanul Ciudin și pe Drosul serdaru de l'a adus la Cocorești. A trimis și dupe Matei Cantacozino spătarul la Filipești, pe socul logofătul care, deși l'a prins, l'a scăpat în urmă din mână și a fugit în Ardél.

Se lățise foarte mult vorba că Duca voia să omóre pe toți Cantacozineștii. Dar Dabijóia sora lui Duca-Vodă precum și dómna lui, au înlăturat această rea pornire a domnului. Ele l'a înduplecat de i-a pus pe toți în libertate și le-a acordat credința de mai înainte.

Turcii nu puteau să uite înfrângerea lor din

anulŭ trecutŭ în Polonia. În anulŭ acesta (1676), ei s'aŭ sculatŭ iar cu putere mare asupra Polonilorŭ. Domniŭ românŭ, Duca-Vodă și Antonie Roseti, domnulŭ Moldovei priimiră ordinŭ în primăvara acestui anŭ să iasă și ei la oște.

Duca a înaintatŭ cu oștile sale până la Iași. De aci a pornitŭ împreună cu Antonie Roseti și aŭ trecutŭ Nistru. Ei s'aŭ dusŭ în Polonia împreună cu oștile turcești și tătarești și aŭ copleșitŭ cetățile, Iaholnița, Iaslovățulŭ, Bucheciul și Haliciulŭ.

Intr'o zi turcii primescŭ știre de la oștea tătarască, care era mai înainte, că venindŭ Sobieschi asupra lorŭ cu o oște foarte numerosă, i-a bătutŭ cumplitŭ. Turcii, auzindŭ acēsta, aŭ alergatŭ de s'aŭ unitŭ cu tătarii și cu toții apoi aŭ năvălitŭ asupra polonilorŭ. Ei s'aŭ aruncatŭ cu atâta furie asupra lorŭ în câtŭ i-a împinsŭ în cetatea Juraniei lângă Nistru unde, incongiurândŭ pe Poloni, s'aŭ bătutŭ până sēra.

In acēstă bătălie, turcii, aŭ avutŭ desavantažiulŭ că nu aveau cu dēnșii tunuri ca Poloni. Până să-și aducă Turcii tunuri, Poloni aŭ profitatŭ de și-aŭ săpatŭ șanțuri de apărare, din cari se luptau cu avantažiŭ. Trei săptămâni s'aŭ bătutŭ aci turcii cu Poloni. Poloni eșau adesea din șanțurile lorŭ și năvăleau asupra turcilorŭ și apoi iar se trăgeau înapoi în șanțuri sub protecțiunea artileriei lorŭ.

Dupe o luptă atâtŭ de îndelungată, care nu

ducea la nici unŭ rezultatŭ decisivŭ, Polonii aŭ făcutŭ pace cu Turcii, dândŭ turcilorŭ Podolia cu Camenița; iar turcii aŭ înapoiatŭ Polonilorŭ pe toți captivii de resbelŭ ce aveau.

Duca-Vodă, ca să facă o surprisă plăcută Sultanului, îndată ce s'a hotărâtŭ pacea, a trimisŭ cu mare iuțelă pe Matei Căramidă la dânsulŭ ca să-l ducă acéstă plăcută nuvelă. Ajungândŭ Matei Căramidă mai 'nainte de câtŭ orî-cine la Adrianopolŭ, a spusŭ plăcuta nuvelă vizirului Cupruli-Oglu. Acesta, de mare bucurie, l'a dăruitŭ cu 200 de galbeni și l'a pornitŭ îndată la Impăratulŭ cu cartea ce avea. Impăratulŭ cetindŭ cărțile, asemenea s'a bucuratŭ și a făcutŭ daruri lui Matei Căramidă.

Duca-Vodă, dobândindŭ multă considerațiune de la turci, a dobânditŭ reînoirea domniei în al treilea anŭ. Dupe aceea Duca a intratŭ în țeră, unde a fostŭ priimitŭ cu mare pompă de Gheorghe Bălenu, de Hristea vistieru și de Stoica paharniculŭ, cărora le încredințase guvernarea țerii în lipsa lui.

În urma acestorŭ expedițiuni, puținŭ timpŭ se bucurase Duca-Vodă de repaosŭ. În primăvara anului 1678, Duca iar priimi ordin ca să însoțescă armia turcescă la cetatea Cecrin în Ungaria, în contra Muscalilorŭ. Oștile otomane se comandaŭ chiar de vizirulŭ Cara Mustafa-pașa. Antonie Roseti, domnulŭ Moldovei, încă priimise ordinŭ ca să mērgă cu ôstea sa.

Duca-Vodă, plecând cu oștile la resbelū, a lăsatū ca să guverne țera în loculū lui, pe Șerban spătarulū Cantacozino, pe Hristea vistieru, pe Iordache Roset postelniculū și pe Stroe paharniculū. În vara aceea și Sultanulū venise la Dris-torū, pentru ore-carī afacerī.

Duca-Vodă, mergendū la Bender, a aflatū pe vizirulū dincolo de Nistru. Elū a fostū priimitū cu mari onoruri și l'a îmbrăcatū cu caftanū, atâtū pe dēnsulū câtū și pe boerīlū lui. Dupe aceea, ei aū plecatū cu toțīl la cetatea Cecrin. Străbătândū prin locuri sterpe și ne umbrite, ei aū suferitū fōrte multū de lipsa de apă.

Dupe ce aū sositū înaintea cetățīl Cecrin, ei aū începutū a o bate cu artileria. Ceī din lăuntru se luptaū cu multă vitejie, în câtū 63 de zile a duratū bombardarea, fără ca turcīl să ajungă la vre-unū rezultatū. Pe când se continua astūfelū lupta, sosescū la Nistru o mulțime de trupe muscălești, carī veneaū în ajutorulū cetățīl.

Romānīl și Moldovenīl făcuse patru poduri peste apa cea băltōsă și mlăștinōsă de lēngă Cecrin. Preste aceste poduri aū trecutū oștile turcești și tătărești ca să mērgă să oprēscă pe muscalī de a veni în ajutorulū cetățīl. Dupe o luptă înverșunată, muscalīl aū împinsū înapoi armata păgānă care voia să trecă podurile înapoi. Vizirulū, ca să-l ție în luptă, a pusū la capetele podurilor pe Ianicear-pașa și pe domnīl romānī cu armīle lorū, ca să-l oprēscă de a trecē înapoi.

Oștile otomane și tătare, grămădindu-se în număr considerabil la capetele podurilor și fiind strivite de armia muscalilor, au dat navală și au trecut preste poduri. Ba tătarii dându prin apă, unii scăpați iar alții se înecați.

Oștile muscălești se comandați de generalul Romodanovschi. Ele au stat o săptămână dincolo de apă iar turcii dincóce despre cetate. Oștile otomane se luptară o săptămână și cu muscalii din afară și cu cei din cetate. Dupe o săptămână ansă ei luară cetatea.

În urma acestei victorii strălucite, vizirul împreună cu cei-l'alți au pornit înapoi, trecând Nistru pe la Soroca. Dupe acesta, Duca-Vodă, a cerut voe vizirului să se întóacă în țară. Vizirul, îmbrăcându-l cu caftan, atăt pe el căt și pe boerii lui, i-a liberat să mERGă în țară.

Între acestea ansă, Cantacozinii profitând de lipsa lui Duca-Vodă din țară, urziră un complot în contra lui, pentru a-l răsturna din scaun. Ei îndemnară pe popor să se scóle cu plângeri în contra lui Duca-Vodă și a grecilor cari storcea țera. Pe de altă parte, mergend Cuciucă Imbrihor înaintea Vizirului, ei au alăturat pe lângă densusul un număr din boeri pribegi, cari să mERGă înaintea vizirului și să ducă plângeri în contra lui Duca-Vodă.

Pe când Duca-Vodă ajungea la Iași, află că Radu Crețulescu a fugit cu tótă familia sa în Ardél. Din tabăra de lângă densus, au mai

fugitŭ în Ardélŭ, trecendŭ pe la Trotuși și Vintilă Cornénu paharnicu și Pirvu postelnicu, fiulŭ lui Crețulescu.

Duca-Vodă, vedendŭ aceste desordine, a trimisŭ pe Constantin Brâncovénu logofétu cu cărți la Crețulescu ca să-lŭ decidă să se întórcă în țéră. Dar ajungendŭ la Sărata, aci a întâmpinatŭ pe unŭ pârçalabŭ alŭ lui Șerban Cantacozino, care 'i-a spusŭ că Șerban a fugitŭ cu tótă familia la Rusciucŭ. Brâncovénu, cum află despre acéstă, ia calea spre Rusciucŭ și se duce dupe unchiulŭ sêu Șerban Cantacozino.

Ajungendŭ la Bêrlad, Duca-Vodă, priimește veste despre fuga lui Șerban Cantacozino. Acéstă nuvelă l'a mâhnitŭ cu deosebire. Elŭ se totŭ gândea cum să facă spre a împăca spiritele revoltate în contra sa. Dupe ce sosi la Focșani, a trimisŭ pe stolniculŭ Constantin Cantacozino la fratele sêu Șerban ca să se siléscă în totŭ chipulŭ să-lŭ înduplece a se întórcé în țéră.

Stolniculŭ Constantin, întelnindu-se cu frațiilŭ lui peste Dunăre, nu a reușitŭ în solia sa. Ei 'i-au răspunsŭ că nu se vorŭ întórcé în țéră până ce nu vorŭ rêsturna pe Duca-Vodă. Cantacoziniilŭ adresară o plângere către Vizirulŭ Cara Mustafa prin mijlocirea unui turcŭ. Vizirulŭ, fiindŭ amicŭ alŭ lui Șerban Cantacozino, 'i-a și trimisŭ răspunsŭ să mêrgă la Constantinopole, că i se va da domnia Munteniei.

Îndată ce vizirul a ajuns în Constantinople, a și numit domn în Muntenia pe Șerban Cantacozino ; iar pe Duca l'a strămutat în Moldova, în locul lui Antonie Roset, pe care l'a mazilit.

CAP. XVIII

Șerban II Cantacozino, 1679—1688 Octombrie 29

Șerban II Cantacozino proiectează să dea României independența de sub Mihai-Vitezu. Mahomet IV asediasă Viena. Domnii români iau parte la acest război. Domnii români favorisă pe asediați. Sobieski scapă Viena. Armia otomană învinsă. Șerban se întoarce în țară. Șerban Cantacozino vrea să gonească pe Turci din Europa. Șerban contractează alianțe cu Leopold al Austriei și cu țarii Rusiei. Șerban își formează o armie bine echipată. Șerban murește în ajunul executării proiectelor sale.

Îndată ce Șerban II Cantacozino este numit domn în Muntenia, trimite la București pe nepotul său Constantin Brâncoveanu, însoțit de Schimni Aga, ca să libereze tronul, strămutându-l pe Duca în Moldova.

Până la intrarea lui în țară, Șerban încredințase guvernul țării în mâinile lui Constantin Brâncoveanu, lui Stroe Vornicul și lui Hristea Vistieru. Aceștia aveau ordin să până la sosirea lui în țară, să prepare toate spiritele ca să-l primască cu bucurie.

Șerban II Cantacozino, a intrat în Capitala

țerii cu mare pompă și s'a așezat pe scaunul domniei în ziua de șese Ianuarie 1679. Poporul l'a priimit cu entuziasmul și cu afecțiunea cea mai mare, căci recunoscuse într'ensul încă mai de 'nainte pe omul drept, desinteresat și patriot. Ziua intrării sale ca Domn, a fost o zi de sărbătoare pentru întreaga națiune.

Șerban era de statură înaltă și forte, iar de natură, coleric și violent. Când se mânia, însuși amicii lui tremurau de frică. Vocea lui era așa de teribilă, în câtă înspăimânta și pe cei mai curajoși.

Suindu-se pe tronul țerii, Șerban concepuse înalta și patriotica idee de a se rumpe de la Turci și de a reda țerii sale independința de care se bucura sub Mihai Bravul. Dar pentru realizarea unui astu-fel de mare proiect, el avea nevoie de concursul sincer și leal al tuturor boerilor țerii. Din ne fericire însă, de câtă-va timp boerii erau împărțiți în facțiuni, cari se sfășiau una pe alta. Acesta făcea slăbiciunea țerii și încuragea pe Turci ca să trateze statul român ca pe o provincie turcască.

Pentru a-și atrage pe boeri în partea sa și în ideile sale, Șerban avea două mijloce. Prin severitatea și energia caracterului său, el le inspira temere și îi oprea de a urzi vre-un complot în contra lui. Prin generositate și bine-faceri, el le câștiga inima și-i făcea cei mai devotați amici și supuși ai săi.

Celū d'antēiū actū de dreptate al lui Șerban, dupe venirea sa pe tronū, a fostū de a restabili pe scaunulū arhiepiscopalū al Romāniei pe Mitropolitulū Teodosie, care era închisū în mănăstirea Tismana. Intr'unū soborū compusū din totū clerulū și boerii țērii, s'a recunoscutū că părele aduse în contra înaltulū prelatū Teodosie eraū ne drepte. Decī, metropolitulū Varlam, a fostū îndatoratū să depue insemnele de metropolitū, cari s'aū datū iar lui Teodosie.

La venirea sa pe tronū, Șerban, aflase țēra în desăvērșită sārăcie și miserie. Elū își propunea să-i ameliorese sōrta prin tōte miđlócele posibile. Dar unū ordinū de la Sultanulū ilū sili ca să se pue în capulū óstei sale, și, împreună cu domnulū Moldovei, să mērgă să se unēscă cu armia turcēscă, care mergea la resbelū. Elū petrecu în tabără tōtă vara snului 1680 și se întōrse tocmai tōmna.

În cursū de vre-o doi ani, țēra se bucură de liniște și domnulū ei se ocupă cu multă energie să ameliorese starea lucrurilor și să dea o desvoltare câtū se putea mai mare forței sale armate.

Dar, în anulū 1683, luară naștere niște evenimente, cari trebuia să aibă o mare înriurire asupra sōrtei Țērii-Romānești. Sultanulū Mahomet IV, îndemnatū de marele vizirū Cara-Mustafa, dușmanū ne împăcatū al creștinilor, s'a

hotărâtă să cuprindă Viena, dupe care apoi să cucerască imperiul de Occidentu.

În acestu scopu elu ridică o armie formidabilă de Turci și de Tătari, pe cari o concentrăsă în lagărul la Belgradul turcesc. Domniil romani, Șerban și Duca, precum și principele Transilvaniei, Mihail I Apafi, priimescū ordinu să vie îndată cu oștile lorū aci.

Vizirulū Cara-Mustafa, puindu-se în fruntea acestei armate numeroșe, a pornitū dreptū la Viena, pe care a asediat'o și a începutū să o bată din tôte părțile. Pe când Cara-Mustafa bătea Viena, o parte din armia tătară, răspândindu-se în depărtare de trei șile cale împrejurulū ei, ardea, prăda și robia totū ce le eșea înainte.

Domniil romani, Șerban și Duca, erau așezați cu oștea lorū despre Dunăre, unde Vizirulū le dedese ordinu să construiască unū podū peste apă. Ei, deși venise cu armele în contra Nemților, ansă, ca creștini, nu aveaū inimă să se bată cu dênșii și să contribue la victoria păgănilorū. De aceea ei lucraū fôrte încetū la construirea podului, ca dôră va veni vre unū ajutorū de creștini celorū din cetate.

Oștea din lăuntrulū cetății, deși puținū numeroșă, se lupta cu multă vitejie în contra asediatorilorū. Impăratulū Leopold I, vedëndū slăbiciunea oștei sale, trimise să cêră ajutorū de la regele Poloniei. Între acestea ansă turcii băteaū cetatea necontentitū și tēma era fôrte mare

ca ei s'o reducă mai înainte de a-i sosi ajutóarele așteptate.

În acéstă critică situațiune, Șerban II Cantacozino a fostú de mare ajutorú împèratului Leopold. Óstea românilorú nu cauzaú nici un rău nemțilorú, căci lupta lorú era numai simulată. Artileria lorú făcea mare sgomotú, dar nu úcidea nici unú dușmanú, căci tunurile lorú erau umplute cu pae. Osebitú de acésta, Șerban întrețineá corespondință secretă cu cei din cetate, făcendu-le cunoscutú tóte dispozițiunile ce turcii luaú în contra lorú.

Tóte aceste avantaje aú făcutú ca Nemții să-și prelungească rezistența multú timpú. Cu tóte astea, ajutóarele așteptate totú nu soseaú și asediații venise în momentulú supremú de a preda cetatea. Șerban, aflándú despre acéstă situațiune disperată a nemțilorú, le-a trimisú îndată pe Pater Iesuitulú, pe care îl ú ținea de mai multú timpú ascunsú în cortulú sėú, ca să le spue să mai prelungească rezistența încă patru ore, căci turcii vorú isprávi prafulú de pușcă și vorú înceta orí ce luptă, până să li se aducă altulú. Nemții, încuragiați de acéstă știre îmbucurátóre, prelungeascú lupta cu unú coragiú eroicú.

Între acestea, étă că sosește și craiul Poloniei, Ión III Sobieski, cu o armie de 30,000 ostași. Turcii, simțind de venirea polonilorú, aú scosú o mare parte din óstea lorú și a trimis'o înaintea polonilorú ca să-i opréscă de a veni în aju-

torul cetății, până ce o voru lua-o, căci o slăbise cu totul, bătând'o de 63 de zile continuu.

Armia polonă, condusă de geniul rebelnic al lui Sobieski, a lovit cu atâta putere armia turcă în câtu șese ore i-a fostu de ajunsu ca s'o înfrângă și s'o risipescă. Turcii, apucându fuga, lasară totu lagărul în mânele Polonilor. Iar ianicerii, cari se aflau în șanțuri, au fostu masacrați ca niște animale.

În urma acestei victorii atâtu de strălucită, Sobieski a fostu priimitu cu mare triumf în cetate ca unu salvatoru. Îndată dupe aceea a venit și Leopold din Tirolu, unde se retrăsese mai înainte de incongiurarea Vieni. Elu a îmbrățișat cu multă recunoștință pe regele Poloniei și i-a mulțumit de ajutorul ce i-a datu într'o situațiune atâtu de dificilă. În urma acestora, Sobieski s'a întorsu cu armia în țera lui.

Dupe înfrângerea totală ce au suferit, turcii nu s'au oprit din fugă de câtu dupe ce au ajunsu la Belgradul turcescu, căci creștinii îi gonea cu furie dupe urmă. Împăratul turcescu se afla la Adrianopole. Cându a aflatu despre această neașteptată catastrofă, s'a mâniat atâtu de tare în contra vizirului Cara-Mustafa, în câtu a trimis fermanu de i-a tăiatu capul.

Spre a se încredința despre esecutarea ordinului său, elu a ordonat de i s'a adus capul să-l vadă cu ochii și săși potolască setea mâniai. În urmă Sultanul a numit vizir pe Cara-

Ibraim pașa; iar oștile venite din resbelu le-a împrăștiat spre ernatecū.

Pe când Șerban, în timpul baterii Vienei, se afla cu lagărul pe malul Dunării, ridicase o cruce de lemn de stejar în memoria tuturilor românilor. Înaintea acestei cruci, românii veneau de se închinau în toate zilele și făceau rugăciuni pentru înfrângerea turcilor.

Pe această cruce se afla o inscripțiune scrisă în limba latină care se termina astu-felū: „Noi Șerban Cantacozinulū, din mila lui Dumnezeu principe moștenu și domnulū țerii Muntenesti, am ridicatū crucea acēsta în loculū acela unde în toate zilele să se citescă de toți ómenii întru vecinică pomenirea noastră și a lorū noștri, pe vremea când vizirulū Cara-Mustafa pașa ocolise Beciulū (Viena) din Austria de josū în 12 Septembrie din anulū 1683. Călătorule, adu-ți aminte că vei muri.“ 1)

Șerban, în urma gonirii turcilor d'imprejurulū Vienei, s'a întorsū cu óstea în țeră. Duca-Vodă nu mai avu fericirea să se mai întorcă pe tronulū Moldovei. În lipsa lui țera a fostū turbu-

1). Șincal ne încredințeză că pe când scria cronică Românilor, această cruce se afla în curtea arhiepiscopului din Viena. Acēsta cruce avea o înălțime de 17 picioare.

În loculū crucii s'a ziditū o capelă care ar fi existândū și astăzi. Iar păduricea unde se aședase tabăra Romāno-Moldavă se nmește și astăzi de locuitorii Vieni, *der Moldaver hōlzel*, sau pădurea moldavă. Astă pădurice este situată ca la una mie pași depărtare spre miadă-și de castelulū Schoenbrun.

rată; iar el însuși, fiindu prinsu de oștile polone, fu dusu în Polonia.

Sultanul, aflându despre ducerea lui Duca-Vodă în Polonia, a numitu domnă în Moldova pe Dumitrașcu. Pentru instalarea lui Dumitrașcu, Pôrta a trimisă unu numără de ôste turcescă. Totu de odată a ordonată și lui Șerban-vodă să mERGă la Iași ca să pue pe Dumitrașcu în scaun. Șerban-vodă, în anulă 1684 s'a și dusu la Iași pentru îndeplinirea ordinului ce primise de la Sultanulă.

În urma învingerii și gonirei turcilor de subzidurile Vienei, în urma înfrângerilor ce au mai suferitū în anii 1685, 1686 și 1687 din partea creștinilor, Șerban II Cantacozino cređu că a venitū momentulă favorabilă să-și pue în executare marele sEŢ proiectū de a da țerii sale independința absolută, de a goni pe turci din Europa și de a recuceri pentru sine tronulă imperiului Bizantin, care aparținuse odată străbuniloră sEi.

În acestū scopă, Șerban, pe de o parte începe a face pregătiri de rEȘboiū, iar pe de alta pune la cale ca să contracteze alianțe puternice cu puterile creștine din afară. În anulă 1687, dupe ce nemții strîmtoraseră cu totulă pe turci, Șerban cređu că a venitū momentulă să-și dea pe față proiectele sale.

În iarna anulului 1687-88, elă trimite la curtea din Viena, ca ambasadorū plenipotențiarū din

partea sa pe fratele său Iordake sau Gheorghe Cantacozino, ca să închee cu Leopold I ună tratatū de alianță, pentru gonirea turcilor din Europa. Între condițiunile stipulate era și aceea că dacă Șerban va coprinde Constantinopolu, să devie imperatore al imperiului grecū, dupe dreptulū ce avea din vechime familia sa asupra acestui imperiū.

Prin mijlocirea arhimandritului din Bosnia, unchiulū vizirului Soleiman-pașa, Șerban Cantacozino mai face alianță și cu cei doi țari ai Rusiei, Ión și Petru.

Dupe ce își dobândește niște alianțe atâtū de importante, Șerban își concentréză tótă activitatea la preparativele din lăuntru. Elū își forméză unū corpū de armată de 28,000 ómenī, pe care îi ține ascuși prin pădurile de sub munți, spre a nu fi știut deū turci. Unū altū corpū de armată, de 12,000 ostași, îlū ținea îm-prăștiatū chiar în provinciile otomane de lângă Dunăre. Șerban mai turnă și o artilerie de 38 tunuri mari.

Prin energia și activitatea sa, Șerban reușise a'și forma o óste demnă de cutezătórea sa întreprindere. Dar era fórte contrariatū că nu reușise încă a decide pe boerii țerii să se scóle cu armele în contra turcilor. Descuragiați de atâtea nefericiri ce trecuse peste țéră, boerii perdu-se orī-ce speranță de o sórtă mai bună. Patriotismulū lorū slăbise atâtū de multū, în câtū

deveniseră incapabili de orî-ce sentimente nobile și generóse. În astŭ-felŭ de stare a lucrurilor, Șerban esită de a intra în acțiune.

Dupe luarea Belgradului din mânele Turcilorŭ (27 August 1688), cabinetulŭ Vienei credea că Șerban nu așteptă de câtŭ ajutórele promise pentru a ridica stindardulŭ independenței. De aceea împăratulŭ dá ordinŭ generalului său Veterani ca să intre în Muntenia, pentru a sprijini mișcarea Romănilorŭ. Veterani se și aședă cu tabăra lângă Turnu-Severin.

Șerban, aflând despre acéstă trecere ne așteptată a imperialilorŭ în țeră; trimite îndată la Veterani pe nepotulŭ său Constantin Brăncovenu ca prin explicațiunī și rugăciunī să'lŭ determine ca să éasă din țeră. Causa era că Șerban, ne putendu-se încă asigura de concursulŭ boerilorŭ nu se putea determina ca să ia armele în contra turcilorŭ.

Veterani, surprinsŭ de cererea lui Șerban, a luat'o pe sub munți și s'a opritŭ cu tabăra la Câmpu-Lungŭ. În urma unei a doua deputații care demonstră lui Veterani că rămănera lui mai multŭ timpŭ în țeră va provoca năvălirea turcilorŭ, l'a determinatŭ de a trece cu óstea în Transilvania.

Șerban își făcu unŭ meritŭ din retragerea nemților din țeră. Elŭ își întări credința la Pórtă și Sultanulŭ îi făcu multe laude. În același timpŭ însă, Șerban trimise la Viena o deputație care

să aibă ultimele înțelegeri pentru nimicirea turcilor. Acastă deputație se compunea, din Marele spătaru Șerban, fiul vistierului Pirvu Vlădescu, din fratele său Marele Spătaru Gheorghe Cantacozino, din ginerile său Aga Bălăcenu și din nepotul său, Marele căpitanu Șerban Cantacozino, fiul fratelui său Drăghici.

Totul era gata pentru a se ridica stindardul îndependinței ca sub Mihaiu Bravu. Șerban nu mai aștepta de câtă întorcerea deputațiilor pentru a se pune în capul numeroasei săle oște. Dar o mörte subită și misterioasă ¹⁾ îl răpește dintre cei vii în ziua de 19 Octombrie 1688, în etate de 55 ani.

Șerban II Cantacuzino a fostă, după Mihaiu Bravulă, unul din Domnii cei mai bine inspirați pentru patria sa și care se nutrea cu aspirațiuni înalte. Elă ar fi realizat pöte multe fapte folositoare pentru țără, dacă mörtea perândă nu 'i-ar fi curmată dillele.

Șerban a înființată prima școlă română ²⁾ în

1). După Cantemir, Delchiaro și Carra, Șerban II Cantacozino a fostă otrăvită chiar de fratele său, Stolniculă Constantin și de nepotulă său de soră Constantin Brăncovenu. Ca să se atenueze öre-cum imoralitatea acestei crime, s'a disă de către unilă, că fratele și nepotulă lui Șerban ne putëndă să'lă convingă de pericolille la cari se expunea țera prin cutesătörea sa întreprindere în contra turcilor, aă fostă nevoiți să recurgă la astă abominabilă crimă. Dar cei mai mulți credă că mobilulă acestei criminale procedări a fostă preservarea intereseloră de familie ale Cantacoziniloră și satisfacerea unei ambițiuni personale.

2). După Anonimulă română și după Delchiaro, școlă înființată de Șerban în București a fostă elinescă iar nu românească.

București și a înavuțit imprimeria deja fondată de Matei I Bassarab. El a dobândit drepturi la recunoștința Românilor pentru protecțiunea dată limbei române, puind pe Radu Grecenu și pe fratele său să traducă biblia în limba română. Biblia română începuse să se tipărească în anul 1688 în București și se termină sub domnia lui Constantin II Brâncovenu.

Șerbanu a înființat prima fabrică de postavu în satul Afumații. Până la Șerban II Cantacozino nutrimentul principalu alu sătenui era meiulu. El a introdusu în țera porumbulu și merită pentru aceta supranumele de provedința țeranului. Șerban a zidit și mănastirea Cotroceni, precum și metohulu ei în București, numit Șerban-Voda ¹⁾.

Până la Șerban Cantacozino, boerii n'aveau supranume Patronimice; unii purtau numai numele de botezu, precum: Vornicul Dumitru, Banulu Mihalcea, Cluceru Radu, Aga Leca etc.

Alții purtau numele satului lor, precum: Buzescu, adică din Buzeu, Brâncovenu, din Brâncoveni, Leurdenu din Leurdeni, etc.

Acestu obicei causa o mare obscuritate și confusiune în titlurile genealogice și in procese, căci, dacă satulu se vindea la altulu, noulu pro-

1). Acestu metohu consista intr'o clădire foarte mare în formă patrată cu o curte foarte spațioasă la mijlocu. Acestu metohu se afla pe terenulu pe care s'a clăditu mărețulu edificiu pentru Banca Națională.

prietarū putea să ia și elū numele satului cumpăratū, fără ca pentru acesta să aibă vre o rudenie cu fostulū stăpanū. De aceea, Șerban, ca să dea familiilorū celorū mai distinse o existență mai durabilă, le făcu să pórte unū supranume pe care tatălū ilū lăsa la copiii săi și aceștia la ai lorū.

Șerban favorisă și comerțulū, încheindū douē tractate cu Apafi, principele Transilvaniei. In fine, Șerban Cantacuzino fu unū domnū care s'a distinsū prin aspirașuni ambițioșe și fapte patriotice, lăsândū o suvenire bună între romāni. Elū s'a înmormētatū la mănăstirea Cotroceni.

CAP. XIX.

Constantin II Basarab Brâncovénu¹⁾ 1688—1714.

Întreita luptă pentru dobândirea tronului. Mitropolitul. convăcă adunarea generală a țării. Brâncovénu merge cu oștea ca să dea ajutoru Turcilor în contra nemților la Rușava. Generalul Haizler vine cu oștile imperiale în București. Brâncovénu își aședă tabăra la Plătărești. Brâncovénu gonește pe nemți din țără cu ajutorul Tătarilor. Nemții sunt învinși și alungați din Ardélă de armia turco-tătaro-română. Techeli încoronatū principe al Transilvaniei. Dușmănia dintre Constantin Brâncovénu și Constantin Cantemir. Cantemir domnul Moldovei. Suferințele Munteniei în timpul resbelului turco-nemțesc. Bătălia de la Zenta. Pacea de la Carlovița. Brâncovénu la Adrianopolu. Brâncovénu înlătură urgia ce intrigile Cantacozineștilorū atrăsese în contra sa. Brâncovénu își îndreptază privirile către Rusia. Conduita echivocă a Brâncovénului către Petru celă Mare și către Pörtă. Petru și totă oștea sa sunt încongiurați de Turci la Prutū. Ecaterina înduplecă pe marele Vizir să facă pace cu Rusia. Doleanța Cantacuzineștilorū la Pörtă în contra lui Brâncovénu. Capugi-Mustafa declară pe Brâncovénulū mazilū. Ștefan III Cantacozino se numește Domnū. Brâncovénu cu totă familia duși la Constantinopole Brâncovénu și fiș seș supuși la tortură. Brâncovénu și fiș condamnați la mörte, decapitarea familiei lui Brâncovénu.

Corpulū rece și inanimatū alū lui Șerban II Cantacozino zăcea pe patulū seș mortuariū, fără sepulctură, pe când trei facțiuni își disputaū tronulū Țării-Românești.

La încetarea sa din viață, Șerbăn lăsase pa-

1) Constantin-Vodă era fiulū lui Brâncovénu. Dar elū, fiind totū de o dată și nepotū al lui Mateiū Basarab, 'și-a însușitū,

tru fete, pe Smaranda pe Maria, pe Casandra și pe Bălașa și un fiu ne vîrșnicu a nume Gheorghe. În ultimele sale momente, Șerban rugase pe boerii și amicii săi ca să alégă Domnă în locu-i pe fiul său. Dar Constantin Cantacozino și Brâncovănu nu înveninaseră ei pe fratele și unchiul lor ca să vază trecendă tronul țării în mânele unui copil.

după ce s'a făcutu Domnă, pe lângă numele de familie, și epitetul de Bassarab. Acesta o făcu el din causă că acest epitet era mai cunoscutu Porții Otomane și mai considerat în țără. Astu-fel dar el s'a intitulat: „Constantin-Voevodă Basarab Brâncovănu“.

Pronumele cel propriu al Brâncovenilor s'a luat după satul Brâncoveni. Ță istoria acestu nume, după cronologia sârbescă:

Lazăr, primul autocrat al Serbiei și al Iliricului, a murit la 1372. De la dânsul a rămasu doi fi, *Ștefan* și *Vălcu* și două fete. Una din fetele lui Lazăr a devenit soția lui Dan I Basarab, Domnul țării Muntenesti: iar cea de a doua s'a măritat după cnădul Vălcu Brancovici, generalisimul voevod al Iliricului și al Serbiei Ungariei.

Ștefan, fiul lui Lazăr, după ce turcii au luat Iliricul, a domnit numai asupra Serbiei. Murind în 1428 fără copii, el a lăsat moștenitor pe nepotul său de soră *Gheorghe Brancovici*, fiul cnădul Vălcu și al surorii sale.

Gheorghe Brancovici, luând de soție pe Irina, sora împăratului Paleologu, a avut trei fi, pe Ștefan, pe Grigore și pe Lazăr, Gheorghe Brancovici mure în anul 1461. Lazăr, cel d'al treilea fi al său, îi succede pe tronul Serbiei. El a avut două fete, pe *Angelica* care a devenit soția lui Ștefan domnul Bosniei, și pe *Despina*, pe care a măritat-o după Négoe-Vodă Basarab, înainte de a se face Domnă.

După mórtea lui Lazăr, ginerile său Ștefan, domnul Bosniei, a domnit și peste Serbia Ungurescă, cu dreptul de moștenire al soției sale.

Ștefan, ginerile lui Lazăr mure în anul 1465. El lasă doi

Acești doi ambițioși, uniți pentru a comite crima, deveniră rivali de mörte, pentru a pune fie-care în parte mâna pe prada ce vînau. Brâncovénu câștigase pe boeri, Cantacozino trăsese în partea lui armata. Vêduva lui Șerban II, Brâncovénu și Cantacozino, lucrau fie-care pentru același scop: dobândirea tronului.

Dar situațiunea era fôrte critică și delicată. Țéra reclama câtü mai neîntârziatü alegerea unui Domnü, pentru a nu lăsa timpü Porții ca să de

fi, pe *Gheorghe* și pe *Ión*. *Gheorghe*, călugărindu-se a luatü numele de *Massim* și a devenitü Mitropolitü al Sirmiului. *Ión* a rămasü dar singurü despotü peste Serbia Ungariei.

Dupé mörtea lui *Ión*, în anulü 1469, fratele sëu *Massim* (*Gheorghe*) *Brancovici*, luändü cu sine pe mamă-sa *Anghelica*, și-a părăsitü patriarhia și a venitü în Țéra Romănescă pe timpulü lui *Radu Celü Mare*. Acestü domnü piosü și generosü a dăruiitü lui *Massim Brancovici* unü satü spre locuință. Acestü satü s'a numitü de atunci *Brâncovenii*, dupé numele lui. Mai târziü aü venitü în Muntenia și strănepoții cnézului *Brancovici* și s'aü așezatü în satulü *Brâncovenii*, care le venea de moștenire de la *Massim Brancovici*.

Așa dar satulü *Brâncovenii* a fostü dăruiitü de *Radu celü Mare* în a doua jumétate a secolului al XV lui *Massim* (*Gheorghe*) *Brancovici*, fiulü lui *Ștefan* și nepotü de fată al lui *Lazărü*, despotü Serbiei. Acestü satü dăruiitü lui *Massim* de *Radu celü Mare*, s'a numitü *Brâncovenii*, dupe numele lui *Brancovici*. Mai târziü cei ce aü devenitü proprietarii acestui satü s'aü numitü *Brâncovenii*, dupe numele satulü *Brâncovenii*.

Dupe cum se vede, familia sêrbă *Brancovici* s'a stinsü cu desăvêrșire, sau a perdutü cu timpulü dreptulü de proprietate asupra satulü *Brâncovenii*, căci aflămü acestü satü în patrimoniuulü lui *Mateiü I Basarab*. Acestü satü, *Matei Basarab* l'a datü de zestre unei nepöte a sa de soră, la trecerea ei în căsătorie cu un *Preda*, fiulü boerului *Davidü*. Acestü *Preda* și-a luat și numele de *Brâncovénu*, dupe satulü *Brâncovenii*. Elü a devenitü astü-felü fondatorulü familiei *Brâncovénu*.

tronulă vre-unui fanariotă care ar oferi vreo-sumă considerabilă.

Mitropolitul Teodosie convăcă îndată adunarea generală a țării la Mitropolie. Boeril, clerulă, ofițerii armatei și deputații comercianților, toți se adunară aci. În acelă timpă se afla din întâmplare în București și ună Capugiă al Porții precum și Dionisie patriarhulă Constantinopolulă.

Constantin Cantacozino se afla în mijloculă adunării și lucra ca să-și câștige majoritatea voturiloră; amicii și credincioșii răposatului Domnă Șerban susțineau candidatura fiului său; iar Constantin Brâncovănu, afectându o falsă modestie nici nu venise în adunare. Elă însă lucra de departe prin agenți inteligenți și dibaci pentru a-și asigura alegerea.

Candidatura lui Cantacozino și a fiului lui Șerban cădură pentru diferite motive. Alegerea adunării se opri asupra lui Constantin Brâncovănu, fiulă lui Radu Brâncovănu și nepotă de soră a. lui Șerban.

Când se duseră să-și anunțe alegerea la domnie, Constantin Brâncovănu afectă iar o mahnire prefăcută, dicendă că elă era fôrte mulțumită în modesta condițiune în care se afla. Cu tôte astea elă nu esită multă a se supune voinței generale a națiunei. Călare pe ună cală domnescă, Brâncovănu vine la Mitropolie în mijloculă adunării generale. Aci elă este aclamată de

oste și de totă lumea. Capugi-Pașa îl îmbracă cu caftanū domnescū.

În urma alegerii sale și dupe ce toate stările sociale, clerulū, boerii, ostașii și poporulū i-au prestatū jurământulū de credință, Constantin Brâncovenu, a mersū cu mare pompă la biserica domnescă, unde a fostū unsū ca domnū. Dupe aceea elū s'a dusū la curte unde Capugi-Pașa l'a instalatū în scaunulū domniei.

Dupe alegerea și aședarea lui Constantin în scaunū, se ocupară cu înmormântarea lui Șerban II. Ceremonia funebră a fost foarte imposantă. În capulū clerulū figuraū cu fală doi patriarhi, Dionisie și Partenie, mitropolitulū Munteniei și unū mare numărū de episcopi. Multe lacrimi se vărsară din partea familiei ilustrulū decedatū. Brâncovenu a afectatū o durere ipocrită. Rămășițele lui Șerban se îngropară în mănăstirea Cotroceni.

Îndată dupe întorcerea sa de la Cotroceni, Brâncovenu a trimisū o deputațiune la Pörtă ca să cêră întărirea alegerii sale la domnie. Elū a mai trimisū soli atâtū la Seraschierulū Mustafapașa care se afla la Babadag, câtū și la Sultanalū Gherei, hanulū Tătarilorū, ca să le anunțe venirea sa la tronū și să le cêră amicitia.

Pörtă, aflându-se în rebelū cu nemții se grăbi să aprobe și să întărească alegerea de domnū ce țera făcuse în persóna lui Brâncovenu, de temere ca acesta să nu se dea în partea nemților. La

2 Noembre, Brâncovénu primeşte cu mare pompă pe trimisul Porţii care îi aducea însemnele domniei.

Brâncovénu a trimisă şi la Viena o deputaţie compusă din doi boeri. Aceşti soli ai lui Brâncovénu aveaă ordină ca să mērgă iute pe cale, spre a ajunge dupe urmă pe deputaţii trimişi de Şerban la Viena cu câte-va zile mai 'nainte. Ei aveaă ordină să spue acelorū deputaţi cele ce s'aū întēplatū în urma plecării lorū, să le ia darurile ce duceaū din partea defunctului domnū şi să le presinte dēnşii împēratului Leopold I ca din partea lui Brâncovénu.

Trimişii lui Brâncovénu aū şi ajunsū în cale, dincolo de Buda, pe cei patru deputaţi ai lui Şerban căroră arătându-le cărţile ce aveaū de la Brâncovénu către împēratulū Leopold I, le-a cerutū darurile ce duceaū cu dēnşii. Trimişii lui Şerban esitară de o cam dată să le predea darurile; dar în fine cedară insistenţei deputaţilor lui Brâncovénu.

Solii lui Brâncovénu sunt priimiţi în audienţă de împēratulū Leopold. Ei îi anunţă pur şi simplu venirea lui Brâncovénu pe tronulū Munteniei. Nu se mai face nici o menţiune despre propunerile cu care erau însărcinaţi deputaţii trimişi de Şerban.

Cei patru deputaţi ai lui Şerban, fiindū partisanī devotaţi ai fostului domnū, se temură de a se mai întorce în ţeră. Ei rămaseră dar în Transilvania.

În primăvara anului 1689, reîncepându resbelul între Turci și Nemți, Constantin Brâncovănu primește ordinu de la vizirulū să mērgă cu tōte oștile sale la Cerneți în ajutorulū turcilorū ca să scōtă pe nemți din Rușava, pe care o ocupase în anulū trecutū. Generalulū Haizler aflându-se la Brașovū și auđindū de pornirea turcilor asupra Rușavei, s'a dusū acolo cu oștea ce avea ca să se opue dușmanulū.

Dar întreprinderea lui Haizler n'a reușit. Turcii aū eșitū pe Dunăre cu vase armate și cu tunuri; ei aū trasū asupra nemților și 'i-aū depărtatū de la marginile fluviului; apoi, eșindū pe uscatū aū silitū pe generalulū Haizler să se întōrceă în Brașovū.

Între acestea Aga Constantin Bălăcénu, aflându-se pe lângă Haizler, ilū îndemnă în tōte modurile ca să intre în Muntenia și să o coprinđă. Haizler, cedândū acestorū îndemnuri, a intratū în țeră cu imperialii, declarândū că voește să petrecă iarna în București. Elū cere ca să li se dea tōte cele necesarii pentru ernatecū.

Constantin Brâncovănu care se afla cu boerii la Cotroceni, primește știre despre intrarea nemților în țeră. Elū, pe de o parte institue o regență interimară la București ca să procure nemților provisiunile cerute; iar pe de alta se duce cu boerii la mănăstirea Plătărești, unde își aședă tabăra și începe să strângă cōste.

Nemții, venindū în București, în locū să aibă

o conduită blândă și umană, spre a atrage dragostea Românilor, au comisă din contra totu felul de tilhării și de fapte rele asupra lor. Generalul Haizler nepunându nici un frâu faptelor celor barbare ale soldaților săi, părea mai mult un șef de tilhari de cât un general de trupe regulate.

Brâncovenu trimisese pe Dómna și pe jupănesele boerilor la mănăstirea Bradu din județu Buzău; iar el rêmăsese în capul óstei sale. El scria continuu lui Heizler să ăsa din țără, promițându-i și multe daruri; dar acesta își continua tilhăriile sale.

Vedându dar Brâncovenu și boerii că nu este chipu de a scóte pe nemți din țără de câtu avându recursu la oștirii streine, au chematú pe tătari să le vie în ajutoru. Tătarii priimindú ordinu și de la Sultanulú, au intratú în numărú fórte mare în țără. Ei, oprindu-se la hotarú, au chematú pe Domnulú țării să vie să se unescă cu dênșii.

Brâncovenu, ca să înlătore calamitățile resbelulu de pe teritoriulú țării, a invitatú pe Haizler la o întrevedere individuală cu dênșulú la Drăgănești. În urma acestei întrevederi, Heizler s'a întorsú la București, iar Brâncovenu s'a dusú de s'a unitú cu tătarii, pornindú împreună spre București. Haizler luândú de știre că vinú tătarii, s'a sculatú cu tóte oștile și a trecutú în Ardélú, fără să aibă vre-o lovire cu tătarii.

În urma eșirii nemților din țară, Brâncovénu, făcându multe daruri hanului tătărescū, acesta a eșitū cu oștile din țară, fără să facă mari rele. Astū-fel în tōmna anului 1689, țera era deșartă de totū felulū de oști streine. Brâncovénu mulțumi lui Dumneđeū de acéstă mare fericire și își dete tōte silințele a face ca poporulū care pibegea prin munți de frica oștilorū streine, să se întōrcă la căminurile lorū.

În urma victoriilor ce nemții repurtaseră asupra turcilorū, Ardélulū căđuse iar în mânele lorū. Constantin II. Brâncovénu, voinđū să-și resbune în contra lui Haizler și a lui Bălăcénu, de tōte relele căte aceștia făcuse țerii în anulū trecutū, s'a unitū cu comitele Emeric Techeli ca să gonéscă pe nemți din Ardélū. Techeli avea pentru sine o sémă de óste din Ungaria de susū. Brâncovénu destinase asemenea pentru acéstă întreprindere o parte din óstea sa. Amēdoī dar aū cerutū Sultanulū oștirī turcești și tătărești ca să mérgă în Ardélū să scōțā pe nemți afarā.

Brâncovénu promitea că va afla drumū și plaiurī pe unde se între tōtă óstea în Transilvania fără de pericolū.

Trecerea Ardélulū în mânele nemților era o mare pagubă pentru turci. Nemții dobândise printr'acéstă unū mare avantagiū asupra turcilorū. Ei, dispuindū de tōte cetățile Ardélulū, își er-naū și își odihneaū oștile într'ensele, apoi în primăvară reicepeaū cu inlesnire resbelulū în con-

tra turcilor. De aceea Sultanul a priimită cu bucurie propunerea lui Brâncovănu și Techeli. Elă le-a dat dar ună Seraschieră mare cu ôste multă, precum și pe Cuciuc-Sultan cu tătarii. Adunându-se în țără tôte oștile, aă pornită cu toții către Rucăr. Aci, aflându plaiă aprôpe de Bran, aă pișită tôte oștile spre Tihan și spre Zărnești.

Generalulă Haizler prindendă de veste, le-a eșită înainte cu nemții, cu ungurii și cu secuii ce avea. Dupe o bătălie crâncenă de o oră, victoria a fostă deplină a turcilor. Cadavrele nemțiloră și ale unguriloră, zăceaă ca dovlecii pe pământă. În acéstă bătălie a cădută mortă și Aga Constantin Bălăcenu, iar generalulă Haizler a cădută viă în mânele lui Techeli. Elă a avută fericirea de a-și recăștiga libertatea, căci Dômnă lui Techeli se afla la nemți. Elă dar a fostă dată în schimbă pentru dânsă. În astă bătălie aă mai perită și mai mulți nobili ardeleni.

Dupe acéstă victorie, Techeli a trimisă cărți la tôte nobilimea Ardélului ca să vie la dânsulă, căci este alesă de turci principe al Transilvaniei. Cei mai mulți din nobili aă venită cu oștile loră la Sibiă; de aci aă trecută la ună sată, ce se chema Cristian, unde Techeli a fostă încoronată ca principe al Transilvaniei. Peste puțină timpă a venită și de la Sultanulă ună Capugi-Bașă cu castane de victorie și a îmbrăcată pe Seraschierulă, pe hanulă, pe Constantin Brâncovănulă și pe Techeli.

Techeli dobândise tronul Transilvaniei, dar n'a avut fericirea de a-l conserva multă timp. A venit veste că Margravul de Baden vine în Ardélă cu toate oștile sale. Techeli, ne putendă să-l stea împotriva, a luat-o la fugă. Turcii, tătarii și Constantin Brâncovănu, s'au trasă cu oștile către Brașovă, de unde au trecută în Muntenia și apoi s'a dusă fie care la locul s'eu. Techeli, rămăindă în lipsă de orice ajutore, s'a dusă la Constantinopole.

Din ordinul Sultanului, hanul tătărăscă a trecută în anul 1691 prin Romănia, ca să m'ergă la vizirulă. Aci elă a fostă bine ospătată și dăruită de Brâncovănu. Lui Brâncovănu încă i-a venită ordină ca să m'ergă la vizirulă; dar elă a scăpată de ac'estă îndatorire, scuzându-se că sunt locuste în ț'ără și că a descoperită și ună complotă în contra sa, care tindea să-l restorne din scaună.

Mare dușmănie se născuse între Constantin Brâncovănu, domnul Ț'ării-Romănești și Constantin Cantemir, domnul Moldovei. Fie-care din ei lupta din toate mijlăcele ca să surpe pe cel'altă din scaună. În anul 1693, venind din Moldova la Brâncovănu căți-va boeri pribegă ca, Antonie hatmanulă, Lupu Vornicu și alții, Brâncovănu i-a îndemnată să p'arască pe Cantemir la P'ortă. Pentru ac'esta elă 'i-a ajutată atâtă cu bană, câtă și cu amicii ce-i avea la Constantinopole. Cantemir av'end agentă ageră la Constan-

tinopole, pe Lascarache, a reușit de a pusă mâna pe acei boeri, mai 'nainte de a se plânge la Pórtă, și 'i-a trimisă legați în Moldova.

Cantemir, voind la rândulü său să-și răsbune în contra lui Brâncovénu, a adusă din Ardélü pe mai mulți boeri, cari pribegeaü din Țera-Românescă, și 'i-a trimisă la Constantinopole să părăscă pe Brâncovénu. Dar Brâncovénu, care prin putere de bani, știa totü ce se mișcă la Pórtă în contra sa, a trimisă boeri cu cărți și cu bani și până într'atätü a triumfatü, în câtü i s'a datü acei boeri pe mână de 'i-a dusă legați în obezi la București. Dupe ce 'i-a judecatü în mai multe rânduri, pe Stoica Paharnicu l'a spânduratü la Têrgu-d'Afară, pe Preda Propocénu, l'a Ruși-de-Vede, iar pe cei-l'alți i-a trimisă la ocnă.

Între acestea Constantin Cantemir a încetatü din viață la 23 Martie 1693. Boerii Moldovei aü alesü domnă chiar pe fiulü său Dumitru. Dar Brâncovénu afländü despre acésta, a trimisă îndată la Pórtă și a mijlocitü de s'a pusă Domnă Constantin, fiulü lui Duca-Vodă, pe care voia să-lü facă ginere, dându-l pe fica sa Maria.

Pe la 2 Iunie ale anului 1693, Brâncovénu a priimitü ordinü să prepare quartierü și provisiuni pentru oștile turcești și tătărești, cari veneaü cu vizirulü să coprinđă Ardélulü. Țera era sleită cu totulü, dar Brâncovénu a cătatü să împlinescă cererea ce i se făcea.

Peste câte-va zile Brâncovénu și boerii aü

mersu la Dunăre înaintea vizirului, care l'a îmbrăcatu cu caftanu. Aci se ținu unu consiliu spre a se decide pe unde era mai bine să trecă în Transilvania. Se află cu cale ca trecerea să se facă pe la Teléjenu, printre Timeșu și Buzeu, pe la spatele celor șapte sate din țera Birsei. În urma hotărârei luată în acestu consiliu, vizirulu a trecut Dunărea.

Dupe trecerea Dunării, vizirulu în locu să mérgă cu oștile dupe planulu ce se trăsese, a fostu nevoitu să ia o direcțiune cu totul alta. Elu a priimitu știință de la Gheafen-pașa, parcălabulu Belgradulu, că Herțegulu de Croi bătea Belgradulu. De aceea, vizirulu, lăsându calea Ardélulu, a apucatu în acea parte.

Luând vizirulu direcțiunea către Belgrad, Brâncovenu a fostu nevoitu ca în pripă să facă poduri peste Argeșu și peste Oltu, cu tôte că țera se afla în ruină. Brâncovenu a petrecutu pe vizirulu până la Vidin, apoi s'a întorsu la satulu său Brâncovenii de a sfințitu Metropolitulu Teodosie mănăstirea Orezu, făcută de curënd. Dupe aceea, mai colindându multe mănăstiri și locuri de prin țeră, s'a întorsu în București.

Dupe întórcererea sa în București, Brâncovenu pregăti cele necesare pentru căsătoria fiicei sale Maria cu Constantin Duca, domnulu Moldovei. Brâncovenu trimise pe fica sa Maria la Moldova pentru săvêșirea cununiilor. Ea a fostu însoțită de móșa ei, de unchiulu ei, Stolniculu Constantin

Cantacozino și de mulți alți boeri și jupănesele lor. Nunta s'a săvârșit la 5 Noembrie 1693, dupe care cei ce însoțise pe mirésă în Moldova s'aũ întorsũ în Muntenia.

Intre anii 1693 până la 1699, când s'a încheiatũ pacea de la Carloviț, multũ a avutũ să sufere Țera-Romănescă, din cauza resbelelor ne curmate dintre Turci și Nemți. Ea a avutũ a suferi nu atâtũ din cauza participării cu armele la aceste resbele, câtũ din cauza trecerii printr'ensa a număróselorũ oștiri otomane și tătărăști cari mergeaũ asupra Nemților.

Brâncovenu, pentru întreținerea acestorũ nuori de locuste, cari străbăteaũ prin țera, era silitũ să procure cantități enorme de provisiuni, care sleise țera cu desăvârșire. Transilvania acum se afla sub mâna Nemților, iar Moldova era stórsă de Poloni și de tătari. Rămăsese dar numai Muntenia ca să dea turcilorũ tóte cele necesari. În deșertũ Brâncovenu aręta Porții că țera a sărăcitũ de totũ și că locuitorii aũ începutũ a pribegi prin munți, căci turculũ nu vrea să știe nimic de tóte acestea.

Pe lęngă atâtea nevoi și neajunsuri, Brâncovenu avu să mai îndure și mazilirea ginerelũ sęu Duca, domnulũ Moldovei, iar peste puținũ și mórtea ficei sale Maria. În loculũ lui Duca, turcii aũ pusũ domnũ pe Antioh Cantemir, dușmanũ ne împăcatũ al familiei Brâncovenilor.

Astũ-felũ s'aũ petrecutũ lucrurile până la bă-

tălia de la Zenta, în care nemții au reputată asupra turcilor o victorie din cele mai strălucite la 1 Septembrie 1698. Aci au cădută vizirul cel mare, împreună cu alți cinci viziri, unsprezece pași și 22,000 ostași. Totă artileria munițiunile, corturile, stégurile și chiar stindardul cel verde, au rămasă în mânele Nemților. În urma acestui desastru ce lovise armile otomane, Sultanul începe să incline către pace.

Sultanul nu numai că perduse flórea óstei sale, dar se afla totu de o dată în mare lipsă de bani. Prin urmare îi era aprópe imposibilu de a continua resbelul. Împăratul nemțesc, de și în urma păcei încheiată cu Franța la 30 Octombrie 1697, dispunea de mai multe trupe, totuși cestiuni politice importante îl sileau să închee pace cu Turcii. Pentru încheerea acestei păci a lucratu cu multă dibăcie dragomanul Porții, Alexandru Mavrocordat, care a reușitu a întruni la Carloviț pe solii împăratului Leopold I cu ai Sultanului.

După multe și importante discuțiuni ce s'au făcutu între plenipotențiarii împăratului Leopold I și ai Sultanului Mustafa II, la 15 Ianuarie 1699, s'au pusă preliminarile păcii care pace s'a încheiatu la 26 Ianuarie din acel an. Acéstă pace făcută pentru 25 de ani, s'a iscălitu mai întâi cu Nemții, apoi cu Polonia și în fine cu Venețianii.

Prin pacea de la Carloviț s'a stipulatú ca Ar-

délulü și totă Ungaria să rămână sub stăpânirea nemților. Banatulü Temišórei, astü-felü precum se desparte prin Mureșü, a rămasü pe séma Turcilorü, mai dărimându-se și cetățile din Lugoșü și Caransebeșü. România și Moldova încă aü ramasü sub suzeranitatea Turciei.

În urma păcii de la Carloviț, România respiră mai liberü; ea scăpase de mulțimea greutăților ce o apăsase în cursü de atâtea ani. Dar aflându-se cu totulü sleitü în resursele sale, Brâncovénu a trimisü la Adrianopole unde se afla Sultanulü și vizirulü celü mare, pe Cornea Brăiloiu, pe Spătarulü Mihaiü Cantacozino și alții cu cere ca să se facă ușurare țerii, căci în anulü trecutü a plătitü tributulü de douë orï mai multü.

Sultanulü, luändü în considerație drépta plângere a lui Brâncovénu, a ordonatü vistierulü sëü celü mare ca țera să fie scutită de plata tributulü pe cursü de doi ani. Dar pentru a recompensa pe Brâncovénu de credința cu care s'a condusü în totü timpulü resbelorü trecute, Sultanulü 'i-a trimisü unü hatișerifü prin care îi dedea domnia pe viață. În urma cetirei hatișerifulü, trimisulü sultanulü a îmbrăcatü pe Brâncovénu și pe alți 24 boeri ai sëi cu caftane luxóse.

Dupë ce Brâncovénu scăpă de greutățile și supărările din afară, a începutü a fi turburatü de intrigile din läuntru. O parte din boeri cari pismuiaü pe Brâncovénu și pe Cantacozinești, începü a umbla cu intrigï la pórtă ca să răstórne-

pe Brâncovénu. Capulú intrigăntilorú era unú boerú Dimitrie Corbénu. Unii din tovarăşii săi fugise în Moldova la Antioh Cantemir; alţii pe la grecii din Constantinopole. Dar Brâncovénu prin agenţii ce avea la Pórtă şi prin dare de bani, a înlăturatú tóte intrigile ce se ridicase în contra lui.

Brâncovénu nu s'a mulţumitú cu nimicirea intrigilorú ce se ţeseau în contra lui la Constantinopole, elú a vrutú să-'şi şi răsbune în contra lui Antioh Cantemir care era capulú uneltitorilorú. Unú numărú óre-care din boerii Moldoveni, ne mai puténdú suferi jafirile ce Antioh Cantemir exercita asupra Moldovei, au fugitú la Brâncovénu. Acesta servindu-se cu aceşti boeri pentru a ínegri la Pórtă purtarea lui Cantemir, a isbutitú să'lú pérđă în ochii Sultanului.

Unú agă a fostú trimisú în Moldova. Acesta sosindú fără veste, a pusú mâna pe Antioh Cantemir şi pe fratele său Dumitru cu toţi ai lorú şi 'i-a dusú la Constantinopolú. În loculú lui Antioh, Pórtă a trimisú domnú pe Constantin Duca, pentru a doua óră.

În anulú 1701, Brâncovénu, ca să ínlesnéscă pe locuitorii pentru plata impositelorú, a decisú într'o adunare generală ca impositetele să se plătéscă în patru sferturi ale anului.

Dupé căderea lui Antioh Cantemir din scaunulú Moldovei, Cantemireştii devenirá şi mai mari duşmanii ai lui Brâncovénu. Aflându-se în Con-

stantinopole, ei nu încetau de a face intrigi cari tindeau la răsturnarea lui. În fine, unindu-se și cu Alexandru Mavrocordat, isbutiră a face ca Brâncovenu să fie chemat la Adrianopole.

Pe la jumătatea lui Aprilie din anul 1703, a sosit la București fără veste Cuciuc Selin aga, imbrihorul împărătesc. Mare spaimă a coprins pe Brâncovenu, căci nu cunoștea scopul venirii sale. El cu toate astea i-a eșit cu boerii înainte și l'a primit cu multe onoruri.

După Paști, în ziua de Duminica Tomei, Brâncovenu a invitat pe Imbrihorul la palat unde i'a citit fermanul. În acest ferman Brâncovenu era chemat la Adrianopole să sărute mâna noului Sultan și să aducă tributul indoitu. Brâncovenu a declarat că va pleca cât de curând, spre a îndeplini porunca împăratului. Adouădi însă el s'a bolnăvit așa de tare în cât i'a fost imposibil ca să plece.

Fiind nevoit ca să întârzie plecarea sa la Adrianopole mai multe săptămâni, Brâncovenu a profitat de acest timp pentru a usa de toate mijlocele sale spre a înlătura vijelia ce se ridica asupra lui. El trimise dar la Adrianopole pe banul Cornea, pe logofatul Dicul, pe spatarul Mihail Cantacozino și pe postelnicul Preda Brețcovenu ca să scuse întârzierea venirii lui Brâncovenu. Acești trimiși însă ai lui Brâncovenu aveau însărcinarea secretă ca cu bani să potolască urgia d'asupra capului său. Avea Brân-

covénu puternici și influenți protectori la Pórtă, în câtă a putut reuși să aplanese tóte intrigile îndreptate în contra lui.

Peste vre-o 15 zile, Brâncovénu fu în stare să întreprindă călătoria sa la Adrianopole. Elă plecă însoțit de 70 de persóne. Dar mergea fórté puțin pe fie-care zi, căci doctorulă îi recomandase să nu se ostenescă multă. Acestă însă o făcea Brâncovénu pentru a da mai multă timpă trimișiloră sei să calmeze lucrurile.

Brâncovénu intră în Adrianopole la 3 Iunie și descalică la palatulă de lângă Mitropolie. Mai întâi a vizitată Brâncovénu pe Chehaia și pe vizirulă, apoi a trimisă Sultanulă darurile ce-ă adusesese și haraciulă îndoită. Dupe aceea s'ă ținută divană unde a fostă chemată și Brâncovénu cu boerii lui. La 20 Iunie Brâncovénu a fostă chemată la Sultanulă unde fu priimită cu multă favóre, dându-i-se ferman să domnescă în tótă viața. În urma tuturiloră acestora Brâncovénu s'ă întorsă în țeră unde i se făcu o priimire strălucită. Dupe aceea, Brâncovénu, s'ă bucurată multă timpă de liniște.

În anulă 1704, revoltându-se ianicerii, spahii și bostangii, aă detronată pe Mustafa II și aă pusă Sultană în locă pe Ahmet III.

Cantemireștii profitându de aceste evenimente, aă stărunită pe lângă Ceatec, aga ianiceriloră, oferindu-i o mare sumă de bani, ca să dea unuia dintr'ênșii domnia Munteniei. Dar Brâncovénu,

oferindă sume mai mari de câtă Cantemireștii, i-a învinsă și a rămasă nesupărată.

Brâncovénu mai reușise a face să se scadă în modă simșitoră și tributulă țării. Dar schimbându-se vizirulă, celă nouă n'a încuviințată de câtă ună scădământă de 60,000 lei.

De câtă-va timpă turcii deveniseră fôrte exigenșii. Ei nu încetaă de a spori necurmată cererile loră asupra Principateloră române. La acăsta contribuia fôrte multă și schimbarea viziriloră. Brâncovénu era nevoită să îndure tôte aceste asprimi ce veneăă asupra țării, mai cu sémă că dupe încheerea păcii de la Carloviș elă nu mai aștepta mai nici ună sprijină de la cabinetulă Vieni. Brâncovénu fu dar nevoită a'și îndrepta privirile asupra vre-unui altă punctă de răsămă.

Bătălia de la Pultava, din 8 Iulie 1709, ridicase pe Rusia la rangulă celoră d'ânteiă puteri ale Europei. Brâncovénu își îndreptă dar privirile asupra acăstei puteri creștine. Elă trimite ună solă la Petru-celă-mare prin care se angageză că dacă Rusia i-ar veni în ajutoră, dănsulă i-ar procura provisiuni pentru tótă armata și 30,000 de ostași. Țarulă se obligă a recunoște și a respecta pe Brâncovénu ca domnă ală Munteniei și a'lu protege în contra tuturiloră dușmaniloră săi. În urma acăstei înțelegeri, Petru celă Mare decorăză pe Brâncovénu cu ordinulă sântulă Andrei.

Pórta înțelese de timpuriu că junele țarū alū Rusiei avea intențiunī resbelnice în contra turcilorū. Ea se mai informă că Brâncovénu întreține relațiuni secrete cu Țarulū. De aceea se decise să trimită în Moldova unū domnū inteligentū și energicū care pe de o parte să pue mâna pe Brâncovénu și să-lū trimiță viū saū mortū la Constantinopole; iar pe de altă parte să fie în stare să observe mai de aprópe orī-ce mișcare a Rusiei. În acestū indoitū scopū Sultanulū a numitū domnū în Moldova, în loculū lui Nicolae Mavrocordat, pe Dimitrie Cantemir.

Brâncovénu îndată ce află despre numirea lui Cantemir, adreséză o scrisóre lui Petru celū Mare prin care îi descrie pe Cantemir cu colorile cele mai negre. Dar Țarulū Rusiei avea necesitate de concursulū améndurora domnilorū români în contra Turciei. De aceea elū făcu totū posibilulū ca să pue de acordū pe acești doi principī creștini. În urma insistințelorū Țarului, Brâncovénu face demersurī pentru a căștiga amiciția lui Cantemir și a-lū determina să se lupte împreună pentru creștinătate.

Cantemir fusese trimisū în Moldova cu misiunea principală de a observa de aprópe orī-ce mișcare a Rusiei. La plecarea sa elū avusese promisiunea Sultanului de a i se da tóte mijlócele materiale pentru a putea fi utilū turcilorū în contra rușilorū. Dar abia ajunse în Moldova și vizirulū începe a-lū face totū felulū de cereri

asupritore. Acésta fu una din causele care determinară apropierea lui Cantemir de Petru cel Mare.

O altă cauză determinantă pentru Cantemir a fostă și ambițioasă aspirațiune de a deveni domn peste ambele principate, dacă Rusia va triumfa în contra turcilor. Elu nu a încetată de a înnegri și de a calomnia pe rivalulă său Brâncovénu înaintea lui Petru cel Mare, făcendu-lă să pérđă ori-ce confiență într'ensulă și orbindu-lă cu promisiuni mari.

Este adevărată că Brâncovénu nu a dată Țarului concursulă său în momentulă critică; dar culpa nu era a sa. Țarulă, perđendă confiență în Brâncovénu, nu s'a ținută de înțelegerea secretă ce avusese cu dânsulă. Elu nu a intrată cu oștile în Muntenia, precum fusese vorba, pentru ca Brâncovénu să se pótă declara în contra Turciei. Oprindu-se cu armia în Moldova, elu invită pe Brâncovénu să vie cu óstea sa acolo.

Brâncovénu, încependă a se îndoi de sinceritatea Țarului și temenduse totă de o dată de puterea cea mare a turciloră cari erau gata de a trece în țeră, începe a avea o conduită diplomatică, adică echivocă. Elu scrie marelui viziră să trecă Dunărea câtă mai curendă, căci Rușii aveau o óste numai de 30,000 ostași. Țarulă îi spunea că nu așteptă de câtă trecerea Rușiloră în țeră ca să se declare în contra turciloră.

Până să aibă un răspunsă definitivă, Brâncovénu

și-a adunat oștile în districtul Săcueni (care acum este unită cu Prahova). Spătaru Toma Cantacozino, căpetenia oștei române, vedându-și esitățile lui Brâncovănu de a se uni cu armia rusescă, a desertat de la postul său și s'a dus la Petru cel Mare, care ajunsese la Iași. Spătaru Toma înegri pe Brâncovănu în ochii Țarului.

Înăsprit în contra lui Brâncovănu de intrigile lui Cantacozino și Cantemir, Țarul face lui Brâncovănu niște cereri care îl surprinde, căci nu erau coprinse în tractatul lor secret. Brâncovănu, vedându că nu poate pune nici un temeliu pe sprijinul Rusiei, își schimbă cu totul linia de conduită. Ca să scape de furtuna ce-l amenința, el rupe orice relațiuni cu Rusia și se întorce iar către turci. Îndată ce marele vizir intră în România, el îi ese înainte și îi oferă toate provisiunile ce preparase pentru ruși.

Situațiunea turcilor era multă mai bună decât a rușilor. Abundența domnea în lagărul otomanilor, pe când lipsa de cele necesarii începuse a se simți în tabăra rușilor. Cantemir promisese mult, dar nu îndeplinise mai nimic din ceea ce promisese.

Țarul Rusiei stătu mult în cumpănă până să se determine despre ceea ce avea de făcut. Petru trimite în Muntenia pe generalul său Rene și pe spătarul Toma Cantacozino cu un număr de trupe cu care ei coprind Brăila. Dar

aceste trupe sunt iute chemate înapoi, căci Țarul avea nevoie de toate oștile sale.

Vizirul Baltagi Mehmet, dupe ce a trecut Dunărea cu 100,000 ómeni, a înaintat în Moldova până la Fălciu și a ocupat amândoi țărmii Prutului. În deșert Țarul alérgă să opréscă pe turci de a trece la dreapta Prutului. Când el a ajuns aci, turcii își terminase trecerea. Țarul, cu totă armia sa se găsi de o dată incongiurată de armia turcésă și tătară în stepurile Prutului, lipsită cu totul de apă și de provisií.

Trei zile d'a rindulú muscalii sunt mitraliați de artileria păgánilor, când geniulú celú bine-făcătorú al rusiei, împărátésa Ecaterina, află mijloculú d'a salva óstea și pe soțulú ei dintr'unú desastru complectú. Adunându toate giuvaerurile și toți banii ce se aflaú la densa și la ofițerii armatei, ea a avutú curagiulú, în ziua de 21 Iulie 1711, să mérgă sub cortulú marelui vizirú și să'lú induplece să accepte pacea.

Acestú evenimentú memorabilú și bine-făcătorú pentru Rusia, a avutú consecințe desastrose pentru țérite románe de la Dunăre. Turcii, perđendú confiența cu totulú în domnii románi au decisú pentru viitorú să numéscă domni fanarioți.

Ura dintre Cantemir și Brăncovénu a adusú ne fericirea Principatelorú. Cantemir a înegritú pe Brăncovénu și a promisú Țarului aceea ce nu putea realiza. Brăncovénu, destulú de mare la sufletú pentru a concipe unú planú demnú de

Mihaiu Vitézulü, s'a arătatü prea micü și prea pasionatü pentru a se putea ridica, în niște momente grave și decisive la înălțimea executării planului său.

Dupë încheerea păcii de la Prutü, Cantemir, însoțitü de vre o 1000 de boeri, cu familia și cu servii lorü, s'aü dusü în Rusia de o dată cu östea muscäléscă. Petru celü Mare, ca să recompenseze credința și devotamentulü lui Cantemir, prin diploma de la 1 Augustü 1711, l'a făcutü principe al imperiului rusescü, dându'i lui și compatrioților lui pentru locuință Cracovia din Ucraina.

Lui Cantemir s'a mai datü mai multe moșii și ținuturi, una mie de iobagi și o pensiune anuală. Dupe cererea lui Cantemir, töte moșiile ce le primise de la împăratulü, le-a împărțitü în anulü 1713 între elü și Moldovenii ce pribegiseră cu dënsulü. Conformü privilegiului ce Țarulü dedese lui Cantemir, toți moldovenii ce pribegiseră cu dënsulü, erau justițiabili numai de dënsulü.

Dupë fuga lui Cantemir, Pörta a numitü domnü în Moldova pe Nicolae Mavrocordat. În cätü pentre Brâncovënu care în timpulü resbelului rusoturcü avusese o conduită echivocă, turcii așteptău numai momentulü oportunü ca să'lü depue și chiar ca să'lü pérđă. Deja Muftiu dedese unü fetva secretü care declara pe Brâncovënu de trădătorü și demnü de a muri.

Brâncovënu, förte ne mulțumitü de desertarea spătarului Toma Cantacuzino la muscali, își dete

pe față ura ce concepuse în contra Cantacozi-
neștilorū. Aceștia la rândulū lorū decidū răsturnarea lui Brăncovénu. El adună din tóte unghiurile țerei plângerī și acușățiuni în contra lui Brăncovénu. Din tóte aceste plângerī el forméză o doleanță către Sultanulū, care conținea dece puncte importante de acușăție. Constantin Cantacozino care fusese ministru de externe al lui Brăncovénu, alătură pe lângă acéstă petițiune și corespondența politică a lui Brăncovénu cu principiī streinī. Elū le trimite apoi la Constantino-
pole în primirea fratelui său Mihaiū, care le depune la divanū.

Plângerile duse înaintea divanului află tere-
nulū cu totul preparatū. Căderea lui Brăncovénu era deja de mult hotărītă. Acéstă era bine cunoscutū de Brăncovénu ; tótă lumea consilia pe Brăncovénu să fugă, dar setea de a domni ilū oprea de a lua o rezoluțiune salutarie ; o teribilă luptă se petrecea în sufletul său. Elū primi diferite avisurī chiar de la amicii săi din Constantinopole cari ilū îndemnaū să fugă ; în deșert însă, fatalitatea ilū reținea în locū ca să-lū pérză.

Într'o zi de Marți, la 23 Martie 1714, în săptămâna patimelor, pe când tótă lumea creștină era ocupată cu ceremoniile religioșe, Capugi Mustafa Aga sosește în București. Unū imbrisor se oprise la Giurgiu în fruntea unei armii otomane. Brăncovénu se bucură de sosirea acestui Capugiū, căci îi era amicū. Elū ilū invită îndată

să vie la dânsul; dar turculă se scusă că este ostenitū.

Dupe ce s'a consultatū cu Cantacozinești, Mustafa, s'a dusū a doa și la palatulū domnului însoțitū de 12 cîhodari, purtândū ascunse pumnale și pistole. Brâncovénulū primește pe trimisulū Porții cu tótă pompa cuviinciosă.

Dupe săvârșirea ceremoniei, Mustafa întorcându-se către Brâncovénu, îi anunță cu o părere de rău prefăcută că-i aduce o nuvelă ne plăcută și că a jurat Sultanului credință. Dicendū aceste cuvinte, Capugiulū scóte din sânū unū peticu negru pe care îl aruncă pe umêrulū lui Brâncovénu strigendū: „Mazilū“.

Uimitū la audulū acestei trăsnitore sentințe, Brâncovénu șovăește; dar revenindu-și iute în sine, elū se exprimă cu multă amărăciune în contra ingratitudinei Sultanului. Dupe ce puse o gardă imprejurulū lui Brâncovénu, Capugiulū citește fermanulū prin care se ordona ca Brâncovénu, cu tótă familia și cu tóte averile sale, să fie dusū la Constantinopole pentru a se justifica de trădarea de care este acusatū.

În jóia următoare Mustafa se duce la adunarea națională ca să facă alegerea domnului. Totulū era regulatū mai d'anainte; tronulū era deja golū și persóna era hotărită. Turculū chéamă înainte sa pe principalii boeri ai țerii, între cari era și Spătarulū Ștefan, fiulū Stolnicului Constantin Cantacozino. Mustafa îl declară îndată ca domnū și-lū im-

bracă cu caftanulū sēū. Dupe aceea se procede la ceremoniele obiēnuite și Ștefan III Cantacozino este recunoscutū ca domnū al Munteniei.

Brâncovēnu ar fi doritū sǎ stea de sǎrbǎtorile Paștelui în țerǎ; dar turculū avea motive de a-lū porni cu o orǎ mai înainte. De aceea ei plecarǎ chiar în vinerea patimilorū. Cu Brâncovēnu era dōmna, patru fi, unū nepotū, o nurorǎ, patru giñeri și mai mulți boerū.

Ștefan III a însoțitū pe Brâncovēnu până la trǎsurǎ. Ne fericitulū principe îi zise despǎrțindu-se: „Nepōte Cantacozino, daca nefericirea mea vine de la Dumnezeū, pentru pedēpsa pǎcate-lorū mele, fie voia lui. Dar daca ea vine de la dușmanii mei cari vorū cǎderea mea, Dumnezeū sǎ-ī erte, dar sǎ se témǎ de mǎnia lui“.

Dupe trei sēptēmǎni, nefericita familie a lui Brâncovēnu sosește la Constantinopole; ea este îndată închisǎ în carcerea celorū șēpte Turnuri. Principele este aruncatū într'o închisōre întunecōsǎ; principesa cu copii și cu ginerii ei sunt puși în niște celule mai luminōse. Tōte bagagele și totū ce avēū cu dēnșii le furǎ luate de turci. Sērmanii captivi rēmāsese numai cu hainele ce avēū pe dēnșii.

În urma plecǎrii lui Brâncovēnu, Imbrihorulū se ocupǎ cu inventoriarea averii lui. Avera aflatǎ numai în numerarū și în obiecte prețioșe de totū felulū, s'a evaluatū la suma de peste trei-zeci miliōne de scude. Când averea lui Brân.

covénu fu espusă la vederea Sultanului, elū nu numai că se miră foarte multū, dar deșteptă într'ensulū ideea că Brâncovénu pôte că mai are și altă avere ascunsă care nu s'a pututū descoperi. Împinsū dar de o barbară lăcomie, elū a supusū pe Brâncovénu și pe fiii sēi cinci zile d'a rândulū la tortură ca să spue unde mai are îngropată cea-l'altă avere a sa.

În fine, exasperatū că în urma atătorū zile de tortură, Brâncovénu nu voește să spue unde mai are comorile sale, Sultanulū ordonă esecutarea lor în prezența sa. La 15 (27) Augustū 1714, toți captiviī sunt duși într'o pēță, sub ferestrele seraiului numitū Ialikiosk.

Era obiceiū la Turci ca dacā unū condamnatū la mōrte își renega legea și se făcea musulmanū nu numai că i se daruia viața, dar se bucura de tōte favorurile Sultanului. O asemenea tentațiune veni să ispitescā credința familieī Brâncovénului în ultimele ei momente.

Dupe cetirea sentinței de mōrte, muftiulū vine să propue tuturilorū condamnațilorū, ca să-și răscumpere viața renegându-și religiunea. Sērmanulū Brâncovénu, imitēndū esemplulū sfințilorū martiri ai legiī creștine, cari și-au datū viața pentru a întări credința lui Hristosū, a avutū curagiulū să îndemne la martiriū pe toți fiii și gineriī lui, a avutū curagiulū să le zică: „Fiii „mei, am perdutū totū ce am avutū în astā „lume, să ne salvămū celū puținū sufletulū“.

Sultanul iritat de atâta curagiū sufletescū, dă semnalulū călăului care sta cu secura ridicată. Se decapiteză mai întâi Ión Văcărescu, apoi d'a rândulū cei patru fii ai lui Brâncovenu, Matei, Radu, Ștefan și Constantin. Când veni rindulū lui Brâncovenu, elū adresă Sultanulū cuvintele de barbarū. Apoi, ridicându-și ochii către cerū, stă astū-felū până ce este decapitatū.

Din tótă familia bărbătésacă a lui Brâncovenu nu scăpă de câtū unū nepotū al său, cerându-i-se grația de la Sultanulū chiar de către Bostangi-Bașa, care esecuta sentința. Din acéstă ultimă mlădiță se tragū Brâncovenii de astă-zi, la cari aū trecutū averile rurale rămase de la strămoșii lorū.

Capulū lui Brâncovenu și ale celorl'alți, înfite în câte o sulită, fură purtate prin Constantinopole. Iar corpurile lorū fură aruncate în mare. Niște luntrași creștini le scóseră din apă și le îngropară la o mănăstire din insula Halchy.

Vēduva lui Brâncovenu și restulū familiei, fură exilați la Cutaga în Asia-Mică. Acesta se făcu dupe instigațiunile lui Ștefan III domnulū Munteniei care dedese marelui Vizirū o sumă însemnată de bani. Ne fericiții exilați stătură acolo până la 1717, când se întórseră în țeră.

CAP. XX

Ștefan III Cantacozino 1714—1715.

Ingratitudinea lui Ștefan III Cantacozino către Brâncovénu. Ștefan desființază văcărîtu și contribuțiunile d'asupra clerului. Ștefan III dusu la Constantinopole cu tată-séu. Ștefan și tată-séu decapitați dupe patru luni de carceră.

Ștefan III Cantacozino se sue pe tronul Munteniei la 25 Martie 1714, și este întăritu de Pórtă la 23 Aprilie. Elu și-a inauguratú domnia prin acte de o négră ingratitudine și neomenie către unchiulú și bine făcătorulú său Brâncovénu, pe ruinele căruia se suise pe tronú. Fetele lui Brâncovénu care rămăsese în țeră nu numai că nu vėduse vre-unú ajutorú de la dēnsulú, dar fură chiar persecutate. Elu amenința cu mórte pe orí-cine ar fi cutezatú să le dea vre-unú ajutorú. Toți credincioșii și protegiații fostului domnú Brâncovénu au fostú goniți din funcțiunile lorú. Ștefan, voindú să-și întemeeze o domnie durabilă, cugeta să-și atragă și să se intemeze pe afecțiunea poporului. Elu desființă văcărîtulú impositú care îndatora pe orí-care locuitorú să plătescă câte 20 de parale pentru fie-care capú de vită. Ca să-și atragă și clerulú, ridică orí-ce contribuțiuni d'asupra preoțilorú și încoragéză ura ce poporulú avea în contra jidanilorú. Tóte însă

fură deșarte; poporul îl ura pentru viciurile și pentru caracterul său cel rău. De la Pörtă asemenea nu avea nimic să aștepte. Marele vizir îl numise domn numai ca să pötă mai cu înlesnire să răstörne pe Brâncovenu.

Sultanul Ahmet III hotărâse să ia Moreea din mânele Venețianilor, dar nu avea bani ca să facă acestü resbelü. Marele vizirü Ali-Pașa, promise că această mare expedițiune nu-lü va costa nici unü banü. Pentru a-și îndeplini promisiunea, Ali-Pașa, în anulü 1715, ordonă tuturilor principilorü tributari; tuturilor Pașilorü, să-i trimită bani și proviziuni, sub pedepsă de a-și perde locurile.

Ștefan priimi ordinü ca să trimită cantități mari de proviziuni, făină, untü, miere, etc., și o sumă de bani. Töte acestea treceau peste valoarea tributului unui anü. Ca să satisfacă aceste cereri esorbitante, Ștefan, luă de la intendenții averii familiei Brâncovenu toți banii câtü putu störce; elü mai făcu și unü împrumutü forțatü de pe la comercianții din București. Cu banii și proviziunile adunate, Ali-Pașa coprinsé în puținü timpü Corintulü, EGINE, Coron, Modon, Navarin, etc.

Curënd dupe expedițiunea din Moreea, trebuia să începă resbelulü între Turcia și Germania. Ali-Pașa, decisé detronarea lui Ștefan și darea principatului pe mânele unui fanariotü, obicinuitü a se supune la ori ce, fără murmurü. Ștefan nu

mai avea nici unŭ protectorŭ la Constantinopole, căci, Imbrihorulŭ cu care elŭ jefuise averile lui Brâncovenu, fusese ucisŭ, din ordinulŭ Sultanului, in urma intrigilorŭ marelui vizirŭ.

La 21 Ianuarie 1716, unŭ Capugi-Başa soseşte fără veste in Bucureşti. Elŭ spune lui Ştefan Cantacozino să se prepare a-lŭ însoţi la Constantinopole, căci in loculŭ lui, Pórta a numitŭ pe Nicolae Mavrocordat, domnulŭ Moldovei. Scóte-rea din domnie a lui Ştefan Cantacozino, făcu o impresiune din cele mai penibile asupra ţerii întregi. Ómenii prevădători presimţiră nefericirile ce aveaŭ să cadă asupra ţerii sub era cea coruptă şi tiranică a fanarioţilor.

Peste patru zile de la sosirea Capugiului, Ştefan Cantacozino, însoţitŭ de femeea sa Păuna de cei doi fii ai săi, Radu şi Constantin, precum şi de bătrânulŭ său tată, Stolniculŭ Constantin Cantacozino, luară calea spre Constantinopole. Dupe patru săptămâni de călătorie, ei sosiră in cetatea fatală. Ştefan şi tatălŭ său, sunt aruncaţi într'o carcere oribilă din curtea seraiului. Ştefan şi tatălŭ său sunt deţinuţi patru luni in oribila temniţă, din care nu mai aveaŭ să éasă vii la lumina zilei.

În acestŭ tristŭ şi durerosŭ intervalŭ, marele vizirŭ, prin concursulŭ lui Nicolae Mavrocordatŭ, adună probe suficiente, prin cari se constate culpabilitatea lui Ştefan şi să-lŭ condamne la mórte.

In dimineţa zilei de 7 Iunie 1617, la patru

ore, principele Ștefan Cantacozino și tatălă său Constantin, sunt decapitați chiar în temniță. Capetele loră fură plântate înaintea porții seraiului, ca probă de răsbunare a Sultanului.

Ne fericita principesă Păuna, cu cei doi fii ai ei, este nevoită să cerșască pe stradele Constantinoplelui existența filorū ei. Mai târziu ea află ocasiunea de a se duce la Mesina pe o corabie venețiană. Cu timpulă ea a trecutū la Viena și de aci la Petersburg, unde își termină zilele, trăindū din generositatea lui Petru celū Mare.

Astū-felū fu scurta domnie a lui Ștefan Cantacozino, ultimulū domnū pământénū; astū-felū a espiatū elū ingratitudea și crima sēvēșită asupra familiei Brāncovénului.

PERIODA V

De la venirea Fanarioșilor până la revoluțiunea lui Tudor Vladimirescu
1716—1821

CAPITOLUL I

Nicolae Mavrocordat a domnită deșce luni în anul 1716

Începutul eriei domnilor fanarioși și cauzele care i-au adus pe tron. Nicolae Mavrocordat persecută familia Cantacozineștilor. Resbelul dintre Nemți și Turci. Bătălia de la Petrovaradin. Boerii voescă să se dea sub protecțiunea Nemților. Nemții intră în Oltenia. Oltenia se închină împăratului nemțesc. Mitropolitul Antim adună pe boeri la mitropolie și decidă să închine țera la nemți. Mavrocordatul cu totă familia este surprins și ridicat din palat de oștea nemțescă.

Cu mórtea lui Ștefan Cantacozino s'a pus capăt domniei indigene, cu mórtea lui s'a stins ultimul privilegiu, ultimul drept ce Păgânii mai respectase Românilor. Dupe mórtea ultimului domn pământén, se deschise pentru români o lungă și durerósă eră de calamități, de umi-

lințe și de degradare, care avea să năbușescă și să stingă în inima loră oră ce simțiménte de demnitate și de mândrie națională, care avea în fine să ingenuche țera sub jugulă fanarioțiloră.

Doă mari și rele geniuri aă concuratū la de-căderea și ruinaea Romăniloră.

Primo. Ambițiuinile culpabili ale boeriloră, rivalitatea și discordia dintre dēnșii, egoismul personalū; cu unū cuvēntū, lipsa de unū patriotismū purū, basatū pe abnegare și devotamentū pentru binele publicū.

Secondo. Introducerea în țera a fanarioțiloră și amesteculă loră în afacerile civile și politice ale țerii.

Aceste ființe degradate, instrumente vile ale turciloră, aă conruptū moravurile cele simple și curate ale romăniloră, aă depravatū obiceiurile loră naționale, le-a slăbitū coragiulă și energia. Rasă imorală și funestă, resturi impure ale vechiului Bizanțiu, ei ne presintă tablouri înfiorătoare și desgustătoare totū-de-o dată: fiulă trădândū pe tatălū, tatălū conspirândū în contra fiului, fratele înveninândū pe frate, și alte asemenea fapte, de cari conștiința umană se cutremură. Ei usaū cu turbare de niște asemenea miqlóce infame, în singurulă scopū de a pune mâna pe domnie, spre a se inavuți pe dēnșii și acolițiū loră. Paseri prădătoare, cari cădeaū ca corbiū asupra leșiuriloră inanimate.

Englesul Wilkinson, se exprimă astă-felū despre fanarioți :

„ Nici unulū din evenimentele cari aū esercitatū o influență asupra existenței politice și care a distrusū spiritulū publicū al Romānilorū și Moldovenilorū, n'a fostū mai desastrosū ca sistemulū politicū introdusū de grecii din Fanar, când aū fostū puși în capulū Principatelorū.

„ Umiliți, degradați și oprimați, precum sunt grecii de când aū incetatū de a mai fi o națiune,¹⁾ civilizațiunea a degeneratū la dēnsii în proporțiune cu apāsarea și barbaria jugulū ce pōrtă, și aū contractatū pe nesimțite aceste obiceiuri de corupțiune și de supunere servilă, consecințe inevitabile a unei astū-felū de stări de sclavie. Prefăcătoria și falșitatea aū devenitū trāsurile cele mai caracteristice ale fisionomieii lorū morale; în fine forța cauzelorū care lucrēză continuū asupra lorū, i-a familiarisatū cu incetulū cu totū ce pōte degrada și umili pe omū.“

Niște asemenea instrumente vile, gunoae ale Fanarului, erau destinați să domnescă în cursū de unū secolū asupra Romānilorū. Ei erau meniți să facă pe Romāni să-și espiese tōte greșalele care îi adusesese într'acēstă miseră stare, să le deștepte mintea pentru a distinge mai bine pe

1) Autorulū englesū scria aceste linii în anulū 1818, mai înainte adică de reconstituirea Greciei libere.

viitoru binele din rău, să-i facă să revie la simțimente mai nobile și mai generose, să le oțelască în fine brațul spre a se scula într'o zi pentru revendicarea drepturilor perdute.

În urma depunerii din domnie a lui Ștefan Cantacozino, Pôrta, influențată de dragomanul ei, Alexandru Mavrocordat, a numit domn în Muntenia, printr'unu simplu beratù (diplomă), pe Nicolae Mavrocordatù, fiulù lui Alexandru.

Nicolae Mavrocordat, celù d'antèiù domnù fanariotù care s'a suitù pe tronulù Țerii-Românești, a intratù în București la 10 Februarie 1716, în sunetulù întristătorù al clopotelorù. Ca să calmesse ôre-cum simțimentulù naturalù de iritațiune al poporului, elù luă unù aerù blândù și afabilù. Dar pasiunile cele rele care îi rodea inima cea depravată, îlù făcură în curènd să se arate ceea ce era.

Bănuitorù din natură, elù vedea în totù românulù, iar mai cu sémă în partisanii Cantacozineștilorù, unù asasinù. Elù a datù ÷ce mii de pungì cu banì ca să se ucigă la Constantinopole, fostulù domnù, Ștefan Cantacozino. Ca să rămăe în țerà liberù de orì ce temere, elù trimise la Constantinopole pe Mihaiù Cantacozino și pe Radu Dudescu, cari fură sugrumați îndată ce sosiră.

Ne mai avèndù de nimicù a se teme, elù puse mâna pe tôte avuțiile Cantacozineștilorù; luă funcțiunile de la mai mulți boeri și le dete protegiațilorù săi fanarioți, puse imposite apăsătoare,

desființă adunările naționale și suprimă ori ce umbră de libertăți publice.

Ca să trăiască în pace despre turcii din forte-rețele Giurgiu, Turnu și Brăila, elū le permise să se întindă peste reionulū acestorū cetăți, în lăuntrulū țerii. Din acéstă causă, țera avu să suferă totū felulū de vătămări din partea tūrcilorū.

În astū-felū de modū credea Nicolae Mavrocordat că s'a întăritū pe scaunulū domniei, pe care spera să stea multū timpū. Dar altū-felū avea să prefacă lucrurile evenimentele timpului.

Sultanulū Ahmet al III, în anulū espiratū 1715, luase cu armele Moreea din mânele Venețianilorū. Dar împăratulū Carol VI, nu putea tolera acéstă concuistă a tūrcilorū. Luarea Moreei din mânele Venețianilorū, era o causă de slăbiciune pentru dênșii, și acéstă slăbiciune compromitea siguranța țerilorū sale de la apusū. Osebitū de acésta, o legătură exista de mai 'nainte între elū cu Polonia și cu Venețianiī în contra tūrcilorū, dupe pacea de la Carlovitz. De aceea elū trimise la Pórtă unū solū care să spue Sultanului să înapoese Moreea Venețianilorū.

Sultanulū, a trimisū pe unū agă în Viena la principele Eugenie, atâtū ca să cerce să domolească mânia împăratului, câtū și ca să spionese ca ce puteri armate avea dênsulū. Dar, înțelegendu-se scopulū venirii aceluī agă, l'a gonitū din Viena și împăratulū a făcutū o nuoă legătură cu Venețianiī în contra tūrcilorū.

Principele Eugenie avea gata 60,000 de ostași și întărise mai multe cetăți din Ardeal. Papa de la Roma încă îndemna pe împăratul să facă resbelu turcilor, dându-i și ore-cari ajutoare pecuniare. Impăratul, ca să împedice pe turci de a năvăli asupra Venețianilor, a scos oștile în lagăr.

Sultanul, îndată ce a aflat de legătura ce împăratul făcuse cu venețianii, a pornit 200,000 de ostași în Ungaria, ca să ia cetatea Petrovaradinul. Dupe o primă lovire nefericită ce au avut cu nemții la Carloviț, turcii s'au dus să atace cetatea Petrovadin. Ei și-au făcut șanțuri în fața șanțurilor în care intrase Eugenie cu oștea lui și au început a bate cetatea. A doua zi, Eugenie a dat năvală asupra turcilor. La prima furie a luptei, nemții au suferit pierderi simțitoare și li s'au spart rândurile; dar năvălind călareții cu turie, au împins înapoi pe turci. Dupe aceea venind pedestrașii, au bătut astfel pe turci în câtă i-au risipit, făcându-le o pierdere de 30,000 ostași.

Vizirul Ali-Pașa, turbat la vederea unei asemenea pierderi, s'a aruncat cu furie în rândurile oștei imperiale, făcându minuni de vitejie; dar a perit victima curagiului său cel ne măsurat, împreună cu alți pași, (5 August 1716). Dupe această victorie strălucită, lagărul întreg al turcilor a căzut în mâna nemților.

În urma acestei bătălii, Eugenie s'a dusă să bată Temişóra. Vizirulă celă nouă trimise în ajutorulă Temişórei 30,000 ostaşi din Belgrad. Eugenie a fostă totă atâtă de fericită şi aci, căci a învinsă pe turci cu desăvirşire. Cetatea şi întregă Banatulă s'a supusă nemţilor.

Mai înainte ca Ali-Paşă să plece la comanda óstei sale, a dată ordină lui Nicolae Mavrocordat să'i trimită 3,000 de ostaşi la Dimircop şi la Ruşeva în ajutorulă turciloră ce se află acolo ca să păzescă hotarele Turciei. Mavrocordată a şi trimisă acei 3000 ostaşi, la loculă indicată, puindu-i sub comanda lui Ión Roseti, cumnatulă sěu şi a lui Petre Obedénu.

Pe cândă óstea română se afla la postulă ei, vine vestea despre victoria cea mare a nemţilor şi despre mórtea lui Ali-Paşă. Se mai svoieşte că o óste nemţescă vine spre Orşova. Îndată ce se ştie despre venirea nemţilor, turcii cari se află acolo, trecă de frică peste Dunăre Către Cladova, iar Români stău pe locă.

Îndată după numirea celui d'antiuă domnă fanariot, boerii români aū înţelesă că drepturile loră politice eraū sacrificate pentru multă timpă şi că de la turci nu mai aveaū să aştepte nici o îndreptare. De aceea ei işi îndreptară speranţele către nemţi, voindă să se pue sub protecţiunea loră, ca să scape de tirania fanariotiloră.

Obedénu, aflândă despre perderile turciloră,

s'a sfătuită cu cei-l'alți boeri români și au trimisă soli la Eugenie îndemnându-lă să trimită într-o zi hotărîtă ore-care ôste de nemți, și ei le asigură victoria. Eugenie a trimisă 200 de ostași sub comanda unui Căpitană. Până a nu sosi ôstea nemțescă, Obedenu a răspândit pe la gazde pe cei 3000 ostași români, dicându-le că n'are pentru ce să se bată. Venindă cei 200 de ostași nemți au coprinsă fără nici o luptă acelă codru de țără.

Audindă despre acêsta Nicolae Mavrocordat, a trimisă ôste ca să păzescă plaiulă Vilcanului, către Jiă, către Căineni, către Rucără, către Cămpina și către Teléjenă, ca să oprescă pe nemți de a intra în țără. Dar Barbu Serdaru Cornea și Bengescu, cu alți boeri cari erau aplicați către nemți, s'au unită cu ôstea din Ardélă și însuși ei 'i-au călăuzită de au trecută peste plaiulă Vilculă și au descinsă la jiă. Aci ei au lovită fără veste oștile lui Mavrocordat, le-a risipită și le-a luată totă ce aveaă. În urma acestora totă țără de peste Oltă s'a inchinată împăratului nemțescă.

Acêsta nu fu indestulă. Pe la Santa Maria mare a descinsă o sumă de ôste nemțescă pe la Căineni și a venită până la Pitești. Căpitanulă și vameșulă de acolo, au scrisă îndată lui Vodă că au venită nemții până acolo și că voră să vie până în București.

Mavrocordată primindă acêstă veste neplăcută,

s'a sfătuită cu boerii săi să iasă din București cu ăstea la Călugăreni și să se pue acolo în la-gără, ca să vadă ce voră să facă acei ostași. Cu vodă se afla și Antimă, mitropolitul țării. Acesta s'a dusă într'o ăi la dănsulă cu o scri-sore ce ăicea că 'i-a venită din București de la Avram, dascălulă care locuia în Mitropolie. În acea scrisore se spunea mitropolitulă să se întorcă în București, căci este să vie aci Gheorghe Șerban-Vodă, fiulă lui Cantacozino din Ardélă cu multă ăste, ca să'lă pue domnă al țării. Acesta era o stratagemă care avea de scopă să facă pe Mitropolitulă să se întorcă în București, iar pe Vodă, să fugă din țără.

Mavrocordată, credendă în sinceritatea acestoră nuvele, s'a înfricoșată și s'a trasă spre Giurgiu. Elă a învitată și pe mitropolitulă Antim să-lă însoțescă, dar acesta 'i-a răspunsă că trebue să se întorcă în București, căci nu se cu-vine să'și lase turma în voia întimplării.

Întorcendă-se la București, Antim a adunată pe boeri la Mitropolie și aă decisă ca să cheme pe nemți și să le închine țără. Domnulă, mergendă la Giurgiu a adunată ăste turcescă, căci avea fermană de la Pörtă ca oră când va chema pe Turci, ei să se supue ordineloră sale. Venindă cu ăstea turcescă la București, a dovedită că tôte cele spuse de Mitropolitulă Antim erau cuate plăsmuiră. Mavrocordată țindă consiliă cu boerii de partida sa, a scrisă patriarhulă de la

Constantinople de le-a trimisŭ destituirea (catharesis) mitropolitului și în loculŭ lui aŭ alesŭ mitropolitŭ pe Mitrofan.

Boerii cari lucraŭ pentru răsturnarea lui Mavrocordatŭ, Bujorénu, Goleșcu, Bălénu și alții, s'aŭ înțelesŭ cu Barbu serdaru să vie cu nemții în taină la București ca să prindă pe Vodă. Barbu serdaru a trecutŭ Oltulŭ cu óstea nemțescă prin locuri neumbrate și în dimineța zilei de 14 Noembrie 1716, aŭ sositŭ în București. Năvălindŭ fără veste în curtea palatului domnescŭ, nemții aŭ aflatŭ pe toți încă în patŭ. Ei aŭ ridicatŭ pe domnŭ cu tótă familia lui și 'i-aŭ dusŭ la Cotroceni; de aci 'l-aŭ dusŭ la Târgovește de unde 'l-aŭ trecutŭ în Ardélŭ la Sibiŭ. Aci 'l-aŭ datŭ în mâna generalului Haizler, care l'a tratatŭ cu multă îngrijire.

După trecerea lui Mavrocordat în Ardélŭ, boerii s'aŭ adunatŭ ca să se sfătuiască ce este de făcutŭ. Ei aŭ trimisŭ pe Bujorénu și pe Grigore Bălénu logofátu la Sibiŭ ca să se înțelégă cu generalulŭ Ștainvil ca să le dea oștire nemțescă pentru a se apăra de turci, căci ei voescŭ să unescă țera cu nemții. Generalulŭ, ne avéndŭ nici o autorisațiune pentru unŭ asemenea lucru, a refusatŭ cererea boerilorŭ.

CAP. II

Ión Mavrocordat 1717—1719.

Sultanulü numește domnū pe Ión Mavrocordatū și lü trimite în țeră cu armie turcésă. Ión Mavrocordat, cu ajutorulü turcilorü liberéză din mânele tătarilorü 17.000 de creștinü. Ión Mavrocordat este trimisü de Pörtă ca solü ca să închee pace cu nemțü. Turcï dau nemțilorü Banatulü Craiovei.

Sultanulü, afländü despre cele petrecute in țeră, a fostü mișcatü de unü simțimentü de rësbnare în contra țerii și a boerilorü. Dar calmändu'si mânia a decisü de a numitü domnū in Muntenia pe Ión Mavrocordat, fratele detronatului domnū Nicolae. Vizirulü, îmbrăcändulü cu caftanü domnescü, l'a trimisü in țeră cu Huseim, aga ianicerilor, cu o öste de 12,000 turcï și 1000 tătari, ca să'lü așede in scaunü (1717).

Locuitorii țerii cari se spăimântaseră auđindü că Sultanulü voia să robésă țera, afländü acum de numirea noulü domnū, au revenitü pe la căminurile lorü. Dupe ce s'a restabilitü ordinea, armatele de turcï și de tătari au eșitü din țeră, rămändü numai puțini ianiceri și arnăuți, pentru pasa domnului.

Dupe stabilirea noulü domnū, boerii cari se aflaü in țeră au venitü împrejurulü seü și 'i-au datü totü concursulü lorü. Dar boerii cari veniseră cu nemții ca să prindă pe fostulü domnū, au fugitü in Ardélü cu mulți alți.

Boerii cari pribegiseră in Ardélü s'aü adunatü cu toții și s'aü sfătuitü să inchine țera împăratului nemțescü și să'ı cëră domnü pe Gheorghe fiulü lui Șerban-vodă Cantacozino. În acestü scopü ei s'aü dusü la Viena să cëră de la împăratulü oștire cu care să gonéscă din țără pe turci și pe vodă Ión Mavrocordat. Impăratulü nu le-a acordatü de îndată cererea, dar le-a dat speranță că mai târđiü se va face și acésta.

În vara acestü anü 1717 s'a făcutü între turci și nemți marea bătălie pentru luarea Belgradului Serbiei. Óstea nemțescă numëra 120,000 soldați sub comanda lui Eugenie. Turcii erau și mai numeroși sub comanda marelui Vizirü. Bătălia a fostü crâncenă și sângerósă, dar victoria a rămasü deplină a nemților.

În urma acestei victorii repurtată de nemți la Belgrad, turcii și tătarii aü începutü a se risipi și a se retrage. În retragerea lorü o sémă de tătari aü trecutü prin Muntenia pe care a prădat'o și a robit'o fórte tare. Ión Mavrocordat aflândü despre réutățile tătarilorü, a încălecatü însuși calulü și luândü cu sine și pe unü pașe care se afla în București, aü eșitü în calea tătarilor. Elü a desrobitü din mânele lorü ca la 17,000 de creștini.

Sultanulü, vedëndü că în cursulü celorü doi ani din urmă a fostü continuü bătutü de către nemți, a începutü să incline către pace. Elü, a și trimisü

soli plenipotențiarî, între cari era și Ión Mavrocordat domnul României, ca să trateze cu plenipotențiarîi nemților de pace. Dar din cauza propunerilor exagerate din amândouă părțile și pentru că Filip, regele Spaniei a îndărătnicit pe turci de a face pace, promițându-le ajutorul pentru continuarea resbelului, încheerea păcii s'a amânat.

În scurtul timp Pórta s'a convinsă că ajutoarele promise de Spania erau numai speranțe deșarte. De aceea iar a venit la simțimente de pace. Ministrul Angliei la Constantinople, Sir Robert Sutton, s'a oferit să fie mediator între puterile beligerante. Mijlocirea sa fu priimită și se decise ca plenipotențiarîi puterilor să se întrunescă la Passaroviez, un sat în Serbia pe rîpa dréptă a Moravei, la óre-care distanță de locul unde acest rîu se varsă în Dunăre. Ambasadorii imperiali erau comitele de Virmond și consilierul aulic al resbelului de Telman. Din partea Sultanului erau uniți, Silihdar Ibrahim, Mohamed Efendi și Ión Mavrocordat, principele Munteniei.

Încă de la începutul anului 1717, în prima lună a domniei a lui Ión Mavrocordat, oștile imperiale sub comanda generalului Stainvil și conduse de Barbu serdaru, a intrat și au copleșit Banatul Craiovei. Elu voia să copleșă și România mare; dar împrejurările l'au făcut să se mulțumescă numai cu Banatul Craiovei,

pe care Ión Mavrocordat i l'a cedatü chiar printr'unü tractatü secretü, mulțumindu-se să conserve România-mare.

În prima conferință ce s'a ținutü la Passaroviez în ziua de 5 Iunie 1718, plenipotențiarii Germaniei, cereau tötă România și Moldova și mai multe altele. Turcii, nu numai că nu accor-daü aceste cereri, dar aveaü și ei pretențiunile lorü. Din cauza dar a propunerilorü exagerate din ambele părți, pacea nu s'a pututü încheia.

Dar principele Eugenie, adunându-și oștile la Belgrad, a trecutü cu ele peste Morava, ständü gata să atace pe Vizirulü care era tăbăritü cu oștile otomane la Nissa. Vizirulü amenințatü astü-felü de reînceperea resbelului, a ordonatü solilorü Turciei ca să cedeze la pretențiunile Austriei. Astü-felü dar, la 21 Iulie, din 1718, s'a încheiatü pace pentru 24 de anı.

În acéstă pace, Veneția a perdutü Pelopone-sulü saü Moreea; dar a dobânditü niște cetăți in Dalmația și Albania. Împëratulü Carol VI al Austriei a ținutü Banatulü Craiovei, adică România apusénă până în Oltü, Banatulü Temișó-rei, Belgradulü cu Serbia până în Timoc și la délulü Duicdas, o parte din Bosnia până la apa Sava, de ambele laturı ale riului Unnei cu cetatea Novi. În fine a dobânditü libera navigațiune cu corăbiile pe Dunăre, precum și comerțulü liberü în țëriile turcești pentru supuși cesaro-crăești, cu vamă numai de trei la sută.

În această pace s'a proclamată amnistie completă pentru toți pribegii din Muntenia, dându-li-se înapoi toate moșiile și averile. Cei robiți din țără s'aŭ liberatŭ gratis; iar captivii de resbelŭ, cu unŭ prețŭ fôrte micŭ. Fostulŭ domnŭ Nicolae Mavrocordat cu patru fii ai sŕei s'aŭ datŭ în schimbŭ pentru cei doi soli împărâtești Stein și Petraș, cari se aflau închiși în Edicule.

Astŭ-felŭ Nicolae Mavrocordat, dobândindu-și libertatea, a trecutŭ prin Muntenia la Constantinopole. Fratele sŕeu, Ión Mavrocordat, l'a priimitŭ cu multă afecțiune și onoruri. Se zice că fratele sŕeu Ión i-ar fi oferitŭ chiar domnia, sub condițiune ênsă să fie mai blândŭ cu poporulŭ, dar elŭ a refusat și a trecut înainte la Constantinopole.

Ión Mavrocordat a fostŭ unulŭ din puținii domni fanarioți, inspiratŭ de simțimente mai umane pentru supuși sŕei și care a lăsatŭ ôre-cari suvenirŭ plăcute pentru blânda sa guvernare ¹⁾.

Dar geniulŭ reului, gelosŭ pôte și de această mică consolațiune ce poporulŭ românŭ aflase în acestŭ domnŭ streinŭ, nu l'a lăsatŭ multŭ pe tronulŭ țării. Bolnăvindu-se de tifosŭ ²⁾, elŭ a

1) Una din faptele sale cele mai umane și generose este că a mijlocitŭ la Sultanulŭ de a ertatŭ și a pusŭ în libertate pe veduva fostulŭ domnŭ Constantin Bassarab Brâncovenu. Dupe ce această dómna martiră s'a întorsŭ în țără cu familia ei, Mavrocordatŭ a restabilitŭ-o în stăpânirea tuturilor averilor ei imobiliare.

2) Dupe Enghel, Ión Mavrocordat a muritŭ otrăvitŭ de fra-

încetată din viață în luna Februarie din anul 1719, dupe care a fostă înmormântată în mănăstirea sântu Gheorghe din București.

CAP. III

Nicolae Mavrocordat a doa domnie 1719 -1730.

Nicolae Mavrocordat dă proclamații în țără. Carol VI numește Bană ală Craiovei pe Gheorghe Cantacozino, dupe cererea boerilor. Mavrocordat pune imposite noi pe țără; elă desființază maă cu totulă ôstea națională. Mavrocordat persecută limba națională.

Îndată ce a venită știre la Pörtă despre mórtea lui Ión Mavrocordat, Sultanulă și Vizirulă 'și-aă adusă aminte de Nicolae Mavrocordat care sosise de curênd la Constantinopole. Ei nu uitaseră credința și serviciile lui, precum nici că elă fusese în robie doi ană de ăile și că își perduse tótă averea. De aceea elă fu numită îndată domnă în Muntenia.

Îndată ce Mavrocordat se numi domnă, a numită locotenenți cari să guverne țera până la venirea sa. Elă a trimisă și proclamații în țără, adresându-se atâtă la boeri câtă și la poporă, cu promisiuni că 'și va da tótă ostenela ca să facă totă ce'i va fi cu putință pentru binele țerii.

tele seă Nicolae, dupe trecerea lui la Tarigrad Nu este de mirare căel precum vom vedea în cursulă domniei fanarioțiloră, otrava era unulă din mijlócele cele maă eficace pentru a răpi tronulă tatălă, al fratelăi saă al fiulă.

Elu a mai făcutu și publicațiuni către toți aceea cari în prima sa domnie complotase ca să'lu răstorne din scaun. Prin aceste publicațiuni, elu le da încredințare să fie fără nici o temă, căci a uitatū și a ertatū tôte cele trecute. În fine afirma și cu jurământū că nimeni nu va pătimi nimic, numai fie-care să rămăe în pace și în odihnă pe la casa lui.

Ca să întărească și mai multū sinceritatea promisiunilorū sale, Nicolae Mavrocordat a puș și pe Hrisante, patriarhulū Ierusalimului, care se afla atunci la Țarigrad, ca să scrie în țeră și să încredințeze pe toți, ca nimeni să n'aibă de nimicū a se teme.

Atatū cărțile scrise de Nicolae Mavrocordat, câtū și cele scrise de Hrisante aū fostū trimise în țeră printr'unū boerū anume Iorgu Slugeru.

Boerii, aflandū despre venirea acestui trimisū, s'aū adunatū în București și aū vedutū cele ce li se scria. Unii din boeri însă, neîncredându-se celorū scrise aū fugitū în Moldova și peste Oltū.

Nicolae Mavrocordat a fostū întempinatū la Dunăre de către locotenenții domnești, de către boeri și ostași, primindu-lū cu mare pompă. Dupe aceea a intratū în București și s'a aședatū în scaunū.

În anulū acesta boerii de peste Oltū aū trimisū dintre dênșii pe Radu Golescu spătaru și pe Ilie Stirbei vistieru la împăratulū Carol VI, ca să-i cêră a numi Banū alū Olteniei pe Bei-

zade Gheorghe Cantacozino. Împăratul a trimis decretul generalului Stainvil de a merge la Craiova și a numit Banu pe Gheorghe Cantacozino, dându-i și patru consilieri, pe patru boeri.

Când a venit Mavrocordat în București, era ciumă și fomete în țară. Ca să-și atragă dragostea poporului el a adus proviziuni din străinătate și le-a împărțit prin toate părțile pe unde era de lipsă ca să nu mără lumea de fome. Din fericire anul următor 1720 a fost foarte abondent și a alinat multe lipsuri și nefericiri.

Nicolae Mavrocordat credea că a venit momentul ca să pue noi contribuții asupra poporului, ca să aibă de unde să-și sature lăcomia de bani. El a înființat vâcăritul pe care îl desființase Ștefan Cantacozino cu anatema; adăogă pogonăritul, adică o taxă pentru fie-care pogon de vie; îndatoră din nou pe mănăstiri și pe preoți să plătescă contribuții; înființă în fine pecetluitu, adică un bilet imprimat pe care căta să-l aibă totu sătenu contribuabilu.

Pentru culmea nefericirii el desființă mai toate trupele naționale și micșoră numărul slujitorilor său ale milițiilor ce se aflau prin districte, de fie-care căpitanu câte o mie. Acastă măsură vătămătoare a slăbitu statul cu desăvârșire și a făcutu să scadă spiritul rebelnic între români.

Mavrocordat, propuindu-și de a preface Muntenia în provincie grecască, a început a persecuta limba națională, lăsând-o să existe numai

în poporul de jos. La curte nu se mai vorbea de câtă limba greacă modernă. Boerii perdându orî-ce sentimentă de mândrie națională, servilă peste măsură, ca să complacă domnului lor, adoptară și ei limba grecă. Nu se credeau des-tulă de nobilă vorbindă limba patriei și abia se serviau de dănsa ca să pótă comunica cu slu-gile, amestecând'o totuși cu multe vorbe grecești.

În ală cincilea ană ală domniei sale, Mavro-cordat a terminată mănăstirea Văcărești, pe care o clădise din nou; a înfrumusețat'o și a dăru-it'o cu tóte cele necesere.

În fine, dupe o domnie de 11 ani, în care a exercitată tóte tiraniile asupra poporului român, Nicolae Mavrocordat, a murit la 14 Septembrie 1730, victimă a unei vieți corupte și desfră-nate, în mijloculă curtisanelor și al lingușitori-lor săi. Elă fu îngropată în mănăstirea Văcă-rești, zidită de dănsul.

Dintre fanarioții cari s'au succedată pe tro-nulă României în cursulă secolului de tristă me-morie, Nicola Mavrocordată a fostă singurulă care a avută o domnie mai lungă. Domniele ce au urmată dupe dănsulă, au fostă cele mai multe de o durată fórte scurtă.

CAP. IV.

Constantin Mavrocordat ăntia domnie și Mihail Racoviță Gehan,
de la 17 Octombree 1730 până la Noembrie 1731.

Dupe mórtea lui Nicolae Mavrocordat, boerii aũ alesũ domnũ pe Constantin fiulũ seũ. Deși tẽněrũ, însă printr'o conduită blândă și modestă, elũ atrăsese afecțiunea tuturilor și meritase a se sui pe tronulũ României.

Constantin Mavrocordatũ ar fi domnitũ póte mai multĩ anĩ, daca Mihail Racoviță, dușmanulũ familiei sale nu l'ar fi rěsturnatũ dupe patru săptămăni de domnie, mai 'nainte chiar de a fi confirmatũ de Pórtă.

Ahmedũ III fusese rěsturnatũ și in loculũ seũ se suise pe tronulũ Sultanilorũ, Mahmudũ. Mihail Racoviță, supranumitũ Gehan, fiind protegiatũ de capiĩ rebelilorũ cari adusesse pe Mahmud pe tronũ, a fost numitũ la 17 Octombree 1730 domnũ al Munteniei, plătind însă 150,000 lei și sporindũ tributulũ.

Domnia lui Mihail Racoviță abia a duratũ unũ anũ, în care nu a făcutũ nimicũ demnũ de a se trece în istorie. Rivalulũ seũ, Constantin Mavrocordat, aflase de la dẽnsulũ cum se cumpără domnia pe banĩ. Prin forța banilorũ dar, în luna lui Noembrie 1731, elũ rěstórna pe Mihail Racoviță, și îi ia loculũ.

CAP. V

Constantin Mavrocordat a doua domnie 1731 Noembre 1733.

Constantin Mavrocordat reușise a dobândi tronul Munteniei; dar această mare favoare îl costase mari sume de bani, pe care fusese nevoit să le împrumute de la bancherii din Constantinopole. Pentru a se despăgubi de această mare cheltuială, Mavrocordat trebuia să inventeze mijloace cum să stărcă din țară sume enorme de bani.

În acest scop, el înființază o capitație mare și generală, care trebuia să apese asupra tuturor locuitorilor, fără nici o distincțiune de rang și de clasă. Acest imposit deși era egal pentru toți, el fu însă zdrobitor pentru cei săraci, care trebuia să plătescă aceeași sumă ca și bogatul.

Pe lângă acest imposit asupra tuturor, el mai vându pe la arendași și toate veniturile statului care le strângea apoi pe comptul lor. Își pôte cine-va lesne închipui efectele funeste ale unei astfel de măsurii, care este sorginte neșcută de abuzuri. Țăranii se resimțiră atât de mult de stărcerile și schingiurile arendașilor greci în cât începură a emigra din țară cu grămadă.

Starea de plâns în care căduse țara ajunsă până la audul Sultanului. Acesta nu era de ajuns ca să atingă inima Sultanului. Baniul lui Grigore

Ghica aŭ determinatŭ cãderea lui Constantin Mavrocordatŭ. Pe la începutulŭ anului 1733, Sultanulŭ a numitŭ domnŭ în Muntenia pe Grigore Ghica, iar pe Constantin Mavrocordatŭ l'a pusŭ domnŭ în Moldova.

CAP. VI

Grigore Ghica 1733—1735.

Domniile Munteniei și ai Moldovei se schimbaŭ la intervale fôrte scurte. Acêsta se făcea mai cu sêmă pentru a curma abuzurile cu care împovăraŭ țera. Din nefericire însă sôrta țerii se agrava și mai multŭ în locŭ sã se amelioreze. Schimbarea domnilorŭ era o sorginte ne secatã pentru cei mari de la Pörtã, ca sã stôrcaŭ banii de la aceia cari aspiraŭ la tronulŭ acestorŭ țeri. Aceștia, dupe ce venêŭ pe tronŭ, eraŭ și ei nevoiți sã stôrcaŭ cu prisosŭ din spinarea țerii sumele vërsate la Pörtã.

Grigore Ghica dar, dobândindŭ tronulŭ Munteniei numai prin dare de banii, cãta sã urmeze calea pe care umblase predecesorulŭ sêŭ pentru a se despãgubi și a-și strãnge ceva și pentru țile negre. Mai abilŭ de cãtŭ Constantin Mavrocordat, Ghica cautã sã mãrêscã veniturile, fãrã sã sporêscã contribuțiunile. Elŭ nu crește de locŭ capitația, dar mãrêște taxele vamale, care pãnã aci eraŭ fôrte ne însemnate.

În acestu scopu elu a ziditü carvasaraoa saü casa pentru vamă.

Cu tötă prudentă sa însă lăcomia l'a împinsü prea departe; în câtü a ajunsü să-lü compromită. Elü a suprimatü de la preoți tôte scutirile de care se bucuraü. Aceștia, împreună cu comerțianții turci, simțindu-se vătămați în interesele lorü, aü făcutü plängeri la Pörtă. Sultanulü, în 1735, a strămutatü pe Grigore Ghica pe tronulü Moldovei.

CAP. VII.

Constantin Mavrocordat a treia domnie. 1735—1741.

Constantin Mavrocordat cumpără domnia. Reforma lui Mavrocordat. Turcia declară rebelü Rusiei (1736). Turcia ese victoriösă din rebelü. Austria restitue Oltenia (1739) care se reîncorporésă cu România Mare. O adunare generală voléză rfeorma lui Mavrocordat.

Constantin Mavrocordat era competiörulü celü mai ardătorü pentru tronulü Munteniei. Ca să-lü dobândésca elü plăti unü milionü de lei și adăogă la tributulü țerii cinci sute miü lei plătibili la începutulü fie-căreia domnii. Cu asemenea prețü Mavrocordat, dobândi pentru a treia óră tronulü Munteniei. Acéstă măsură puse vërfü nefericirilorü țerii.

Venindü pentru a treia óră la tronulü Munteniei, în niște condițiuni atâtü de onerösă, Constantinü Mavrocordat era nevoit să inventeze

miđlóce nuoi pentru a-și satisface setea de avuție. Miđlócele ordinare de care usase până acum nu mai erau suficiente, ele nu mai putéu să-ı indestuleze lăcomia și avariția. Prin ingeniosul său spiritú fanarioticú, elú concepute o reformă generală care trebuia să aducă o schimbare radicală în intréga organizare a țerii.

Prin acéstă reformă generală, care s'a numitú de atunci „Reforma lui Mavrocordatú“ elú atinzea trei scopuri. Mai ántiiú își deschidea o sorginte abondentă de inavuțire, apoi dedea o lovitură simțitóre boerilorú románi, puindu-ı în neputință de a se mai lupta pentru sprijinirea drepturilorú țerii, și în fine trecea de liberalú și umanitarú, făcéndú o schimbare radicală în clasa țeranilorú.

Maı 'nainte însă de a-și pune în esecutare acéstă lucrativă reformă, elú este impeditú de importantele evenimente exterióre.

În urma păcii de la 12 Iulie 1711 prin care s'a terminatú resbelulú de la Prutú, Rusia nu putea să sufere multú timpú umilirea armelorú sale. Ea căta ne áparatú să afle vre unú motivú, pentru ca să reıncépă resbelulú cu Turcia. O asemenea causă luă naștere în anulú 1727, dupe mórtea lui August II, regele Poloniei, pentru succesorulú său la tronú. Franța susțineá candidatura lui Stanislaú Leczinsky, socrulú lui Ludovic al XV, Austria și Rusia susțineá pe August III de Sax. Rusia, ca să asigure reu-

șita candidatului ei, intrase deja cu o armată în Polonia.

Încă de pe timpul lui Petru cel Mare, Turcia, ca să înlăture orice înriurire a Rusiei în Polonia, îi impusese o asemenea condițiune în tratatul de la Prut. Rusia, care își propusese să reîncepă rebelul cu Turcia la cea d'antiiu ocaziune favorabilă, încheiase cu Austria, încă din anul 1726, unui tratat defensiv și ofensiv.

Lucrurile trăgănită până în 1736. Turcia, aflându-se despre tratatul secret încheiat între Rusia și Austria, vedându-se violarea făcută tratatului de la Prut care oprea pe Rusia de a se amesteca în afacerile Poloniei, vedându-se întinderea Rusiei în Persia, precum și atacarea Crimeei declară rebelă Rusiei în 28 Maiu 1736.

Austria, ca aliată a Rusiei, vedându-se că Pórta s'a sculat cu armele în contra Rusiei, o amenință cu rebelă, dacă nu va da satisfacțiune Rusiei. De altă parte, Englitera și Olanda, temându-se de căderea Turciei în acest rebelă în care avea să se lupte cu doi aliați puternici, consiliară pe Pórta să menție pacea.

Până a nu începe lupta sângeră între Rusia Austria și Turcia, se adună un congres la Nimirov, în scopu de a menține pacea. Rusia face niște propuneri umilitore și inacceptabile. Între propunerile Rusiei era și una relativă la țările dunărene ale Românilor: *Recunôșterea Moldovei*

și a Valahiei ca principate independente, sub protectoratul Rusiei.

Prin această condițiune Rusia, pe de o parte pune mâna pe țările române, iar pe de alta își deschidea o cale largă către creștinii din peninsula Balcanică și către Constantinople. Turcia înțelese că chiar dacă ar perde acest război, nu ar putea să dea Rusiei ceva mai mult decât atât. Ea dar preferă războiul, ca să salveze cel puțin onoarea și să scape de umilire.

Congresul de la Nimirov se disolvase în Noiembrie 1736 fără nici un rezultat și războiul începuse cu furie între puterile beligerante. Austria fu nefericită în acest război. Bătălia cu desăvârșire, ea fu silită, prin pacea de la Belgrad (1739 Sept. 18), să înapoeze Turciei Oltenia, care se reîncorporează cu România-Mare, Belgradul și altele. Rusia, deși victorioasă, fu nevoită și dânsa, din cauza aliatai sale Austria, să subscrie pacea de la Belgrad, mulțumindu-se cu niște modeste avantaje.

Dupe încheierea păcii, Constantin Mavrocordatul se prepară a-și pune în executare faimoasa reformă. El îl convoca la finele anului 1739; la București o adunare generală în care erau reprezentate toate clasele de oameni. Această adunare avea de scop să delibereze asupra proiectului de reformă, să consacre prin votul ei voința despotului. Această reformă, întărită prin

semnăturile boerilor, se compunea din 12 articole a căroră coprindere este cea următoare:

I. Se scutește de oră-ce impoșitū clerulū și mănăștirile; dar totū de o dată li se ia și milele saū gratificațiunile ce priimiaū în virtutea hrisóvelorū domnești, de pe la vămī și ocne. Se institue o comisiune de eclesiastici cari să inspekteze și să controleze mănăștirile. Egumenii se îndatorésă să dea socotélă acestuī soīū de tribunalū de tóte veniturile și cheltuelile lorū. Prișosulū din veniturile mănăștirilor să se adune intr'o casă specială și să se întrebuițeze în faceri de bine prin știrea domnului.

II. Se scutescū toți boerii de oră ce contribuțiunī plăteaū până acum. Din boerii de clasa întâia și a doa cari aū sărăcitū și n'aū priimitū funcțiunī, se forméză o a treia clasă specială, numită némuri, adică coborători din nobili; iar descendenții acestora se numescū Mazili. Acești din urmă însă totū vorū plăti capitația.

III. Se desfințează veniturile ce priimeau ca darū boerii și cocónele. Se hotăraște o léfă fiecărui funcționarū și boerū, în proporțiune cu venitulū ce i s'a luatū. Se hotăraște o léfă și pentru boerii cei fără funcțiunī.

IV. Se ea de la căpitanii de o mie, atribuțiunile ce aveaū peste județe. În loculū lorū se punū ispravnicii cu léfă, cari vorū esercita funcțiunile de judecători și comandanti.

V. Braslele și corporațiunile logofetilor de

visterie și a logofeților de divan, cari moște-neau funcțiunile din tată în fiu și cari serveau în divan cu săptămâna, voru plăti capitație. Căpitanii de o mie cari s'au desființat, ofițerii vamali afară din serviciu, comercianții din București, companiile de comercianți din Craiova, comercianții de Silistra, de Brașov, Armenii și Jidanii, se punu sub inspecțiunea marelui Camăraș și voru plăti capitația în patru sferturi.

VI. Numărul armatei se reduce. Trupele permanente și slujitorii cari voru servi continuu numai în timpul de rebelu, iar în timpu de pace, numai câte o săptămâna din patru, se supun la contribuții. Pentru esecutarea legilor și pentru poliția interioară, se conservă numai 120 de tălpași (infanterie), 120 de cazaci și 1620 slujitori. Pentru guarda domnască se angagia câte-va sute de turci și de Albanezi.

VII. Se înființase trei tribunale supreme, unde trebuia să se judece afacerile dupe legile lui Mateiu I Bassarab, cădute în mare parte în desuetudine.

VIII. Se desființază Spătărei, Vistierei, Roșii, Păhărnicei, Postelnicei, Viziteii, Comiseii, Șetrăreii și alții, supuși ai boerilor de prin sate, cari până aci erau scutiți de oră ce dare, și se punu la biru.¹⁾

1) Din vechime, boerii de clasa întâia și a doua aveau o mulțime de servitori, cari purtau numele rangului lor. Astufel,

IX. Se desrobescă și se declară ómenii liberi toți țeranii servi²⁾ cari se aflaă pe moșiile boe-

cei ce se aflaă sub unu Spătaru se numeau Spătareii; cei de sub unu Postelnicu, Postelnicel, etc. Erau sate intregi de acestia. În timpu de pace ei erau scutiți de ori ce dare, iar în timpu de resbelu, erau datorii a lua armele sub domniul loru.

Boerii mai aveaă și dreptulu de jurisdicțiune asupra locuitorilor de pe moșiile loru, unu felu de privilegiu feudală. Nicolae Mavrocordat, și apoi fiulu său Constantin Mavrocordat, au luat cu desăvârșire de sub mâna boerilor pe servitorii loru, Spătareii, Postelnicel, Păhărniceii, etc., desființându-le și dreptulu de jurisdicțiune ce aveaă asupra loru. Printr'acesta s'a datu o lovire mortală forței materiale și morale a boerilor români; iar pe de alta a sporitu în folosulu său veniturile țerii.

2) Âncă din vechime, țeranii erau împărțiți în trei clase: Se numeau *Moșneni* sau *Megiași* aceia cari aveaă proprietățile lor și erau liberi despre boeri. Acei cari, deși erau liberi, nu aveaă moșie și ședeau pe moșiile boerilor și ale mănăstirilor, se numeau *Clăcași*. Iar acei cari, ne fiindu nici liberi, ședeau pe moșiile boerilor și ale mănăstirilor, se numiau *Sclavi* sau *Vecini*, și numêrul lor era celu mai mare.

Sătenii cei liberi și moșnenii plăteau dările cele mai grele, iar sclavii sau vecinii, plăteau o dare mai mică, fiindu sub protecțiunea stăpânilor lor. Condițiunea acestora era forțe grea. Stăpânii lor aveaă putere absolută asupra lor; ei puteau să-i vîndă cu satele împreună sau în familie, putêndu a despărți pe copil de părinți, etc.

În prima sa domnie, Constantin Mavrocordat, pusese și pe robii sau vecinii la biru de o potrivă cu toți cei alți contribuabili. Prin înființarea reformei în anul 1740, elu i-a liberat cu totul de sub robia stăpânilor. De la reforma lui Mavrocordat, țeranii erau împărțiți în două clase: *Moșnenii* și *Clăcașii*. Moșnenii, ședêndu pe moșiile lor proprii, nu erau supuși la nici unu serviciu către nimeni. Clăcașii, locuind pe moșiile boerilor și ale mănăstirilor, dedeau dijmă din tôte semănăturile și altele, și lucrau 14 zile de clacă, la arătură, la seceră, la prășilă, etc.

Acestu articolu IX din reforma lui Mavrocordat, considerat într'unu modu abstractu și independentu de ori ce alte considerațiuni, i-ar da dreptulu la laudele cele mai mari și la recu-

rilor și ale mănăstirilor. Ei se supun la dările generale ale țării. Spre despăgubire se dă boerilor câte un număr de scutelnici.³⁾

X. Se desființesă dările ce se numiau, Văcăritul, Pogonăritul, Ploconul (impositul ce fie care locuitor plătea la numirea unui nou domn).

noștința țăranilor desrobiți. Dar cine nu știe că faptele unui om nu se judecă dupe forma și efectul lor material. Meritul și demeritul unei fapte, se judecă dupe mobilul, dupe intențiunea aceluia ce a făcut'o. Astu-felū fiindū, ne întrebămū: Őre, fost'a in intențiunea lui Mavrocordat, când a proclamatū libertatea țăranului, să facă o faptă umană și de pură morală? Voit'a elū să vie in ajutorulū desvoltării, prosperității și întăriri statulū românū? Nu, nici de cum.

Unū fanariotū corruptū și hrăpitorū ca dēnsulū, nu era capabilū de asemenea inalte simțimēte. Ceea ce Mavrocordat a urmăritū și a voitū să dobândescă prin acēstă reformă a fostū, slăbirea sub tōte raporturile a statulū românū, spre a nu ma fi in stare să-și revendice drepturile, și crearea de resurse financiare, din care să-și sature ōrba sa lăcomie de banī.

3) Scutelnicii erau unū felū de despăgubire ce se dedese boerilor și mănăstirilor de la cari se luase robii țăranī. Acēsta consista intr'unū numărū de contribuabili, cari se scuteau de orī ce dare către statū și se dau in servițiulū acelora pe cari voia să-i despăgubescă. Acești scutelnici se invoiau cu stăpânii lorū să le plătescă câte ceva in banī sau in muncă; dupe cum se puteau înțelege.

Unii din scutelnici plăteau câte o sumă de banī in doă căștiuri, alții făceau ōre-cari serviții și se numiau Dârvași, căci aduceau câte-va care cu lemne la stăpāni, Răcari, căci aduceau câte 100 raci pe săptămānă; Pescari, Stupari, Văcari, Morari, Pogonari, etc Sătēnulū nu era silitū, fără voia lui să devie scutelniciū, dar elū dorea acēstă situațiune, căci dările lui către stăpānū erau mai ușore de câtū acelea către statū.

Scutelnicii, dupe 1848 s'au desființatū de guvernulū țării, dāndū o indemnitate in banī acelora ce aveau scutelnici

XI. Se sporescū veniturile tesaurului domnescū, adăogându la plata oeritului câte 16 bani, la vînăritū câte șese bani de vadră și la dijmăritū. Vămile vorū rămănea dupe aședarea lui Grigore Vodă Ghica. Prețulu sării de la ocne se ridică la 180 bani suta de oca.

XII. Fie-care sătēnū va da câte 10 lei pe anū în patru termene, adică câte lei 2-50 la fie-care trei luni.

Făcēndu-se catagrafie s'aū găsitū 147 de miī de familii contribuabile, afară de brasle.

Ca domnū arbitrarū, care nu ținea nici o socotēlă de legile și obiceiurile țerii, Mavrocordat, a unitū veniturile personale cu veniturile tesaurului publicū, făcēndū o singură casă. Din acēstă casă elū plătea tributulū la Pōrtă și făcea și tōte cele l'alte cheltueli: iar ceea ce rămănea, era propria lui avere, fără să dea socotēlă nimēnui.

Reforma lui Mavrocordatū a provocatū nemulțumiri generale. Tōte clasele societății fusese lovite. Boerii, prin suprimarea privilegiurilor și a veniturilor lorū; țeraniī și braslele, prin sporirea contribuțiunilorū. Plāngerī generale se ridicară în contra lui Mavrocordat. Pe lēngă aceste plāngerī se mai adăogă și influența bănescă a lui Mihail Racovița la Pōrtă. Acesta, vedēnd sporirea veniturilorū țerii provenite din reforma lui Mavrocordat, adaogă tributulū și darurile către ómenii cei influenți ai Porții și reușaste a do-

bândi tronul țării. Constantin Mavrocordat este depus în luna lui Iunie 1741, iar Mihail Racoviță este numit în locul său domn pentru a doa oră, însă numai pe trei ani.

CAP. VIII

Mihail Racoviță, a doa domne, 1741—1744

Mihail Racoviță, aflându despre creșterea veniturilor țării, obținută prin aplicarea reformei lui Constantin Mavrocordat, a făcut tot posibilul ca să dobândească tronul Munteniei.

Aflându-se dator sume enorme de bani pe la oamenii cei influenți de la Pörtă, el le-a promis că le va plăti toate datoriile, ba încă va mai spori și tributul, dacă va fi numit domn al Munteniei. Cei mari de la Pörtă, fiind personal interesați la numirea lui Racoviță, au stăruit la Sultanul de i-a satisfăcut cererea.

Mihail Racoviță este numit domn în locul lui Constantin Mavrocordat, la 13 Septembrie 1741, însă numai pe termen de trei ani. Dupe ce veni în țară și se instală pe tron cu pompa obicinuită, cea d'antăiu grije a lui a fost ca să ia cunoștință despre veniturile țării. Deși aceste venituri erau destul de împovărătoare, mai cu sémă pentru popor, totuși el le găsi insuficiente, pentru a satisface obligațiunile ce luase

la Constantinopole ca să dobândescă domnia. Elū ayu dar coragiulū ca să mărescă dările poporului. Astū-felū elū adăogă unū al cincilea sfertū la capitație, adică sporea capitația cu o a cincea parte. Elū mai reinființă vácăritulū și supuse pe clerū la contribuție.

Poporulū, ne mai putendū suporta apăsarea atătorū contribuțiunii, a începutū a emigra în țerele vecine în numărū fôrte mare. Numai din Oltenia fugiră de o dată 15,000 de familii.

Boerii, vedendū că țera se deșartă de locuitori și că merge la ruină, s'aū dusū cu plângerī la Pórtă. Sultanulū a menținutū pe Racoviță încă trei lunī pe tronū, până să-și împlinescă termenulū de trei ani. Dupe aceea l'a rechematū la Constantinopole în luna Septembre 1744 și l'a trimisū în exilū la Mitiline.

CAP. IX

Constantin Mavrocordat, a patra óre, 1744—1747

Constantin Mavrocardat, aflândū despre plângerile ce țera ridicase în contra lui Mihaial Racoviță și înțelegendū că Sultanulū a decisū să-lū destitue, a număratū doă-spre-dece mii pungī de banī și a reușitū a fi numitū domnū pentru a patra óră, ánsă numai pentru trei ani.

Pórtă, de la numirea lui Mihail Rasoviță, adop-

tase sistemul ca pe viitor să nu mai dea tronul Principatelor de cât pe câte trei ani. Pe lângă acesta, domnul trebuia, la sfârșitul fie-căruia an, să ceară de la Constantinople Muharer, adică reînnoirea domniei, pentru care plătea, se înțelege, sume însemnate de bani pe la cei mari de la Pórtă.

Revenind pentru a patra óră pe tron, Constantin Mavrocordat, a pus iar în aplicare reforma sa. Dar veniturile ce percepea erau departe de a acoperi plățile și cheltuelile ce trebuia să facă. Veniturile ce avea la precedenta domnie nu mai exista acum, pentru că numărul contribuabililor se împușinase fórte mult din cauza emigrării. Către finele anului 1747, puind să se facă catagrafie de numărul țeranilor contribuabili, s'aú găsit numai 70,000 de familii din 147,000 ce erau la plecare.

Vedându-se dar în imposibilitate de a-și plăti tributul la Pórtă și cele l'alte datorii ale sale cu veniturile cele existente, Mavrocordat a fost redus să revie la măsuri exorbitante. El a supus la capitație și pe preoți ca pe țeranii, iar la capitație a mai adăogat două sferturi pentru toți, adică plătind fie-care contribuabil câte 15 lei pe an.

Temându-se ánsă ca această sporire de tribut să nu aducă pe sătenii la exasperare și să-i facă să emigreze, le-a îndulcitú sórta din altú punct de vedere. În anul 1747 a ordonatú ca țeranii

clăcași să nu mai lucrese pentru proprietarū de câtū 12 zile pe anū, în locū de 24, câtū lucra până aci.

Dupe împlinirea termenului de trei ani, Constantin Mavrocordat a trecutū ca domnū în Moldova, iar în Muntenia a venitū domnū, pentru a doa óre, Grigorie Ghica.

CAP. X.

Grigore Ghica, a doa domnle, 1748—1752.

Grigore Ghica, dobândise domnia Munteniei prin sume mari de bani, ca dupe obiceiū. Ca toți fanarioții, predecesorii și urmași săi, Grigore Ghica, nu considera Țera-Românescă, de câtū ca o țeră cucerită, ca o mină de exploatare, menită a-ī îndestula setea de avere, fără nici o altă considerațiune de umanitate sau moralitate.

Impositele ce apăsaū la venirea sa pe țeră, găsindu-le insuficiente, elū a mai adăogatu încă doă imposite noi, unulū numitū, *darulū bairamului*, pe care ilū promisese Sultanului să-lū dea la acéstă sərbătóre a turcilorū; și al doilea, numitū *lipsa* sau *deficitulū*, adică suma necesară cu care să completese neajungerea din sferturi. Elū a mai sporitū și darea oeritului.

Pe lângă atâtea imposite apăsatóre, Ggrigore Ghica a făcutū și o instituțiune folositoare. Elū a zidit mănăstirea sântului Pantelimon, aprópe

de București în care a înființat un spital care se întreținea cu fondurile mănăstirei. Grigore Ghica este unul din rarii domni fanarioți care a murit pe tron. El a încetat din viață în anul 1752 luna Septembrie.

CAP. XI

Mateiu Ghica a domnit opt luni, 1752—1753

Îndată dupe mórtea lui Grigore Ghica, boerii au trimis la Constantinopol un curier cu Arzú (doleanță) către Sultanul, cerându să le dea domn pe Beizade Scarlat, fiul fostului domn. Totu de o dată au mai plecat la Constantinopol și un număr de boeri cari să se plângă la Pórtă în contra contribuțiunilor ce apăsa pe țéră, în contra cheltuelilor mucarelului (întărirea anuală a domnului), în contra impietărei turcilor pe pământul țerei și în fine în contra deselor schimbări a domnilor.

Pe timpul acela se afla Capu-chehaia (agentu său reprezentant) al țerii la Constantinopol un boer a nume Mihalopolu, iar ginerile lui, beizade Mateiu Ghica, fiul defunctului domn Grigore Ghica, era mare dragoman la Pórtă.

Arzul ce boerii trimesese la Pórtă ca să cêră de la Sultanul întărirea lui Beizade Scarlat ca domn, a încăput în mânele lui Mihalopolu. Acesta a pus în arzú numele Mateiu al ginerelui său, în locul numelui Scarlat. Dupe aceea, prin stă-

ruința amicilor săi și prin dare de bani, a făcut să se întărească ca domnă Matei Ghica.

Pornind ca domnă din Constantinopole, Matei Ghica, a întâlnit în cale pe boerii cari mergeau la Pörtă să cêră ușurare pentru greutățile țerii. Dar Matei le-a promis cu multă încredințare că va face indestulare tuturilor acelor plângerî, și astă-felū s'aū întors cu toții în țeră.

Noul domn, Matei Ghica, aședându-se pe tronul țerii a continuat sistemul de guvernare al domnilor fanarioți. Uitându cu desăvêșire promisiunile de ușurare și îmbunătățire ce dedese boerilor pe care i-a oprit de a merge cu plângere la Pörtă, elū a început a-i persecuta. Ne mulțumit cu veniturile în vigóre ale țerii, elū măi adăogă sferturile și alte contribuțiuni apă-sătóre.

Țera, gemend sub povara atător rele ce o apăsa, trimise plângerî la Pörtă. Sultanul, ca să se încredințeze despre ființa adevêrului, a trimis pe unū Capugi-bașa la București ca să cerceteze plângerile țerii. Matei Ghica, ca să impede poporul de a se plânge la Capugi-bașa, a pus sentinele severe ca să-lū isoleze cu totul de ori-ce contact cu cei ce voiau să-i vorbească. Poporul, vedându-se impedit astă-felū în legitimul drept de a-și arăta pászurile la trimisul Pörtii, a usat de unū mijloc măi eficace.

În dioa de 21 Maiū 1753, Matei Ghica, puindu-se în trászură, s'a dus la mitropolie pentru

sărbătorea sântiloră Constantin și Elena. Aci, aflându-se o mulțime de poporū care se adunase cu ocasiunea acelei sărbătorī, s'a resculatū în contra domnului. Dupe aceea, luând în miđloculū lorū pe Mitropolitulū și pe boerī, s'aū dusū în numărū fôrte mare înaintea conacului lui Capugi-bașa. Aci ei aū înlăturatū sentinelele și aū depusū în mânele trimisului Porțīi plângerile lorū, dându-i și esplicațiunī verbale.

Capugi-bașa a înaintatū la Pôrta plângerile poporului. Sultanulū, voindū să facă dreptate, a luatū pe la începutulū lui Iunie 1753, pe Matei Ghica și l'a trimisū domnū în Moldova; iar în Muntenia a numitū domnū pe Constantin Gehan, fiulū lui Mihail Racoviță.

CAP. XII

Constantin Gehan Racoviță, 1753—1756

Constantin Gehan, fiulū fostului domnū Mihail Racoviță, dobândise domnia Munteniei prin miđlocirea spătarului Mihalake, care era Bașū-Capuchehaia la Pôrta.

La venirea sa ca domnū, elū promisese boerilorū că va face totū felulū de ușurări poporului și că țera se va bucura de timpī mai fericiți de câtū cei de până aci. Dar crescutū și trăitū în sistemulū celū coruptū al fanarioșilorū, elū nu putea să desmință tradițiunile acestei rase infame.

Cum se aședă pe tron, Constantin Gehan, dete țera pe mâna ginerelui său, postelnicul Geanet, căruia asemenea datora dobândirea tronului Munteniei. Acesta, fiind numit de către domn, Capcimal, adică stringătorul veniturilor statului, a sporit într'atâta numărul sferurilor capitației în câtă a ajuns la 12 pe an. Astă-fel fie-care sătenu trebuia să plătescă câte 30 lei pe an, sumă care era mai-pre-sus de forțele lui.

Boerii, îngrijați de astă stare de lucruri care ducea țera la ruină, s'a adunat în secret la Craiova, spre a se sfătui despre ce era de făcut. De aci ei a pornit la Constantinople o deputație de boeri, în fruntea căroră era Episcopul de Rîmnic.

Domnul, aflându despre demersurile boerilor, s'a spăimântat foarte tare și a alergat la mișloce împăciuitoare. Chemându pe boeri la sine, le-a promis că va exila pe postelnicul Geanet, că va scădea foarte multă impositale și că va trimite la Constantinople un Capu-Chehaia dintre boerii români.

Boerii, tot de una credul, s'a amăgit și de astă dată de promisiunile cele viclene ale fanarioților și a consimțit să recheme din cale deputația ce pornise la Constantinople. El a trimis cu mare iuțelă curier care a ajuns pe deputații români la Adrianople și 'i-a întors din cale.

Dar abia se potolise focul, abia deputația boerilor se întorse în țară și Constantin Racoviță își dete jos masca. Prin dare de bani, el obține de la Pörtă un ferman prin care a exilat la Cipru pe doi frați Văcărești cari erau capii opoziției, și s'a gonit din Constantinopole boerul român care era trimis acolo ca Capu-Chehaia. Acestea le-a făcut domnul fanariot ca să înfricoșeze și să intimideze pe boerii din țară.

Cu toate acestea efectul a fost cu totul contrariu de acela la care se aștepta domnul. Spiritele se iritară atâta de mult în contra domnului fanariot, în câtă acesta începu a se teme de siguranța sa personală. Vădându că șederea sa pe tronul Munteniei devine aproape imposibilă, a cerut singur la Pörtă de l'a trecut domn în Moldova în luna Ianuarie 1756.

CAP. XIII

Constantin Mavrocordat, a cincea domnle 1756—1758

În timpul strămutării lui Constantin Gehan pe tronul Moldovei, Constantin Mavrocordat se afla la Constantinopole, pândindu ocasiunea favorabilă de a pune iar mâna pe tronul Munteniei. Deși el era bine vădit la Pörtă și se bucura de o mare favoare, totuși i-a trebuit să facă mari sacrificii de bani și să adaoge la tributul țării *Zaheréoa* adică provisiunile de grâu nece-

sare pentru întreținerea Constantinopolului, spre a dobândi domnia.

Mavrocordat contractase multe datorii și veniturile țării erau cu totul insuficiente pentru a le putea acoperi. În 1757, elu ordonă unŭ recensimentŭ asupra țăranilor contribuabili și nu se găsescŭ de câtŭ 35,000 de familii din 147,000 ce constatase în anulŭ 1740. Elu vede că din capitația acestui micŭ numărŭ de contribuabili, îi era imposibilŭ de a face față la enormele sale cheltueli. De aceea mai înființă o dare numită *ajutorința*, unŭ impositŭ care consista în o valoare de încă două sferturi.

Poporulŭ, strivitŭ sub apăsarea atâtorŭ impozite, se refusă la plata lorŭ și amenință de a emigra în mase. Mavrocordat, înspăimântat de unŭ pericolŭ atât de realŭ, revine la măsuri mai ușurătoare. Elu restabilește vechile patru sferturi, determinând ca plată numai câte șese lei de sfertŭ.

Atunci elu alătură pe lângă fie-care ispramnicŭ câte un grecŭ, ca amândoi împreună să adune veniturile districtului. Ei vărsaŭ aceste venituri la tesaurŭ, sub luare de chitanță tipărită. Din acelŭ timpŭ s'a menținutŭ în fie-care districtŭ câte doi ispramnici, unulŭ grecŭ și altulŭ românŭ.

Cu nuoulŭ sistemŭ adoptatŭ de Mavrocordat, pôte că țera ar fi intratŭ pe o cale de ameliorare, populațiunea ar fi începutŭ să se întorcă pe la căminurile ei. Dar domnia lui Mavrocordat

se scurtă. Pe la jumătate anulă 1758, Mavrocordat fu scosă din domnie. Chematū la Constantinopole, elū este închisū în cele șapte Turnurī și chiar amenințatū cu ștréngulū. Elū abia își scapă viața plătindū o sumă însemnată de banī și fiindū exilatū la Mitileni.

CAP. XIV

Scarlat Ghica 1758—1761

Dupe depunerea lui Mavrocordat din domnie, Pórta a numitū domnū în Muntenia pe Scarlat Ghica, fiulū fostului domnū Grigore Ghica și care, dupe încetarea din viața a tatălui său, se ceruse de boeri la Pórta. Elū a dobândit domnia numărând la tesaurulū împărăției unū milionū de lei.

Acestū domnū n'a corespunsū de felū cu speranțele poporului românū. Venindū în țeră, elū avea necesitate de marī sume de banī ca să-și plătéscă enormele datorii ce contractase. Organisația din urmă a lui Mavrocordat nu putea să satisfacă nici într'unū chipū necesitățile sale pecuniare. Elū dar a restabilitū cele 12 sferturī, a indoitū ajutorința și contribuțiunile, pogonăritulū, tutunăritū, vinăritulū și oeritulū. Ast-fel, în 1759, veniturile se suiră de la suma de 800,000 lei la aceea de 2,546,828 lei¹⁾.

În compensațiunea unorū imposite atâtū de

1). Memoriile generalului Bravr p. 73 și 94.

grele cu care împovărase țera, Scarlat Ghica a făcut o mare faptă pentru binele țerii. El a adresat o suplică la Pörtă în contra abuzurilor și a întinderii turcilor în țară. Cheltuind o sumă de 400,000 lei, Ghica, a reușit să trimită un Muvela Efendi, un Capugi-Bașa și un Tef-tigiū cari au gonit pe turci din țară cu vitele lor peste Dunăre. A mărginit pe turci de a nu mai călca în țară de cât cu autorisațiunea domnului, și anume pentru a cumpăra produse cu bună tocmelă pentru aprovizionarea împărăției.

Scarlat Ghica s'a condusă astă-fel cu boerii în cât aceștia nu s'au dus cu nici o plângere la Pörtă în contra lui. Cu toate astea Pörtă, îndată dupe împlinirea celor trei ani de domnie, l'a destituit fără nici un motiv în luna lui August 1761.

CAP. XV

Constantin Mavrocordat, a șesea domnie 1761—1763

Tronul României era deja de mult timp pus la mezat. La fie-care rechemare de domn, tronul se dedea aceluia care oferea mai mult. Constantin Mavrocordat dobândi acest tron pentru a șesea oră, plătind Sultanului 1000 de pungi de bani și vizirului 250. Când a venit în București, el era incongiurat atăt de vechii cât și de noii săi creditori cari se disputa pentru întâetatea plății creanțelor lor. Ca să

pôtă satisface pretențiunile creditorilor, Mavrocordat puse noii impositie, căci acesta era resursa tuturilor domnilor fanarioți.

Turcii, ca să deschidă o nouă sorginte de a storce bani și promisiuni, începură a considera Banatul Craiovei ca un stat independent de România-Mare. Mavrocordat, ca să înlătore acest abuz ne suferit, de la 1761 începe să nu mai trimită Ban la Craiova. El stabilize în Oltenia aceeași administrație ca și în România-Mare, numind acolo numai un Caimacam. Banul Craiovei rezida în București.

Boerii, ne mulțumiți cu sporirea impozitelor, se plânseră continuu la Pörtă cerându ușurare. În fine, Sultanul, hotărându să satisfacă plângerile țerii, trimise un Capugi în țără sub motiv că aduce firman de reînnoirea domniei. Capugiul Pörtii însă avea cu dânsul și un firman de destituire.

Mavrocordat, auzind despre venirea Capugiului, îi ese cu mare pompă înainte ca să-l primească. Venind la curtea domnească, turcul citește mai întâi fermanul de întărire; dar îndată după aceea citește și fermanul de mazilire. Acesta pune în consternație pe totă lumea. Turcul dupe aceea confiscă totă averea lui Mavrocordat și apoi îl ia și pe dânsul la Constantinopol.

Astfel, Constantin Mavrocordat, dupe ce domnise de patru ori în Moldova și de cinci ori

în Muntenia, și-a terminatŭ cariera în a șésea a sa domnie care a duratŭ numai unŭ anŭ și optŭ luni.

CAP. XVI

Constantin Gehan Racoviță, a doa domnie 1763—1664

Constantin Gehan este numitŭ domnŭ al Munteniei în luna lui Martie 1763, prin mijlocirea unui grecŭ Stavradi, care era Capuchehaiaoa țării la Constantinopole. Acestŭ grecŭ se bucura de o mare influență la Pörtă. Setosŭ de avuție elŭ pusese domnŭ pe Constantin Gehan numai ca să-i serve de instrumentŭ la tilhăriile sale.

Ca să stórcă baní din țéră, diaboliculŭ grecŭ Stavracki, aduse pără la Sultanulŭ în contra boerilor din țară. Elŭ îi descrie ca pe niște intriganți cari veneau totŭ-d'a-una la Pörtă cu plângerí nedrepte în contra domnilorŭ. Elŭ isbutește la Sultanulŭ de trimete în țéră unŭ Capugi-Bașa cu fermanŭ de a băga în pușcărie o mulțime de boerí. Elŭ îi chinuia în carcere până ce îi silea să îi dea sume însemnate de baní ca să îi libereze. Aceste barbare procedări serveau și ca să intimideze pe boerí să nu mai reclame în contra impositelorŭ celorŭ grele și în contra grecilor.

Constantin Gehan a încetatŭ din viață după o domnie numai de dece luni și a fostŭ îngropatŭ la mitropolie.

CAP. XVII.

Ştefan RacoviŢă, 1764—1765.

Ştefan RacoviŢă, fratele lui Constantin Gehan, este numitŭ domnŭ totŭ prin influenŢa lui Stavvaki. Mai servilŭ de cătŭ fratele seŭ, elŭ este unŭ instrumentŭ ŝi mai docilŭ în mânele lui Stavvaki. Intrândŭ ca domnŭ în Bucureşti, la 26 Aprilie 1764 în sunetulŭ numerŭselorŭ clopote ale oraşului, elŭ iŝi inaugurează domnia prin vŕsarea de sânge inocentŭ.

Pentru ca să bage spaima în boeri, Stavvaki îi scosese de la Pŕtă unŭ fermanŭ ca să omŕre doi boeri îndată ce va sosi în capitală. Fidelŭ ordinului protectorului seŭ Stavvaki, Ştefan RacoviŢă, îndată ce ajunse în capitală, spânzură pe unŭ boerŭ, anume Stolnicul Ştefănake, la poarta curţii domneşti ŝi decapită pe unŭ Gheorghe Băjescu vătafulŭ de aprođi

În urma acestorŭ două esecutări Ştefan-Vodă puse nooi impositae, persecută ŝi închise unŭ mare numŕrŭ de boeri, ŝi fu celŭ mai avarŭ ŝi mai crudŭ tiranŭ de cătŭ toţi predecesorii seşi. Terŕoarea care domnea în Ţŕă făcuse pe boerii ce mai rămăsese liberi să nu mai cuteze să ridice vocea nici să se ducă cu plângerŭ la Constantinopole.

Poporulŭ însă din Bucureşti ne mai putândŭ îndura atâtea tiranii, se răscŕlă în contra dom-

nului. Ei tragū clopotele și, armați cu topóre și cu ciomege, căci nu aveau arme, spargū carcerile și scotū de acolo pe boerii cari erau inchiși. Apoi mergū in masă la palatū și cerū cu mare sgomotū de la domnū micșorarea impositelorū și gonirea grecilorū.

Stefan Vodă era gata să cedeze la cererile poporului; dar agenții ce Stavraki avea pe lângă dēnsulū, ilū indărătniciră. Ei ilū consiliară să trimiță asupra poporului desarmatū guarda sa de albanesi și de turci. Poporulū neavēnd arme nu putu să reziste multū forței armate și se risipi. Cu tóte astea, curagiulū și devotamentulū poporului produse efectele sale.

Pașii de pe lângă Dunăre, aflānd despre cruidimele și desordinele ce se petreceau in țēră, scriseră la Pórtă, arătānd că, cauza tuturorū acestorū rele era Stavraki. Sultannlū, indignatū de asemenea barbarii, pune de sugrumă pe Stavraki.

In cātū pentru Ștefan Racoviță, elū este destituitū și averea lui confiscatā. Ast-felū s'a terminatū domnia lui Ștefan Racoviță, dupe o duratā de 18 luni.

CAP. XVIII

Scarlat Ghloa a doua domnie 1765—1766

Cu tóte că tronulū țerei ajunsese de multū timpū unū obiectū de licitațiune; cu tóte că elū

se dedea totu-d'a-una acelui care oferea mai mult, fără nici o considerațiune de persoană; de astă dată însă, Sultanul făcu o escepțiune.

Obositu de atâtea plângeri ce continuu întempinase din țără; convinsu de réua și tiranica guvernare a Domnilorū fanarioti de până aci, Sultanul voi să dea de astă dată Romānilorū unū domnū mai bunū prin natrura sa, mai dreptū și mai umanū prin simțimintele sale. Elū dar le trimete, ca domnū, pentru a doa óră, pe Scarlatū Vodă Ghica. Acesta, în prima sa domnie, nu lāsase suvenire așa rele în inima poporului românū.

Venindū în țără ca domnū, Scarlat Ghica, o află fórte despopulată. Veniturile ei totale se redusese la 1,808,920 lei, în care intra și suma de 26,837 lei, venitulū moșiei de lēngă Brăila, numită Odaia Vizirului. Acēsta era ferma ce se formase cu Polonii, pe cari turcii îi făcuse captivi în resboaele lorū cu Polonia și-i aședase aci.

Vizirulū, care fondase aci acēstă colonie, avea ca femee o sultană a nume Sofia. Elū dispuse ca dupe mórtea sa, acēstă proprietate să fie pentru totū-de-una apanagiulū acesteī sultane. Dar dostangii, cari guvernaū dupe timpū acēstă fermă, făceaū multe stricăciuni și neajunsuri în țără.

Acēsta devenise o plagă pentru locuitorii românī. Scarlat Ghica, ca să inlătore acestū mare réu, a intratū în tratație cu Sultana Sofia ca să

răscumpere această proprietate și s'o unescă la pământul țării. Elū conveni ca să plătescă Sultanei câte 25,000 lei pe fie-care anū și câte alți 3,500 lei Nazirului său guvernatorului Brăilei.

Dupe ce răscumpără Odaia Vizirului și a câtorū-va insule, situate aprópe de Silistra, Scarlat Ghica, forméză proiectulū ca cu încetulū și prin dare de banī, să răscumpere tóte cele l'alte posesiuni ce turcii aveau pe teritoriulū principatului, adică, Turnu, Giurgiu și in fine Brăila.

Cu acésta elū 'și-ar fi atrasū recunoștința Românilorū și ar fi fostū singurulū domnū fanariotū care ar fi lăsatū o suvenire plăcută in istoria națiunei române. Dar mórtea l'a răpitū din viață, chiar in al doilea anū al domniei sale.

CAP. XIX

Alexandru Ghica, 1766—1768

Maī 'nainte ca vestea despre mórtea lui Scarlat Ghica să ajungă la Constantinopole, Mitropolitulū și boerii, dupe inițiativa vėduvei lui Scarlat Ghica, se adună ca să decidă despre sórta tronului. Dupe mature deliberări, ei cadū de acordū ca să cėră printr'o petițiune la Pórtă, să intărescă ca domnū pe Alexandru Ghica, fiulū defunctului domnū Scarlat Ghica. Acésta petițiune se trimite cu mare iuțelă la Constantinopole, unde este sprijinită și de reprezentantulū țării. Sultanulū

aprobă de astă-dată dorința Românilor, și, în luna lui Iulie 1776, trimite lui Alexandru Ghica inseninele domniei.

Succedându la tronul României, Alexandru Ghica, moștenise toate calitățile cele bune ale tatălui său. El nu creșcu cătuși de puțin impoșitele, și acesta îi atrase afecțiunea poporului. În cursul celor doi ani ai domniei sale, veniturile țării, dupe cum aflăm din Memoriile generalului Bavr, au crescut gradat. Astu-fel, până în luna lui Noembre 1778, ele ajunsese la țifra de 1,021,182 lei. Din această sumă se plătea regulat tributul Porții și toate cele l'alte cheltueli, rămânându și unu escedent ca beneficiu. Dar resbelul ce prorupse între Rusia și Turcia, puse capetă domniei și administrațiunii sale umane și regulate.

Ecaterina II se suise pe tronul Țarilor încă de la 1762. Fidelă planului conceput de Petru cel Mare, în privința Orientului, ea căuta pricină Turciei ca să-i declare resbelu.

Dupe mórtea lui August III, regele Poloniei, Ecaterina reușăște, prin intrigă și prin bani, ca să se alégă rege al Poloniei fostul ei favorit, Stanislas Poniatovsky (1764). Partida patrioților din Polonia cere ajutoru la Pórtă, ca să înlătore influența și ingerințele Rusiei în Polonia, alegându unu rege naționalu. Pórtă ansă refusa, atât această propunere, câtu și aceea ce i se mai

face printr'o notă din partea ambasadorului Franței, comitele de Vergennes.

Dupe alegerea lui Poniatovsky ca rege, izbucnește în Polonia resbelul civil între două facțiuni. Ecaterina dă ajutorul ei uneia din aceste două facțiuni. Patrioții poloni persecutați și goniți de Rusia, află refugiū în Moldova.

O dată, o trupă de cazaci și de ruși, urmăresc un număr de Poloni până în orașelul Balta, de la marginea Bassarabiei, care se considera ca parte integrantă a Turciei și pe care îl distrug cu desăvârșire. Acesta se consideră de majoritatea divanului ca o provocare la resbel. Marele vizir Hamza-Pașa declară dar resbelu Rusiei în Octombrie 1768.

Încă din anul 1767, Ecaterina, în vederea resbelului ce voia să declare Porții, își puse în gând să-și atragă spiritele Românilor în favoarea armelor rusești. În acest scop, ea trimise în 1767 emisari secreți în ambele Principate. În România venise un locotenent-colonel îmbrăcat ca călugăr, sub pretextul de a visita mănăstirile. Dupe ce visitase mai multe mănăstiri, acest emisar ajunsese la Curtea de Argeș. Aci el atrase în partea Ecaterinei pe Episcopul de Argeș. Dupe ce acest înalt prelat prestă jurământul de credință, emisarul Ecaterinei îi aruncă dupe gât un medalion cu portretul împărătesei. În urmă ei plecară amăn-

doi la București, ca să facă noii partizanî pentru cauza Ecaterinei.

Îndată ce Turcia declară resbelu Rusiei, ea își aruncă privirile asupra Principatelor, cari erau naturalmente aplecate către Rusia din cauza comunității de religione. Alexandru Ghica, domnul Munteniei, fiindu prea june, nu inspira destulă încredință. În luna lui Noembre, Sultanul, depuse pe Alexandru Ghica și în locul lui trimise domnă pe Grigore Ghica, care fusese dragomană al Porții.

CAP. XX

Grigore Ghica, 1768—1770

Grigore Ghica fusese numit domn în Muntenia chiar dupe recomandăția hanului tătarilor, care îl credea capabilu de a servi cu folosu pe turci în acestu timpu de resbelu. Îndată dupe numirea lui Grigore Ghica, Turcia, ca să previe intrarea Rușilor în țeră, și ca să ție pe Români în nemișcare, trimite oște în Muntenia și o parte din aceste trupe se stabilescă ca garnisonă în București.

Între acestea, Rușii luaseră cetatea Hotinului și coprinsese totă Moldova. Unu polcovnicu, Nazarie Cherezin, vine la Focșani cu trupe ușore de cazaci și de voluntari. Elu trimite o trupă de 800 voluntari, cari inaintesă până în Prahova și

Ialomița. Acastă trupă avea de scopu să scotă poporul românū de sub ascultarea domnului. Boerii erau fôrte dispuși a se uni cu Rușii, dar polcovniculū Nazarie, fiindū nevoitū să mērgă spre Galați și Brăila în contra Turcilorū, n'a pututū să le dea ajutorulū cerutū.

Voluntariī lui Nazarie, inaintându spre București, aū intratū în orașū la 7 Octombree 1769, când se crăpa de dioă. Poporulū, cređendū că Rușii venise să-i scape de sub jugulū turcilorū și să le dea drepturile, s'a sculatū cu toțiī și s'a unitū cu voluntariī.

În câte-va ore, turcii din București fură omorâți și alungați. Totū atunci s'a prinsū și Grigore Ghica-Vodă cu boerii ce erau pe lângă dēnsulū și s'aū trimisū în Iași, de unde apoi aū fostū trimiși la Petersburg. Dupe acēsta mareșalulū Romanțov a pusū guvernatorū în țēră, pe spătarulū Pirvu Cantacozino.

Turcii s'aū silitū din tôte puterile ca să scotă pe Ruși din țēră; dar aū fostū învinși în tôte părțile. În fine, generalulū Zavetin venindū la București cu unū corpū de ôste regulatū, turcii aū fostū nevoiți să trecă cu toțiī peste Dunăre. Astū-felū Rușii aū coprinsū tōtă Romānia-Mare, adică cele 12 județe din Oltū spre Rēsăritū.

Turcii erau încă stăpāni pe Romānia-Mică. Ei aū numitū domnū aci pe postelniculū Manolake Roseti, care se afla deja caimacam. Acesta, în fruntea unei armate turcești, a pornitū să vie la

București; dar, dupe o bătălie ce a avută cu generalulă Zametin, fiindă invinsă, a trecută peste Dunăre. Banatulă Craioveii a căđută dar și elă sub stăpanirea Rușiloră.

Generalulă Zametin, pe la inceputulă lui Maiă 1770, priimește ordină să lase Bucureștii și să mērgă cu tōte trupele sale în Bassarabia. Boerii compromiși ca partisanii ai Rușiloră, s'aă vēđută nevoiți să emigrese de frica turciloră. Unii aă trecută în Transilvania, alții s'aă dusă dupe ős-
tea rusēscă.

Manole-Vodă, aflandă despre cele petrecute în București, s'a sculată cu ős-
tea otomană, a trecută Dunărea în țēră și a venită în București.

CAP. XXI

Manole-Vedă Roseti, 1770. A domnită patru luni

Îndată ce Manole Roseti a intrată în București cu ős-
te turcēscă, a chemată pe toți Boerii și lo-
citorii, cari erau emigrați să se întōrcă pe la casele loră. Elă spera să restabilēscă lucrurile în țēră și să-și întărēscă domnia. Dar speranțele sale fură de o prea scurtă durată.

Armia cea mare a Rușiloră a repurtată asu-
pra turciloră, la 18 Iulie și la 1 Augustă 1770, doă mari victorii. Generalulă Romanțof trimite

pe brigadierulă Gudovică cu ôste asupra Bucureștilor. Ôstea turcescă ce era acolo fuge peste Dunăre, iar Manole-Vodă, trece peste Oltă la Craiova.

CAP. XXII

Ocupațiunea rusescă. 1770—1774

Rușii instituescă câte ună divană în România-Mare și în Oltenia, ca să administreze țera provisoriu. Congresulă se adună la Golești ca să trateze de pace între turci și ruși. Pacea de la Cainargi și art. 16 relativă la Principate.

Dupe ce Rușii aă gonitū iar pe Turci din România-Mare, feldmareșalulă Romanțof a instituitū aci ună divană saă consiliū superiorū compusū din boerii cei mari, cari fură însărcinați cu administrațiunea țerii. Romanțof desființeză capitația; din imposite elū lasă numai vămile, salinele, vinăritulū, oeritulū și dijmăritulū, taxa asupra albinelorū și percilorū. Elū bate o moneda de aramă cu armele Moldovei și ale Munteniei.

Manole-Vodă, care se retrăsese în Oltenia, a fostū gonitū de acolo cu armele de către generalulă rusū Krintenie. Dar mai pe urmă Krintenie retrăgându-se spre București, Manole Roseti Vodă iar a venitū cu armie turcescă și a coprinsū

cele cinci județe ale Olteniei. Dar generalul Potemkin și alți generali ruși, mergându cu oște asupra Craiovei, a bătut și a gonit pe turci de acolo. Rușii au devenit din nou stăpani peste cele cinci județe.

Manole-vodă, vedând perderile succesive ale turcilor, iar mai cu seamă fiind bătut la Văcărești în 21 Iunie 1771 și la Negoești în ziua de 23 Iunie, s'a descurajat cu desăvârșire și a fugit la Sibiu în Transilvania. Feldmareșalul Romanțof, organizează și la Craiova un divan întocmai ca cel din București, cu atribuțiune de a governa numai cele cinci județe ale Olteniei. Astă-felă totă țera Românească cade sub stăpânirea Rușilor.

În urma atătoră victorii din partea Rușilor, Turcii perduse Crimeea, Bassarabia, Moldova, Muntenia și toate cetățile de la Dunăre. Noul vizir Muzunoglu, descurajat de a putea preface sorta resbelului, înclină spre pace. Făcându-se armistițiu, s'a provocat un congres care s'a întrunit la satul Golești în iarna dintre anii 1771 a 1772.

Plenipotențiarii ruși au pus ca condițiune a păcii ca Turcii să dea Moldova și Muntenia regelui Stanislas, care trebuia să abdice la tronul Poloniei. Dupe mórtea acestuia cele două țeri române, căta să fie puse sub protecțiunea Rusiei. Pórta a refusat. Dupe alte două congrese cari rămase infructuóse, turcii, strimtorați din toate păr-

țile în Bulgaria, ceru iar pace. De astă dată pacea se încheie la Kainargi în 17 Iulie 1774.

Articolul 16 din acestu tractatü era relativü la Muntenia și la Moldova. Elü era conceputü în modulü următorü :

Articolul 16 din tractatulü de la Kainargi :

„Imperiulü rusü restitue Sublimei Porți totă Bassarabia, cu orașele Achermanulü, Kilia, Ismailulü și alte orașe și sate, cu totü ce se ține de ele, precum și fortereta Benderulü. Ea mai restitue sublimei Porți cele doë principate, România și Moldova, cu toate cetățile, orașele, orașelele, satele și în generalü totü ce se ține de dênsele, și sublima Pörtä le primește cu condițiunile următoare, pe cari se obligă și promite solemnü să le observe cu religiozitate.

Aceste condițiuni în numărü de deuce coprindeau în esență :

1°. Amnistie generală pentru toți locuitorii de ori-ce condițiune din ambele principate.

2°. Liberulü esercițiü al religiunei creștine.

3°. Se restitue mănăstirilorü și particularilorü toate moșiile ce aveau din vechime împrejurulü Brăilei, Benderulü etc. și care acum se numescü raiahs.

4°. Să recunoscă și să respecte clerulü.

5°. Să acorde familiilor cari ar voi să abandone țera și să mERGă într'alta, dreptulü de a o putea face fără nici unü obstacolü.

6°. Să nu se CERă locuitorilorü țerii nimicü

din datoriile trecute, de ori-ce natură ar fi ele.

6°. Să nu cêră de la locuitorii nici o contribuțiune din timpul războiului și încă doi ani de la încheierea păcii.

8°. Românii și Moldovenii se vor bucura de aceleași avantaje de cari se bucură în timpul împărăției lui Mahomet IV, de fericită memorie (1648—1687).

9°. Suveranii celor două principate Muntenia și Moldova; vor avea fie-care pe sêma sa, lângă sublima Pörtă, agenții săi însărcinați de afaceri creștini, de religie greacă. Ei vor fi tratați cu favoare de sublima Pörtă, bucurându-se de dreptul gintelor.

10°. Sublima Pörtă mai consimte ca, după circumstanțele în care se vor afla cele două principate, ministrii curții Rusiei, să vorbească în favorul lor; și sublima Pörtă promite de a lua în considerațiune aceste reprezentațiuni.

CAP. XXII

Alexandru Ipsilanti. 1774—1781

Boerii își alegă domnă română. Boerii trimiți deputați la Pörtă să cêră confirmarea domnului. Pörtă numește domnă pe Alexandru Ipsilanti. Instituțiunile și îmbunătățirile introduse de Ipsilanti în țeră. Rusia stipulază de la Turcia dreptul de ingerință și de controlă asupra Principatelor. Cei doi fi ai lui Ipsilanti plécă în voiagiū fără voia tatălui lor. Ipsilante abdică la tronă.

Îndată dupe încheerea păcii, Români, basându-se pe art. 16 din tractatul de la Kainargi și pe articolul optă din condițiunile impuse Turciei prin acestă articol, se cređură în dreptă de a'și alege ună domnă pe care sublima Pörtă era datore să-lă recunoscă și să-lă întărescă. Dupe niște lungi și furtunose desbateri în cari tôte pasiunile cele rele fură puse în jocă și în urma avisului cerută de la generalul Romanțot, adunarea a alesă ca domnă pe Ștefan Prăscovenu din Craiova, omă mediocru și chioră.

Dupe alegerea domnului, se ivescū mari dificultăți în privința alegerii a doi deputați cari trebuia să mērgă la Constantinopole să cêră confirmarea lui precum și respectarea mai multorū privilegiuri ce avusese România din vechime și recunoscute acum prin tractatul de la Kainargi. În fine se desemnară doē persone de o modestă însemnătate cari consimțiră să mērgă la Constantinopole.

Lipsa de curagiū și de energie din partea Românilor a îndemnată pe Turcia ca să nu respecte punctele cele importante din tratatul de la Kainargi. Singurulă avantajă ce rezultă din acestă tratată fu dreptulă ce Rusia dobândise de a interveni între Pörtă și cele două principate.

Pe când acestea se petreceau în România, Turcia, obicinuită cu arbitrarulă de mai 'nainte, numește domnă în Muntenia, la 28 Septembrie 1774 pe Alexandru Ipsilanti. Curând dupe aceea sosescă și deputații români la Constantinopole. Ei sunt foarte surprinși vedendă chiar pe însărcinatulă de afaceri al Rusiei, că-i consiliașă să nu mai stăruiască pentru confirmarea domnului alesă de țeră, ci să recunoscă pe domnulă numită de Pörtă. Lipsindu-le curagiulă, ei se desistară de la misiunea loră și astă-felă Alexandru Ipsilanti rămâne Domnă și intră în capitala României la 3 Februarie 1775.

Alexandru Ipsilanti avea avantajă de a fi agreat atătă de Turcia câtă și de Rusia. Elă nu era rău vedută nici de români, ca cei-l'alți domni fanarioți. Mai 'nainte de a pleca din Constantinopole, Ipsilanti supuse la cunoștința Sultanului plângerile românilor și reuși să dobândescă satisfacțiune pentru mai multe din ele. Elă obținuse de la Pörtă ună fermană, revestită cu ună hatihumaium¹⁾, pe care îlă ceti poporulă și care con-

1) Hatihumaium va să ăică ordină scrisă cu mână Sultanului, concepută astă-felă: „Să se facă întocmai“ Wilkinson.

ținea recunoșterea mai multorŭ drepturi și privilegii ale Românilorŭ, violate până aci.

Împuternicitŭ printr'unŭ asemenea fermanŭ Ipsilanti face mai multe reforme și instituțiuni folositoare pentru țeră. În cursulŭ celorŭ șapte ani ai domniei sale, țera se bucură de liniștea și de fericirea timpilorŭ celorŭ buni. Elŭ oprește pe turci de a mai trece Dunărea și de a se stabili în țeră; suprimă tributulŭ ce țera plătea pentru Odaia Vizirului; restabilește vechea administrațiune; dă funcțiunile cele principale boerilorŭ celorŭ capabili; întorce la plugŭ dece mii de țerani cari, ne mai putendŭ îndura apăsările guvernelorŭ fanariote, devenise haiduci; protege comerțulŭ și industria; înfrumusețază Bucureștii; înființază mai multe școle și unŭ gimnaziŭ, se înțelege tôte în limba grecéscă, în mănăstirea sântu Sava.

În acestŭ gimnaziŭ se formară, Riga, Govdala, Vardalah etc. și toți grecii cei renumiți cari au lucratŭ pentru liberarea Greciei. Elŭ înființază casa milelorŭ de unde se dedeau pensii și gratificații veduvelorŭ, copiilorŭ de boeri, funcționarilorŭ celorŭ săraci, la Paște la Crăciunŭ și la anulŭ nou. Elŭ zidește în București unŭ palatŭ, numitŭ Beilik, destinatŭ pentru locuința Pașilorŭ și a Capugiilorŭ turci cari ar trece prin capitală; fondază o reședință cu palaturi frumoșe la Afumați; scutește clerulŭ de imposite; reduce contribuțiunile numai la patru sferturi.

Rusia, în virtutea dreptului ce dobândise prin tractatul de la Kaingargi de a interveni la Pórtă pentru interesele Principatelor, nu lăsa să trecă nici o ocasiune fără a usa de dreptul ei. Prin convențiunea explicativă a tractatului de la Kaingargi, dintre Rusia și Pórtă, încheiată la Constantinopole la 10 Martie 1779, Pórtă, prin art. VII, luase din nou obligațiune să respecte mai multe drepturi și prerogative ale Principatelor. Iar prin o nouă convențiune încheiată între Rusia și Pórtă otomană în anul 1781, Rusia stipulează dreptul de a ține în Muntenia și în Moldova câte un consol general rus, care să fie censorul conduitei domnilor români.

Precum se vede din toate mișcările politice ale Rusiei în privința Principatelor, ea se ocupa mai mult a-și deschide o cale din ce în ce mai liberă de ingerințe și de control în afacerile interioare ale Principatelor, de câtă a face ca Români să profite de condițiunile impuse Turciei prin tractate, de a le respecta drepturile.

Se implinise deja șapte ani de când Ipsilanti domnea cu pace și cu dreptate, făcându pe poporul român să uite un moment miseriile ce îndurase în cursul atâtor decenii. Dar o întâmplare ne așteptată vine să turbure liniștea bunului domn și să-l pue tronul și chiar viața în pericol.

Cei doi fii ai lui Ipsilanti, unul în etate de 16 iar celălalt de 17 ani, cari priimise o

educațiune europénă, manifestase dorința de a face o călătorie în Germania. Dar tatălū lorū temându-se ca acestū faptū să nu inspire bănuellī divanului turcescū, nu le permise să facă acestū voiagiū. Copiī însă, înfrângendū voința tatălui lorū, plécă în nóptea de 27 Decembre 1781 din București, însoțiți numai de doi servitori.

A doua și tótă curtea este pusă în mișcare. Se trimite în tóte direcțiunile dupe dênșii; dar în deșertū că nu putură să-i ajungă de pe urmă. Se trimise încă Mitropolitulū și câți-va boeri cari îi întâlneșă în Transilvania; dar nu reușiră să-i facă să se întórcă înapoi. Alte încercări de a-i face să revie în țeră, remaseră totū infructuóse.

Principele Ipsilanti avea să se témă pentru viața lui. Dușmanii săi aflate ocașiune favorabilă de a-lū înegri înaintea Sultanului și de a-lū face să trecă ca trădătorū. De aceea elū se decide să-și trimiță abdicarea la Constantinopole.

Acésta nu ar fi scutitū pe Ipsilanti de urgia Padișahului, căci dușmanii săi, Murusi și alți greci fanarioți, intrigase atâta la Sultanulū, în câtū acesta era gata să-i ia capu și să-i confisce averile. Dar marele Vizir Ahmed-Pașa, care era amiculū lui Ipsilanti, a înlăturat cu totulū furtuna ce amenința capulū său. Ipsilanti, asiguratū de amiculū său Ahmed-Pașa s'a și dus la Constantinopole în luna lui Maiū 1782, unde află cu multă bucurie și pe copiī lui.

CAP. XXIV

Nicolae Caragea 1782—1783

Dupe abdicarea lui Alexandru Ipsilanti, Sultanolu numește domnă în Muntenia pe Nicolae Caragea, dragomanul Portiî. Mai înainte de a pleca din Constantinople și până a nu fi măcar cunoscutu de români, Nicolae Caragea, dă ordinu ca fie-care familie din țeră să plătescă câte dece lei. Acestu impositu necunoscutu până aci în România, pune în agitațiune tótă lumea. Boerii protesteză și reușescă a reduce acestu noou impositu la 6 lei de familie.

Caragea fiindu săracu și ne avându bani pentru a face călătoria în țară precum și pentru a întempina cheltuelile făcute cu domnia la Constantinople, scrie caimacanilor în România să-i trimită 600.000 lei.

Nicolae Caragea intră în țeră la 6 Septembrie 1782. Abia sosește aci și priimește un fermanu împărătescu prin care i se ordonă să trimită la Constantinople în celu mai scurtu timp, proviziunile de grău pentru tómnă. Caragea era în neputință de a satisface cererea Padișahului, pentru că țeră era în mare lipsă de produse, din causă că locustele mănecase tóte recoltele. Elu se vėdu dar nevoitu să adaoge sferturile și cu banii adunați să cumpere grău din Transilvania ca să satisfacă cererea Portiî.

În anul 1782, Rusia, usându de dreptul ce stipulase de la Turcia, numește câte un consoli generalu la București și la Iași. Ea mai înființează și un curieru care să porțe corespondența între Petersaurg și Constantinopole.

Acestu curieru trecea de două ori pe lună prin București. Caragea, temându-se ca boerii să nu trimită prin acestu curieru plângeră la Sultanul său la Vizirulū, în contra asupritorei sale domnii, luă tôte măsurile ca să împedice o asemenea comunicare.

Dar până în fine, boerii aflară mijlocu de a trimite plângerile lorū la Constantinopole prin curierulū Rusiei. Caragea este depusū în luna lui Octombre 1783. În loculū lui Sultanulū pune Domnū pe Mihail Suțu, dragomanulū Porței. De la începutulū erei fanariote, Pórta adoptase sistemulū de a nu trimite în România și în Moldova alți domni de câtū pe favoriții ce erau dragomanī saū beizadele.

CAP. XXV.

Mihaiū Suțu 1738-1786.

Mihaiū Vodă Suțu era de origină din Costantinopole, fiulū unui boerū numitū Constantin Suțu. În domnia sa, Suțu a fostū blândū și dreptū pentru tótă lumea. În cestiunile de imposite elū

a fostu fôrte moderatû și țera, sub domnia lui, s'a bucuratû de pace și de fericire.

Printr'un actû cu data din 16 Octombree 1783 adresatû lui Vodă Șuțu de către Sultanulû, Raicevich, consilierulû imperialû, care fusese o dată și secretarû al lui Alexandru Ipsilanti, este numitû consulû generalû în România și Moldova din partea imperatorului Iosif II. Elû avea în-sărcinarea de a protege comerțulû austriacû în aceste douë țeri.

De altă parte Rusia care în urma tractatului de la Cainargi avea ochii asupra mersului afacerilor din Principate, deține de la Pörtă unû fermanû adresatû Românilorû, relativû la constituțiunea României și Moldovei. Acestû fermanû conține mai multe articole relative la respectarea și regularea drepturilorû Românilorû.

Se făcea o reducțiune în privința tributului ambelorû țeri; se reducea darulû pentru Bairamuri; se scuteaû domniî de orî-ce plată în casû de prelungire a domniei și se defindea Porții de a-i depune fără vre-o culpă bine constatată.

Să nu se mai cêră de la domniî numiți din nouû nici o para mai multû de câtû se lua în trecutû; se defindea pașilorû, cadiilorû, și altorû ofițeri din țerile vecine de a cere dupe voința lorû vre-unû venitû de la Români saû de a trimite comisari cu scopû de a stôrce bani saû daruri. Când se va schimba vizirii la Înalta Pörtă,

domniî români să nu fie datorî să dea nici unû darû.

Cumpărările de cereale făcute de fisculû Înaltei Porţi, se vorû plăti în numerarû şi transportulû nu va mai fi în sarcina locuitorilorû; se suprimă darea de berbeci, care se făcea până aci prin saigiî (ciobani) şi prin ómenii casapilorû (şefilorû de măcelării), care dedea locû la multe abuzuri.

Când se vorû lua lemne şi alte materialuri de construcţiune din Principate se va face mai întaiû cunoscutû domnilorû; transporturile făcute de locuitorî vorû fi numai până la fruntariî şi li se vorû plăti în bani gata.

Este opritû sub aspre pedepse lucuitorilorû din ţerile vecine de a intra în Principate pentru a face semănături sau a paşte animalele; să se dea înapoi proprietarilorû, pământurile ce s'ar fi luatû în urma încheerii păcii.

Porţa nu va putea trimite comisari în ţeră de câtû pentru casuri fórte importante; aceştî comisari nu vorû putea cere nici o plată de la Români pentru misiunea lorû nici nu-şi vorû putea prelungi şederea fără necesitate.

Mihail Şuţu avea totû dreptulû să credă că va domni multû timpû în România. Pe de o parte elû era iubitû de ţeră; iar pe de alta tractatele îlû făcea să credă celû puţinû într'o durată de şapte ani. Dar elû uitase că forţa arbitrară şi intrigile nimicescû adesea puterea tractatelorû.

Pe timpul domniei lui Șuțu trăiau la Constantinopole doi fanarioți rivali cari pândeau să pue mâna pe tronul Munteniei. Aceștia erau, Nicolae Mavrocordat, dragomanul lui Gezaerli, Hasan-Pașa, căpitanu-pașa al armiei otomane, intimul Sultanului Abdul Hamid și Celebi Petraki, inspectorul monetăriei împărătești care avea mare putere la Pórtă.

În trei rânduri Celebi Petraki, prin marea sa influență, reușise să înlătore numirea lui Mavrogheni la domnie. Lovit de mórte în ambițiunea sa, Mavrogheni jură perderea rivalului său. Insistându atăt pe lângă protectorul său Căpitan-Pașa, cât și pe lângă marele Vizirü Iusuf Pașa care îl avea la favóre, el îl decise ca să méréga la Sultanulü, asupra căruia avéu mare influență. În urma insistenței acestor ómenü, Sultanulü dete lui Mavrogheni domnia Munteniei; iar pentru Celebi Petraki, scóseră unü Calte-fermanü, adică unü ordinü de decapitare.

Celebi Petraki este aruncatü în temniță, iar lui Mihail Șuțu se trimite ordinü de depunere. Ambițiosulü fanariotü Mavrogheni, dotatü cu mari talente, dar infectatü de vișieri, nu se mulțumește numai că a învins și a făcut să se condamne la mórte pe rivalulü său Petraki. Ca toți ambițioșii cei corupți și mici la sufletü, elü voește să și umiléscă pe rivalulü său mai înainte de a fi executatü.

Mavrogheni face să se fixeze diua morțiilü lui

Petraki tocmai în ziua când elu era să fie primit în audiență publică de Sultanulū. Vanitosulū fanariotū voia ca rivalulū sēū să asiste la splendidulū sēū triumfū.

Petraki este scosū din carcere și adusū la pórta Seraiului, pe când Mavrogheni eșă de acolo pe unū calū superbū și urmatū de o escortă princiară. Ca condamnatū la mórte, elū trebuia să sārute scara piciorului rivalului sēū și să'ī cēră grația vieții, pe care Mavrogheni era în dreptū să 'ī-o acorde. Celebi Petraki se supune la acēsta; dar sufletulū celū coruptū al lui Mavrogheni, ne demnū de nobilulū sentimentū al mārinitiei și alū generosității, a rēmasū inflexibilū. Dupē ce se bucură de umilirea rivalului sēū, elū face semnū călăului de a'ī trunchia capulū, care cade la piciórele sale.

CAP. XXVI

. Nicolae Mavrogheni, 1786 – 1790 Ianuarie.

Caracterulū escentricū și faptele stravagante ale lui Mavroghene. Jafurile și cruđimile lui Mavroghene asupra boerilorū. Resbelul dintre Rusia, Anglia și Turcia. Mavrogheni își așēdă lagărulū în Bulgaria. Austriaciū în București. Mavroghene cu óstea în Muntenia. Austriaciū ilū respingū cu armele. Mavrogheni decapitatū. Pacea de la Șiștovū și pacea de la Iași.

Numirea lui Nicolae Mavrogheni făcea o excepțiune la regula ce adoptase Pórta de a nu da domnia țerilorū romāne de catū acelora ce fusese

dragomanu la Pörtă saü beizade. Nicolae Mavrogheni era de condițiune modestă, elü nu fusese de câtü dragomanü la marină al lui Căpitanü-Paşa.

Mavrogheni era de unü caracterü förte curiosü şi avea nişte apucături stravagante. Cu o imaginațiune escentrică, elü era förte caprițiosü şi comitea fapte lipsite de ori-ce bunü simțü şi chiar ridicole. Elü avea adesea visiuni; se scula în miđloculü noptii şi striga ajutorü, spuindü că voescü sä'lü asasine. Câte o dată se servea de escentricitatea caracterului säü pentru a ascunde câte o viclenie.

Voindü sä pedepsescă pe vre unü boerü, elü îi spunea că a visatü peste nöpte că îi aplica cutare saü cutare pedépsă şi indată punea în lucrare pedépsa ce đicea că a visatü.

O dată, voindü sä'si bată jocü de boeri şi sä-ı desprețuescă, a adusü în plină adunare calulü säü de paradă, Talabaşa, l'a îmbrăcatü cu caftanü cusutü cu firü şi l'a facutü boerü, dändu'i rangulü de clucerü.

În scurtü, spiritulü säü presenta unü amestecü de capriții şi de idei escentrice în câtü se presenta lumii ca unü altü Caligula, imitändü nebuniile acestui tiranü al antichității.

Venindü în Romănia, elü fu tiranü cu boerii, cu călugării, cu neguțătorii şi chiar cu țëranii, elü nu făcea nici o distincțiune între țëranii cei bunü şi cei răi. Cu tóte că se arăta adesea către

turci că era mahometană în secret, elă însă îi trata totu așa de rău ca și pe creștini. În modulă acesta domni Mavrogheni până la 3 August 1787, cându se declară iar resbelu între Rusia și Turcia: De aci înainte, luându parte activă în resbelu, cugetările și activitatea sa luară cu totul altă direcțiune până la finele vieței sale.

Îndată după declararea resbelului, Sultanulă trimite unu fermanu lui Mavrogheni prin care îlă îndemnă ca elă cu Români să apere din tôte puterile țera în contra Rușiloră. Imputernicită prin acestu fermanu care îi dedea o putere discrețiională de acțiune, Mavroghene ia niște măsuri cari aveaū de scopu atâtă ca să ridice Rusiei ori-ce posibilitate de a afla partisană în țeră, câtă și de a stôrce bani, spre a întreține o ôste cu care să lupte în contra Rușiloră.

Mavrogheni chêmă într'o adunare generală pe boeri. Aci elă condamnă pe o mare parte dintr'ensii la plata unorū sume însemnate de bani, ca pedépsă pentru că sunt partisană ai Rusiei. Pe alții, ca cei doi veri Nicolae și Manolache Brâncovénu, pe cei doi veri Constantin și Scarlat Ghica, pe Dimitrie Racoviță, Ión Murusi și Ión Văcărescu cu fiulă seū Alexandru, îi exiléză în insula Rodos. Trimite în mănăstirile din Bulgaria pe Panu Filipescu cu amendoi fii seī Nicolae și Constantin; iar pe familiile loră le exiléză, pe unele la Constantinopole, iar pe altele prin Albania.

Resbelul se urma la început cu óre-care succesú din partea turcilor. Rusia pune mare stáruință ca să tragă în alianța sa și să bage în acțiune și pe Austriaci. În fine, Iosif al II, în luna lui Februarie 1788, declară și elú resbelú Turciei. Îndată ce Mavrogheni află despre acéstă declarare de resbelú, confiscă tóte turmele transilvânenilor care se aflău pășunându în Muntenia și le dá pentru hrana celorú 100,000 de óste turcésca care se afla în țeră.

Pórta investise pe Mavrogheni cu o putere fórte mare. Elú comanda tuturilor pașilorú cari se aflău în România. Mavrogheni își formase o armată compusă din Bulgari, Albanesi și Români cu care să lupte în contra Austro-Rușilorú. Dușmanii Turciei, amenințându ca să intre în România, Mavrogheni a trimisú spre Buzéu o parte din óstea sa sub comanda mai multorú boeri, ca să le opréscă trecerea.

În urma mai multorú victorii repurtate în contra turcilorú, austro-rușii se arată la fruntariile României. Cu talentele sale militare și cu puternica sa energie, Mavrogheni, respinge pe austriaci pretutindenii, lângă mánăstirile Sinaia și Cozia precum și în Oltenia. Sultanulú ca să mulțumésca lui Mavrogheni pentru serviciile aduse, îi trimite unú caftanú și o sabie imperială.

Marele Vizirú Iusuf-Pașa, trece cu armia sa în Transilvania. Trupele otomane ce se aflău în România mergú și ele să se unésca cu armia

vizirului. Mavrogheni nu mai rămâne de câtă cu corpul sãu de voluntari ca sã apere țera. Dar mișlócele sale pecuniare se sleiseră și nu mai era în stare sã și întreție trupele. Pórta, sub raportul finanelor era fórte strimtorată și nu putea sã i procure nimic. În astũ-felũ de dificilã situație aflându-se, Mavrogheni mai primește și o scrisóre secretã de la doi pași, cari ilũ consiliaũ sã se tragã în Bulgaria.

Mavrogheni ne primindũ ajutore de nicãeri și încuragiatũ de scrisórea secretã ce primise de la doi pași, lasã în țera caimacamũ care sã o guverneze în locul sãu pe unũ Dimitrie Turnavitu și elũ trece peste Dunãre unde își aședã lagãrul în Bulgaria.

Îndatã dupẽ plecarea lui Mavrogheni din țera, principele de Coburg, în fruntea a 40,000 de óste austriacã, vine la fruntariile Munteniei. Puținele trupe romãne ce trebuiaũ sã se opue intrãrii Austriacilor în țera, trecũ în partea lorũ și apoi îi cãlãuzescũ pãnã la București.

Austriacii, oprindu-se pe o înãlțime, priveaũ ca într'o panoramã. peste întinderea capitalei Romãniei care cu numeroșele cupole ale bisericelor ei ce strãluceaũ la razele sórelui, le presenta unũ spectacolũ feericũ. Ei nu cutezaũ sã pãtrundã de îndatã în lãuntru, temãndu-se sã nu se afle aci vre o numerosã garnisonã turcescã. Dar acestã temere peri cu totul din inima óstei im-

periale, când vedu venindü inaintea ei pe mitropolitulü și cu boerii țerii ca să le predea oraşulü.

O bucurie ne spusă pătrunse în inima tuturilor; ostaşii austriaci suntü primiți în oraşü ca nişte frați. Ei staü aci trei zile în cursulü cărora suntü bine tratați și nutriți. Dupë aceea ei plécă spre Giurgiu. În Bucureşti se constitue unü guvernü provisoriiu din boerii cei mai principali ai țerii. Craiova se predase deja principelui de Hohenlohe.

Austriacii mergü să asedieze Giurgiu, creşëndü că garnisona turcésă de acolo este puşinü numerósă. Dar turcii, cerëndü întăriri de la Ruscucü, facü o eşire teribilă. Ei respingü pe Austriaci până la Argeşü. Acésta produse o mare panică până în capitala Bucureşti. Principele de Coburg se grăbi să ceră ajutore de la Suvarof, care se afla în Moldova. Acesta îi trimite 4000 de ruşi. Turcii se retraseră în Giurgiu și Ruscucü. Dar îndată a intervenitü unü armistişiu.

Între acestea, Nicolae Mavrogheni se ocupa în Bulgaria cu formarea unei armate compusă din Bulgari, Albanezi și Sërbi. Totü atunci vine ca vizirü Hasan Căpitanü-paşa protectorulü seü. Mavrogheni ducëndu-se la Şumla ca să-lü vadă, acesta îlü întrébă cum de a părăsitü, țera în timpü de resbelü. Elü îi arată scrisórea ce priimise de la cei doi paşi. Căpitan-paşa, furiosü în contra acestorü paşi, cari se aflaü în tabăra sa, îi decapiteză și ordonă lui Mavrogheni să intre îndată în țeră.

Mavrogheni trece cu óstea sa pe laturea stârgă a Dunării. Dar în urma mai multorŭ învingeri ce suferi dir partea austriacilorŭ, mai cu sémă în bătălia de la Calafatŭ din 26 Iunie 1790, se vedŭ nevoitŭ să se întórcă în Bulgaria. Hasan-paşa, vedëndŭ că turcii erau învinşi în tóte părţile şi neputëndŭ isbuti să facă o pace onorabilă cu inimicii sėi, se sinucide prin otravă.

În loculŭ lui Hasan-paşa vine mare vizirŭ Celebi Hasan, paşa de la Rusciucŭ. Acesta era duşmanŭ al lui Mavrogheni, căci se temea de energia şi talentele sale militare. Elŭ dar hotări să'lu pérđă.

Celebi Hasan trimite din lagărulŭ sėu de la Şumla unŭ Capugiŭ la Mavrogheni ca să-i ia capulŭ sub cuvintŭ că era în înţelegere cu Austriacii. Acéstă crimă se comise în luna lui Iulie 1790. Capulŭ lui Mavrogheni este trimisŭ la Pórtă cu o listă de acuşaşuni. Sultanulŭ Selim III, convinsŭ de inocenţa lui Mavrogheni, lasă familiei sale tóte averile ce avea, iar vizirulŭ Celebi Hasan este sugrumat peste câte-va luni.

Cu tóte că ţera era ocupată de austriaci încă de la intrarea lorŭ aci, totuşi Pórtă, dupe mórtea lui Mavrogheni numeşte domnŭ pe Alexandru Mavrocordat. Dar acesta a fostŭ domnŭ numai cu numele, căci pe câtŭ timpŭ a duratŭ resbelulŭ, elŭ nu a pututŭ să intre în ţeră; iar dupe încheerea păcii, în loculŭ lui Mavrocordat s'a numitŭ altŭ domnŭ.

Turcii strimtorați din toate părțile atât de către austriaci cât și de către Ruși, se vedu nevoiți să facă pace. Această pace se încheie mai întâi cu austriacii la Șiștov în ziua de 4 August 1791. În urma acestei păci, principele de Coburg, la 1 Octombrie, evacuează cu desăvârșire România pe care o înapoiază Turciei cu frunziile ce avusese înainte resbelului.

Peste câte-va luni, la 29 Decembrie 1791, se face și cu Rusia pacea la Iași. Articolul IV din această pace cuprindea: Maestatea sa împărătească întorce sublimei Porți Moldova cu orașele și satele ei cu tot ce se cuprinde într'ênsa, sub condițiunile următoare pe cari sublima Pörtă promise să le îndeplinească cu exactitate."

Aceste condițiuni sunt:

1°. Să observe și să execute cu religiozitate tot ce s'a stipulat în favoarea României și Moldovei, în tratatul de pace din anul 1774 Iulie 10; în convențiunea explicativă din 10 Martie 1779, precum și în actul din 28 Decembrie 1783, subscris de marele vizir în numele Porții.

2°. Să nu ceară de la aceste provincii nici o plată din cele vechi, de ori-ce natură ar fi.

3°. Să nu ceară de la aceste țări nici o contribuțiune sau plată pentru totă durata resbelului. Din contra, pentru a se desdauna din pagubele ce au suferit aceste țări pe timpul resbelului, să se scutească pe cursul de doi ani, de la rati-

CAP. XXXIX

Alexandru Ipsilanti a doua domnie 1796—1797.

Căderea lui Alexandru Murusi a fost o consecință a destituirei fratelui său din înalta funcțiune de dragoman al Porții. Intrigile grecilor din Fanarū reușiseră a-lu perde și pe acesta în ochii Porții.

Alexandru Ipsilanti care lăsase tronul României în anul 1781 din cauza fiilor săi cari fugiseră în Europa, dobândește acestu tron pentru a doa oră, dându mulți bani omenilor influenți de la Pörtă. În a doa sa domnie, Ipsilanti nu s'a putut conduce totu cu aceiași dreptate și omenie ca în cea d'antêiu.

Veniturile țerii nefindū suficiente pentru a-i procura destui bani ca să-și plătescă datoriile contractate pentru a cumpăra domnia, se vedu nevoitū să sporască impositetele. Osebitū de acesta, răscōla lui Pasvantoglu, pașa de la Vidin, fu iar pentru țera Românescă o causă de mari nefericiri, ne mai cunoscendū nici unū frêu, treceaū Dunărea prin tôte părțile și făceaū Românilorū cele mai mari stricăciuni.

Ca să pue capetū devastărilor ce resbelulū pașe Pasvantoglu ¹⁾ făcea atâtū în imperiū câtū și în România, Sultanulū se decide să trimiță asupra-ī o expedițiune seriōsă. Elū pornește în

1) Pe timpnlū împărăției Sultanului Selim, guvernulū otoman hotărise să introducă în imperiulū turcescū *Nizam-Gedit*.

contra lui Pasvantoglu chiar pe favoritul său ministru de resbelu, Căpitan-paşa Kuciuc-Kuseim.

Acestu mare paşe avea unu dragomanu la care ţinea forte multu şi căruia voia să-î dea tronulu României. Elu puse dar totă influenţa sa la Pórtă care numi domnú în loculú lui Ipsilanti, pe Constantin Hangerli. Ipsilanti, dupe o domnie numai de unu anu şi trei luni, adică de la Ianuarie 1796 şi până la Aprilie 1797, se întórcé la Constantinopole.

adică sistemulú europénu pentru organisarea armatei, şi să desfiinţeze Ianicerii. Acéstă mare reformă a fostu causă de multe turburări în imperiulú Otomanu. În Vidin trăia pe timpulú acela unu Osman Pasvantoglu, fiulú unuí puternicú Aian care dupe mórtea tatálui său dobândise o mare avere. Inteligentú, cutezătorú, ambiţiosú şi energicú, Pasvantoglu se declară în contra nuoi reforme şi protectorulú ianicerilorú

Ianicerii din Belgrad şi din alte părţi alérgă sub stindardulú său şi forméză astú-felú sub densusú o armată de peste 30,000 soldaţi cari devinú spaima imperiului. Pasvantoglu a gonitú pe paşa din Vidin, a ocupatú cu rebelii sêi acéstă forte cetate şi şi-a întinsú stăpânirea asupra întregéi provincii. Ne mulţumindu-se cu atáta, elú a începutú să se întinză în tóte laturile, înfrângéndú cu armele tóte autorităţile vecine şi făcéndú devastările cele mai mari.

Sultanulú, ca să pue capétú acestuí mare réu, a pornitú în contra lui Pasvantoglu mai multí paşi, dar au fostú bátuţi. A trimisú apoi pe Rumeli Vasili paşa cu alţi şépte paşi, dar şi aceştia fură învinşi şi alungaţi prin armele vítézului rebelú Pasvantoglu.

Sultanulú vedéndú că era dificilú să învingă pe Pasvantoglu cu armele, a pusú mijlocitori la elú însuşí ca să-lú róge să-lú erte. Sultanulú prefácéndu-se că se înduplecă, iartă pe Pasvantoglu şi-lú numeşte paşe peste cetatea Vidinului; énsé cu condiţiune ca să vie acolo şi unu altú paşe cu unu numéru determinatú de ómení. Astú-felú s'a liniştitú Pasvantoglu.

Dar pacea ce Sultanulú a făcutú cu Pasvantoglu nu a fostú

CAP. XXX

Constantin Hangérlu 1797—1799

Hangérlu înfrînteză răcărîtu. Pasvantoglu înfrînge oștile musulmane care asediase Vidinul. Pasvantoglu numitî pașe cu trei tuurî și domnî al Vidinului. Înlocuirea și uciderea lui Hangérlu.

Constantin Hangérlu era fiul unui medic. Acesta fiind favoritul Sultanei Valide, muma împăratului Selim, a mijlocit de a făcut pe fiul său dragoman în locul lui Ștefanaki, nepotul lui Mavrogheni.

Maî târziu, când Căpitanu-Pașa Cuciucă Kuseim a fost trimis de Sultanul ca să bată pe Pasvantoglu, el a cerut de la Pörtă să-i numescă domn în Țăra-Românească pe Constantin Hangérlu care să-i fie de ajutor, avînd mare credință intr'ensul. Pörtă a îndeplinit îndată cererea lui Cuciucă Husein.

Constantin Hangerliu a intrat în Muntenia în luna lui Noembrie anul 1797. El a fost prii-

de o lungă durată. Ne avîndu confiență în pașa pe care Sultanul îl mai trimesese în Vidin, el îl puse sub privigherea oștei sale, în cătu acel pașe se afla ca într'o închisore.

Pe de altă parte Țării-Românești îi făcea tot felul de neajunsuri. El cerea lui Ipsilanti în toate zilele bani, produse, vite etc.

Pasvantoglu era necontent în luptă cu Aianii de prin prejur și mai cu sîmă cu cel din Ruscucă. Sultanul, ca să pue capăt acestui mare rău, s'a decis să trimită în contra lui Pasvantoglu o expedițiune puternică, în capul căria puse pe marele vizir Cuciucă Kusein Căpitanu-Pașa.

mită cu mare bucurie, atât de boeri cât și de popor, pentru că trecea de om bun și drept și pentru că avea multe alte bune calități.

Dupe ce s'a așezat în scaun, Hangerliu a căutat în tot chipul să îndestuleze oștile turcești ce se apropiau de Vidin, fără să aducă greutatea poporului român. Dar peste puțin timp nu mai putând să facă față cererilor ce i se făceau, se vedu nevoit să înființeze văcăritu.

Boerii pământeni facu cunoscutu domnului că această dare s'a desființat o dată din țară cu jurământ și cu anatema. Hangerliu era dispus să înlătore acestu impositu asupra lor, dar omii cari îl încongiurau, greci corupti din fanar, ca să-și sature lăcomia, au îndemnatu cu stăruință pe Hangerliu, să pue acestu impositu. Acesta aduse mari grautăți asupra poporului și fu cauză de peire pentru Hangerliu.

Între acestea, au ajunsu la Vidin și oștile cele numeroase, trimise de Pörtă în contra lui Pasvantoglu. Șapte-spre-dece Pași comandau trupele cele numeroase, cari venise să asediese Vidinul pe uscat și pe apă. Pasvantoglu, prevedendă mai d'ânainte ceea ce avea să i se întempe, adunase în lăuntru cetății 15,000 de ostași viteji și hotărâți; aprovisionase cetatea pentru multu timp cu toate cele necesarii. Pașa pe care Sultanul îl trimisese în cetate, este sugrumatū din ordinul lui Pasvantoglu.

Turcii incepuse să bată cetatea și dedeau asal-

turii în toate zilele. Cei din lăuntru resistau cu eroism și luau toate măsurile ca bombele aruncate în cetate de asediatori să se stingă mai înainte de a face exploziune. Cu modul acesta, în totu cursul luptei, cetatea a fostu apărata de ori ce incendiū.

Lupta inverșunată dura de cincii luni de zile fără nici unū efectū. Asediatorii, oboșiți de atatea încercări deșarte, începū a deveni mai puțin vigilenți și nepăsători. Pasvantoglu, observându starea de indolență a dușmaniloru săi, face într'o zi o eșire furtunosă. Eșindū pe ne așteptate din cetate cu toți omenii săi cei mai viteji, cade cu o furie ne spusă asupra oștilorū imperiale. Printr'o iuțelă tempestosă, sparge tabăra cea mare a turcilorū, îi pune pe gónă și le apucă toate provisiunile, artileria, corturile și stindardele. Chiar cortulū lui Căpitan-Pașa, cu toate avuțiile ce avea cu densusulū, cade în mânele lui Pasvantoglu.

Căpitan-Pașa, coprinsū de o panică teribilă, abia scapă cu fuga și mai de totū golū. Elū se inchide în cetatea Rahova spre apărare cu puținii omeni ce au pututū să-lū urmeze. Ca să scape de furia lui Pasvantoglu, Căpitan-Pașa a arētatū Sultanulū, printr'unū trimisū anume, cele ce se întâmplase și l'a consiliatū ca să trimiță rebelulū ertare, ca singurū mediū de a stinge foculū ce se încinsese.

Sultanulū, înțelegendū gravitatea situațiunei, a urmatū consiliulū lui Căpitan-Pașa. Elū a tri-

misă lui Pasvantoglu ună fermană, prin care nu numai că-i acorda ertare complectă, dar îl numea și pașe cu trei tuiuri și-i da demnitatea de domn al Vidinului.

Cu modul acesta Huseim-Pașa liniștise lucrurile. Dar ca să se apere pentru ne reușita expedițiunei, el părăște la Sultanul pe Ali-Pașa Rumeli, spuindu-i că din cauza lui a fost învins de Pasvantoglu, căci a fost în înțelegere cu dânsul. Sultanul Selim, crezându para lui Huseim-Pașa, l'a autorisat să-i trimită capul lui Ali-Pașa, ceea ce s'a și făcut.

Între acestea, divanul Sultanului căuta să arunce asupra lui Huseim-Pașa toate greșalele expedițiunei. Pentru a isbuti mai sigur în paratoru, unii din membrii divanului au îndemnat și pe Constantin Hangerliu ca să scrie și el la Pörtă, arătându că ne reușita expedițiunei este din cauza lui Huseim-Pașa.

Hangerliu, uitându recunoștința ce datora lui Huseim-Pașa, precum și favorea de care acesta se bucura la Pörtă, se amăgește și scrie o mulțime de calomni în contra lui. Din întâmplare, scrisorile lui Hangerliu, au cădutu în mâna lui Huseim-Pașa. Indignat de ingratitudinea lui Hangerliu, Huseim a decis să-și răsbune. Huseim scrie la Constantinopole și dobândește cu înlesnire depunerea lui Hangerliu din domnie și numirea lui Alexandru Murusi.

Dupe destituirea sa, Hangerliu a predat gu-

vernulū în mânele caimacamului noului domnū, care administra țera în unire cu divanulū boerilorū. Hangerliu până să-și facă preparativele de plecare, ședea liniștitū totū la curtea domnescă. Elū nu știa sārmanulū cā-și aștepta peirea capului.

În dīoa de 18 Februarie 1799, intră la dēnsulū unū turcū, peșchirgiulū vizirulū, însoțitū de unū arabū și de doi servī armați. Îndată ce peșchirgiulū intră la destituitulū domnū se aședă lângă dēnsulū și-l dă o scrisóre din partea lui Huseim Pașa ; iar arabulū înarmatū sta în picīóre înaintea lorū.

Pe când Hangerliu citea scrisóra lui Huseim, arabulū scóte unū ștreangū din sinū și vrea să-lū arunce dupe gātulū nefericitei victime ; dar acéstă încercare ne isbutindū, arabulū trage cu pistolulū în peptulū lui Hangerliu, care cade mortū. Peșchirgiulū se aruncă și elū cu hangerulū asupra nefericitului domnū și-l dă mai multe lovituri, deși era deja mortū. Dupe sēvārșirea crimei, se tae capulū lui Hangerliu, spre a se trimite la Constantinopole ; iar corpulū se aruncă pe ferēstră, despuiatū de orī ce veșminte.

Când știrea morții lui Hangerliu se răspādi în orașū, o panică coprīnse tótă lumea. Dar peșchirgiulū ducēndu-se în divanū a cetitū fermanulū prin care este autorisatū să ia capulū lui Hangerliu. În urma acestora, peșchirgiu ia tóte ave-

urile fostului domn, lăsându-i familia cu totul săracă. Elu apoi plecă la Constantinopole.

Astă-felă a fostu tragiculă sfirșitū al lui Hangerliu.

CAP. XXXI.

Alexandru-Vodă Muru I, a doa domnie, 1799—1801

Pasvantoglu își reîncepe devastările. Cara-Mustafa cu o mie de Pasvanți merge asupra Craiovei. Lupta cu Pasvanti la apa Jiului. Pasvanții devastază și ard Craiova. Muruzi alergă cu armia de arnăuți în contra Pasvanților. Bătălia de la Craiova cu Pasvanții. Constantin Murusi abdică de la tronul Munteniei.

Alexandru Murusi, mai înainte chiar de a i se da insemnele domniei, priimește ordinu ca să intre în țără, spre a pune capătū turburărilor ce se făceaū din partea lui Pasvantoglu.

La intrarea sa în București, Muruzi, este primitū cu bucurie de către totū poporulū. Nuolū domnū își propune să guverne țera cu blândețe și dreptate, dar incursiunile cele desastrose ale lui Pasvantoglu, a absorbitū tótă activitatea sa și a secatū tóte resursele de proprietate ale țerii.

Pasvantoglu iar eșise din cerculū supunerii și ascultării sale și făcea mari stricăciuni în provinciile din prejurū, iar mai cu sémă în România. Pórta trimite fermanū secretū Ajanului de la Rusciucū și lui Ibrahim Nazir, ca să adune óste

și să incongiore pe Pasvantoglu din toate părțile, astă-felū în câtū să nu se mai întindă preste țerele asupra cărora nu avea nici unū dreptū.

Aianulū Rusciuculū și Ibrahim Nazir, pentru ca să tae luī Pasvantoglu drumulū de a intra în România, aū inșiratū oștire prin județele de peste Oltū. Acéstă măsură de apărare ar fi reușitū pôte, dacă oștile imperiale ar fi fostū mai vigi-lente și și-ar fi îndeplinitū mai bine datoria. Dar ele, ducendū o viață indolentă și nepăsătoare, aū lăsatū luī Pasvantoglu câmpulū liberū de a face ce va voi.

Pasvantoglu, vędendū măsurile ce ce luase în contra sa, a alesū o mie de călăreți viteji din Vidin și puindu-ī sub comanda unū Cara-Mustafa, i-a trimisū peste Dunăre. Pasvanții se strecurară cu înlesnire printre oștile otomane aședate de pază și sburară spre Craiova. Știrea sōsirei acestorū dușmanī implacabilī ai Românilorū, a sculatū Craiova în picioré.

Óstea de arnăuți ce se afla în Craiova, unindu-se cu o parte din óstea turcescă ce se afla pe acolo, aū eșitū înaintea Pasvanților la apa Jiului, spre a-ī opri de a înainta mai departe. Aci se începū o luptă din cele mai înverșunate. Victoria era de sigurū a creștinilorū, dacă perfidia cea négră a păgânilorū nu prefăcea starea lucrurilor. Păgânii, în locū să se lupte în contra Pasvanților, începurā să impușce pe creștini pe la spate. Aceștia, puși între doă focuri, s'aū

vădută nevoiți să fugă care încotro, spre a-și salva viața. Atunci Pasvanții, deschidându-și o cale liberă au înaintat spre Craiova.

O panică teribilă coprinse inima locuitorilor din Craiova. Cei ce aveau mijloace de transport, încărcău ce puteau din averile lor și fugeau unde vedeau cu ochii ca să-și scape viața. Acei ce nu puteau face altfel, comercianții mai cu seamă, a căroră avere consista în mărfurile lor, își frângeau mâinele așteptându sorta fatală ce alerga cu pași repezi către densii.

Pasvanții, ajungându la porțile orașului, se repedă în lăuntru cu armele în mână și cu o furie sâlbatecă sfărâmă totu ce le ese înainte. Eiucidă pe locuitorii fără nici o considerațiune de secșu și de etate, pună focu la case și la magasi. Tipetile și vaetile victimelor se amestecău cu sgototulă armelor, cu tropătulă cailor și cu clăncănitulă săbiilor. Nuorii de fumă amestecați cu flăcările ce eșiau din casele și edificiile aprinse, întunecău lumina sórelui. În fine, Craiova întrégă presenta ună spectacolă, pe care pana nu-lă pôte descrie, dar care lăsă urme adencă în durata timpului.

Ajungându știrea la București despre desastrulă ce căduse asupra Craiovei, Murusi alérgă la Slatina cu óstea de arnăuți ce avea sub stindardele sale. Îndată ce ajunge la Slatina, elă întărește mai antěișu strimtorile și pune sentinele pe malurile Oltului. Dupe aceea elă trimite cea

mai mare parte din oște la Craiova, spre a se uni cu armia imperială, cu care să se bată în contra Pasvanților.

Acum, înaintea Craiovei se formase o armie însemnată, compusă din arnăuții lui Muruzi, din cazacii lui Ibraim Nazirū și din turcii lui Musli-aga. Bătălia la început mergea cu puțin succes pentru că Pasvanții aveau avantajul de a se bate din întăriri. Mai pe urmă creștinii și cazacii, dobândind și ei pozițiuni avantajoase, începă a se bate cu mult succes.

Dar un alt inconvenient vine să pue obstacole vitejiei creștinilor. Turcii, pismuind pe creștinii, începă a-i lovi mișelește pe la spate și astă-fel îi paralisă în acțiunea lor. Cu toate acestea, creștinii lui Muruzi și cazacii lui Ibraim, dupe o luptă inverșunată de mai multe zile, reduc cu desăvârșire pe Pasvanți, în cât ei nu mai cugetă de cât cum să fugă. Lucrul era foarte dificil, căci eșirea lor era pădită din toate părțile.

Vedându-se astă-fel strîmtorați, Pasvanții, începă a se înțelege cu unii din capii oștilor imperiale ca să le deschidă loc să fugă din Craiova unde se află baricadați. Într'o noapte întunecată, ei străbată printre sentinele și fugă afară din Craiova. Oștile române și cu cazacii lui Ibraim, se iaă dupe rebeli. Ei îi bată la Craiova și la Săcăreni, și-i silescă să ia calea către Vidin.

Rescóla lui Pasvantoglu fusese pentru Téra-

Românescă o sorginte nesecată de calamități și de nefericiri. Speranța de liniște și de pace nu venise încă să-i îndulcescă trista situațiune în care se afla, căci acești sêlbatici și cruđi rêsvrãtitori, nu erau încă învinși de armele cele pătate de duplicitate ale Sultanului. În astü-felü de stare a lucrurilor, Constantin Muruzi, perduse ori ce speranță de a mai putea domni în pace și în liniște.

Tótã domnia lui Muruzi de doi ani și nuoa luni fusese o luptã continuã în contra lui Pasvanto-glu. De aceea elü se hotãraște sã abdice la tronulü țerii. Pentru a eși ansã din domnie și a se întörce la Constantinopole, elü încercã multe dificultãți și este nevoitü sã cheltuiascã o sumã însemnatã de bani.

CAP. XXXII

Mihalü-Vodă Şuţu, a treia domnie, 1801 Octobře—1802

Mihaiü Şuţu trece Dunărea şi bate pe Pasvantoglu. Cârjalii devastă ţera. Cruşimele şi jafurile Cârjaliilorü. Populaţiunea capitalei Bucureşti emigrésă la Braşovü. Mihaiü Şuţu fuge în Transilvania. Domnia vagabonşilorü în Bucureşti. Ibrahim-Paşa Bosnéculü restabileşte ordinea în Bucureşti. Paşa de la Nicopole şi Aianulü Ruscüculü restabilescü ordinea în Bucureşti. Pasvanşii, învinşi şi goniţi peste Dunăre.

Îndată dupe eşirea din domnie a lui Alexandru-Vodă Muruzi, Pórta trimite domnü în Muntenia, pentru a treia órá, pe Mihaiü-Vodă Şuţu. Elü intră în Bucureşti în luna lui Octombře 1801, şi este priimitü cu mare bucurie, pentru că în domniile lui precedente se purtase cu blândeţe şi cu dreptate.

Dorinţa lui Mihaiü Şuţu era ca şi de astă-dată să domnescă într'unü modü dreptü şi umanü. Dar ţera era într'o stare deplorabilă din cauza jafurilorü, devastaţiunilorü şi uciderilorü ce indurase până aci. Pe de altă parte Sultanulü îi ordonase ca să continue resbelulü cu Pasvantoglu, fără însă să-i dea nici o para din hasnaua împărătéscă.

Situaţiunea era fórte dificilă. Şuţu avea trebuinţa de bani, atâtü pentru a-şi plăti datoriile ce contractase cu dobândirea domniei, câtü şi

pentru întreținerea oștei. Vistieria era goală. Elu se vede dar nevoitū a recurge la noii impositie.

În scurta domnie a lui Mihaiū-Vodă Șuțu, țera a trecutū prin atâtea fase nefericite, a înduratū atâtea miserii, a fostū obiectulū atătorū atrocităȝi, în câtū inima omenescă se sfișie de durere numai la amintirea lorū.

Pe când Tersenicli, Aianulū Rusciucului și cei l'alȝi aianī vitejī se bāteāu pe latirea drēptā a Dunării în contra lui Pasvantoglu, Mihaiū Șuțu împarte în mai multe trupe oștirea împārātescā care se afla în țerā și o aședā pe malulū stāngū al Dunării de peste Oltū, pentru a observa mișcările lui Pasvantoglu și a-lū ține în respectū.

Pasvantoglu, ca să-și ușureze pozițiunea, s'a cercatū a dobāndi neutralitatea lui Vodă Șuțu. Dar acesta luāndū propunerea lui Pasvantoglu ca o causā de slābiciune, se decide a lua ofensiva. Turcii ce se aflaū în țerā sub ordinile sale, precum și oștea creștinā trecū peste Dunāre. Dupe ce iaū Fat-Islamu și Kaina, incongiōrā Negotinulū pe care lū coprindū dupe o luptā de trei luni de țile și intrā într'ensulū. Sultanulū, aflāndū despre aceste succese, trimite lui Șuțu fermanū cu multe laude și mulțamiri.

Pasvantoglu, intārātātū în contra lui Șuțu, voește să-și rēsbune asupra Țerii-Romānești. Elū trimite în secretū să cheme la dēnsulū pe Cārjalii, niște vestiȝi hoȝi cari locuiaū despre Tracia și Bulgaria. Puindū 1000 de Cārjalii, bine ar-

mași, sub comanda lui Manaf-Ibraim, renumitū pentru crușimile sale, ilū trimite peste Dunăre în România.

Cârjalii, în ziua de 25 Aprilie 1802, trecū Dunărea, străbātu fără nici unū obstacolū prin mijloculū a doē corpuri de oștire împērătēscă care se preface că nu vede nimicū. Înaintându înăuntru țerii, sub călăuzirea unui trădătorū fanariotū, ei ajungū fără veste la satulū Clianovū, unde se făcea unū bălciū. Aci, o mulțime de locuitori cu femeii și cu copil, o mulțime de comercianți, petreceau fără nici o tēmă de furtuna ce înainta cu pași repeși asupra lorū. Cârjalii cadū ca niște fēre sēlbatice în mijloculū mulțimei desarmate. Atunci începū niște scene îngrozitoare de jafuri, de incendiuri și de ucideri pe care pana nu este în stare să le descrie, acele scene care aū lăsatū urme ne șterse în memoria poporului românū. Cârjalii, însetați de sängele creștinilorū semēnaū cu o haită de lupi flămândi care se aruncă cu turbare asupra unei turme de oi.

În urma acestui măcelū teribilū, Cârjalii trecū la mănăstirea Strehaia. Ibraim Nazirū care se bătea peste Dunăre, trece în România ca să pue capētū relelorū ce se făceau în țēră de către Cârjalii. De la Strehaia, Cârjalii se ducū la Tergu-Jiului pe care ilū pradă și ilū ardū. Din fericire locuitorii acestui orașū, preveniți de Ibraim, scapă de jafū și de mōrte trecēndū în Transilvania.

Ibraim Nazir, în fruntea unei oște de Cazaci

și Delii se ia în gónă dupe Cârjalii. Elü îi ajunge mai întâiü la Tergu-Jiului unde se bate cu dênșii în cursü de șése zile. Cârjalii infricoșindu-se de vitejia lui Ibraim, fugü peste nópte, fără să știe încotro au apucatü. În fine Ibraim dä iar de dênșii la Ocnele-mari; dar totü atunci elü priimește știre că unü corpü de Pasvanți a trecutü la Caracalü sub comanda vestitului Kusangéli, care a făcutü cele mai mari cruđimí.

Cârjalii sunt bätuți de Ibraim la Ocnele-mari. Descuragéți de vitejia lui Ibraim, ei fugü d'an-naintea lui, ducându-se la Caracal, unde se unescü cu Kusangéli. Ibraim avea acum o óste de peste 8000 ómení dintre care peste 3000 creștini. Elü incongiórá pe Cârjalii la Calafat și începe să-i batá. Dar lupta se prelungește fără nici unü resultatü, căci oștile imperiale erau de rea credință.

Între acestea Mihaiü Șuțu priimește veste că Pasvanții sunt gata să trecá Oltulü și să vie la București. Șuțu-vodá se turburá atâtü de multü la priimirea acestei nuvele amenințátóre în câtü numai știa ce să facá. Elü nu era în măsurá de a se opune dușmanilorü cu forța, căci chiar óstea ce avea se revoltase din causá că nu i se plătise léfa pe șése luni. De aceea adunându pe boeri, le declará ca fie-care să caute a-și scăpa viața și averea prin fugá.

Atunci capitala Bucureștii presenta unulü din acele spectacole care fácea să se sbárléscá pè-rulü și să inghețe inima de spaimá. O popula-

țiune de aprópe 80,000 de suflete era pusă in mișcare. Pe fața fie-cărui se vedeau desemnate temerea și disperarea. Fie-care alerga in tóte părțile ca să-și găséscă vre-unú carú saú vre-o căruță, pentru a putea fugi d'anaintea periculu-lui ce'lú amenința.

In fine, pe la 15 Maiú, unú numărú de peste 70,000 de locuitorí, boerí, comercianți și mese-riași, cu familiile lorú, aú eșítú din București, luándú calea spre Brașovú. Era unú spectacolú imposantú de durere să veđi o populațiune atâtú de numerosă intindéndu-se pe o distanță de 20 de ore cale, unii in trásuri, alții in care, alții cālări și fórte mulți pe josú, purtând pe spinare povara micei lor averi.

Pe fața fie-cărui se vedea ostenéla și dispe-rarea. Acéstá numerosă emigrațiune párea ca o imensă turmă de oi care fugeau luate in góná de o haită de lupi ce alergau dupe dênsele ca să le sfișie. In fine acei ce aú vedútú cu ochii acéstá infiorátore emigrațiune 'și-aú pututú face o idee reală despre eșirea evreilorú din Egiptú.

Casa domnescă precum și consolií puterilorú streine cu familiile și cancelariile lorú, aú plecatú de o dată cu populațiunea Bucureștilorú. Mihaiú Șuțu și cu Beizadelele aú mai rămasú aci câtú-va timpú. Mitropolitulú Dositei și episcopulú de Argeșú încă n'aú plecatú de odatá cu popula-țiunea Bucureștilorú. Iar din boerii mari aú mai rămasú Banulú Nicolae Bráncovénu, Banulú Scar-

lat Ghica și alții, avându-și tóte gata de plecare la apropierea pericolului.

Imposanta emigrațiune ajunge în fine la Câmpina. Boerii se adună să se sfătuiască dacă trebuia să continue imediat pe cale saú dacă nu era mai bine să mai aștepte aci vre-o nuvelă despre cele ce s'ar fi întemplatú în București în urma plecării lorú. A doa și sosescú, știri de la București care răspândescú panica în tóte inimile și care hotărăște pe toți ca să plece înainte.

Calea ce imensa caravană trebuia să străbată între Comarnicú și Sinaia era din cele mai dificile. Acei ce au călătoritú peste Orășii nu mai departe de câtú acum vre-o 25 de ani, își potú face o idee de ce putea să fie acéstă strimță, repede și prăpăstiosă cale pe la începutul acestui secolú. În fine cu multă dificultate și cu multe pericole, numerosa emigrațiunea ajunge la Sinaia, unde petrece nóptea sub bolta cerescă.

A doa și populațiunea emigrantă pornește și ajunge la Brașovú. Dar aci îi aștepta alte dificultăți. Unde să se găsească în orașulú Brașovulú atâtea case în care să se adăpostescă o populațiune atâtú de numerosă. De unde să se procure cele necesare pentru hrana atătorú suflete. Tóte lucrurile de hrană se scumpisera într'unú modú desproporționatú cu mijlócele emigranțilorú. Dar guvernulú de la Viena, informându-se despre cele ce se petreceau la Brașovú și Sibiu, a datú ordinú autoritățilorú locale ca să

procure emigrațiilor tôte cele necesarii pentru hrană, puindū tarifă pentru fie-care obiectū.

În București rămăsese numai Vodă cu Beizadelele, câți-va boeri, Mitropolitul și episcopul de Argeșu. Pustietatea cea mai înfiorătoare domnea în totū orașul unde nu mai rămăsese piciorū de locuitorū. La curte ereau numai câți-va arnăuți și turci cari vociferaū de diminęta până sęra, cerendū lefile ne plătite pe atatea luni. Pe lângă aceștia mai vine de la Negotin și unū Bimbașa Sava, căpitanū creștinū, cu oștile sale care asemenea reclama lefuri.

Viața domnului și a celorl-ălți cari mai rămăsese în București devenise penibilă din cauza pericolelorū grave ce-l amenința în tôte zilele. În fine într'o zi vine știrea că Pasvanțū, trecendū Oltulū aū pornitū spre București. Atunci Mihaiū-Vodă Șuțu se induplecă și elū să plece. Mai 'nainte ęnsă de plecare, domnulū chemă înaintea sa pe Bimbașa-Sava pe care, dupe ce ilū îmbracă cu caftanū și îi face ore-care daruri, ilū lasă caimacam ca să ție ordinea în orașū pentru câte-va zile, câtū va lipsi elū la țeră.

Vodă Șuțu nu voia să se știe nimicū despre fuga lui peste fruntare. De aceea elū ese din București într'o carită împreună cu beizadelele și urmatū de o mică escortă, precum avea obiceiū de a eși la plimbare. Dar odată eșitū la câmpū, ia calea către Văleni de munte de unde trece peste vęrfulū lui Craiū în Transilvania.

Mitropolitul și boerii ce mai rămăsese în București, aflându despre fuga domnitorului, înțeleseră că era vorba de vre-unu apropiatū pericolū. Ei dar fugū care încotr'o apucă. Bimbașa-Sava vedēndu-se amăgitū de către Vodă-Șuțu, care fugise fără să le plătescă lefile, s'a luatū dupe dēnsulū cu unū numărū de oște ca să'lū ajungă în cale. Încercarea sa ênsă nu reuși, căci când elū ajunsese la Văleni de munte, Șuțu trecuse deja în Transilvania.

Acum țera întrégă era lăsată în voia întemplării. Fără domnū, fără Mitropolitū, fără guvernū, fără administrație, ea căduse în prada anarhiei, a jafului și a pustiirei. Domnia vagabondilorū era în tōtă puterea ei, mai cu sēmă că și Bimbașa-Sava lipsea din București. Ei devastară curtea domnescă, batjocorindū chiar insemnele domniei; sparseră ușile prăvăliilorū și ale pimiștelorū și se deteră la orgiele cele mai neauđite până aci. În nemărginita lorū desfrēnare, ei erau gata să dea focū Bucureștilorū din mai multe laturī, spre a-și însemna în istorie oribila lorū urgie.

Dar din fericire Provedința a înlăturatū d'asupra capitalei Romāniei acestū flagelū destructorū. La Cotroceni se afla unū numărū de ostași sub pașa Ibraim Bosniaculū. Aflându despre desordinile ce se petreceau în București, acesta a intratū în orașū cu trupa sa și în câte-va zile

a restabilită ordinea, spânzurându, împuşcându și decapitându pe făcătorii de rele.

Fiindă-că din boerii cei mari nu se mai afla nici unul în București, pașa Ibrahim făcu spătaru pe unu boernașu anume Guliano; iar agă pe unu polcovnicelū anume Ionița. Dupe aceea, aducendū în orașu brutari și măcelari, a început să încurageze lumea care pribegea mai aproape de capitală, să se întorcă pe la căminele lorū.

Vestea relelor ce căduse asupra Bucureștilorū ajungendū la aușulū lui Hasan Aga pașa de la Nicopole și la Tersenikli Aianulū Rusciuculū, aceștia au plecat în unire la București, ca să restabilească ordinea cu desăvârșire. Sosindū aci, ei prindū și pedepsescū cu mărte pe toți făcătorii de rele. Cei ce putură, au scăpatū cu fuga, în câtū orașulū se liniști cu desăvârșire. Astūfelū furtuna ce bântuise câtū-va timpū capitala României se risipește cu totulū.

Dupe ce se stabilește ordinea în București, Tersenikli trimise 2000 de omeni aleși la Caracal. Aceștia aveaū ordinū să se unescă cu oștea lui Ibrahim Nazirū ca să bată pe Pasvanți.

Pasvanții erau deja închiși în Caracal de unde se băteau de dece zile. Dupe venirea ajutoarelorū trimise de Tersenikli, Pasvanții care isprăviseră și provisiunile, plănuiă cum să-și scape viața prin fugă. Într'o noapte, abandonandū-și răniții, s'au strecuratū printre asediatori și s'au îndreptatū către Dunăre. Goniți dupe urmă și împuşcați de

armia imperială, ei au trecut peste Dunăre la Vidin.

Țera era acum deșartă de Pasvanți; în București se aflau peste 8,000 óste turcésă; pacea și ordinea se restabiliseră cu desăvirșire. Marele ban Nicolae Brâncovénu care se afla la Focșani, vine în București chematú fiindú de pașa Terse-nicli. Dimitrie Hangiarliu vine în București ca caimacamú trimisú de domnulú Moldovei, Alecsandru Șuțu.

CAP. XXXIII

Alexandru-Vodă Șuțu, domnește trei luni în 1802

Alexandru Șuțu guvernéză Muntenia provisorii. Mitropolitulú, Episcopii și boerii aflați în emigrație la Sibii, cerú prin suplică la Pórtă să le trimită domnú pe Constantin-Vodă Ipsilanti.

Între acestea, Pórtă, prin mijlocirea lui Hasan Aga-Pașa, a datú ertare lui Pasvantoglu. În Moldova se afla atunci domnú Alexandru-Vodă Șuțu, nepotulú lui Mihail-vodă Șuțu. Aflândú despre fuga unchiuluiú seú în Transilvania, Alexandru Șuțu, a cerutú la Pórtă domnia Munteniei. Sultanulú primind cererea lui Alexandru Șuțu, l'a însărcinatú prin Hatihumaium împărătescú numai cu administrațiunea provisorie a Munteniei. Elú avea îndatorirea să facă a reveni populațiunea pribégă în țeră, să stabiléscă ordinea, să plătéscă léfa

oștilor imperiale cari apoi să trecă peste Dunăre. În urma acestora elu trebuia să scrie la Pórtă, arătându unde voește să'lu întărească domnă.

Alexandru Șuțu vine fără întârziere în București și se pune pe lucru. Elu scrie Mitropolitului, Episcopilor și boerilor cari se aflaū pribegindū la Brașov ca să se întórcă în țéră. Unii dintr'ênșii însă nu cutesaū să intre în țéră, temându-se ca să nu fie supuși de Tersenicli pașa să plătescă lefurile oștirilor turcești. Acei însă cari avură curagiul de a se întórcce, fură bine primiți de Alexandru Șuțu, onorindu-i cu ranguri și cu funcțiuni.

În acestu timpū, Mitropolitul Dositeiū și Episcopii, Banul Dimitrie Ghica cu fii săi, Manole Brâncovenu, Radu Golescu, Scarlat Câmpinenu și alții, precum și mulți boeri din Craiova se aflaū la Sibiū. Aceștia adunându-se cu toții se sfătuiră despre interesele țerii. Ei decidū a trimite la Pórtă o suplică (Arz-Mazar) prin care, expuindū tóte miseriile ce suferea țéra de mai mulți ani, cerură de la Sultanulū să le dea domnū pe junele Constantin Ipsilanti care fusese domnū în Moldova și să se scutască țéra de tributū pe unū anū.

Acéstă suplică, susținută și de ambasadorul Rusiei, află ecoū la buna-voință a Sultanului. În scurtu timpū boerii din Ardlū primescū unū Hatihumaium împărătescū care le acorda tóte cererile. Osebitū de acestea Sultanulū, acorda

Domnului tronul pentru șapte ani; pe viitorul Domnului trebuia să facă numirile în funcțiuni cu consimțimentul Mitropolitului și al Boerilor; să nu mai dea funcțiuni la boerii greci; pașii și Aianii de la Dunăre să nu mai aibă nici un amestec în afacerile din lăuntru ale țării.

În urma acestui Hatihumaium, Alexandru-vodă Șuțu este mazilit, după o domnie numai de trei luni. El se întorce iar ca domn în Moldova.

CAP. XXXIV

Constantin-Vodă Ipsilanti, 1082—1207

Boerii pribegi se întorc în țară. Pasvantoglu cere bani de la Ipsilanti. Pasvanții și turcii intră în România. Populațiunea emigrază. Ipsilanti formează o oște de apărare. Pasvanții se întorc peste Dunăre. Ipsilanti fugă cu toată familia în Transilvania, apoi se duce la Petersburg. Sebastiani denunță la Pörtă pe Ipsilanti ca ruso-fil. Alexandru Șuțu rechemat de Pörtă după 11 zile de domnie. Muscalii intră cu armele în Moldova. Pörtă rechemă pe Constantin Ipsilanti pe tronul Munteniei. Ipsilanti domn și peste Moldova. O oște otomană intră pe neașteptate în București. Muscalii la Colentina. Turcii din București uciși și alungați peste Dunăre. Oștirile rusești ocupă Principatele. Manifestul împăratului Alexandru către Români.

În urma numirii lui Constantin-vodă Ipsilanti, boerii cari se află în Transilvania s'au întors

plină de bucurie în țără. El aștitu înaintea Domnitorului la Dunăre în ziua de 14 Octombrie 1802, unde 'i-a făcutu o primire strălucită și cordială, după care aș plecatu cu toșii spre București. Sosindū în capitala țării, Ipsilanti nu a pututu trage la palatulu domnescu, din caua că se sdruncinase forțe tare de cutremurulū celū mare care se întemplase în ziua precedentă. Elū dar fu nevoitu să descindă pentru catū-va timpū la Mănăstirea Văcăreștii, până să se facă reparațiunile necesariī la palatulu domnescu.

Cea d'antēiū grije a luī Constantin Ipsilant a fostū ca să plătescă lefile oștilorū turcești pentru a putea să le trimiță peste Dunăre, spre a scăpa țera de jafurile ce făceaū. Liberă și liniștită, țera începe a se îndrepta sub unū guvernū blândū și umanū.

Dar dușmanulū celū ne împăcatū al omenirei creștine, crudulū și sēlbateculū Pasvantoglu, sta amenințatorū la Dunăre. Ipsilanti, ca să imblândescă acēstă fēră sālbatecă, îi trimite daruri prețioșe și bani la Vidin, prin marele Postelnicū Constantin Caragea, cerēndu-i amicițiā. Pasvantoglu exprimāndū domnitorului o mulțumire perfidă, 'i-a promisū amicia sa.

Țera părea că intrase pe o cale nouă de pace și de veselie, când monstrulū de la Dunăre începe a'și arāta colții cei înveninați. Pasvantoglu cere de la Ipsilanti să-i trimită o mie pungi de bani. Ipsilanti surprinsū de acēstă cerere esor-

bitantă și ne putându de o dată a se opune, îi trimite o parte din suma cerută. Pasvantoglu, priimindă bani ce i se trimisese, face cunoscută lui Ipsilanti ca în scurtă timp să-i trimită și restu, căci are să-i mai cêră și alte sume de bani.

Constantin Ipsilanti, din răspunsul lui Pasvantoglu, înțelese că avea să se aștepte la o faptă violentă din parte-i. Pasvantoglu nu întârzie multă ca să-și dea pe față scopul. La 18 Ianuarie 1803, o armie de 6000 Pasvanți și cu o mulțime de tunuri trecă Dunărea pe la Ostroveni pe ghiată sub comanda lui Manaf Ibrahim.

Populațiunea rurală care se credea plătită cu suferințele de mai 'nainte, se umple de spaimă la vederea trupelor lui Pasvantoglu și începe a se risipi, abandonându-și satele. Dar voindă să scape de sabia Pasvanților, sârmanii locuitori se expunea la alte pericole totă atâtă de mari pentru viața lor. Iarna era foarte grea, gerulă foarte mare și neaoa căduse în cantități enorme. Locuitorii dar se expunea a-și vedea femeile și copiii murindă de geră și sfișindu-se de férele sêlbaticе.

Manaf Ibrahim și cei-l'alți căpitani ai Pasvanților, scriseră caimacamului din Craiova că ei au intrat în țeră ca amici. El cerură să le trimită provisiuni pentru oștire, precum și să le prepare case pentru locuință. Caimacamulă comunică îndată domnitorului despre cele ce se petreceau peste Oltă.

Spaima coprinde îndată totă populațiunea Bucureștiului; dar Constantin-Vodă nu'și perde nici de cum sângele rece și cu o matură cugetare ia de urgență toate măsurile necesare în niște circumstanțe atât de grele. Pe de o parte el scrie Caimacamului Craiovei ca să le dea Pasvanților totu ce le cerea; iar pe de alta ia toate măsurile de apărare. El pune mai întâiu sentinele pe la barierele orașului spre a nu lăsa pe nimeni ca să fugă. Trimite apoi prin județele despre munte ca să adune plăieși, grăniceri și panduri, cu cari își formează o ște de apărare. Din tinerii neguțătorii și meseriași ce se află în capitală formează o trupă pe care o numește șteea orășenescă. El mai aduce și o trupă de cazaci care se afla aproape de Moldova, precum și artileriști experimentați cari montaă tunuri cu toate cele necesare.

Acum Constantin-vodă Ipsilanti avea o ște de 12,000 omeni pe picioru de resbelu și gata a intra în luptă. Din această ște, Ipsilanti trimite 500 de călăreți aleși cari să ședă ascunși prin satele de lângă Giurgiu și cari să intre în acțiune la momentul oportun.

Pasvanții trecendū în Țera-Romănescă, au scosū vorbă că ei au venitū aci numai ca sa potă lua mai cu inlesnire Nicopolulū. Dar în realitate ei avēu de scopū să năvălescă asupra Bucureștilorū să-lū jefuiască și să-lū ardă. Dorința lorū însă rămase ne îndeplinită din cauza măsurilor energice ale lui Ipsilanti.

Dupe ce Ipsilanti se pusese în stare de a putea respinge cu armele orî-ce atacă ală Pasvanților, elū maî raportéză atătū la Pórtă, cătū și la Rusia și Austria despre pericolulū ce amenința țera. Pasvantoglu, muștrată fórte tare de Sultanulū pentru relele sale urmări și informatū despre rezistența resboinică la care se preparase Ipsilanti, a datū ordinū luî Manaf Ibrahim de s'a trasū cu tótă óstea la Vidinū.

În urma trecerii peste Dunăre a Pasvanților, poporulū se liniștește cu desăvêrșire. O primăvară dulce care înviază natura întregă, dispune tótă lumea la muncă și la veselie. O recoltă abondentă recompenséză óre cum pe porulū românū de atâtea suferințe prin care trecuse. Pacea și bucuria generală nu fură turburate în anulū acesta de cătū de arderea Bucureștilorū (28 August 1804) care a luatū focū de la o casă particulară. Dar și acestū rēū a avut unū efectū utilū, căci Bucureștii s'aū reconstruitū într'unū modū maî regulatū și maî sistematicū.

Lucrurile se petreceău astū-felū în Țera-Românească. Pacea și liniștea domnēū pretutindenī, poporulū aspira cu dreptū cuvēntū la unū viitorū maî fericitū, când unū evenimentū ne așteptatū și surprindătorū vine să schimbe cu totulū starea lucrurilor.

În ziua de 16 August 1806, o mișcare extraordinară se vede la palatulū domnescū. Carita domnēască era trasă la scara cea mare și o mul-

țime de alte trăsuri umpléu curtea domniei. Boerii suntú chemați cu mare iuțelă la palatú și adunându-se acilea, ei află pe domnú în picioare. Venindú în fața lorú, Ipsilanti le declară că circumstanțe grave, independinte de voința lui ilú silescú să plece pentru câtú-va timpú din București. Elú recomandă boerilorú ca în lipsa lui să ție ordinea în țeră.

Dupe aceste scurte cuvinte, Ipsilanti cu tótă familia sa cobórá pe scară si se sue în carita domnescă. Boerii greci și alți casnici ai sêi se punú în cele-l'alte trăsuri. Trăsura în care se pusese familia princiară era precedată de o trupă de Harvați cu săbiile scóse. O altă trupă de cazaci cu suliițele întinse incongiuraú trăsura domnescă și pe tóte cele-l'alte. Arnăuții, cu Tufecci-Bașa, Deli-Bașa, Buluc-Bașa și Topci-Bașa cu trei trupuri mici, toți călări, închidéu numerósa escortă.

A treia și dupe plecarea sa din București, Constantin-Vodă Ipsilanti se afla la Brașovú. Dupe unú repaosú de trei zile, elú se duse la Petersburg: iar pe dómna cu copiii o lăsă la Kievú.

Lumea intrégă la București, precum și cea mai mare parte din boerii greci se turmentaú să afle cauza misterióasă a acestei subite plecări. Acéstă cauză era fórte simplă:

Mai 'nainte chiar de a deveni domnú al Munteniei, pe când se afla ca dragomanú al Porții Otomane, Constantin Ipsilanti, intrase în rela-

țiuni intime cu Rusia. Aceste legături dintre Ipsilanti cu Rusia se strânseseră și mai tare dupe ce Ipsilanti veni ca domn în Moldova și apoi în Muntenia. La Pórtă Ipsilanti se bucura de cea mai mare încredere și era foarte stimat pentru capacitatea sa. Sultanul Selim nu avea nici umbră de prepusă asupra lui. Dar dupe ce a venit domn în Muntenia, întemplantu-se să se rescóle Sêrbii în contra Porții, a eșitu vorba că el i a îndemnat la una ca acésta. Ceea ce însă a descreditat cu totul pe Ipsilanti la Pórtă a fost un eveniment cu totul altul.

Pe la 1806, împăratul Napoleon I, voind a determina pe Pórtă ca să declare resbelu Rusiei, a trimesu ambasadoru la Constantinopole pe generalul Sebastiani. Trecend prin Țera Românescă, el a fost priimit cu mari onoruri de domnul Ipsilanti. Dar din întrevorbirile ce au avut impreună, Sebastiani se convinse că Ipsilanti era partisanu înfocatu al Rusiei.

Ajungend la Constantinopole, Sebastiani denunță Sultanului simțimentele ruso-file ale lui Ipsilanti și-lu pârăste că este amestecat în rescóla Sêrbilor. Pórtă se preface că nu știe nimic despre urmările lui Ipsilanti, spre a putea pune mâna pe densusul.

Dar intențiunile Porții asupra lui Ipsilanti nu puteu să rămăe multu timp secrete. Alexandru Ipsilanti, tatăl lui Constantin-Vodă, aflându-se în Constantinopole, a descoperitu pericolul ce

amenința viața fiului său. El ū l'a consiliat ū ca sã abdice, spre a scãpa de urgia Porții ; dar Constantin nu voi sã-l ū asculte. Cãnd însă aflã despre asasinarea lui Tersenieli, el ū se înfricoșã fõrte mult ū și incepu a fi fõrte preocupat ū.

Între acestea Põrta decisese nu numai depunerea, dar și uciderea lui Ipsilanti. Italinski însă, ambasadorul ū Rusiei, aflãnd ū despre pericolul ū ce amenința capul ū lui Ipsilanti, i-a scris chiar cu mãna sa ca sã fugã din țerã. Un ū curier ū tãtar ū este trimis ū cu acẽstã veste preventivã. Acest ū curier ū, fãcẽnd ū numai trei zile și trei nopți de la Constantinopole pãnã la București, a sosit ū aci înainte de apusul ū sõrelui, în ziua de 16 August 1806. De aceea și plecarea lui Ipsilanti a fost ū atãt ū de iute și atãt ū de neprevẽdutã.

De la plecarea lui Constantin Ipsilanti din țerã și pãnã la intrarea Rușilor ū în București, 13 Decembre 1806, adicã într'un ū interval ū de patru luni, o mulțime de evenimente importante și de senzațiune s'ãu petrecut ū în Romãnia.

Îndatã dupe plecarea lui Ipsilanti din țerã, Põrta a numit ū domn ū în Muntenia pe Alexandru Șuțu. Ambasadorul ū rusesc ū a protestat ū în contra trimerii unui no ū domn ū în țerã, de ore-ce Ipsilanti, în virtutea Hatihuma unului dat ū de Põrtã la numirea lui, avea drept ū sã domnescã șapte ani. Dar marele turc ū a opus ū dreptului, voința sa personalã :

Alexandru-Vodã Șuțu a venit dar pentru a doa

oră domnă în Țera-Românească. Din nefericirea lui însă, această a doua domnie nu a durat decât 11 zile. Circumstanțe foarte grave a silit pe Pörta să-lu recheme la Constantinopole și să-lu scötă din domnie.

Îndată ce Constantin Ipsilanti a sosit la Petersburg, lucrurile au luat o altă direcțiune. Prin numeroase promisiuni și puternice îndemnuri, Ipsilanti a reușit să determine pe împăratul Alexandru al Rusiei ca să declare rebelă Turcilor.

Fără chiar a face o prealabilă declarațiune de rebelă, generalul Michelson intră în Moldova. Aflându cetățile Hotinul și Benderul fără nici o pază, el le și ocupă. Dupe aceea generalul Meendorf ocupă Ismailul, iar generalul Dolgoruchi intră în Moldova. Scarlată-Vodă Calimah, care abia intrase în Iași, se vede nevoit să fugă din țără.

Acastă mișcare repede și ne așteptată a Rusiei a produs o mare confusiune la Constantinopole. Pörta, surprinsă de un eveniment atât de grav la care nu era nici cum pregătită a răspunde, revine la niște simțimente cu totul pacifice. Ea declară ambasadorului rus că priimește propunerea relativă la domnia țărilor române. În consecință ea scöte un ferman prin care reînöște domnia lui Constantin Ipsilanti.

Acesta, plecându din Petersburg, se oprește la Kiev unde priimește fermanul Pörții. El numește îndată Caimacamul ca să administreze

țera până la venirea sa, pe unii din boerii cei mari. Puțină timp dupe aceea, Ipsilanti intră în Moldova cu generalul Mikelson. Boerii moldoveni dau o petițiune generalului rusu prin care îi ceru ca Constantin Ipsilanti să fie domn și al Moldovei. Generalul Mikelson, pe basa puterii ilimitată ce avea de la împăratu, numește domn asupra Moldovei, dupe cererea boerilor, tot pe Constantin Ipsilanti.

Cu toate că Turcia dedese deplină satisfacțiune pretențiunilor ambasadorului rusu, totuși oștile moscovite nu s'auretrasu din Moldova. Ambasadorul rusu, încoragiatu de slăbiciunea Porții, îi cere ca hotarul Turciei să fie la Dunăre. Porța ne putendă suferi o asemenea umilire, se decide să ia armele.

În ziua de 30 Noembre 1806, o armată de zece mii turci intră în București sub comanda lui Aidin-Pașa de la Giurgiu și a lui Kiose-kehaia de la Rusciucă. O mare spaimă coprinde totă populațiunea Bucureștilor, cu toate că căpeteniile oștei otomane avéu ordinu ca să ție cea mai aspră disciplină.

Boerii români însărcinați de Ipsilanti cu administrațiunea țării se află acum în situațiunea cea mai critică. Turcii le cereau să le dea toate cele necesarii pentru oștea ce intrase în București, precum și pentru aceea ce se mai aștepta să vie. Ipsilante le ordonase ca să prepare provisiuni pentru 50,000 oște rusescă ce avea să

soséscă în curéndü. Ne apăratü că inima lorü inclina către oștile creștine, dar iataganulü turculü era mai apröpe de grumazulü lorü. Într'unü astü-felü de impasü aflându-se, ei trimitü pe doi boeri la Focșani, spre a vedea daca Rușii aü să soséscă în curéndü.

Nu le era de ajunsü boerilorü sarcina ce turcii le impusese pentru aprovisionarea oștilorü otomane, ei începurä a le mai cere și sume mari de bani. Ne mulțumindu-se cu banii ce se aflaü în vistierie, ei silirä pe boeri să se mai și împrumute pentru ca să le satisfacă läcomia.

Între acestea, Rușii din Moldova începü a intra în Țëra Românéscă. Turcii se înspăimentarä förte multü la acéstă nuvelä, căci ei aflate că oștirea ruséscă numera 30,000 ostași, deși în realitate nu erau de câtü șése mii.

Cei 400 de Harvați cari rămăsese în București în urma plecării lui Ipsilanti, se închiserä în mănăstirea Radu-Vodă. În ziua de 13 Decembre 1806, turcii se preparaü să bombardeze mănăstirea pentru a-i scöte afarä. Harvații, deși încongiurati de un numărü însemnatü de turci, se dispunéü a ține o rezistență disperatä.

De o datä se răspândește știrea că rușii aü ajunsü la Colintina. O mișcare estraordinarä se produce în tötä lumea creștinä. Clopotele sunä în totü orașulü, harvații lui Ipsilanti esü din cetate cu säbiile göle și începü a măceläri pe turci.

Locuitorii capitalei armați cu totu felulă de obiecte ucigătore, daū năvală asupra turciloră.

O panică teribilă coprinde tótă armia turcéscă. Incredințându-se că în adevărū rușiī sosise, turcii cădū în cea mai mare confusiune. Ei alérgă ameițiți în tóte părțile, unii desbrăcați, alții fără arme voescū să încalice și să fugă; dar, coprinsi de spaimă, unii încalecă cu fața spre códa calului, legatū la esle; alții, uitandū să pue friulū în capulū calului. În fine zăpăcéla era așa de mare, în câtū femeile băteaū și ucideaū pe turci cu cobilița.

Cu mare greutate o parte din turci aū reușitū să ésa la câmpū și să se îndrepteze către Giurgiu. Dar harvațiī unindu-se cu cazaciī cari sosiseră mai înainte, le daū gónă. Ei îi ajungū la apa Argeșului. Aci cadū asupra lorū cu su-lișile și cu săbiile. Peste o mie de turci deveniră prada furiei creștinilorū; cei cari potū scăpa cu fuga alérgă spre Giurgiu de unde trecū apoi pe celū-l'altū țermū al Dunării.

Oștile rusești intră în Capitală în strigătile de bucurie ale poporului care în circumstanțele de atunci îi privea ca pe niște salvatori. Comandantul lorū era generalulū Miloradovici. În curenđ dupe aceea a sositū și Constantin Ipsilanti, precum și generalismulū óstei rusești Mikelson; ei aū fostū primiți cu mare intusiasm. Generalulū Isaiof, cu doă polcuri de cazaci și cu parte

din infanterie, s'aũ trimisũ la Craiova ca sã garanteze liniŝtea celorũ cinci județe.

Poporulũ se liniŝtește cu desãvãrșire. Boerii cari fugiserã in timpulũ turcilorũ spre Transilvania, s'aũ întorsũ cu bucurie pe la casele lorũ. Generalismulũ Mikelson a pusũ de s'a cetitũ in ambele principate unũ manifestũ al împãratului Alexandru. Prin acestũ manifestũ, datũ din Iași cu data de 16 Decembre 1806, marele împãratũ se adresã la tôte clasele sociale ale poporului românũ. Elũ făcea sã reiasã îngrijirea pãrintescã și sacrificiile ce împãrații Rusiei aũ avutũ și aũ făcutũ totũ-d'a-una pentru poporulũ românũ. Apoi raportãndu-se la starea de miserie a poporului românũ, spune cã ea l'a determinatũ sã declare resbelũ Turciei ca unũ adevãratũ protectorũ de-sinteresatũ alũ lorũ.

CAP. XXXV

Ocupațiunea rusescă. Constantin Ipsilanti domnŭ al Munteniei și al Moldovei, sub ocupațiunea rusescă. Resbelulŭ ruso-turcŭ

Țerile române se guvernază prin divanuri, prezidate de unŭ generalŭ rusŭ. Tractatulŭ de la Tilsit. Napoleon I trădăsă pe Turcia. Armistițiulŭ de la Slobozia între Rusia și Turcia. Rușii începŭ ostilitățile. Luptele generalului Pangration peste Dunăre. Rușii asediază Sumla. Perderile Rușilorŭ la asediarea Rușciucului. Victoria Rușilorŭ asupra Turcilorŭ la tabăra de lângă Rușciucŭ. Rușii începŭ a se retrage din Muntenia. Victorie strălucită repurtată de Cutuzof asupra Turcilorŭ lângă Rușciucŭ. Ceapanoglu se predă lui Cutuzof cu 30,000 turci. Rusia răpește Basarabia. Panaiot și Dimitrie Moruzi trădeză Pŕorta Otomană. Sultanul ratifică pacea de la București încheiată cu Rușii. Sufferințele Românilorŭ în timpulŭ resbelului Ruso-turcŭ.

Constantin Ipsilanti revenise din Rusia ca domnŭ al Munteniei și al Moldovei totŭ de o dată. Intrândŭ în Muntenia prin luna lui Decembre 1806, elŭ a lăsatŭ în Moldova unŭ Caimacamŭ care să guverneze țera în loculŭ sŕeu. Pentru a'și îndeplini promisiunea ce dedese împăratului Alexandru, Ipsilanti, adună ostași din ambele Principate, pe cari îi organisază în felulŭ cazacilorŭ.

Sosirea Rușilorŭ în București a umplutŭ de spaimă pe toți turcii de pe lângă Dunăre. Ei aŭ lăsatŭ de o dată în părăsire tŕote cetățile de pe malulŭ stângŭ alŭ Dunării. Rușii, dacă ar fi înain-

tatū îndată spre Dunăre, ar fi ocupatū fără nici o rezistență tóte acele cetăți. Dar ei, ne dându-și sēma de starea lucrurilor, aū perdutū acestū mare avantajū.

Turcii, revenindū din spaima de care fusese coprinși la începutū, s'aū întorsū și aū ocupatū tóte cetățile de pe malulū stāngū al Dunării, apovisionāndu-le cu produse și întāringu-le cu garnisóne.

Între acestea, Napoleon, care devenise centrulū de gravitate al politiceii statelorū europene, își schimbā politica. Prin pacea de la Tilsit, elū câștigā pe Rusia in contra Angliei, dușmana lui cea neimpăcatā. Prin acēstā pace se stipula între Napoleon și Rusia servițuri reciproce: Rusia oferea lui Napoleon mijlocirea sa pentru a-lū împāca cu Anglia. La rēndulū sēu, Napoleon, sacrificēndū pe aliata sa Turcia, pe care însuși o aruncase in rebelulū cu ruși, promitea Rusiei s'o împāce cu Turcia, cu condițiuni fórte avantajóse. La casū cândū Turcia nu ar accepta pacea propusā de Napoleon, acesta se va alia cu Rusia, ca să împarță imperiulū Otomanū.

Astū-felū, pentru acestū mare ambițiosū, statele și popórele Europei nu erau de cātū niște instrumente de care elū se servea pentru a ajunge să domine lumea intrēgā. Lipsitū de ori ce scrupulū de conștiință, elū nu s'a sfitū de a da Rusiei, Basarabia, Moldova, Muntenia și Bulgaria pēnā la Balcani. Negreșitū că își făcea și

pentru sine o bună parte, precum dete și Austriei ceva ca s'o facă să consimțā la acēstā tāl-hārie politicā.

Când Turcia ia cunoștințā despre acēstā tră-dare a lui Napoleon, ea devine furiōsā. Cu tōte astea slābiciunea în care se afla imperiulū Oto-manū, din cauza revoluțiunilorū interne, deter-minā pe Pōrtā ca să se plece la consiliile lui Sebastiani, ambasadorulū Franței. Astū-felū, în 24 August 1807, se închee armistițiulū de la Slobozia, lângā Giurgiu, care coprindea cele urmātore :

„Daca pacea între Rusia și Pōrtā nu s'ar întocmi îndatā, atunci armistițiulū să ținā celū pu-ținū pēnā la 21 Martie 1808. Atātū Rușii cātū și Turcii să ēsā din Principate pānā în termenū de 36 zile. Rușii să se retragā peste Nistru, iar Turcii peste Dunāre. Sā se înapoieze atātū corā-biile și echipagiulū lorū, cātū și robii ce s'au fă-cutū în luptele de pēnā acuma. În privința Prin-cipatelorū se mai dispunea ca pānā la încheerea păcii, administrația lorū să fie datā unui divanū alcătuitū din boeri“.

Clausele acestui armistițiū nemulțumi atātū pe împāratulū Alexandru care nu voia cu nici unū prețū să ēsā din Principate, cātū și pe Ipsilanti care se vedea scosū din domnie în modū indi-rectū. Alexandru refusā de a ratifica încheerea armistițiului și rămāne cu oștile în Principate, cu tōte că Turcia le retrāsese pe ale sale.

Napoleon, în urma mai multor încercări infructuoase de a aduce la o înțelegere pe Rusia și Turcia, declară acesteia din urmă că pacea nu se poate face de câtă cu sacrificiul din partea Turciei de a da Rusiei Principatele dunărene. În urma unei asemenea declarațiuni, oră ce influență a lui Napoleon la Constantinopole a încetat.

Porța se apropie iar de Englitera. Prin tratatul de la Dardanele (5 Ianuarie 1809) se restabilește între ambele aceste puteri raporturile în care se află înaintea resbelului. Legăturile dintre Turcia cu Anglia au supărată foarte mult pe Rusia. La 6 Martie 1809, principele Prosorovsky anunță Porții că armistițiul a expirat și că resbelul va reincepe, dacă ambasadorul englez nu va fi gonit din Constantinopole. Porța refuză propunerea Rusiei; resbelul reincepe.

În urma încheerii armistițiului din 24 August 1807 și după ce s'a deschis la Rusciucă conferința pentru încheerea păcii, Ipsilanti s'a retras la Kiev. Țările Române s'au guvernat de divanuri compuse din boerii pământeni, în cursul de mai mulți ani, de la 1808 până la 1812 Maiu 28, când s'a încheiat pacea de la București.

Divanurile formate pentru a governa țările române, erau presidate de către generalul Cunicof, numit de împăratul Rusiei. Acest general a instituit în fie-care divan câte un comitet, compus din Mitropolitul, din unul din Episcopi și din patru sau cinci boeri mari aleși

și numiți de densusulū. Acestū comitetū avea competența să se pronunțe în ultimulū resortū, iar președintele era datorū să confirme hotăririle lorū. Președintele nu putea să facă nimicū fără consimțimēntulū comitetului.

Acestū președinte a mai numitū și pe lângă vistierie unū ofițerū rusescū ca președinte. Elū supraveghia împreună cu vistierulū intrările și eșirile veniturilorū țerii, precum și cheltuielile ce se făceau cu oștirile și cu alte trebuințe publice. Fiind-că generalulū Cunicof îndeplinea funcțiunea de președinte în Moldova, elū a trimisū în Țera-Romānescă pe generalulū Enghelhart.

Țerile se administraū după legile și regulamentele lorū. Perceperea impositelorū, judecāțile, numirile în funcțiuni, se urmaū ca și în timpulū domnilărū. Boerii comitetului din care făcea parte și vistierulū celū mare, te numiau d'a droptulū de către președinte. Cei-l'alți funcționari se alegeau mai āntiū de Mitropolitū, de boerii comitetului și de vice-președinte, și apoi se supuneaū cu raportū președintelui spre întārire. Marele vistierū numia pe ispravnicī, cu consimțimēntulū vice-președintelui, iar cei-l'alți boeri numiau pe subalternii lorū.

Între acestea, negociārile de la Rușciucū pentru pace ne obținēndū nici unū rezultatū, Pórta trimite în acēstā cestiune reprezentanți la Iași. Între acești reprezentanți era și beizade Dimitrie Moruzi, ca locotenentū al dragomāniei, ca să

convingă și personală pe Feld-mareșalul despre condițiunile păcii. Dar după două luni de discuțiune n'a ajuns nici aci la vre un rezultat.

După ce s'a împlinit și termenul armistițiului, mareșalul Prozorovski a venit la București ca să începă ostilitățile.

În luna lui Martie 1809, generalul Miloradovici a plecat asupra Giurgiului. Dar ne fiind preparat cu cele necesare pentru asalt, s'a întors înapoi cu pierderi însemnate. O altă întreprindere condusă de însuși Feld-mareșalul asupra Brăilei, nu este mai fericită, căci se respinge cu o pierdere de 5000 oameni.

În luna lui August, Feld-mareșalul Prozorovski a murit aproape de Măcin; iar în locul lui s'a numit generalisimul, generalul Pangration. Acesta, trecând Dunărea, s'a pus în fruntea armatei. El a luat Măcinul, apoi Hirșova, apoi, ducându-se asupra Silistrii, a încercat să orecare pierderi și s'a întors la Hirșova.

Între acestea a capitulat Ismailul și Brăila din cauză că în urma unui asediu îndelungat consumase toate proviziunile. Generalisimul Pangration, după ce a mai făcut un pod peste Dunăre în fața Hirșovei și l'a întărit cu oște, s'a întors la București pentru ernatec.

În primăvara anului 1810 luna Martie, generalisimul Pangration a fost înlocuit cu Nicolae Caminski. Acesta trimite pe frate-său Sergiu asupra Babadagului pe care îl cuprinde. După aceea

rușii dau o mare bătălie la Rasgrad și la Coslița. Óstea turcescă se comanda de vestitulă Pehlivan-pașa. După multă vërsare de sânge, victoria a rămasă în partea lui Sergiú Caminski. Rușii luară o mulțime de trofee și prizonieri. Între aceștia era și Pehlivan-Pașa, prinsă la Coslița, și alți mulți pași.

Armia rusescă, încuragiată de aceste succese, era gata pentru noii lupte și victorii. Generalisimul Nicolae Camenski, coborândă la Silistra, o silește să capituleze cu condițiuni. După aceea unindu-și armata cu a fratelui său Sergiú, trece peste Balcani cu o óste de 40,000 ómeni și ajunge la Șumla pe care o asediază.

După ună asediú de două luni care a costatú multe perderi din ambele părți, generalisimul Camenski s'a întorsă să asedieze Rușciucul. Aci s'a datú ună asaltú din cele mai teribile și sangeróse. Cetatea era atâtú de tare apărată în câtú cu tótă vitejia rușilor, rezultatulă a fostú nefericitú. Peste optú mii soldați, mai mulți generali, coloneli și ofițeri inferiori cădură la acestú asaltú.

Căderea în întreprinderea asedierii Rușciului nu descuragază pe Camenski. Elú se ridică cu cea mai mare parte din óstea sa și merge să bată tabăra cea mare a turcilor care se afla din susú de Rusciucú. Rușii, deși mai puțină la numărú, câștigă o victorie strălucită asupra turcilor cari erau în numărú de 40,000 ómeni.

Îndată dupe această strălucită victorie, Rușii au asediată toate cetățile de pe lângă Dunăre.

În urma campaniei din anul 1810, generalismul Camenski vine la București ca să petrecă iarna. În primăvara anului 1811, el își propunea să lovască nu numai Andrianopoli, dar și chiar Constantinopolu pentru ca să silască pe Pörtă să facă pace, căci Rusia era amenințată cu resbelu din partea Franței. Dar o mörte ne așteptată a pusu capetu tuturilor proiectelor sale. În locul lui Camenski, împăratu numește și trimite generalismu pe Generalulu Cutusof, care vine în luna lui Martie.

Napoleon, informându-se că Rușii înaintase până în centrulu Turciei, începu a își porni și elu oștile spre Polonia. Rusia, observându mișcările lui Napoleon, începe și ea să și retragă oștile din Muntenia și din Moldova către Bucovina, spre Nistru.

Generalulu Cutuzof chemă lângă densusu toate trupele câte erau imprăștiat prin cetățile de peste Dunăre. Dar toate aste trupe ce mai rămăsese la Dunăre sub comanda lui Cutuzof, nu trecu peste 8000 ostași. Armia turcăscă însuma peste 40,000 soldați, anadoleni, albanezi, ieniceri etc. și numărulu ei sporea pe fie-care di.

Cutusof, vedându-se în pericolu, a trecut în tr'o nopte peste Dunăre în România și și-a aședat tabăra aprópe de Giurgiu, fortificându-se cu șanțuri de apărare. Aflându-se aci, pe de o

parte scrie în Moldova ca să i se trimită oște de acolo în ajutor, iar pe de alta ordonă să se ridice spitalurile din București și să plece spre Moldova.

Aceste mișcări ale rușilor erau de natură a inspira mari temeri tuturilor locuitorilor. Ei vedeau că Rușii tindeau la o apropiată și totală retragere din Principate. Boerii și cei-l'alți locuitori ai capitalei începură a face pregătiri pentru a fugi în Brașov.

Vedându că rușii stau în defensivă, o parte din oștea turcă trece în insula dunărenă ce este între Rusciuc și Giurgiu și se întărește acolo voind să ia ofensiva. Aflându-se la o mică distanță de tabăra rusă, ei trăgeau continuu cu tunurile asupra rușilor. Aceștia fiind în defensivă, răspundeau cu vigore focurilor turcești.

Între acestea sosește generalul Marcov din Moldova cu oște-ajutătoare. Turcii, deși erau foarte numeroși, nu cutează să iese din insulă asupra rușilor. Atunci Cutozof concipe un plan cutezător pentru a surprinde tabăra turcă de pe malul drept al Dunării.

Într-o noapte întunecată, generalul Markof, trece Dunărea pe vase cu toate trupele sale și debarcă ceva mai în sus de Rusciuc în spațele taberei turcești. Când se crăpa de dimineață, turcii se pomenesc încongiurați de muscali cari alergau cu pași repezi asupra lor.

Spaima și confuziunea coprinde tot lagărul

turcescū. Păgânii ne mai fiindū în stare să pue mâna pe arme, alérgă care incotro póte ca să'și scape viața. Cazacii gonindu-î dupe urmă îi omóră saū îi facū captivi. Rușii devinū stăpâni pe la-gărulū turcescū cu tóte provisiunile și mașinele de resbelū ce se aflaū într'ensulū. Puindū mâna și pe bateriile turcilorū aședate pe malulū dreptu al Dunării, rușii batū într'unū modū cumplitū pe turcii ce se aflaū în insulă și le tae orî-ce comunicare cu Rusciucu.

Turcii din insulă în numărū ca la 30.000 sub comanda lui Ceapanoglu suferiră fórte multū, fiindū bātuți cu tunurile de pe ambele maluri ale Dunării. Frigulū celū rigurosū al iernei și lipsa de provisiuni aduseră pe turci la disperare.

Dupe o rezistență de patru-șeci de zile, Ceapanoglu s'a vedutū nevoitū să se predea fără condițiuni. Peste 15,000 de turci fură aduși ca prizonieri la București de unde se porniră sub escortă în Rusia.

Vizirulū, vedendū că nu-î mai este cu putință ca să continue lupta, cere armistițiū și începe negocierele de pace. Tótă iarna și primăvara anulū 1812 împuterniciții turci, între cari era și Dimitrie Muruzi, negociară cu generalismulū Cutuzof, dar nu putură ajunge la nici unū rezultatū din causă că Rusia cerea țerile române și Dunărea hotarū, iar Turcia se opunea. În fine în luna lui Aprilie conveniră ca să despartă Moldova în doă și să se pue hotarulū la Prutū.

Astü-felü Bassarabia se încorporéză la Rusia, iar România și Moldova rëmanü ca mai nainte sub Pórta Otomană.

Între acestea Napoleon întreprinsese marea sa expedițiune în contra rușilorü. Elü avu grijă să scrie Porții ca să nu facă pace cu Rusia, căci în scurtü timpü va sta mijlocitorü ca Pórta să închee o pace förte avantajiosă pentru densa.

De ce puținü lucru ține câte o dată sórta unei țeri!.. Bassarabia nu ar fi căduțü în ghiarele cele ucigătóre ale Rusiei, dacă trădarea nu se amestecă în astă afacere!..

Scrisorile ce Napoleon adresase Porții pentru a-i spune ca să nu facă pace cu Rusia, căci elü s'a sculatü cu resbelü asupra ei, aü încăputü în mânele lui Panait Muruzi, dragomanulü Porții. Acesta, în locü să le supue la cunoștința Divanului, le-a trimisü fratelui sëü Dimitrie Muruzi, unulü din plenipotențiarü Turciei pentru încheerea păcii la București.

Dupe priimirea acestorü scrisori, Dimitrie Muruzi, lucréză într'unü modü cu totulü contrariü intereselorü Turciei. Elü espediază îndată la Pórta unü raportü prin care umple de spaimă inima tuturilorü. Terminând acestü raportü, elü făcea cunoscutü Divanului că Cutuzof 'i-a declaratü că dacă în zece zile nu-i va aduce tractatulü de pace subscrisü de Sultanulü, elü va trece cu armele peste Balcani și nu se va opri să facă pace de câtü la Andrianopolu.

La primirea acestui raportu înfricoșătoru, Sultanul care avea deja o mare temere de vitejia lui Cutuzof, se decide îndată și ratifică tractatul de pace încheat în București la 28 Maiu 1812, pe care apoi îl trimite lui Dimitrie Muruzi la București spre a-lu da Rușiloru.

Puțină dupe aceea, Sultanul, descopere trădarea comisă de frații Muruzi. Elu îi condamnă la mörte. Fermanulü Sultanulü datü în acéstă privință se și esecută peste puține zile. Trădătorii și-au luatü pedépsa meritată; dar Bassarabia a rămasü deslipită și până astă di de la cöstele surorei sale Moldova.

Între acestea împëratulü Alexandru numește generalismü în loculü lui Cutuzof pe generalulü Ciceacof. Între condițiunile păcii era și aceea ca șederea rușilorü în Principate să se prelungească până în luna lui Octombrie. În acestü intervalü trebuia ca oștile rusești să se retragă din țără, să se ridice spitalele, să se libereze prisionierii, în fine să se reguleze socotelile dintre autoritățile rusești cu românii.

Într'unü articolü specialü se stipula ca domniü Munteniei și ai Moldovei să aibă o durată de câte șapte ani. Se întărea Hatihumaiumulü care se făcuse în zilele Sultanulü Selim pentru privilegiurile ambelorü țeri.

Dupe ce rușii aü eșitü cu totulü din țără, a venit marele Banü Gheorghe Arghiropolu ca

caimacamă al noului domn care se numise de Pörtă și a luat frânele guvernului.

În totă durata de șase ani câtă a ținut rebelul acesta între Rusia și Turcia, un adevărat flagel a apăsă asupra tuturilor locuitorilor din țările române. Abuzurile și corupțiunea cu care rușii au venit în țară au stors pe de o parte și măduva din oșele românilor, iar pe de alta a infiltrat în sângele lor veninul corupțiunii. Oștea rusescă, de la general până la soldat, deprinsă cu jaful și cu spoliarea, nu mai lăsa nici cenușa în vatra sârmanilor locuitori cari îi primiseră ca frați de religie și ca salvatori.

Autoritățile rusești împovărau pe sârmanii locuitori cu dări oneroase; ele îi întrebunțau la transporturi grele și mai presus de puterile lor, le cereau provisiuni pentru oștire și le lua în cantități indoite și întreprinse de câtă le trebuiau, apoi prisosul îl vindeau pe bani tot locuitorilor cari mureau de foame.

Funcțiunile publice se vindeau ca o marfă la mezat. Comisarii însărcinați cu distribuirea cuartirurilor erau o altă plagă înveninată. Ei apărau de această corvadă pe acei ce le dedeau bani și împovărau peste măsură pe cei săraci cari nu puteau să le satisfacă lăcomia. Sârmanii locuitori erau datorți a nutri pe soldații ce aveau în cuartir, dându-le hrana copiilor lor;

iar banii ce li se dedeau pentru provisiunile ôstei intrau toți în pungile generalilor.

În fine viața locuitorilor devenise atât de insuportabilă, în câtu ei ajunseră a regreta dominația păgânilor. Când unii din locuitori, exasperați de atâtea jafuri și tiranii se duseră să se plângă la generalismul ôstei, acesta le răspunse cu tonul celu barbaru al cazaculu. „Vă vom lăsa numai ochii din capu pentru ca să puteți plange.“ Își pôte dar cine-va imagina ce suvenirii triste au lăsatu pravoslavnicii muscali în inima românilor la plecarea lor.

CAP. XXXVI

Ión Caragea 1812—1818.

Evenimentele desartróse în timpul domniei lui Caragea. Redactarea și publicarea codulu Caragea. Fuga lui Caragea.

Ión Caragea era fiul lui Gheorghe Caragea, marele dragomanu al Porții otomane. Dupe încheerea păcii cu Rusia, Ión Caragea fusese numitü dragoman al Porții. Elü nu stätü în astă înaltă funcțiune de câtü 30 de zile, căci Pórta l'a numitü domnú în Muntenia. Ión Caragea a plecatü din Constantinopole pe la începutulü lui Octombre. Oprindu-se câtü-va timpü la Șumla unde se afla Vizirulü, elü a intratü în București

la 12 Decembre 1812, aşedându-se în scaunū cu ceremonia obiċnuită.

Domnia lui Caragea se semnală prin câteva evenimente desastrose. Iarna excepċională din 1812, care a nimicitū marea armată a lui Napoleon I la Moscva, s'a resimċitū fôrte tare și în Principatele române. Din cauza acelei erne rigurose, aū peritū turme întregi de vite mari și mici și aū muritū o mulċime de ómenċ. Pe la finele lui Decembre curtea domnescă s'a mistuitū de flacări numai într'o nópte. Ciuma a decimatū în cursū mai multū de trei ani populaċiunea română. Acestū flagelū îngrozitorū a cădūtū mai întâiū asupra capitalei București care rămăsese aprópe pustiū. atátū din cauza implacabilei epidemii, câtū și din cauza risipirei populaċiunei. Dupe ce ciuma a bantuitū București aprópe unū anū, ea a începutū să se întinďă prin țera, prin orașe și sate unde a făcutū unū desastru teribilū.

Aceste pedepse dumnezeesti nu fură de ajunsū ca să sdruncine din temelie existența poporului românū, a mai trebuitū să vie și Pórta cu cereri arbitrare și exorbitante. Pórta otomană hotărîndu-se să ridice din nouū și să restaureze cetățile de pe malurile Dunării, a cerutū și a ridicatū din Țera-Românescă brațele și carele necesarii pentru transportarea tuturilor materialurilor și pentru efectuarea lucrărilor necesarii.

În fine, dupe mai mulți ani de înfricoșate rele și suferințe ce trecură peste Țera-Românescă, po-

porulă începu a se bucura de pace și de liniște. Domnulă începe a se ocupa cu îmbunătățirea stării materiale și morale a țării. În anulă 1815, vodă Caragea compune o comisiune care să se ocupe cu studiarea legiloră și obiceiuriloră țării și apoi cu redactarea codicelulă numitulă Caragea, care s'a și promulgatū în anulă 1816.

Dar vodă Caragea, ca toți domnii fanarioți, începe a storce țera în tôte chipurile de bană, spre a-și aduna o avere care să'i asigure o largă existență, când nu va mai fi domnū. Plangerile și suferințele poporului ajunseră până la auđulū Sultanului, care se decise să scôtă pe domnū din scaunū mai 'nainte chiar de împlinirea celorū șapte ană.

Pórta, la șapte Octobre 1818, pornește la București unū Capugiū cu ordinū ca să pue mâna pe vodă Caragea. Acesta, aflândū la timpū despre pericolulă ce-lă amenința, se prepară de plecare. Elū constitue unū guvernū provisoriū compusū din Mitropolitulū, din Banulū Brancovenu și Samurcași. În đioa de 10 Octobre 1818, luândū cu sine cele 18 milióne lei ce putuse storce din sudórea și din sângele românilorū, plecă din București împreună cu dómna și cu fie-sa, escortatū de 400 arnăuți și merge la Brașovū. De aci pornește la Viena, mai pe urmă trece în Elveția și apoi în Italia.

CAP. XXVII

Alexandru Șuțu 1819—1820.

Boerii cerū la Pórtă să le acórdede dreptulū de a'si alege domnū pământénū. Pórtă trimite domnū în Muntenia pe Alexandru Șuțu. Eteristiī din Muntenia voescū să ridice stindardulū liberării Greciei. Mórtea lui Alexandru Șuțu.

Îndată dupe fuga lui vodū Caragea din țéră, boerii pământeni în capū cu Mitropolitulū, se adună și formulésă o petițiune către Pórtă prin care îi cerū să le acórdede dreptulū de a'si alege domnū pământénū. Între altele ei spuneaū Pórtii că era chiar de interesulū ei de a reveni la domniī pământeni, căci aceștia avēndū moșii și legăturī de familie în țéră, nu puteaū fugi, dupe ce storceaū țéra și o jefuiaū.

Pórtă, în locū să înțelégă adevēratulū ei interesū, în locū să acórdede Romānilorū drépta lorū cerere, ea, în primăvara anului 1819, trimite domnū în Muntenia pe Alexandru Șuțu. Prin această faptă arbritară, Pórtă, viola ca totū-d'una drepturile cele vechi ale romānilorū și chiar obligațiunile de curēnd stipulate în favórea lorū. Numai forța evenimentelorū a făcutū ca Turcia să revie la simțimentulū de dreptate și să recunóscă drepturile romānilorū.

Revoluțiunea cea mare a Franței răspāndise spiritulū de libertate și de emancipare în tóte

popóarele apăsate de jugul tiraniei. Acestú spiritú, nutritú și cultivatú de mai multí ani, prinsese adênci rădăciní în inima tuturilor popórelorú creștine din orientulú Europei, iar mai cu sémă în inima cea arđetóre a grecilorú. Fructulú seú se copsese cu desăvêrșire și nu aștepta de câtú momentulú favorabilú ca să-și producú efectele sale.

Grecii formaseră de mai multí ani societatea politică numită *Eteria*; scopulú ei era să dea Greciei libertatea și independința. Sediulú principalú al acestei societăți era în România, de unde avea să se dea semnalulú sculării tuturilor grecilorú din Europa în contra păgănilorú.

Pe la finele anului 1820 Eteriștii deciseră să ridice stindardulú sculării grecilorú. Unú obstacolú ênsă se opunea la acéstă generósă întreprindere. Grecii nu putuse atrage în partea lorú pe Alexandru-vodă Șuțu. Elú era consideratú ca o dificultate ce trebuia înlăturată; eteriștii dar deciseră să'lú omóre. Neputêndú reuși a-lú ucide în modú violentú, precum se decisese, i se administră o otravă care îlú aruncă la patú de la 3 Decembre 1820 și de care muri la 19 Ianuarie 1821.

Alexandru Șuțu, simțindu-se aprópe de sfirșitulú vieții, numește o comisiune saú căimăcămie compusă din 7 boeri, cari să administreze țera până la numirea noului domnitorú. Mórtea lui Alexandru Șuțu deschise în Țera-Románescă,

pentru Eterie și pentru Tudor Vladimirescu, unŭ câmpŭ liberŭ de acțiune, despre care vomŭ trata în periôda viitoare.

Mai 'nainte însă de a intra în espunerea faptelorŭ revoluțiunei de la 1821, să arătămŭ pe scurtŭ starea politică și socială a țerii nōstre la acea epocă. Pentru a atinge acestŭ scopŭ, reproducemŭ aci Capitolulŭ I din *Revoluția lui Tudor Vladimirescu, de Mihaiŭ Cioranu*, unŭ contimporanŭ care a luatŭ parte activă cu Tudor în acea revoluțiune.

„ De la deschiderea resbelului din anulŭ 1806 până la 1812, — între Rusia și Pōrta Otomană — câtŭ a ținutŭ resbelulŭ ; și de la 1812 până la 1818, cât a ținutŭ domnia lui Caragia ; și de atunci până la 1821, când a muritŭ Alexandru-Vodă Șuțu, amēndcă Principatele s'aŭ umplutŭ de greci ca nici o dată ; pe lângă cari aŭ intratŭ și mulțime mare de Bulgari, Arnăuți, Armeni și mulțime de Sērbī din oștirile lui Cara-George, ale lui Melenco, ale lui Haiducŭ Velicu, și ale mai multorŭ căpetenii din revoluția Serbiei ; toți aceștia se numiaŭ Arnăuți și jefuiaŭ, de față, cu armele încărcate și cu iataganele la briŭ, aceste nenorocite țeri ; mai vērtosŭ că totŭ din aceștia se compunea pe atunci tōtă oștirea domnilorŭ fanarioți ; iar paza Principatelorŭ prin Români, dupe vechile lorŭ aședăminte, lipsea cu totulŭ. Oștirea domnilorŭ greci se împărțea astŭ-felŭ :

Deli-Bașa, șefulŭ călărimei.

Tufecci-Bașa, șeful infanteriei.

Ghiuler Aasân, șeful artileriei.

Kirk-Serdar, șeful călărimii ușoare.

Bas-buluc-bașa, șeful gardiei domnești.

„Baș-Ciohodar, cu două trupe de ciohodari, compunea iarăși gardia Domnului; aceștia erau căpeteniile ogécului domnesc; iar numărul acestor bande de adunături streine era ne hotărât.

„Marele Spătar, șeful oștirilor, nu se făcea nici o dată din boerii români, precum nici agă (prefectul poliției), nici căpitan de dorobanți, nici căpitan de lefegii, precum nici o altă dregătorie, cari, dupe vechile aședăminte ale țerii, aveau sub dâensele trupe înarmate; ci, pe toți aceștia, îi orânduia domnul din grecii lui; însă toate aceste trupe erau cu Buluc-Bași lor, cu Baraiactarii lor, cu Odabași lor, întocmai dupe aședământul oștirilor Otomane, iar stindardele erau ale țerii.

„Mai erau încă totu din aceste adunături Polcovnicii de Seimeni cu seimenii lor; 17 polcovnici de poteră, dupe numărul districtelor, și 27 căpitani de poteră, și iarăși alți 17 Polcovnici de tîrgu, adică de fie-care capitală a județului câte unu, ca niște polițai; toți aceștia ne apăratu, trebuiau să fie greci.

„Caimacamul Craiovei, ce era unu alu doilea Domn în România-Mică, cu totă suita lui și cu totă oștirea de lîngă dînsul, trebuiau să fie greci; Zapcii plășilor, vătășii plaiurilor, toți dregă-

torii cari erau sub dănşii, chiar cea mai mică putere armată, trebuia să fie greci ; şi foarte rar s'ar fi putut vedea câte unu romanu printre dănşii ; într'unu cuvântu, afară de poteraşi sau jandarmi, cari ei mai erau români, şi numai ei intrau în păduri şi se băteau cu hoţii, totă cea l'altă miliţie a ţerii era unu amestecū confusū de streini, cari ne avëndu nici unu dorū de ţeră (ce nu era a lorū) le venea mai bine a petrece timpulū în repaosū prin oraşe, sau a se ascunde la nevoie prin infundăturile Carpaţilor, de câtu a da faţă cu pericolulū, şi a înfrunta mórtea ce i-ar fi ameninţatū ; şi iarăşi români curaţi, abia în dorobănţime se mai vedea, care atunci se numia slujitorii de judeţe ; şi erau înarmaţi cu bice, şi însărcinările lorū nu erau de câtu a esecuta ordinele de esecuţie şi de jafuri ce priimeau de la superiorii lorū, pentru nenorociţii locuitorii ai satelorū ; iar toţi cei l'alţi, dupe cum am disū, şi dupe cum de faţă se vede chiar până astăzi, erau streini şi foarte departe cu totul de a fi români.

„ Mitropolitulū ţerii, câte trei Episcopii României, toţi arhierii, toţi egumenii mănăstirilorū şi totă puterea clerului, de la cari se cerea lumina şi morala, şi patriotismulū, erau greci ; în şcolele cele mari, ce se numeau şcole domneşti, toţi profesorii mari şi mici erau greci ; şi limba română era exilată de pretutindenii, şi numai limba grecă se învăţa ; profesorii particularii de prin

casele boerilor, de prin casele neguțătorilor celor bogăți, duhovnicii ce espovedeau, pedagogii filorū de boeri, preoții de pe la mănăstirile cele însemnate, preoții de pe la bisericile de mir, toți aceștia erau greci; până și chiar slujba în biserici totu în grecește se făcea.

„Negotulū în totă țera era în mâna grecilor; și limba grecescă era în așa mare vogă, în cât, dupe totu cuvântulū dreptū, și fără de voe, te făcea să cređi că Grecia întrégă s'a strămutatū în România. Și în adevărū, când Domniī țerilorū, Episcopii, miniștrii, cārmuitorii, școlele, eforii școlelorū, eforii tuturilor aședāmintelorū publice, divanurile, clerulū, tōte ramurile administrațiilor, până și cei mai micī, și cei mai dupe urmă funcționari ai țerii, erau greci, apoi nu ești în dreptū a đice că Grecia se strămutase în România? și că romānilorū nu le mai rămāsese nici unū dreptū în patria lorū? Numai țeraniī, adevērații fiī ai Patriei, erau Romāni și sufereaū, sub jugulū celū mai barbarū, jafurile, prázile și desmoștenirile de pāmēnturile lorū; locuitorii satelorū, adevēratulū arbore al naționalității romāne, erau reduși la ultima extremitate a celei mai spāimāntătoare miserii; și limba omenescă anevoe ar afla espresiuni spre a descrie grozāviile și muncelē la cari erau supuși acei martiri, în acea epocā de sinistrā memorie; în câtū, ne mai rămāindu-i nici o speranță, romānulū intra în codru și se facea tálharū, saū trecea Dunārea și fugea în

țera turcască, dupe cum se vede pe tótă întinderea malului dreptu al Dunării, de la Vercio-rova și până la Marea-Négră, mulțime de sate românești cari se află mai în bună stare, și trăindü o viață cu multü mai f-ricită, de câtü rudele și frații lorü, cei rămași in Moldova și România. Într'acéstă stare se aflău Principatele, când Tudor Vladimirescu a ridicatü stindardulü revoluțiunei de la 1821.“

PERIÒDA VI

De la revoluțiunea lui Tudor Vladimirescu până la întorcerea Domnilor pă-
mânteni, 1821—1822

CAP. I

Prima fasă a revoluțiunei lui Tudor Vladimirescu

§ I

Tudor Vladimirescu și dispozițiunile luate de dânsul pentru începerea revoluțiunei de la 1821.

În urma epocei de regenerare, de glorie și de mărire, ce Mihaiu Bravulă inaugurase prin vitejia spadei sale, se părea că România intrase pe o cale nouă de libertate, de stabilitate și de fericire foarte durabilă, se părea că virtuțile civice, abnegarea și patriotismulă reinviase spre a nu mai peri nică o dată din inima Românilor.

Dar din nefericire, această țără atât de multă încercată, mai era destinată la o sôrtă și mai

aspră de câtă aceea din care o scăpase spada eroului român. Mórtea lui Mihaiu Bravulu fu semnalulu decăderii statulu român.

În urma morții lui Mihaiu, tóte vițiurile, tóte pasiunile cele rele se deșteptară mai inveninate și mai violente în inima boerilor ambițioși, cari se sfișiau între dênșii ca férele, pentru ca să ajungă la domnie. În decursu de 115 ani, Téra a mersu cu pași repedi pe panta cea alunecósă a căderii, până ce a devenitu victimă inocentă în ghiarele cele inveninate și ucigátore ale Fanarioților și ale Ciocoilor, cari a stors'o și a martirisat'o mai multu de unu secolu.

Fanarioții, cari nu aveau altă țintă de câtă înavuțirea loră cu ori ce prețu, transformase téra, precum ne spune Cioranu mai susu, într'o adevérată provincie grecésă, pe care însă nu o considera de câtă ca unu terenú fertilu de es-ploatare. Boerii, fala altă dată a țerii și aprigi ei apărători pe câmpulu de resboae, nu mai erau ceea ce fusese o dată. Dupe ce, prin intrigă și lupte intestine, ca să-și satisfacă criminalele loră ambițiuni, aruncase téra în ghiarele fanarioților, boerii își perdură și ei drepturile și privilegiile de cari se bucurase până aci. Acum o nuoă boerie, *erghenia fanariotă*, le luase locul în tóte ramurile administrațiunei publice.

Cea mai mare parte din boerii țerii, perdënd cu desăvêrsire ori ce simțimentu de patriotismu și de demnitate națională, se fanariotisară. Mai

conrupți de câtă fanarioții ănsăși, ei rivalisau cu densii în vițuriile și în metodele de a jefui țera.

Puținii din adevărații boeri cari rămăsese ne atinși de contagiunea corupțiunei fanariote, trăiau isolați pe la moșiile lor, persecutați în toate modurile de Domnii fanarioți. Ei meditaui în triste lor retragere la greșalele prin care adusesse țera într'o astă-felă de durerósă stare. Acum nu le lipsea dorința de a reda Patriei drepturile pe cari nu știuse indestulă să le respecte și să le apere, dar nu aveau nici destulă coragiă, nici destulă energie și devotamentă pentru a se espune să întreprindă ceva, care să le satisfacă această dorință.

Dar prevedința care, în cursulă secoliloră, scăpase de atâtea ori această nefericită țera din ghiarele peirei, nu voi să o abandone la o sórtă atâtă de ne meritată. Poporulă română a alergatú totú-de una cu intusiasmă la vocea eroiloră și a patrioțiloră țerii; elă 'și-a vėrsatú totú-de una sângele cu devotamentă pentru apėrarea drepturiloră ei; elă dar nu merita să sufere starea de miserie în care boerii corupți aruncase țera. De aceea Provedința, în înalta ei misericordie, a voitú să scape țera din robia fanarioțiloră și a ciocoiloră, printr'ună fiă al poporului.

Istoria popóreloră ne arată că la toate națiunile aă existatú ómenii predestinați ca să facă când binele, când rėulă. Dacă aruncămă o privire retrospectivă asupra istoriei nóstre, aflămă

că mulți au fost la noi din cei predestinați pentru a face răul și foarte puțini pentru a face binele. Istoria contemporană mai cu seamă ne prezintă un tablou înfloritor de asemenea natură.

La 1821, Provedința voise să dea țării un bărbat inspirat numai de binele și fericirea ei. Acest bărbat providențial, a fost Tudor Vladimirescu care, prin sângele său vărsat cu atâta abnegare pe altarul Patriei, a făcut să renască pe pământul României vechile ei drepturi.

Tudor Vladimirescu a fost de naștere obscură, fiul unui țeran din satul Vladimir, plasa Gi-lortu, districtul Gorj. El s'a născut în ultimul pătrar al secolului al XVIII. Educațiunea sa a fost simplă, ca și condițiunea socială a părinților săi. Primele noțiuni de citire și de scriere, el le-a primit de la un preot, din satul Vladimir.

Cu toate că eșit din condițiune obscură, Tudor avea tendințe și aspirațiuni distinse. În etate de 10 sau 12 ani, el se duse la Craiova și intră pe *procopselă*¹⁾ la dascălul Lupu, consăngenu cu

1) Vorba *procopselă*, de la grecește, are la noi două înțelesuri: 1° Înseamnă învățatură; om *procopsit*, adică om cu instrucțiune. 2° Înseamnă avere, pozițiune socială; om *procopsit*, adică om cu avere, om cu carieră sau cu pozițiune socială.

Locuțiunea, *pe procopselă*, înseamnă la noi, pentru carieră, pentru facerea carierei. *L'a dat pe procopselă*, adică l'a încredințat unui patron care să-i facă carieră.

părinții lui Tudor. Mai târziu, elu intră totu pe pricopselă în casa unui boerū din Craiova, unde invetă carte grecescă de la dascălulū fiulū acelu boerū.

Născutū în districtulū Gorjū, țera Pandurilorū, Tudor avea mari dispozițiuni militare. În prima domnie a lui Constantin Ipsilanti (1802—1806), Tudor a fostū însărcinatū de dēnsulū cu formarea unui corpū de voluntari. Ipsilanti, înființase acestă trupă sub cuvētū de a apăra Oltenia de năvălirile lui Pasvantoglu ; în realitate însă, formarea acestei ôste era ca să ajute liberarea Greciei.

În a doa domnie de unū anū a lui Constantin Ipsilanti, Tudor era biv-vel comisū și vātafū de plaiū la Cloșani. Ipsilanti l'a onoratū și cu rangulū de Slugerū.

Prin meritele sale personale, Tudor, făcēndu-și o pozițiune socială, a începutū să înț-lēgă și mai

Din vechime și până pe la venirea Regulamentulū Organicū, era obiceiū la noi ca ômenii de o condițiune modestă și chiar boerii de o clasă inferiōră să-și dea copii în casa vre-unui boerū mare *pe pricopselă*. Acești copii, deși serveau în casa boerului, dar nu erau considerați ca slugi, ci erau tratați cu totulū altū-felū. Boerulū îngrijea de creșterea și educațiunea copilulū, ilū îmbrăca și ilū dedea la școlă, apoi mai târziu boerulū ilū lua dupe dēnsulū la divanū sau la vistierie, dupe funcțiunea ce ocupa elū, și-lū făcea candidatū sau stagiarū în cancelarie ; apoi mai târziu, dacă tēnărulū stiuse să profite de îngrijirile boerului, acesta ilū punea în slujbă și il făcea astū-felū cariera în societate. Acestū omū se numia apoi, omulū Bălēnului sau omulū Bălăcēnului, etc., dupe numele boerului la care slujise, adică avea de patronū pe Bălēnu sau pe Bălăcēnu, etc.

bine starea deplorabilă a țării sale și necesitatea de a se face o transformare radicală în astă stare de lucruri. Elū se frământa cu mintea dioa și nóptea ca să afle vre unū remediū la atâtea rele. Dar în cei mari nu putea să pue nici o speranță, căci deși unii din ei compătimeaū de suferințele țării, dar n'aveaū nici curagiulū, nici devotamentulū adevăratului patriotismū pentru a se expune la vre-o întreprindere patriotică.

În câtū pentru dēnsulū, elū era gata în orī ce momentū a-și da viața pentru liberarea Patriei de sub jugulū ce o apăsa, dar acēsta nu era destulū. O singurā speranță îi mai întărea curagiulū : credința că Rusia își propusese să libereze, în numele crucii, pe toți creștinii de sub jugulū otomanū.

Când Rusia se afla în resbelū cu Turcia (1807—1812), Tudor înființă cu spesele sale o trupă de Pandurī cu care luptă sub stégurile rusești. Elū spera prin asemenea sacrificii, să contribue la dobândirea drepturilorū naționale ale Românilorū.

În acestū resbelū, care a duratū mai multū de cinci ani și în care Româniī contribuise atâtū de multū cu averea și cu viața lorū, Tutor făcuse minuni de vitejie. Pentru bravurile sale, elū fu decoratū de generalulū rusū Cheralof cu ordinulū Vladimir și onoratū cu rangulū de parucicū, adică locotenentū.

Dar, care fu decepțiunea lui Tudor, când vēdu că, rezultatulū acestui resbelū pentru România

fu ruperea Bassarabiei de la cstele Moldovei. Atunci incepu el a intelege ct de puin trebuia să atepte Romnii de la generositatea i desinteresarea Rusiei ortodoxe. Atunci se convinge că Romnii nu aveau să atepte liberarea lor de sub jugul Fanarioilor i al ciocoilor de ct de la ei nile, cu sabia în mn, ca în timpul de glorie ai strbunilor lor. n acest sens dar el incepe a lucra cu slabele sale milce, ateptn cursul evenimentelor.

Tudor, prin vitejia i curagiul su în resbelul Ruso-Turc, devenise un personagi important pentru boerii patrioți, ci mai era pe acel timp, i inspira temere Ciocoilor. n populaiunea de jos, în genere, iar mai cu sm asupra stenilor de peste Olt, asupra pandurilor cari luptase sub dnsul, el dobndise un mare prestigiu. Toi il considera ca pe un protector i la or ce ps alergu la dnsul ca la un părinte.

Profitnd de marea influen ce avea asupra poporului, Tudor proiect să recruteze în taină o armat de panduri, cu care, într'un moment favorabil, să lupte pentru revendicarea drepturilor rii. n acest scop, el ii asociază mai mulți amici credincioi în Oltenia, ca Crețescu, Gârbea, Miu i alții, cu cari incepe a lucra pentru realizarea acestui scop patriotică. Pe lng recrutarea de Panduri ce făcea prin ajutorul acestor amici credincioi, Tudor incepuse să

adune arme și munițiuni pe cari le ascundea prin păduri și pe la proprietățile sale de peste Oltu.

§ II

Tudor se lĂgă în amicitie intimă cu EpiscopulĂ de ArgeșĂ Ilarion. Cualițiuinea Săntei Alianțe. Societățile secrete. Eteria. Partidele politice în România în anulĂ 1820. Tudor se lĂgă prin jurĂmĂntĂ cu boerii patrioți.

Cu ocasiunea deselorĂ sale venirĂ prin București, ca sĂ apere la divanĂ niște procese ale diferiților sĂteni de peste OltĂ, Tudor legase amicitie intimă cu Ilarion, EpiscopulĂ de ArgeșĂ. De la acestĂ invĂțatĂ și venerabilĂ prelatĂ, care Ăi fu mai tĂrziu în revoluțiuine consilierĂ intimĂ, elĂ se ține în curentulĂ evenimentelorĂ politice din Europa și despre tendințele ce agitaĂ popĂrele mai multorĂ state, iar mai cu sĂmă despre Grecii din peninsula BalcanicĂ.

O luptă de viațĂ și de mĂrte se incepuse de cĂtĂ-va timpĂ între popĂrele mai multorĂ state civilisate din Europa și tiranii lorĂ apăsĂtori.

Puternica suflare a revoluțiuinei din 1789 făcuse sĂ tremure pe tronurile lorĂ cele putrede toți monarhiĂ statelorĂ Europei. Ea rĂspĂndise lumina libertății și a adevĂrului asupra tutulorĂ popĂrelorĂ cari zăceau de secolĂ sub negrulĂ întunecĂ al barbariei și al tiraniei.

Agera și gloriĂsa spadă a lui Napoleon I prefăcuse numai în cĂți-va ani cartă Europei. Co-

prinse de spaima distrugerii totale ce le amenința, cele trei mari state monarchice, Austria, Rusia și Prusia, formase o puternică coalițiune, sub numele de *Sânta Alianță*. Scopul real al acestei coalițiuni era sugrumarea libertății popoarelor și restabilirea dreptului divin în toate statele Europei.

Dupe multe și sângerose lupte, marele căpitan al secolului al XIX, Napoleon I, este învins și trimis să moră ca martir pe stâncă de la sânta Elena.

Tirani ai reușit ca să înăbușescă un moment suflarea cea dătătoare de viață a libertății; dar această schintee divină care pătrunsese odată în sufletul omenirii, nu mai putea să péră cu desăvârșire. Ca un germin dătător de viață ce emana chiar din principiul de viață al creațiunii, ea căta să dea omenirii fructele sale cele bine-făcătoare.

În urma triumfului santei alianțe, mai în toate statele Europei se formase societăți secrete. Aceste societăți, ca Carbonarii în Italia, Fracmasonii în Franța și Spania, Eteriștii în provinciile locuite de greci, aveau de scop liberarea popoarelor de sub jugul tiraniei și restabilirea libertății.

Încă de la 1812, grecii înființase în Atena o societate cunoscută de *Eteria Amiciloror muse-lor*. Între membrii acestei societăți figurau chiar capete încoronate ca, regele Bavariei și al Vür-

temburgului și Alexandru împăratul Rusiei. Această societate se prefăcu peste doi ani în o societate politică numită *Eteria* care dete naștere la rescularea grecilor în 1821 și proclamarea ei de stat independent în 1822.

La 1821 se află două partide politice în România: Una națională în capul căria erau Grigorie Bălenu și Episcopul de Argeșu Ilarion: alta fanariotă, care avea de capu pe C. Samurcași, unu fanariot influent și rafinat. Capii partidului național inițiaseră în secretul revoluțiunei ce proiectău pe o mulțime de boeri între cari Filipescu (vulpe), Scarlat Grădiștenu, N. Văcărescu, Câmpinenu, Mihăița Filipescu, Grigore Filipescu, Stefan Bălenu, precum și pe mitropolitul Lupu. Scopul tuturilor acestora era emanciparea țării de sub jugul grecilor.

Dar dacă fusese lesne pentru boerii patrioți ca să proiecteze o revoluțiune, nu era totu astufel și pentru punerea ei în esecutare. Pentru acésta le trebuia unu brațu vigurosă care să ridicę stindardul revoluțiunei, unu brațu devotatu pentru o asemenea sântă causă, un bărbatu a căruia voce să aibă eco în popor, care trebuia să lupte pentru triumfulu acesteï revoluțiuni. Boerii își țintiră ochii asupra lui Tudor Vladimirescu care reunea tôte aceste condițiuni.

Grigore Bălenu și Ilarion luară sarcina de a iniția pe Tudor în secretul întreprinderii lor și a-lu determina ca să se pue în capul acțiu-

nei, când se va da semnalul sculării. Tudor acceptă cu bucurie această propunere, căci el vedea într'ênsa realizarea planului la care lucra în taină de mai multă timp.

Boerii patrioți, spre a se asigura mai bine de concursul celū eficace al lui Tudor, într'o întreprindere națională atât de importantă, s'aū legatū cu dēnsulū chiar prin jurāmētū înscrisū, prestatū în mănăstirea Tismana.

Prin mijlocirea lui Ilarion, Tudor făcu cunoștința cu C. Samurcași care era sufletul Eteriei din Tēra-Romānescă. Acesta apoi puse pe Tudor în contactū cu căpitanū Iordache Olimpianulū, capulū guardiei domnești, compusă de arnăuți.

Partida fanarioților, în care intrase toți boerii fanarioți și o mulțime de boeri romāni fanarioțiși și corupți, aveaū de scopū rescularea și liberarea Greciei de sub jugulū otomanū, învingerea păgānilorū și înființarea unū imperiū grec, în care să intre tōte popōrele creștine din peninsula Balcanică.

Scopulū dar al amēndurora partidelorū revoluționare urzite pe pământulū romānescū diferea cu totulū unulū de altulū: Grecii aspiraū la liberarea Patriei lorū de sub jugulū păgānilorū, triumfāndū cu armele asupra lorū. Romānii tindeaū la desființarea domnilorū fanarioți, la gonirea din țēră a tutulorū grecilorū și ciocoilorū, cari o exploataū într'unū modū infāmū, mențiind

ansă cu turcii raporturile ce resultaū din vechile lorū tractate.

§ III

Despre începutul și dezvoltarea Eteriei. Scufas și alți doi greci fondesă Eteria în România. Tudor și căpitanū Iordache se legă prin jurământū pentru a-și da concursulū în revoluțiunea ce avea să izbucnescă. Eteristiū cerū începerea luptei. Căpeniile partidelorū revoluționare din București, decidū asasinarea lui Alexandru-vodă Șuțu. Șuțu este înveninatū de doctorulū Apalti.

Lăsându unū momentū pe Tudor Vladimirescu la ocupațiunile sale pregătitoare pentru revoluțiunea națională, să ne întorcemū privirea asupra Eteriei și să vedemū nașterea și dezvoltarea ei până în momentul acțiunei.

La 1812, precum am menționatū mai susū, se înființase în Atena o societate literară sub numele de „*Eteria amicilorū de Musc.*“ Peste două ani dupe înființarea acestei societăți, la 1814, se înființase o altă societate cu totul politică sub numele de Eterie, care avea de scopū liberarea grecilor de sub jugulū turcescū, precum și a tuturilor creștinilor din imperiulū otomanū.

În spiritulū și în scopulū acestei societăți se înființase asemenea societăți mai în toate orașele cele principale ale Europei. În România și Moldova, unde elementulū grecū era foarte numerosū și unde avea avantagiulū de a fi la cōstele im-

pericolul Otomană, se formă chiar de la începută centrulă celă măi însemnată de acțiune al Eteriei.

Inițiatorulă acestei societăți în România și Moldova era ună comerciantă grecă din Arta, anume Scufas care se afla în Odesa. Elă își măi asocie și alți comercianți necunoscuți ca și dănsulă, pe Atanasie Tzalacoff și pe E. Csantos.

Societatea fondată în România de acești greci, inspirați și conduși de foculă patriotismulă se numi „*Eteria amicilor*,” și scopulă ei secretă era armarea tutuloră greciloră în contra turciloră.

Ca să dea măi multă autoritate societății loră, capi Eteriei inventară o putere misterioasă numită ἀρχή (principiulă, sufletulă eteriei), care avea să se dea pe față în momentulă acțiunei. Ei lă-său a se înțelege și toți afidații credeaă că acelu ἀρχή era Rusia, sub aripa căreia grecii aveaă să lupte spre a-și dobândi libertatea.

Dupe ce acei trei capi ai Eteriei își făcuse destulă aderenți, Scufas se stabili în Constantinopole (Aprilie 1818) de unde să se pue în raportă, prin agenții săi, cu eteriștii din diferitele centruri ale Europei. Din nefericire ênsă acestă înfocată patriotă al greciloră, nu putu conduce măi departe importanta sa întreprindere. Mórtea ilă răpi dintre cei vii (Iulie 1818) măi înainte de a-și ajunge scopulă.

Dupe mórtea lui Scufas, comitetulă dirigentă al Eteriei se măi mări cu alți șapte membri între cari și Leventis, dragomanulă consulatului

rusescū pentru București. Rusia protejea pe față Eteria. Acésta incuragea pe eteriști și-i făcea cetezătorii. Însuși boerii țării începuse a privi Eteria cu ochi buni. Căpitanū Iordake, șeful guardei domnești fu unulū din cei d'ânteiū inițiatī în eterie. Elū era agentulū celū mai energeticū și celū mai utilū, căci avea sub dēnsulū cea mai mare parte din forța armată a domnitorulū pe care la timpū avea s'o pue în serviciulū Eteriei.

Numērulū eteriștilorū sporise atâtū de multū în câtū, la anulū 1820, Eteria numera peste 200,000 afidați înscriși pe la diferitele comitete din orașele principale ale Europei.

Căpitanū Iordake înțelesese din vreme importanța ce Tudor Vladimirescu avea în revoluțiunea ce se organisa, atâtū din punctulū de vedere al vitejiei sale personale, câtū și al influenței ce elū avea asupra țeranilorū. De aceea elū cătă să-lū atragă în partida Eteriei.

Tudor, din partea sa, vedēndū că din raporturile ce ar lega cu Eteria ar resulta unū mare avantajū pentru reușita causei sale naționale, nu esită a contracta ore-cari legături cu aceștū agentū însemnatū al Eteriei. Astū-felū dar Tudor se legă prin jurământū cu căpitanū Iordake în biserica lui sântu Sava, față și cu căpitanū Farmake. Legătura ēnsă ce Tudor contractă cu căpitanū Iordake nu restrângea întru nimicū libertatea de acțiune a lui Tudor în ceea ce pri-

vea cauza sa națională. El ū promise prin jurământ ū lui căpitan ū Iordake numai: „Că va înlesni cu pandurii sēi trecerea grecilor ū peste Dunăre, unde avea să fie tētrul ū resbelului.

Lucrările Eteriei erau deja fōrte înaintate. Grecii, intusiasmați de a începe lupta cereau să li se facă cunoscut ū pe ἀρχή. Între Capodistria și Alexandru Ipsilanti, majoritatea capilor ū Eteriei aleseră pe Ipsilanti.

Dupe cunoșterea lui ἀρχή, grecii nu-și mai puteau domina entuziasmul ū. Ei cereau să începă lupta îndată. De aceea căpeteniile Eteriei trebui să se adune ca să hotărască locul ū și ziua, unde și când să începă mișcarea.

În privința fixării timpului și locului pentru începerea rēscōlei, opiniunile erau fōrte împărțite între capi Eteriei. Unii propuneau ca stindardul ū revoltei să se ridice în Muntenia. Ipsilanti susținea ca lupta să începă în Pelopones ū. Alții erau pentru temporisare.

Ipsilanti fixă ziua de 14 Noembre 1820 pentru ridicarea stindardului revoluțiunei în Moldova. Dar diferite circumstanțe și neînțelegerea dintre șefi, făcu pe Ipsilanti ca să revōce acēstă zi.

Curēnd ēnsă și dupe acēstă din urmă hotărire, Ipsilanti se convinse că întreprinderea sa era condusă cu multă ușurință și imprudență și că cauza sacră a grecilor era cu totul compromisă. Dar lucrurile erau atât ū de înaintate în cât ū îi era imposibil ū a se mai da înapoi. Ip-

silanti trimite dar ordinu fratelui său Dimitrie să trecă în Pelopones. În câtu pentru densusu, clu se decide a trece cu celu-l'altu frate al său în Principate, de unde să mērgă apoi în ajutorul grecilor, trecendū prin Bulgaria, Rumelia și Macedonia, spre a le rescula în trecerea sa.

Ridicarea stindardului revoluțiunei în România, întēpina unū mare obstacolū în persōna lui Alexandru-vodă Șuțu. Acesta nu numai că nu putuse fi atrasū în partea Eteriei, dar luandū cunoștință despre mișcările revoluționare ce se organisaū pe pământul românescū în contra turcilor, se silea să descopere pe autorii ei, spre a-i da pe mâna turcilor. Acēsta determină pe capii amēndurora partidelorū revoluționare din Muntenia să decidă mōrtea lui Alexandru Șuțu.

Complotulū pentru uciderea lui Șuțu se urzi chiar în casa lui Grigore Bălēnu. Căpitan Iordake fu însărcinatū cu uciderea lui Șuțu. Elū jurase cu deplină convicțiune ca să esecute decisiunea capilor revoluțiunei; dar în momentul acțiunei curagiulū l'a abandonatū, precum a mărturisit'o ēnsuși. Atunci eteriștii aū însărcinatū cu uciderea lui Șuțu pe doctorulū Apalti care i-a înveninatū fântāneaoa ce avea la brațulū stāngū și din care i s'a trasū mōrtea.

§ IV

Mărtea lui vodă Șuțu este semnalul revoluțiunii în Muntenia. Tudor trece peste Oltă cu un număr de arnăuți. Prima proclamație a lui Tudor către popor. Tudor lucră cu activitate peste Oltă pentru adunare de ôste. Ispravnicul de Mehedinți fugă la Craiova. Ôstea guvernului trimisă să prindă pe Tudor, trece sub stégul sėu.

Alexandru Șuțu încetăză din viață la 19 Ianuarie 1821. Căpitanu Iordake, fără a mai aștepta vre-un ordin superior, hotărăște să dea semnalul revoluțiunii în Muntenia. El pornește pe Tudor peste Oltă chiar în ziua de 18 Ianuarie cu 25 de arnăuți din trupa sa, puși sub comanda lui Dimitrie Macedonski, fostu ofiter în armata rusescă și stabilit în București dupe resbelul din 1807—1812. În cale, spre Pitești, alți 15 arnăuți se unesc cu cei-l'alți 25, și trupa sub ordinele lui Tudor devine astă-fel mai puternic.

Tudor trece Oltul la 19 Ianuarie pe la satul Budești din Valcea. A doa zi, îndreptându-se către Gorj, întâlnește pe vechilul vătafului plaiului Horezu care venea de la casieria districtului Valcea cu vre-o 2000 galbeni. Tudor îi ordonă să-l urmeze.

La 21 Ianuarie, Tudor sosește în Tergu-Jiului și se oprește la amicul sėu Vasile Móngă, sa-meșul județului. Aflându că unul din isprav-

nicii județului, cluceru Dincă Oteteleșenu se afla în orașu, Tudor trimite cinci arnăuți de-lu aduce înaintea sa.

Dupe međulū noptii, Tudor plécă cu trupa sa. Déja elū pornise sub bună pază pe Oteteleșenu la Tismana. A doa și toți boerii din Tergu-Jiulū se alarmară despre cele ce se petrecuse. Arestarea ispravnicului Oteteleșenu îi făcuse să bănuiască scopulū lui Tudor și unii din ei fugiră spre a-și asigura viața.

Pe la mijloculū zilei sosește în orașu și celū d'alū doilea ispravnicū, Văcărescu. Aflându despre cele ce se petrecuse, elū adună îndată tóte catanele isprăvniciei și cele de poteră; totū de odată trimite curierū la București, arătând cele întemplate.

Totū în ziua de 22 Ianuarie, sosește în Tergu-Jiulū prima proclamațiune ce Tudor dedese către poporū, chemându-lū la arme pentru a-și dobandi drepturile strămoșești. Acéstă proclamație umple de spaimă pe toți funcționarii greci și pe ciocoi. Boerii cei mici, meseriașii și plugarii, aplaudară la acéstă fericită știre și făcură lui Tudor urări căldurose de reușită.

Pe când proclamația revoluțiunei se citea cu senzațiune în Tergu-Jiulū și prin alte orașe pe unde ajunsese, Tudor călătorea spre mănăstirea Tismana unde ajunse către séră. Peste nópte elū aduce înaintea sa pe Oteteleșenu și lū pune să dea ordine către zapcii și vâtașii de plaiū din

districtul Gorjiu pentru a se stränge plăiași la diferitele puncte indicate de densusul. Oteteleşenu mai dete ordinu și pentru aprovizionarea cu cereale și vite a cător-va mănăstiri de peste Oltu. A doa și Tudor plecă din Tismana, lăsându pe Oteteleşenu sub bună pază.

De la Tismana Tudor se îndreptază spre plaiul Cloșanii. Aci elu află pe Dumitru Gârbea, unu afidatū al seū cu o cētă de 100 panduri ce adunase în pripă. Elu dă ordinu să se adune toți pandurii din plaiu, precum și cei ce nu erau în activitate, promițendu-le lefuri și ușurare de podveși.

Totū de aci Tudor expediază în Gorjiu și în Mehedinți pe verii seī Columbeni pe Ioniță Crețescu, pe căpitanū Urlēnu și alți ómenī de confiență ca să adune voluntari.

Din pandurii ce adunase, Tudor trimise câte o cētă la fie-care din mănăstirile Tismana, Strehaiia, Horezu Motru și altele, pe care le destinase ca cetați de apărare în contra turcilor sau a grecilor, depuindū în ele totū felulū de provisiī.

Proclamația lui Tudor sculase în picióre tótă populația suferindă, care alerga cu grămada sub stindardulū liberatorului. În câte-va zile se adunase împrejurulū lui Tudor peste 600 plăiași armați cu totū felulū de arme. Oltenii adunându-se din tóte părțile împrejurulū lui Tudor, ilū numiau *Domnulū Tudor*.

Tudor adresază îndată și o petiție către pașa de la Vidin pe lângă care îi alătură și o doleanță (arzū) către Sultanulū din partea poporului cu rugăciune ca s'o trimită la Pórtă. În acea doleanță Tudor descria tóte miseriile ce poporulū suferea din partea grecilorū uniți cu boerii și cu mitropolitulū, care era ocara némului românū. Elū făcea protestațiile cele mai vii de credință și supunere către inalta Pórtă, pe care o ruga să trimită unū comisar imperialū ca să se incredințeze cu ochii de ființa adevărului.

Tudor era acum în fruntea unei însemnate trupe de pandurī. Ca măsurī de garanție, spre a nu fi împedicatū în acțiunea sa, Tudor puse mâna pe zapcii ce se aflau în județū și-i trimise în arestū la Tismana. Dupe aceea elū dă ordinū către locuitorī a nu mai plăti ispravnicilorū și zapciilorū nici o contribuțiune.

Aflândū despre scularea lui Tudorū, ispravniculū de Mehedinți, clucerulū Ralet, pornește în contra lui pe polcovnicu de poteră, Pavel Nicolicescu ca să-lū prindă mortū sau viū; elū îi dă ca ajutorū și alți căpitani de pandurī.

Tudor se întâlnește cu trupa lui Nicolicescu la o depărtare trei ore de la Cerneți. Pandurii acestuia cum vinū în față cu óstea lui Tudor, trecū cu toții sub stégulū lui. Nicolicescu este trimisū la mănăstirea Strehaiia, dupe ce i se ia din mâni ordinele ispravnicului. Dupe aceea Tudor scrie ispravnicului Ralet. Elū îi arată sco-

pulă națională ală sculării sale și-lă invită, dacă este patriotă, să vie să se unescă cu *Adunarea Norodulni*. În fine ilă amenință că va atrage asupra'ı urgia poporului, dacă se va mai încerca să facă ceva în contra sculării sale.

Scrisórea lui Tudor către Ralet produse o mare spaimă asupra ispravniciloră și a cetățeniloră din Mehedinți. Ispravniculă Ralet și sameșulă Poroienenu fugiră la Craiova. Cu tóte astea, cei trei căpitani, Boboc, Colțan și Crăinicenu cari sosiră cu panduriı în Cerneți, pornescă din propria loră inițiativă în contra lui Tudor. Dar la comuna Timna, plăiașii loră fraternisară cu panduriı și arnăuții lui Tudoră. Ei sunt prinși și duși legați pe drumă către Strehaia, unde Tudor pornise cu óstea lui.

În drumulă către Strehaia, Tudor este întempinată de țeranı cari ilă salută ca pe ună liberatoră, strigându-ı „*Să trăiască domnulă Tudoră*“. Intusiasmulă era fórte mare. Cei junı se înrolău de bună voe sub stindardulă seă, cei mai bătrani și femeile îi căraă cu spinarea provisiunile óstei.

Din ordinulă divanului Craiovei, mănăstirea Strehaia era ocupată de o cétă de plăeși sub comanda lui Ceauși Costake. Somată de Tudor ca să se predea, ceauși Costake, dupe óre-care esitare, deschide porțile mănăstirei, care se ocupă îndată de óstea lui Tudor. Căpitani Crăinicenu

și Bărbucénu Presicénu fură inchiși în clopotnița mănăstirei.

Dupe ce întărește Strehaia cu pandurii și provisiu, Tudor pornește la mănăstirea Motru. În această Mănăstire se aflău întăriți cu o cétă de pandurii, ispravnicii de Mehedinți, Căminarul Ștefan Bibescu și stolnicul Vișorénu, numiți de căimăcămia țării. Tudor îi soméză să se predea dar ei refuză. În urma acestui refusu, Tudor recurge la forța armelor. Elu ordonă a trage cu puscile într'ensii; dar asediații sunt protegiați de zidurile mănăstirei. Tudor perde vre-o unspre-dece pandurii și arnăuți. Cu tóte astea ispravnicii, vędându că nu voru putea resista multu timpu lui Tudor, îi trimit parlamentarii prin care îi spune că ei îi predă mănăstirea, dacă îi lasă să ésa liberi. Tudor admite propunerea și ocupă mănăstirea Motru. În urma acestora elu își aședă tabăra la Tințăreni, așteptându evenimentele.

Pe când Tudor ridicase cu atăta succesu stindardul revoluțiunei națiionale și proclamația sa inspirase intusiasmulu celu mai mare în populația olténă, ce se petrecea în București?

§ V.

Căimăcămia numită de Vodă-Șuțu înaintea morții sale. Măsuri energice luate de căimăcămie ca să înfrângă pe Tudor. Caimacamii și boerii țării raportază la Pörtă despre mișcarea lui Tudor și cere ajutoră pentru suprimarea revoluțiunei.

Voda-Șuțu, presimțindu-și mórtea, numise la 15 Ianuarie 1821, o Căimăcămie de șapte boeri din divanulă domnescă. Acești caimacamă, dăcea ordinulă de numire, la casă de vacanță a tronului, voră governa țera pênă la numirea altui domnă.

Căimăcămia numită de Vodă-Șuță se compunea din :

- 1°. Mitropolitulă, ca președinte.
- 2°. Bivel-Ban Grigorie Brâncovenu.
- 3°. Bivel-Ban Constantin Crețulescu.
- 4°. Bivel-Ban Grigore Ghica.
- 5°. Bivel-Ban Barbu Văcărescu,
- 6°. Bivel-Vistieru Grigore Filipescu.
- 7°. Bivel-Postelnic, Iacovake Rizu.

Primulă actă al căimăcămiei, dupe mórtea lui Vodă-Șuțu, fu de a informa pe pörtă despre vacanța tronului și de a ruga să trimiță domnă pe cine va găsi de cuviință. Deși circumstanțele politice erau destulă de încuragătoare pentru ca românii să facă ună actă națională și patriotică, cerândă de la Pörtă, ca și altă dată să le respec-

tese dreptulŭ de a-și alege pe domnitorŭ, totuși marea majoritate a boerilorŭ din 1821, degenerați prin regimulŭ celŭ coruptŭ al fanarioșilorŭ, nu mai fură capabili de asemenea fapte patriotice.

Totŭ cu data de 19 Ianuarie, Caimacamiiŭ dederă o circulară către toți ispravniciiŭ anunțându țeriiŭ întregi mórtea lui Vodă-Șuțu. Ei ordona ispravnicilorŭ ca să fie cu îngrijire pentru pasa ordinei și respectarea dreptuluiŭ fie căruia.

Caimacamiiŭ țeriiŭ nu știaŭ încă nimicŭ despre sculara lui Tudor. Când avură cunoștința despre mișcările de peste Oltŭ, prin Caimacamulŭ Craiovei, ei luară tóte măsurile putincióse pentru împedicarea lățirii reului ce luase naștere și pentru stărpirea lui. Ei sculară în picióre tótă forța lorŭ armată de peste Oltŭ, și porniră din București ori-ce trupe le fu cu putința, ca în celŭ mai scurtŭ timpŭ să învingă și să pue mâna pe Tudorŭ, viu sau mortŭ.

Dar popularitatea și prestigiulŭ lui Tudorŭ era așa de mare, în câtŭ forțele materiale ale Caimacamilorŭ și ale boerilorŭ se nimiciră în fața forței morale ale lui Tudor. Mai tóte trupele trimise în contra lui, abandonară pe apăsătorii și tiraniiŭ poporului și alergară sub stindardulŭ liberatoruluiŭ lorŭ, *Domnulŭ Tudor*.

Căimăcămia țeriiŭ vedendu că cu forța materială nu póte învinge pe Tudor cercă, prin consiliu și promisiuni, a-lŭ face să renunțe la întreprinderea sa cea periculósă, în care scopŭ îl tri-

mise o carte *obștască*. Dar nici acestu mijlocu nu reuși mai multu de câtu celu d'ântaiu.

Fără să aștepte răspunsul lui Tudor la cartea ce'i trimisese, Căimăcămia și obștea boerilor trimitu la Pörtă o petițiune în care îi arată toate mișcărilor lui Tudor și măsurile ce ei întrebuițase pentru înlăturarea răului. Ei esprimau totu de o dată temerea ce aveaū de a nu putea să restabiléscă ordinea turburată și rugaū pe Pörtă ca să ia măsurile cele mai eficace pentru învingerea *acestoru tâlhari* ¹⁾.

Caimacami și boerii țerii cugetară unu momentu ca să tragă din mânele lui Tudor elementul popularu care făcea totă forța lui. În acestu scopu ei cercară a rivalisa cu Tudor în îmbunătățirea sorței poporului. Ei daū ordine ca să eftenéscă articolile pentru hrana poporului; scutescū de contribuții pe toți pandurii câți fusese până aci în activitate; începū a pedepsi pe funcționarii prevaricatori și a-i îndatora să despăgubéscă pe locuitorii de jafurile suferite și altele de asemenea natură.

Dar poporul care perduse de multu confiența în boerii țerii, rămase fidelu lui Tudor care se sculase pentru drepturile lorū.

Caimacami și boerii țerii neajungendū la nici unu rezultatū cu mijlocele întrebuițate până aci, se

1). Boerii de la 1821 ca și cei de la 1848 trataū de tâlhari pe cei ce se sculasera pentru redobândirea drepturilor naționale.

vădă nevoiți să alerge la măsuri mai energice. Ei dau ordine severe către toate autoritățile din țară ca să ia toate măsurile necesare pentru a propri întinderea și dezvoltarea revoluțiunii.

Forța armată din București era pusă sub comanda lui căminaru Sava, a lui căpitanu Iordache și Farmache, pe care îi autorisară să mai recruteze oșteni dintre bulgarii familiști din țară. Sava recrută chiar albanezi vagabonzi din cari, cu o bună disciplină, făcu niște adevărați soldați. Apoi elu mai organiză militărește și brasla tabaciloru care se urcau la unu număr de peste 1000 ómeni buni de luptă. Se întăriră mănăstirile Radu-Vodă, Mitropolia, Mihaiu-Vodă și Antimulu, puindu-se în fie-care câte o mică garnisonă. Tóte aceste măsuri calmară óre cum temerile locuitoriloru capitalei a căria pază se încredințase lui Sava.

Dar tóte acestea nu micșorau întru nimic pericolulu ce creștea necontentitú dincolo de Oltu. Boerii Craiovei anunțau pe Caimacamii că Tudor se apropie de Craiova și că elu a devenitú o putere redutabilă in tótă Oltenia.

Disperați de nuvelele cele rele ce priimiau necontentitú din Craiova, Caimacamii și boerii din București se decisé a face o jalbă către Pórtă, prin care să-i cêră să intre cu óste in țară ca să restabiléscă ordinea. Dar acéstă măsură estremă și cu totul ne patriotică se înlătura din

causa opunerii consolului rusesc, care fu consultat la 4 Februarie, până a nu porni petițiunea la Pörtă.

§ VI

Tabăra de la Țințăreni și de la Coțofeni. Nicolae Văcărescu comandant, suprem al oștilor din Oltenia. Căpitan Iordache și Farmache trimiși cu oște peste Olt în contra lui Tudor. Oștea lui Solomon, Giuvara și Bălțenu, fraternisază cu oștea lui Tudor. Văcărescu înlocuit cu Samurcașu. Căpitan Iordache și Tudor în tabăra de la Coțofeni. Căpitan Iordache și Solomon la Craiova.

Dupe ocuparea mănăstirei Motru, precum am arătat mai sus, Tudor își aședase tabăra la Țințăreni. Divanul Craiovei, de care pericolul era foarte aprópe, luase tóte măsurile câte îi fusese prin putință pentru a desarma pe Tudor. Elú trimisese plăeșii de cari putea dispune și pe serdarul Diamandi Giuvara cu trupa sa de 150 de panduri și arnăuți, cari se aședară în tabăra de la Coțofeni, aprópe de tabăra lui Tudor de la Țințăreni.

Dar Giuvara, fiind unul din afidații lui Tudor în revoluțiune, scrise divanului Craiovei că elú nu cutéză a se lovi cu oștea lui Tudor care era de vre-o 4,000 panduri și arnăuți. Atunci divanul Craiovei dá ordin lui Solomon și lui Bălțenu ca să-și unescă trupa lorú de 600 luptători

cu óstea de la Coțofeni și să năvălescă cu toțiș asupra lui Tudor.

Caimacamiș din București pentru a-și asigura mai bine triumfulă asupra lui Tudor, luară încă doă măsuri eficace. Mai întâi, el numiră pe Vel-Vornicu Nicolae Văcărescu ca comandantă supremă al tuturilor oștiloră din Oltenia, cu însărcinare de a sdrobi pe tâlharulă de Tudor. Pe lângă acésta el mai trimită chiar pe căpitană Iordache, pe Farmache și Enache, cu o parte din óstea loră în ajutorulă armatei din Oltenia, ca să lupte cu forțe unite în contra lui Tudor. El mai trimită și pe Pavel Macedonski, fratele lui Dumitru Macedonski, care se afla în tabăra lui Tudor, ca să-i înduplece să renunțe la întreprinderea loră; dar n'a putută avea nici ună rezultată satisfăcătoră.

Văcărescu, conformă instrucțiuniloră ce avea de la Caimacamiș, încercă mai întâi prin mijlăce pacefice să înduplece pe Tudor a se lăsa de periculăsa lui întreprindere. Dar Tudor rămăind ne strămutată în hotărârea sa, Văcărescu ordonă lui Giuvara, Solomon și Băltenu să lovescu cu armele óstea lui Tudor.

Abia se începuse focurile și ună apelă căldurosă la înfrățire se aude eșindă din rindurile óstei lui Tudor. Arnăuții sei strigău către arnăuții din óstea guvernului:

„Încetați cu focurile, căci suntemă toți creștină și ne-am sculată numai pentru lege și dreptate.“

Atunci arnăuții lui Solomon se îmbrățișează cu cei din oștea lui Tudor și lupta încetază. Solomon se vede nevoit să se retrage în tabăra de la Coțofeni.

Văcărescu, luându-și cunoștința de la Băltănu despre fraternizarea trupelor guvernului cu insurgenții, începu a dispera despre cauza boerilor. El îi trimite dar Caimacamilor o relațiune exactă despre starea lucrurilor, făcându totu de o dată cunoscut că cu forțele de care dispune nu îi este cu putință a înfrânge pe Tudor.

Pe când Văcărescu aștepta la Craiova răspunsul Caimacamilor, sosesc și cei 500 arnăuți de sub comanda căpitanilor Iordache și Farmache. O sută din ei, cari erau din oștea lui Sava, sub comanda căpitanilor Deli-bașa Mihale Tu-fecci-bașa Bojin și Buluc-bașa Ghencea, sunt porniți înainte în lagărul de la Coțofeni.

Văcărescu, dupe sosirea acestor noi trupe își reluase curajul și hotărâse a reîncepe lupta. Tote erau gata; se fixase chiar ziua pentru începerea atacului, când sosește ordinul Caimacamilor că Văcărescu este înlocuit cu Samurcași.

Numirea lui Văcărescu ca comandant general al oștilor de peste Oltu, făcuse o foarte rea impresiune Eteriștilor. Ei se temeau ca acest boer inteligent și energic, dar care nu făcea parte din Eterie, să nu le facă neajunsuri în importanța lor întreprindere. Cu orice preț dar el trebuia să fie revocat.

A fostŭ de ajunsŭ numai șese zile intrigilorŭ fanariote ca să determine pe Caimacamŭ să recheme pe Văcărescu din misiunea sa și în loculŭ lui să trimiță pe C. Samurcași, unŭ fanariotŭ rafinatŭ, care era sufletulŭ Eteriei din București.

Samurcași avea carte deschisă de la Căimăcămie să stingă revoluțiunea prin ori ce mijlocŭ va putea. Elŭ mai luase din partea Căimăcămiei și o carte de ertare pentru Tudor. Samurcași se oprește în Craiova, de unde începe corespondență cu Tudor, prin Hagi Prodan. Elŭ îi trimite printr'ensulŭ 90,000 lei din 172,000 lei ce primise de la Căimăcămie.

Căpitan Iordache și Farmache se duse și ei în tabăra de la Coțofeni, în fruntea arnăuților ce comandaŭ. Scopulŭ lui căpitan Iordache nu era ca să se bată cu Tudor, ci să se înțelégă cu densusulŭ. În puținele zile câtŭ ședu la Coțofeni, căpitanŭ Iordache, se întâlnea noptea cu Tudor la unŭ locŭ hotărâtŭ de densusŭ.

Nici unŭ istoricŭ n'a reproduș convorbirea lorŭ, dar se înțelege lesne că Iordache a trebuitŭ să cêră lui Tudor esplicațiuni în privința proclamațiunei dată de densusulŭ, în care se condamnaŭ nu numai boerii dar și grecii. Nu se știe dacă căpitanŭ Iordache a rămasŭ mulțumitŭ de esplicările lui Tudor, în destulŭ că ei s'au despărțitŭ ca bunŭ amici, dândŭ lui Tudor chiar bani și mușiuni.

Căpitanŭ Iordache se întorče cu óstea sa la

Craiova. În curând pornește și Solomon cu cantanale sale. Elu fusese îndemnatu de Tudor ca să se întâlnească cu căpitanu Iordache pentru a-i explica și a-lu încredința despre scopul mișcării sale.

Când Solomon se apropie de Craiova, căpitanu Iordache îl trimise vorbă să se oprască cu trupa sa afară din Craiova, până va avea o înțelegere cu densusu. Ei se întâlniră în fața oștei lor, și se îmbrățișeră cu cordialitate în vederea trupei lor. Căpitanu Iordache dete apoi lui Solomon o scrisore din partea lui Tudor, prin care îl recomanda să aibă totă încrederea într'ensulu și să credă totu ce-i va spune. Solomon în fine jură și se legă cu căpitanu Iordache pe viață și pe mörte. Trupele amendorora fraternisază și ele dupe esemplulu șefiloru. Astu-felu înfrățite, trupele amendorora comandanților, intră în Craiova cu cântece de libertate și cu strigări de ura.

Acum faptele vorbiau de sine. Căpitanu Iordache se declară pe față că era organu intimu al Eteriei și că-și atrăsese în parte-i și pe Solomon. A doa-đi, toți ofițerii din amendoă trupele, cu căpitanu Iordache și cu Solomon în frunte, jurară în catedrala Craiovei că voru lupta ca frații pentru patrie și lege. Despre acéstă înfrățire se face cunoscutu îndată și lui Tudor la mănăstirea Motru.

Samurcași, instrumentulu inteligentulu și devotatu al Eteriei, își ajunsese scopulu pentru care

pusese atăta stăruință ca să fie trimisă peste Oltă în locul lui Văcărescu. Elă venise aci ca să ocrotéscă pe Tudor, pe care îl credea devotată Eteriei, iar nu să-lă sdrobéscă. Misiunea lui era dar implinită și plecă la București. Elă îndemnă și pe boerii ce se mai aflaă acolo să facă ca densuslă.

Căimăcămia acum nu mai putea întreprinde nimic în contra lui Tudor. Tóte miđlócele ei eraă sleite. Tudor devenise domnă peste cele cincă județe de peste Oltă. Elă dar numi ispravnică, ómenă cunoscuți și de încredere. La Doljă numește pe Slugeru Solomon, la Romanași pe Diamandi Giuvara, la Mehedinți pe Vistieru Crăinicenu, la Gorjă pe Vasile Móngă și la Velcea pe Ghelmegeanu.

CAP. II

A doua fază a revoluțiunii lui Tudor Vladimirescu

§ I

Tudor ridică tabăra de la Țindăreni și pornește spre București. Caimacamii lui Calimah sosesc în București. Tudor se luptă să pue disciplină în armata sa. Jafurile și tâlhăriile Eteriştilor. Tudor face exemple înspăimântătoare ca să inspire respectul disciplinei în oștire.

Dupe plecarea la București a lui Samurcași, a Caimacamului Craiovei și a boerilor, la 28 Februarie, Craiova se deșertase foarte mult de locuitori.

Tudor, stăpânul absolut peste totă Oltenia, ridică tabăra de la Țințăreni și se îndreptă către București în fruntea unei oște de 4000 de voinici, bine armați și plini de intusiasm. Afară de această oște îl însoțeau și 2000 săteni armați cu cöse și cu lănci, precum și trupa lui Prodan și Macedonski, care număra mai multe sute de sârbi și bulgari.

Între acestea, Caimacamii țerii priimesc știință de la Scarlat Calimah că s'a numit domn în Muntenia. Ei îi espediară îndată prin curier expres un raport pe larg despre toate cele ce se întâmplase în țera de la 19 Ianuarie până la

10 Februarie 1821, rugându-lă să grăbescă venirea lui în țără.

La 24 Februarie 1821 sosesc în București și Caimacami lui Calimah : Vel Postelnicu, Costache Negri, Biv-Vel Hatman Ștefan, Vogoridi și Ion Samurcași cari anunțau sosirea lui Vodă Calimah.

În fine se întorce și C. Samurcași de la Craiova care ca rezultat al misiunii sale, aduce următoarele propunerii din partea lui Tudor.

1° Încetarea domnilor greci și numirea de domn pământenu.

2° Înființarea unei oștiri naționale cel puțin de 12,000 ómeni.

3° Fixarea dărilor către stat prin adunarea țerii.

4° Ertarea pentru patru ani a birurilor către vistierie.

5° Darea unei sume de 500 mii lei, plătiți lui Tudor îndată pentru cheltuelile oștirii.

Divanul respinge propunerile lui Tudor. Elu scrie din nou lui Calimah să se gătască să vie în țără și cere de astă dată și ajutoru armat de la Turcia. Tudor face cunoscutu celor trei caimacami ai lui Calimah că elu nu-lu va lăsa să trecă Dunărea în țără.

Astfel stăteau lucrurile în privința revoluțiunii naționale, când Eteria începe și ea să scótă capul. Caimacami primesc știrea că eteristul Vasile Caravia a măcelărit pe toți Turcii din Galați. Acesta mări spaima de care

era coprinsă populațiunea capitalei. Ne mai cre-
dându-se în siguranță, locuitorii Bucureștenii în-
cepă să emigreze care încotro putea, spre a-și
garanta viața.

Dupe ce Tudor ridică tabăra de la Țințăreni
și se îndreptă cu oștea către București, dete or-
din lui Macedonski ca să ăasă înaintea boerilor
fugari și să-i întorcă la urma lor, fără să le facă
nici un rău.

Ridicându stindardul revoluțiunei naționale,
Tudor avea să lupte și să învingă o mulțime de
dificultăți. Una din cele mai teribile și care îi
fu fatală, era lipsa de disciplină mai cu sémă a
trupelor care se compuneau din streini de tot
felul.

La ridicarea revoluțiunei, Tudor a fost ne-
voit, prin forța lucrurilor, până să-și formeze
o oște națională, să se serve cu streini mercenari
de care se serveau și domni fanarioți ca să îm-
pilese și să jefuiască poporul. Acesta dete naș-
tere la o mulțime de turburări și abusuri. Pe
lângă această tristă necesitate pe care n'a putut
s'o evite, Tudor a comis și o greșelă politică
capitală. În prima sa proclamație către țără,
dupe ce recomandă cu serioșitate și cu căldură,
*ca nimeni să nu se atingă măcar de un grăunte
de bindele saii de casa vre unui neguțator, orășeni
saii țeranii saii de altii alii vre-unii locuitorii*, a
avut nefericita inspirație să mai adaogă, ca să
stimulese negreșit sculara poperului, — *de câtu*

numai bunurile și averile cele rău agonisite ale tiranilor boeri să le jefuiască.

Acéstă din urmă frasă puse țera în complectă anarhie și jafū. Nu era destulū că óstea mercenară, compusă de streini cari n'aveau nici unū dorū de țeră comiteau abuzurile cele mai desfrenate, nu era destulū că gunóele orașelor cari se recrutaū pentru Eterie, își permiteau totū felulū de jafuri și de violări, la aceștia se mai asocia și o mare parte din locuitorii romani.

Țeranii, interpretându frasa din proclamația lui Tudorū, *averile rău agonisite*, în sensul lorū, consideraū tóte averile ca rău câștigate și prin urmare ca avendū dreptū să le jefuiască.

Se vedea în tóte județele formându-se cete de sèrbī, de bulgari și de țeranī, armați cu totū felulū de arme, dëndū năvală asupra proprietarilor și arendașilor și jefuindu-i de totū ce aveau. Pe de altă parte, acei ce se inrolau sub stindardulū Eteriei, se formaū în bande de 10 — 15 individe și luând diferite direcțiuni, sub cuvëntū că se ducū în tabăra lui Ipsilanti, cutreeraū țera, țineau drumurile, omoraū și jefuiaū pe toți cei ce aveau ne-fericirea să le éasă în cale.

Tudor care vedea tóte aceste atrocități, era nevoitū să înghiță veninulū amărăciunei în sine, așteptendū momentul oportunū, când să pue capătū la tóte aceste desordine care îi compromiteau mișcarea sa națională.

În călătoria sa de la Țințăreni spre Slatina, ca să vie la București, Tudor primește o scrisoare de la Iordache Oteteleşenu prin care 'lă rogă să vie în grabă în ajutorul său la satul Bănești unde o cătă de Arnăuți amenința viața sa și a mai multor familii boeresti, care se adăpostise acolo. Tălharii cari înconjurase casele lui Oteteleşenu la Bănești era o bandă de 70 bulgari din trupa lui Macedonski și Prodan pe care Tudor îi trimisese să întorcă pe boerii fugari din Craiova. Ei se rupuseră din acea trupă sub conducerea a doi capi ai lor și se apucase de jafuri și de tilhării.

Tudor lăsă oștea sa la Oteteleşu și însoțit numai de o cătă de Panduri călări alérgă în ajutorul celor în pericol. Tudor sosește la timp și scapă viața lui Otetelişenu și a altor opt familii cari formaū împreună 32 de suflete.

Dupe ce scapă de la mórte pe acei boeri, Tudor le dá 11 panduri sub comanda unui ceauși Ivancea, spre a-i conduce la mánăstirea Orezu. Elu le mai dete și 200 lei de cheltuială și le procără care să le transporteze bagagele până la disa mánăstire.

În urma acestora, Tudor dá ordinu de aduná pe toți zapcii rebeli, pe cari îi pornește sub escortă la Oteteleşi. Elu plécă dupe dênșii, însoțit de Macedonski și Prodan.

Lui Tudor i se presentase o ocasiune favorabilă ca să facă unu esemplu inspăimântetorú in

contra acelora ce violaŭ cu atâta nepăsare disciplina militară. Cu ajutorulŭ gardei sale personale, Tudor omórá chiar în acea nópte pe cei doi capi ai rebelilorŭ, anume Ivan și Enciu, care amenințase viața boerilorŭ la Benești.

Spre a băga terórea în inima tuturorŭ ostașilorŭ, Tudorŭ, a doa și de dimineță așeză pe pandurii în ordine de bătae. Pe Arnăuți îi pune la mișlocŭ. Apoi aduce cele două capete tăiate pe care le pune în prăjini, spre vederea tuturilorŭ.

Tudor, animatŭ de dorința de a face pe toți ostașii ce-lŭ înconjură să înțelegă că elŭ nu a ridicatŭ stindardulŭ revoluțiunei pentru a da în pradă țera și pe locuitorii ei, le esplică cu cuvinte lămurite că scopulŭ sculării sale este tocmai ca să scape țera și pe locuitorii ei de jafulŭ apăsătorŭ sub care zăcea mai bine de unŭ secolŭ, să stîrpească abuzurile să ușureze dările cele grele, în fine să schimbe și să îmbunătățească starea lucrurilorŭ. Elŭ le arată speranțele ce are pentru reușită spuindu-le că în curândŭ aŭ să intre și oștirile rusești ca să le dea ajutorŭ.

Tudor le spuse că pentru a atinge acestŭ scopŭ atât de bine făcătorŭ pentru tótă lumea, ei mai cu sémă, ca ostași apărători ai dreptății, trebuie să dea exemple de disciplină și de respectŭ pentru averea altuia. În fine terminândŭ, elŭ le arată capetele celor doi rebeli tâlhari și le declară că astŭ-felŭ vorŭ fi pedepsiți toți acei cari

voru nesocoti ordinele superioriloru loru și disciplina.

§ II.

Tudor se întâlnește la Slatina cu Solomon, Căpitan Iordache, Farmache și alții. Căpitan Iordache și Farmache chemați la București de căimăcămie pentru paza orașului.

Sosindă la Slatina, Tudorū se oprește aci câte-va zile. Solomon vine și elū la Slatina în capul Pandurilorū sēi, însoțitū și de căpitanū Iordache și Farmache, de Mihalea și Ghencea. Ei ținū cu toții unū consiliū de resbelū. În acestū consiliū se decide ca Tudor, căpitanū Iordache și cei-l'alți să mērgă la București; iar Solomon căruia i se va mai da vre-o sută de sērbī și Arnăuți, să se întorcă la Craiova ca împreună cu pandurii lui, să oprēscă trecerea turcilorū în țēră.

Solomon cu pandurii sēi se întorce a doa și în Craiova. Elū întărește mănăstirea Jițianu, lasă în Craiova o cētă de pandurī pentru pasa ordinei, apoi își aședă lagărulū imprejurulū Craiovei. Din lagărulū sēu Solomon dedea ordine ca comandantū supremū peste tōtă Oltenia și se nevoia să ție disciplina între pandurī și arnăuți.

Cu tōte că boerii perduseră increderea în Căpitan Iordache și Farmache, totuși Căimăcămia îi chemă în București ca împreună cu Sava să păzēscă capitala.

Óstea lui Iordache și Farmache se desparte la Slatina în două grupe; una ia direcțiunea spre București pe la Pitești și Găești, iar cea-l'altă, pe la Talpa și Vadu-latú, ca să vie totú în București. Amêndoa aceste trupe de arnăuți comitú pe drumulú lorú totú felulú de tâlhării, violésă femeí, spargú și jefuescú chiar Biserici. Ei ajungú la București încarcați cu prădi.

Lipsiți cu totulú de spiritulú de disciplină, ei devenirá semeți și aroganți. Căpitanú Iordache și Farmache se ducú cu amenințări la vorniculú Gheorghe Filipescu să-i cérá lefle soldaților. Când acesta le spuse că vistieria era sleită de baní, Arnăuții ilú insultară și-lú amenințară cu mórtea. Filipescu înspăimentatú, se duce cu Samurcași la consululú rusescú căruia se plânge de violența lui căpitanú Iordache. Consululú chémă pe căpitanú Iordache înainte sa și-i face aspre reproșuri, spundu-i că asemenea procedări compromite cauza Eteriei.

Căpitanú Iordache plécă supăratú cu trupa sa la Ipsilanti, lăsându paza Capitalei pe séma Arnăuțilorú lui Sava.

§ III.

Ipsilanti trece Prutulă pe la Sculenă. Proclamația lui Ipsilanti către poporulă Moldovei. Debutulă lui Ipsilanti în revoluțiune. Sfințirea stégului. Eteristii jură credință lui Ipsilanti.

Pe cândă Tudor înainta cu ôstea sa către București, Alexandru Ipsilanti conducea de d'incolo de Prutulă firile Eteriei în Moldova. Ipsilanti, în unire cu cele-l'alte căpetenii ale Eteriei, fixase pentru ziua de 25 Martie 1821 scularea greciloră în diferitele puncte ale Europei. Dar circumstanțe imperioase determinară pe Ipsilanti să începă mișcarea cu multă mai înainte de ziua fixată.

În sêra de 22 Fevruarie 1821, Alexandru Ipsilanti trece Prutulă într'o barcă lângă Sculenă, pe la șese ore dupe amiază. Elă era însoțitū de frații săi Nicolae și Gheorghe, de principele G. Cantacozino (fostū colonelulă de husari în armia rusescă), de colonelulă Garnovski, de G. Manu, de Cavaleropolu și de Spiru din Corcira. Elă este primitū de 200 călăreți sub comanda lui Gherasim Orfano și V. Teodor, tufecci-bașa, care-lă însoțescū până la Galata, unū quartū de oră departe de Iași, unde petrecū nôptea.

A doa zi, arnăuții din guarda domnescă cari erau inițiați în Eterie, se punū toți sub stindardulă lui Ipsilanti.

Mihaiū Șuțu, domnulă Moldovei, se întelnește

cu Ipsilanti în casa lui Rizu. Ipsilanti incredințesă pe Șuțu că mișcarea făcută de densusul este făcută cu știrea Rusiei care a promisă să vie să o susție cu armele.

Ipsilanti dă chiar a doa ȝi (23 Februarie) o proclamație către popurulă Moldovei prin care îi face cunoscută că Grecii s'aũ sculatũ pentru liberarea Greciei și că vorũ să trecă Dunărea pentru a-și libera patria cu ajutorulũ grecilorũ din ambele principate. Elũ asigură pe poporulă Moldovei că nu va avea să sufere nici o pagubă sau nemulțumire din partea 6stei sale.

Ipsilanti debută în conducerea Eteriei prin niște fapte care o desconsidera f6rte multũ. Chiar în ȝioa în care dase proclamația către poporulă moldavũ, îi vine știrea de la Galați despre măcelulũ turcilorũ. În locũ să desaprobe fapta lui Caravia care întărita fanatismulũ turcilorũ, Ipsilanti ilũ felicită printr'unũ ordinũ de ȝi.

Unũ altũ actũ totũ așa de barbarũ se repetă la Iași. Chiar în nóptea sosirei sale, Ipsilanti dă ordinũ să desarmeze și să aresteze vre-o 70 de turci ce se aflaũ în Iași. Ei suntũ aruncați în temnițã și cea mai mare parte dintr'ensũ, măcelăriți.

Dar Ipsilanti nu se mulțumește numai cu asemenea fapte sânger6se care ilũ caracterisă ca omũ crudũ și barbarũ. Elũ se cob6ră și la fapte mârșave și degradátore.

Unũ bancherũ din Iași, anume Pavel Andreea, este p6ritũ că arũ avea în depositũ sume insem-

nate de bani ca aparținându Eteriei. Somatū de Ipsilanti ca să dea acei bani, bancherulū spune că denunțarea nu este adevărată. Ipsilanti îl arestăsă, îi calcă cantorulū și îi esamină registrele. Nici o urmă de dovadă nu se găsește pentru existența unorū asemenea bani. Cu tôte astea bancherulū este silitū să numere lui Ipsilanti 600,000 lei pentru a-și rescumpăra viața și libertatea.

Cu astū-felū de fapte Eteria nu avea nici unū dreptū să aștepte ceva de la încrederea și simpatia Românilorū. Asemenea escese bārbare revoltaū tôte inimile oneste și compromiteū cauza cea sântă a grecilorū.

Ipsilanti, în ziua de 24 Februarie mai dete doă proclamații, una către Eteriști și alta către popolulū elenū. Prin amādoă aceste proclamații elū le lāuda entusiasmulū pentru liberarea Greciei și îi stimula la curagiū și sacrificii. Ipsilanti le mai întărea credința că Rusia are să vie încurēnd cu armele în contra păgānilorū.

În intervalū de trei zile, de la 25 la 28 Februarie, Ipsilanti organisēsă armata și se proclamă prin decretū căpitanulū ei supremū. În fine în timpulū acesta se gātiră diferitele uniforme pentru ostași Eteriei, se adunară arme, cai și bani. La 28 Fevruarie se sfintiră drapeleurile în catedrala celorū trei Ierarși. Sub oficiarea Mitropolitulū se cānta unū te-deum cu tōtă solemnitatea ce reclama gravitatea faptulū; tōtă

oŝtea era sub arme. Mitropolitulŭ încinge singurŭ pe Ipsilanti cu sabia ŝi-î face urări cãlduroŝe pentru învingerea duŝmanului. Oŝtaŝii depuŝerã jurãmentulŭ de credință ŝi devotamentŭ.

§ IV.

Ipsilanti porneŝte la Bucureŝti. Nuvele descurãjetore. Ipsilanti la Focŝani. Batalionulŭ sacru. Proclamația lui Ipsilanti cãtre Romãniŝ din Muntenia. Ipsilanti la Colentina.

Ipsilanti pãrãŝeŝte Iaŝulŭ în ziua de 1 Martie îndreptãndu-se spre Bucureŝti. Elŭ incredințesã lui Penedeca paza capitalei Moldovei!

Ajungẽndŭ la Tirgu-Frumoŝŭ, Ipsilanti decide sã trimiță pe fratele sãŝ Dimitrie în Peloponesŭ pentru a conduce acolo insurecțiunea. Pe cãndŭ se afla aci, elŭ priimeŝte mai multe nuvele descuragetore: I se comunicã cã Sãrbiŝ amenințați de Austria, nu se vorŭ scula în contra turcilorŭ; cã Episcopulŭ din Filipopoli, ce era însãrcinatŭ cu rescularea Bulgarieiŝ, fusese asasinatŭ; cã emisarulŭ Papa Aristidi, fiindŭ prinsŭ de cãtre turciŝ, se aruncase în apã dupe o stãncã, ca sã scape de torturã.

De la Tirgu-Frumoŝŭ, Ipsilanti se opreŝte la Roman. De aci elŭ trimite, la 5 Martie, o adresã Divanuluiŝ din Bucureŝti prin care îŝ face cunoscutŭ scopulŝ sculãriŝ sale. Elŭ da incredințare cã nimeni n'are se fie turburatŭ în liniŝtea ŝi

averea sa din partea óstei sale ; asigura Divanulú despre ajutorulú armatú alú Ruşilorú pentru liberarea Greciei etc. ; şi în fine ruga Divanulú să îngrijescă de aprovizionarea oştilorú sale şi ale Rusiei.

La şapte Martie Ipsilanti soseşte la Focşani. Elú se opreşte aci câte-va zile, aşteptândú pe eteriştií ce trebuia să-i vie din Bassarabia şi din Odesa. Aci ilú aştepta Caravia şi Arghirocastru cu 200 eterişti şi cu câte-va tunuri luate de la turci la Galaţi.

Totú aci se adunară o mulţime de juní greci cari, părăsindú băncile Universităţilor, veniseră să se înroleze sub stindardulú patriei lorú. Ipsilanti forméză dintr'ênşil o trupă separată căria 'i dá numele de *batalionulú sacru* (ó ιερός λόχος). Ei erau pedestri, şi purtau cocardă tricoloră. Uniforma lorú era négră, de unde şi numele de *Mavrofóritai*. Pe stindardú ca şi pe căciula lorú era desinată o căpăţină de omú mortú cu doé óse încrucişate sub dênşa, devisa lorú era, mórte saú libertate. (Θάνατος ή Ελευθερία). Armele lorú erau puşca şi suliţa.

Ipsilanti puse în capulú batalionulú sacru pe G. Cantacozino. Ca sutaşi elú dete, pe Spiridon Dracula din Itaca, pe Luca Balsamaki, chefalonitú, pe Andronicú Peloponesianulú, pe Crochiahioticulú şi alţií.

Din Focşani Ipsilanti dete o proclamaţie către Românii din Muntenia prin care le făcea cunos-

cută că elă va trece prin țără pentru a merge să-și libereze patria. În fine elă promitea că óstea sa va observa disciplina. Între Focșani și Buzău, Ipsilanti este întâmpinată de căpitană Lordache, de Ghencea și de Mihale Delibașa cu 200 arnăuți.

În fine Ipsilanti, totă înaintându pe cale, sosește la Colentina în ziua de 25 Martie unde se aședă în casele Banului Grigore Ghica. Cu tóte promisiunile date de Ipsilanti prin proclamațiile sale că va pădi ordinea și va respecta proprietatea fie-căruia, óstea sa formată din vagabondii capitaleloră, ómenă corupți și ne disciplinați, își însemnă calea de la Iași și până la București prin totă felulă de jafuri și de tâlhării. Ei însuflară asupra poporului română spaima ce însuflase o dată venirea tătariloră și a turciloră în țără.

§ V

Scrisórea lui Ipsilanti către împăratulă Rusiei la Laihah. Ipsilanti desaprobată de împăratulă Alexandru. Tudor își dă pe față politica sa națională în mișcarea de la 1821.

Alexandru Ipsilanti, aprinsă de dorința ardătoare de a-și vedea patria liberată de sub jugulă păgăniloră, ridicase stindardulă Eteriei. Dar elă nu era nici la înălțimea unei întreprinderi atâtă de importante, nici nu avea destulă maturitate, ca să înțelégă și să cumpănescă circumstanțele politice ale epocii în care voia să lucreze.

Daca 'și aducea aminte de cuvintele tatălui său care-i dicea, *să nu aștepte nici odată nimic de la Rusia*; dacă își aducea aminte că Alexandru al Rusiei, de la care elă spera liberarea Greciei, se legase cu Austria și cu Prusia prin tratatulă santei alianțe de la 1815 ca să sugrume și să sdrobescă capulă hidrei revoluționare ori unde s'ar ivi, elă nu și-ar fi permisă să arunce Grecia întrégă într'o revoluțiune din care puțină a lipsitū să fie esterminată de iataganulă păgă-nului.

Maī 'nainte de a porni din Iași, Alexandru Ipsilanti trimite împēratului Alexandru al Rusiei o epistolă în coprinderea următore, cu data de 24 Februarie 1821 :

„Sire!

„Impulsiunile generose ale națiunelorū vinū de la Dumnezeū; și negreșitū Grecii, printr'o inspirațiunne divină, se ridică astă-dī în glóte pentru a scutura jugulă ne suferitū ce-i împiléză de patru secolī. Datoria mea către patrie și ultima voință a tatălui meu imi ordonă imperiosū a mă devota împreună cu frații mei, pentru o caasă atătū de justă, la salvarea țērii mele.

„Sire, maī multū de doă sute adrese, subscrise de maī multū de șese sute mii notabilī din tóte clasele și provinciile Greciei, mă chēmă să mă punū în fruntea lorū pentru a învinge saū a muri cu dēnșii. Cu toții am făcutū acestū

jurământu, pe care 'lŭ vomŭ implini neapăratŭ.

„Mă vedŭ silitŭ a insemna aci pe scurtŭ chipulŭ cumŭ aŭ ajunsŭ grecii a se decide la acēsta. Sunt cāŭi-va anii de cānd s'a formatŭ o societate secretă alŭ cāria scopŭ este salvarea Greciei. Acēstă societate a crescutŭ repede, ŝi ramificaŭiile ei se intindŭ astă-đi în tōte părŭile lumii unde se află greci. Dumnezeu, care protege cauzele cele juste, a bine-voitŭ a 'ŝi arunca o privire de compătimire asupra nenoroietei mele Patrii, ŝi intunecă vederile tiranilorŭ sei, cāri remaseră în cea mai complectă apatie cu tōte avertismentele repetate ale Englesilorŭ ŝi cu totŭ spiritulŭ de independinŭă alŭ grecilorŭ ce se manifesta cu tãrie.

„Politica Sultanului actualŭ de a estermine pe toŭi paŝii din Rumelia de care se teme, ridică curagiulŭ Grecilorŭ, ŝi resbelulŭ Porŭii contra lui Ali-Paŝa de la Ianina exaltă intusiasmulŭ lorŭ. În acestŭ momentŭ căpitaniii Epirului batŭ oŝtirile Sultanului, Sulioŭii ŝi Parganioŭii reintră în patria lorŭ pentru a se declara liberi; tōte provinciile Greciei se populează cu apărători îndrāsneŭii ai libertăŭii; Moreea ŝi Arhipelulŭ se miŝcă; insula Creta se rēscōlă; Serbia, Bulgaria, Tracia ŝi Macedonia alėrgă la arme; Valahia ŝi Moldova se ridică, ŝi Turcii inspăimāntaŭi staŭ la Constantinopole pe unŭ vulcanŭ gata a-ŭ inghiŭi. Astŭ-felŭ este, Sire, astă-đi starea lucrurilorŭ în Grecia. Cutesŭ a asigura pe Înălŭtimea Vōstră imperială cā nici o

putere umană nu va putea opri acestu sborū generosū alū grecilorū, și că rezistența la dorința generală a națiunei pôte o va perde pentru totū-d'a-una, pe când daca entusiasmulū seū ar avea unū conductorū, se speră că va fi salvatū.

„Abandona-vei, Sire, pe greci, când cu unū singurū cuventū îi poți scăpa de tirania cea mai monstruosă și de grozăviile unei lupte lungi și teribile?

„Provedința va protege, fără indoială, causa noastră atâtū de justă; suntemū în dreptū, Sire, a crede că Înălțimea Vóstră să fiți alesū a pune capetū lungelorū noastre suferințe.

„Nu respingeți, Sire, rugăciunile a dece milioane de creștini cari, credincioși divinului nostru Salvatorū, întărătă chiar prin acésta ura tiranilorū lorū.

„Scapă-ne, Sire, scapă religiunea de persecutorii ei; dă-ne înapoi templele și altarele noastre, de unde lumina divină a Evangeliului a luminatū marea națiune ce guvernăți. Liberéze-ne, Sire. Curăță Europa de acești monstri sângeroși, și bine-voește a adăoga, pe lângă numele de Salvatorū al Europei și acela de liberatorū al Greciei.

„Cu cea mai profundă incredere în mărinimia Maiestății Vóstre Imperiale, cutesū a cere protecțiunea vóstră pentru maica mea, pentru toți consăgenii mei, și pentru tóte familiile grecilorū ce s'aū devotatū patriei lorū. Vē jurū pe onóre

că nici unul din consăgenii mei nu cunoștea proiectele mele.

„Cutesu a spera că Maiestatea Vóstră Imperială, va bine-voi a ordona ca ofițerii greci ce sunt în servițiul Rusiei, să pótă părăsi servițiul fără greutate, spre a se devota patriei lor.

„Eü și frații mei ceremü respectuosü demisia nóstră din servițiulü M. V. I. În tóte imprejurările vieței nóstre, devotamentulü nostru pentru persóna Maiestății Vóstre va fi, Sire, fără margini.

Sunt, Sire, cu celü mai profundü respectü, al Maiestății Vóstre Imperiale,

prea umilü și prea supusü
servitorü.

Alexandru Ipsilanti.

Iasi, 24 Februlare, 1821.

Împëratulü Alexandru se afla atunci în congresulü de la Laibah, când priimi epistola lui Ipsilanti. Dupe citirea ei, elü adresă colegilorü sêi următóarele cuvinte :

„Étä o bombă ce ne trimitü revoluționariü, dar care nu va face esplosie.“

Apoi adaogă :

„Acésta este efectulü esaltării ce caracterisă epoca actuală ; iar în ceea ce privește pe Ipsilanti, acésta dovedește ușurința și ne esperiența junetei sale.“

Alaxandru ordonă îndată ca trimisulü lui Ipsilanti să plece înapoi în 24 de ore. Elü însăr-

cinésă dupe aceea pe Capodistria să răspundă lui Ipsilanti în numele său, că desaproabă în mod solemn și radical întreprinderea sa.

Spre a se vedea mai bine ce temei pot pune Grecii și toți creștinii din Orient pe promisiunile și pe protecțiunea Rusiei, reproducem aci textuală răspunsul ce Capodistria, în numele împăratului Rusiei, dete lui Alexandru Ipsilanti, cu data de $14/26$ Martie 1821, din Laibah.

Principe,

„Priimindă scrisoarea Văstră de la 24 Februarie, Împăratul a simțit o mâhnire cu atât mai profundă, cu câtă apreciasse nobleța simțimentelor de care i-ați dat probe în serviciul său. Maiestatea Sa Imperială, a fost prin urmare surprinsă vedându-vă urmând exemplul acelora cari în secolul nostru caută, prin uitarea primelor lor datorii, o fericire ce nu o poate afla de câtă în stricta observare a preceptelor religiunii și moralei.

„Strălucirea nașterii Văstre, cariera ce ai fostă îmbrățișetă, justa considerațiune ce căpătaseși, totul îți impunea datoria a lumina despre adevăratele lor interese pe nobilii Greci ce-ți arătau o încredere atâtă de firăscă.

„Negreșit, este în natura omului a dori îmbunătățirea sorței sale; negreșit mai multe împrejurări au inspirat grecilor dorința de a nu re-

mânea streinî de propria lorû ursită ; dar ôre prin revoltă și resbelû civilû speră cî a realiza dorința lorû ? Ôre prin machinațiuni obscure și prin comploturî întunecose pôte spera unû popolû să învieze și să se ridice în rindulû națiunilorû independente ? Împêratulû nu crede astû-felû. Elû s'a grăbitû a asigura grecilorû protecțiunea sa prin tractate încheiate între Rusia și Pórtă.

„ Astădî aceste avantaje sunt nesocotite ; căile legitime sunt părăsite ; și voi vë siliți a lega numele vostru de niște evenimente pe carî Majestatea Sa Imperială nu pôte de câtû a le desaproba pe față.

„ Rusia este în pace cu imperiulû Otomanû. Rêscóla ce a isbucnitû în Moldova nu pôte justifica, sub nici unû cuvêntû, o ruptură între cele doă State. Ar fi dar a rupe cu guvernulû turcescû, ar fi a se purta vrăjmășește cu dênsulû, a nesocoti credința tractatelor, daca Rusia ar favoriza, fie-chiar printr'o aprobare tacită, o revoltă ce are de scopû dărâmarea unei puterî cu care Rusia a declaratû și declară că e hotărâtă a fi în relațiuni statornice de pace și amicie.

„ Apoi ce momentû ați alesû voi spre a ataca Pórtă ? Chiar momentulû în care negoțiațiuni, ce producû pe tótă dioa rezultate fericite, incongiură acéstă pace de noî garanții ; momentulû când cererile familieî vóstre erau să fie satisfăcute ; când știați că Sultanulû era dispusû a vë face dreptate deplină. Când cunoșteti aceste împreju-

rări și maximile ce vorü dirige totü-de una politica Impëratului, cum v'ați pututü face ilusiune în privința hotărârilorü ce Maiestatea Sa era să ia? Cum ați cutesatü să promiteți locuitorilorü din Principate sprijinulü unei mari puteri? Dacă ați cređutü că puteți compta pe Rusia, compatrioții voștri o vorü vedea nemișcată, și peste puținü ei vë vorü imputa acéstă procedare nesocotită; curënd veți simți tötă greutatea răspunderii unei întreprinderi pe care niște pasiuni în delirü o putea consilia.

„Cu tóte astea nu este încă prea târđiü pentru a reveni la rațiune și la adevëru. Salvarea ómenilorü rătăciți ce vë incongióră stă în mânele vóstre. Singurü le puteți arëta consecințele unei asemenea întreprinderi. Intórceți-vë de la o asemenea orbire funestă, ca să scăpați și voi pe compatrioții voștri de rësbunarea unui guvernü ale căruia interese îi comanda a se purta förte aspru cu voi.

„Nici unü ajutorü directü saü indirectü nu puteți spera de la Impëratulü; căci, o repetü, este ne demnü de dënsulü a săpa temelia imperiuluiü turcü în complicitate cu o culpabilă societate secretă. Dacă Rusia ar avea motive legitime de nemulțumire în contra Porții, și dacă Pórta ar refusa a vë satisface, dacă într'unü cuvëntü întrebuiñțarea forței armate ar deveni inevitabilă, numai la acea forță Impëratulü ar avea recursü. Din contra, relațiuni cu totulü pacifice s'aü sta-

bilită între cele două puteri, și negocierile începute de miniștrii lor asigură din și în și mai multă ună succesă fericită.

„Cumpănește, Principe, aceste observațiuni ce vă adresază Impăratul și prin care vă dă o ultimă probă despre bunătățile Sale. Profită de acestă salutariă avertismentă. Repară răul ce ai făcută. Intempează nenorocirea ce o să atragi asupra frumoșei și nenorocitei văstre patrii.

„De ne veți arăta mișlocele prin care puteți face să înceteze turburările, fără a călca tractatele existente între Rusia și Pörtă, Impăratul nu va refusa intervenirea sa pe lângă guvernul turcesc, angagiându-se a lua măsuri înțelepte, care să pötă readuce în Principate liniștea de care ele au atât de mare nevoie. In oră ce altă ipotesă, Rusia nu va fi de cătă privitoare a evenimentelor, și oștirile imperiale nu se voră mișca din locul lor.

„Vă anunță că nici voi, nici frații voștri, nu mai sunteți in serviciulă Maiestății Sale Imperiale. Principesa Ipsilanti va continua cu tôte astea a se bucura de protecțiunea sa ; iar in ceea ce vă privește personală, Impăratul nu va permite in nici o ipotesă a reintra in Rusia.

„Acestă scrisore o veți primi prin D-nu Baron de Stroganov, care, dupe ce o va comunica Pörtii, este autorisată a v'ö transmite. D. Baron

o va însoți de consiliile ce Impăratul vă îndem-
nă încă o dată a le urma."

Capodistrias.

Acastă epistolă se trimise prin Stroganov, ambasadorul Rusiei la Constantinople, cu ordinul ca s'o comunice mai întâi cabinetului Otoman, pentru a-lu asigura despre sinceritatea Rusiei. Ipsilanti o priimi oficială dupe sosirea sa la Colintina.

Pentru a da o și mai mare garanție puterilor cu cari subscrisesse tractatul de la Viena, Alexandru al Rusiei, ordonă să se publice chiar în gazetele grecești de la Viena desaprobaria formală ce dedese sculării lui Ipsilanti.

Se mai îndeplini și o mulțime de alte formalități de către agenții diplomați ai Rusiei, spre a se face bine cunoscută și în toate țările că scularea lui Ipsilanti nu era făcută prin știrea și impulsunea Rusiei, că Ipsilanti era un amăgitor și un impostor.

Acastă desaprobarie a lui Alexandru fu ca o lovitură de trăsnet pentru Ipsilanti. Ea dedea Eteriei o lovitură mortală. Ipsilanti perduse totu prestigiul său, chiar în fața Eteriștilor. Afară de legiunea sacra, oștea lui Ipsilanti căduse într'o anarhie complectă, șefii de trupe nu se mai înțelegeau între dênșii, soldații nu mai ascultau de șefii lor.

Dintr'acastă Români cunoscără mai bine si-

tuațiunea lorŭ politică. Tudor dete pe față modulŭ sĕu de acțiune care era curatŭ naționalŭ.

Ipsilanti, rănitŭ în sufletŭ de conduita cea perfidă a Rusiei, își aduse aminte de cuvintele tatălui sĕu care îi dîdese : „ Grecii să nu se razeme de câtŭ pe propriile lorŭ forțe și să nu se încrĕdă în Rusia.“

Ș'apoi a cui era culpa daca Ipsilanti fu amăgitŭ de Rusia? Pentru ce uita elŭ istoria?!

Nu știa elŭ că în anulŭ 1770 Rusia îndemnase pe grecii din Moreea să se scôle în contra turcilorŭ ; că dupe pacea de la Cainargi, ea îi lăsase la rĕsbunarea păgănilorŭ, cari îi măcelăriră fără cruțare și făcĕndu-le alte multe neajunsurĭ?

În 1788 și 1798, Lambru, Canzonis și Andruzos, amăgiți de emisarii ruși, resculase pe greci în contra Porții ; ei perdură mica lorŭ flotă în bătălia de la insula Zeea ; iar celebrulŭ Riga prinsŭ la Triestŭ de poliția austriacă și predatŭ pașii de la Vidinŭ, fu ucisŭ cu alți patru soți ai sĕi.

Ce făcea Rusia pentru acești martiri, cari pe-reau în numele ei? Nimicŭ!

§ VI

Boerii fugi în Transilvania. Consolii Rusiei și Austriei plăcă din București. Caimacamii lui Calimah se retrag la Ruscucii. Aspectul Capitalii dupe fuga boerilor, a consolilor și a Caimacamlor. Ilarion intervine la Tudor ca să cruțe viața boerilor. Tudor sosește cu oștea la Bolintinu din Vale. Proclamația lui Tudor către locuitorii Capitalei.

Cele două căpetenii ale revoluțiunei din 1821, unul român năoși, Tudor Vladimirescu, care ridicase peste Oltă stindardul revoluțiunei naționale, ca să scape țera de greci și de cioco¹⁾; altul fanariotul de sânge și de origine, Alexandru Ipsilanti, care se pusese în capul Eteriei la Iași, cu scopul de a înlesni scularea grecilor de sub jugul Turciei, pentru a-și dobândi independința, pornise la București din două direcțiuni opuse ale Principatelor.

Apropierea lui Tudor și a lui Ipsilanti de București, produse panica în totă lumea, iar mai cu sémă asupra boerilor. Temerea boerilor era indoită: antiiu pentru că auăise că Tudor ar fi

1) Prin ciocoii, Tudor Vladimirescu înțelegea atât pe boerii fanarioti, creați de diferiții domni fanarioti și cari se incuibase în țera, cât și pe acei din vechii boeri ai țerii cari, adăpându-se din conrupțiunea regimului fanariotul și fanariotisându-se, deveniră niște instrumente orbe ale domnilor fanarioti și jefuiau și storceau țera mai rău de câțu grecii.

împănată drumurile ce duceau în Transilvania, al doilea că, ar fi hotărât să taie măcar 12 boeri divaniți. De aceea, făcându-și pregătirile necesari, ei trecură cu grămada în Transilvania.

Peste două trei zile dupe fuga boerilor, plecară și consolii Rusiei și Austriei, pe care îi mai însoțiră încă un număr de boeri. În București rămase, Mitropolitul, Episcopii de Argeș și Râmnic, Vornicul Grigore Bălenu, Vornicul Mihail Manu, Vornicul Iordache Slătineanu, Logofătul Scarlat Grădiștenu, Vornicul N. Golescu, Logofătul Fotache Stirbei, Logofătul Alexandru Filipescu, Vornicul Alexandru Nenciulescu și alți boeri mari și mici. Iar paza capitalei fu încredințată lui Sava, care priveghea ziua și noaptea pentru menținerea ordinii.

Plecarea consolilor determină pe caimacamii lui Calimah și pe Beșli-Aga să plece și ei la Rusciuc.

Cu toată severitatea lui Sava pentru menținerea ordinii, turburarea era foarte mare în oraș. Etă cum descrie un martor ocular aspectul capitalei în acele zile de spaimă generală.

„Locuitorii alergau uimiți pe strade, unii cu bagagele în spinare, alții încărcându în care familiile spre a fugi, alții transportându în Mănăstiri și pe la hanurile cele mai sigure lădile cu averea lor. Prăvăliile comercianților și casele boerilor erau închise, stradele erau pline de trăsuri cu bagage, copii și femei; pânea și carnea

lipséu, căci tóte isnafurile încetase lucrul lor; bani nu se mai găsea; mulți erau siliți a vinde obiecte de mare prețu pe care le cumpărau Evreii și Armenii pe nimic. Capitala cu o populațiune de 90 mii locuitori, părea pustie; pe strade se vedéu numai vagabonđi, cari umblău dupe pléscă, cu tótă strașnicia lui Sava.

„Evreii, Armenii și parte din neguțătorii și meseriași, lipsiți de midlóce, se închiseră prin Mănăstiri, unde ședéu grămădiți cu familiile lor, sub corturi de rogojină, în prada fómei și a fricei; cei cu avere fugéu, unii pe la Mănăstirile de prin prejurul Bucureștilor, alții pe la moșii, cei mai mulți pe la orașele de sub munți și în Austria.

„Adaogă la acésta asprimea timpului, unú timpú frigurosú, cu zăpadă, vântú și plóe; drumurile erau desfundate și pline de cete de vagabonđi, cari prădaú pe călători; din acestea lectorulú își póte face o idee slabă de suferințele nefericiților locuitori ai capitalei cari, credéndú că a scăpatú de unú rău dedea peste altulú mai mare ¹⁾.

Boerii mari și micí cari rămăsese în București, teméndu-se deurgia lui Tudor, rugară pe episcopulú Ilarion ca să ésa inaintea lui Tudor la Sarmurcășești, unde tábărise în nóptea de 15 Martie și să stăruiască a-lú îmblândi ca să

1) Lettres sur la Valachie, par F. A. R. Paris 1821.

nu sacrifice pe vre-unulū dintr'ênșii, precum eșise vorba.

Ilarion, înduplecatū de rugăciunile boerilor, se duse de află pe Tudor în tabăra sa. Dupe mai multă ostenelă ce își dete, înduplecă pe Tudor de a renunța la hotărîrea ce luase de a tăia căți-va boeri cu barbă, *ca pildă pentru urmași*.

Discuțiunea dintre Ilarion cu Tudor fiindū caracteristică, o reproducemū aci în părțile ei esențiale.

Dupe o lungă convorbire relativă la mișcare, Ilarion aduse vorba despre boerii divaniți, de care Tudor se plângea.

— Aū fugitū mulți boeri, Arhon Slugere, de frica dumitale, căci s'a respânditū vorba că o să-î tai.

— Îi voiū scurta de o palmă, pe căți suntū boeri divaniți, răspunse Tudor seriosū.

— Nu vei face acēsta, Arhon Slugere, observă Ilarion cu serioșitate.

— Și cine mă pōte opri, întrēbă Tudor, încruntându sprâncēna.

— Chiar interesulū țerii.

— Interesulū țerii este ca să scapū țera de acei Balauri, cari aū suptū sângele norodului, în unire cu Grecii, mai multū de o sută de ani.

— Cu acēsta vei da pricină vrăjmașilorū D-le și ai țerii ca să te inegrēscă în ochii Turcilorū și ai Muscalilorū, luându-te dreptū zavergiū; și nu-ți vei ajunge scopulū pentru care te-ai scu-

latu; vei băga țera în robie, și țera va rămănea iar pe mâna Greciloru.

— Dar trebuie pilde pentru urmași, răspuse Tudor aprinsu, plimbându-se prin camera sa pe gânduri.

— Asemenea pilde facu unei țeri mai multu rău de câtu bine. Ciocoii trebuiesc omoriți politicește, iar nu trupește. E mai grea mörte pentru ei, cându se voru vedea fără privilegiuri și fără slujbe, și smeriți inaintea boeriloru celoru mici, cari se voru urca pe scaunele lorü în divanü, în adunare și în slujbele cele mari.

— Nu trăimü noi să vedemü acésta; totü Grangorii cei Mari vorü fi în capulu bucatelorü; de aceea trebuie omoriți ca în loculü lorü să vie romani patrioți; o braslä nouă de boeri patrioți.

— Mă temü să nu cădemü din lacü în puțü; și rătăcirea cea din urmă să nu fie mai rea de câtü cea d'antăiü.

— Dar bine, popo, ai uitatü ce au făcutü acești Balauri și țerii și nouă tutulorü? Ai uitatü judecățile și ale mele și ale biețiloru săteni, pe care le-am perdutü din pricina lorü? Nu m'au indemnatü ei óre, și prin graiü și prin scrisü, ca să mă ridicü cu panduriü mei pentru ca să scăpämü țera de liftele streine? Și apoi nu totü ei mă făcéu tâlharü, în tóte poruncile lorü către ispravnicü, în tóte proclamațiile lorü către țerä, și în tóte plangerile lorü către Pași, către

Calimah, către Sultanul și către împăratul Rusiei?

— Erau siliți, Arhon Sluger, ca să lucreze astă-fel, pentru ca să nu se deoche în ochii Turcilor și ai Muscalilor; căci D-ta bine știi că revoluțiile nu le facă cei ca d'alde ei, ci cei ca d'alde voi; apoi dacă ești hotărît să tai pe boeri pentru că te-au necinstit și că au trimis ăste ca să te omóre, atunci cată să mă tai și pe mine căci și eu am iscălit multe hârtii împotriva D-tale, alături cu ei.

— E! dacă n'ai fi cine ești, n'ai grige că nu te-ași cruța; dar pe lângă câți-va berbeci grași, am să tai și câți-va țapi.

— Să nu-mi ai blagoslovenia dacă vei face una ca acesta. De câte-ori m'ai ascultat nu te-ai căit; ascultă-mă și acum că nu greșești. Apoi boerul cel mai îndărătnic, care poate merita să-ți tai, au șters'o la sănătoasă; cei-ce au rămas pu-tău să fugă și ei, ca cei-ce au dosit; și dacă au rămas, este că le pare bine în sufletul lor de ceea ce s'a făcut; și multă ajutoră ți-au dat pe sub mână, și încă de mare folos pot să-ți fie; căci ei vor să prindă șerpele cu mâna al-tuia, fiind că sunt fricoși; dar adevărații boeri pământeni sunt patrioți. Apoi, te întreb, drept este ca unii să scape, cei mai vinovați poate, și alții să fie tăiați, cei patrioți?

— Cei ce au scăpat cu fuga, norocul lor a fost. Ciobanul când are să facă praznic,

n'alege berbecele din turmă, ilă ia din grămadă.

— Arhon Sluger, te-am cunoscută totă de una omă cu minte, care nu faci nimică fără a te gândi; gândește-te matoră la urmările acestei fapte nesăbuite, care de o vei săvârși, compromitarisești totă lucrarea ce ai începută, și vomă rămănea de sigură totă pe mână greciloră. Dupe părerea mea ești mai căștigată daca vei închide pe boerii carii aă rămasă, și-i vei pune să iscălăscă tôte hărțile cele de folosă obștescă; cu chipulă acesta cererile dumitale către norodă voră avea mai multă greutate; iar pe de alta, vedându-se compromiși, voră fi siliți să sprijine cu tărie drepturile țerii pentru care te-ai sculată; și când voră sosi trimișii de la Pórtă, ca să se încredințeze despre plângerile norodulă, sprijinulă boeriloră într'acésta îți va fi de folosă; căci de! totă ei suntă stălpii țerii; și în ochii celoră doă Curți, glasulă loră va fi mai lesne ascultată de câtă ală nostru. Știi câtă imi suntă de uriți ciocoii, în câtă, de ași putea, i-ași stinge pe toți dupe fața pământulă, și nu eă te-ași opri ca să'i scurteđi pe toți pe sub barbă; dar, în împrejurările de fața, nu e politică a face acésta. Fă-ți antăiă tréba cu dănsii și apoi ne vomă mai chibzui.

— Bine, popo, te-ascultă; dar sunt legată de Arhiereă, căci am făcută jurământă cu arhiereă ca să taiă măcară 12 din cei cu barbă (proti-

pendadă), ca pildă pentru îndreptarea răului și pentru urmași.

— Dar nu sunt și eu Arhiereu? Și ceva mai multu de câtu Arhiereu; te voiu deslega eu de jurământu; căci scrisu este: putere aveți a lega și a deslega, în numele lui Isus Hristosu fiulū lui Dumnezeu.

— A! popo! dise Tudor oftându. Ai să dai séma inaintea lui Dumnezeu că nu m'ai lăsatū să taiū cați-va câini de ciocoi, cari și-au datū cōstele cu lupii de Greci, și au deciuitū biata turmă a norodului mai multū de 100 de ani.

— Fie păcatulū meu! răspuse Ilarion. Voiū da eu séma inaintea lui Dumnezeu! O iaū în sufletulū meu acésta.

— Aide, deslégă-mē de jurământu; și fii tu răspundătorū inaintea țerii, daca va eși altū-felū; dar ține minte că lupulū își lepădă părulū, nu și năravu; și vei vedea ce vorū face câniī aștia dupe mōrtea mea.“

În fine Tudor sosește cu oștea sa în ziua de 16 Martie, la Bolintinulū din vale unde tábări ca să poposéscă. De aci elū trimite o proclamație către locuitorii din București. În acea proclamație Tudor dicea: că drepturile strămoșești ale poporului fiind nimicite de Domniī Fanarioți în unire cu boerii, s'a pusū în capulū poporului spre a i le redobândi; că elū se află în fruntea unei armii de 16,000 Români; că districtele de peste Oltū până la Argeșū și Teleorman sunt

în deplina lui supunere și ascultare; că a întărit și a aprovisionat mănăstirile cele cu pozițiuni strategice, etc. Dupe aceea el pornește o parte din oștire cu ordinu de a tăbări în câmpia de la Cotroceni și a aștepta acolo sosirea sa.

§ VII

Tudor în tabăra de la Cotroceni. Intrarea lui Tudor în București. Boerii cu Mitropolitul vinu să facă actiu de supunere lui Tudor. Turcii amenință să intre în țeră.

Tudor vine în tabăra de la Cotroceni chiar în ziua de 16 Martie pe sêră. Óstea cu care se aședă în lagărü se compune de vre o 5000 pandurii și de 500 arnăuți ai lui Prodan și Macedonski. Acêstă óste spori treptatü prin voluntarii ce soseau rândurii, rândurii cu căpitaniii ce-i recrutase. Acêstă oștire Tudor o numia în proclamația sa: *Adunarea poporului.*

În ziua de 17 Martie, Tudor intră călare în București prin bariera podulü Caliți în fruntea a 1000 de pandurii voinicii. Dupe dênșii veneau arnăuții lui Macedonski, toți călării. La drépta lui Tudor mergea unü preotü cu crucea în mână; la stânga, locotenentulü sêu Teodor Macedonénu. Unü căpitanü de pandurii purta unü stégü de mătase, culorile naționale.

Tudor ținendü în mână o pâne mare, simbolulü de abondentă, se îndreptă spre Curtea-Veche

și de aci spre Mitropolie. Mitropolia era ocupată de arnăuții lui Sava. Tudor ca să evite vre un conflict inutil, ordonă de i se deschide porțile casei Brâncovenului de sub Mitropolie. El se instalésă aci, puindă sentinele de pasă.

Stradele pe unde trecea Tudor, precum și delulă Mitropoliei erau pline de popor care eșise să vadă pe Tudor și pe pandurii săi, fără a se teme de nimic. Căpitani și Tudor străbătură capitala cetindă pe la răspântii proclamațiunea scrisă de la Bolintin; iar preoții intonaă imnuri bisericești.

Deși Sava și Tudor nu aveaă încredere unul în altul, căci Sava apăra interesele domnului Calimah ce se numise de Pörtă; iar Tudor interesele Patriei, totuși ei se menageră unul pe altul.

Boerii, cu Mitropolitul în frunte, veniră în corpore să facă act de supunere lui Tudor pe care până ieri îl tratase de tâlhar; iar astă zi îl salutaă ca pe un cap al statului. Tudor primește pe boeri cu totă buna voință. El îi consiliaă să-i dea totă concursul lor, fiind-că ridicarea poporului era pentru interesele generale ale țerii.

Chiar în ziua sosirei sale, Tudor, dete ordine severe pandurilor și arnăuților să nu comită jafuri sau desordine, sub pedepsă de mörte. Pentru a împiedica pe boeri de a fugi, precum și pentru a avea de știre la timp când voră trece

turcii în țără saü când grecii și arnăuții Eteriei ar cugeta să-lü atace fără de veste, Tudor puse sentinele atâtü pe la barierele capitalei, câtü și afară din capitală, spre Colentina, spre Bănésa și spre Giurgiu.

Dar Caimacamiü lui Calimah cari fugise la Rusciucü nu staü în ne-activitate. Ei insistaü pe lângă Pașii de la Dunăre ca să ia mäsuri pentru stingerea revoluțiunei în țără.

Peste câte-va zile de la sosirea sa în București. Tudor primește de la Solomon o stafetă însoțită de doă proclamații, una din partea lui Derviș-Pașa din Vidinü, alta de la caimacamulü Samurcași. Prin aceste proclamații se anunța intrarea turcilorü în Principate, daca nu va depune armele îndată. Tudor scrise lui Solomon ca să promiță turcilorü că vorü depune armele și se vorü preda toți, însă mai târziu. Iar-daca oștile turcești vorü intra în țără, elü, Solomon, să se retragă în mănăstirile cele întărite cu öste și cu provisiuni.

O altă epistolă primește Tudor de la Solomon peste câte-va zile. În acéstă epistolă îi spu-neä că a venitü de la Vidinü Medelniceru Iön Poroinénu, atașatü pe lângă Samurcași, cu scrisöre din partea Pașii și a Caimacamului. Prin acéstă scrisöre Pașa și Caimacamulü ispitea pe Solomon cu totü felulü de promisiuni ca să se predea cu toți ai lui; dar și acéstă încercare rămase fără rezultatü.

§ VIII

Tudor recunoște guvernulă provisoriuă lăsată de Vodă-Șuțu și guvernă țera în unire cu dănsulă. Petiția locuitoriloră către împăratulă Rusiei. Cartea de adevărire dată lui Tudor de boerii țerii. Petiția boeriloră către Pörtă prin care justifică revoluțiunea lui Tudor.

Tudor reușise pe deplină în ridicarea revoluțiunei; autoritatea sa acum se întindea peste totă țera și poporulă întregă îl considera ca ună salvatoră ală Patriei. Dar acăsta nu era de cătă ună bună începută. Tudor trebuia să lucreze acum pe calea diplomatică ca revoluțiunea sa să se recunoască de faptă împlinită și să atingă scopulă pentru care se ridicase.

Ca să dea guvernulă său ună caracteră legală, Tudor, ascultând de consiliile lui Ilarion și Brâncovănu, recunoște guvernulă provisoriuă formată de Alexandru Șuțu înaintea morții sale. Elă înlocuește numai în acăstă guvernă pe boerii ce fugise cu din boerii patrioți cari rămăsese în țeră, apoi guvernă țera în unire cu boerii. Tudor numește ispravnică în mai multe județe din România-Mare, și ia măsuri pentru strângere de provisii.

A recunoște guvernulă numită de fostulă domnă și a governa țera împreună cu dănsulă, a fostă ună actă da înaltă politică din partea lui Tudor, inspirată negreșită de Episcopulă Ilarion. Prin

acésta elū dedea mișcării sale unū caracterū de legalitate, făcēndū pe boerī solidarī cu poporulū; iar pe de alta inspira și mai multū confiență națiunei.

Recunoscēndū guvernulū boerilorū, Tudor nu avea de scopū a se servi cu dēnșii numai pentru administrația din lăuntru a țerii. Scopulū sēu era ca să-i pue să facă ore-carī acte politice de o mai mare importanță, elū voi să-i facă patrioți fără voia lorū.

La 18 Martie, Tudor pune pe boerī de adresésă Împēratului Rusiei o petițiune prin care justifică scularea poporului, ca provocatū de jafurile și impilările domnilorū fanarioți, cari adusesese pe poporū la culmea disperării. Spre a se vedea mai bine modulū lorū de a espune cestiunea, reproducemū aci textulū acestei petițiuni:

Sire.

„Subscrișiī îndrășnimū a ne prosterna la picioarele tronului Maiestății Vóstre imperiale, rugând'o ferbinte ca să bine-voiască a asculta plāngerile unei națiuni, din norocire protectată de M. V. imperială; dar din nenorocire gemēndū sub jugulū administrațiunei turco-fanarioților din Constantinople.

„Biata Romānie gustase fericirea în cei șēpte ani ai resbelului din urmă, bucurāndu-se de vederea neinvinselorū trupe ale Maiestății Vóstre ortodoxe, și se legānase cu dulcea speranță a

completei sale mântuirii; dar, vedându retragerea trupelor și fiind lăsată iarăși la dispozițiunea vechiului său guvernământu, n'avea mângâiere de câtu în mărinimosa protecțiune a M. V. imperiale, pentru păstrarea privilegiilor sale și a bunei ordine în organizarea administrației sale; însă, vai totulă a fostu zădărnicitu! În deșertu consoli rusești se află față; fiind-că cu tôte infocatele rugăciuni ale celor mai mari ai națiunei către ospodari, cu tôte legitimele observațiuni ale numiților consoli, crușii ospodari, cu cei de pe lingă dênșii, profitându de ori-ce ocasiune și favorisați une-ori de împrejurări, alte ori de vre-o trebuință a țerii, și-au însușitu ne pedepsiți caracterulă de tirani; și purtându-se ca inamici și ca către o țeră streină, și bucurându-se de protecțiunea ortodoxă a M. V. imperiale, câte rele n'aũ făcutu patriei năstre!

„Nedreptăți și împilări nenumărate către sermanii locuitori contribuabili; asasinate către cei mai de frunte ai națiunei; neînțelegeri (intrigi) virite între compatrioți spre a le întorce în folosul loră privatu; desființarea drepturilor și obiceiurilor stabilite de ani ne numărați, prin mărinimosa protecțiune a Rusiei; disprețu la ori-ce dréptă observație, desonorându și injuriindu și esilandu nejudecați și fără probe legale pe cei ce făcea umbră; considerându în fine ca o pradă a loră acéstă nefericită țeră, ei aũ persecutatũ totu, nimicindu ori-ce privilegii, până când împinși la disperare, cei mai mulți din nenorociții

contribuabil din România mică fură siliți a se revolta, ne mai putându suferi nedreptele și neomenósele cereri și plăți.

„Subscriși, în fața acestei triste împrejurări în care națiunea își reclamă drepturile ei pe calea unei revolte, spre a nu cădea în categoria unei cooperățiunii sub-înțelésă, am făcutú totulú a o liniști, fără a cruța nici rugăciuni, nici bani, cu speranța d'a împăca d'o parte insurecțiunea și despre alta d'a recurge la umanitatea M. V. imperiale, ca să aducemú la cunoștința sa și cauzele și privilegiile națiunei, tóte călcate în picioare; dar indeșertú, vai! ne-am datú atáta ostentélă, fiindú-că nu numai nu sperámú a liniști pe deplinú națiunea, redusá la ultima disperare, dar celú mai mare pericolú amenința de obște viața nóstră, căci turcii dupe marginea Dunării, adună oștiri cu care să innece țera, măcelărindú fără milă bêtráni și flăcăi, până și chiar copii de țitá.

„În numele lui Dumnezeu, Sire, fie ca umanitatea M. V. imperiale să nu sufere stingerea nenorocitei nóstre patrii, protegétá de Í. V., și d'aceiași religie cu dënса. Bine-voiți a ordona intrarea puternicilorú vóstre oștiri în nenorocita țerá a suferindei Români, care se aflá în celú mai mare pericolú. Fie ca M. V. imperialá să scape acéstá infortunată provincie ortodoxá, și să-í asigure din nou privilegiete și drepturile sale, dupe mărimumósele promisiuni date prin ma-

nifestulă comandantului-șef, nemuritorul general Michelson, cu ocasiunea intrării trupelor sale în România.

„Îndrăsnimă a repeta rugăciunile noastre, Sire, și conjurămă pe M. V. imperială, în numele Dumnezeuului a totă putinte, ca să bine-voiască a scăpa câtă mai neîntârziată mai multă de un milion de suflete, în pericolă d'a fi sacrificate.

Sire,

Ai M. V. imperiale, prea umiliți și prea supuși servitori :

Grigorie Bălenu.

Mihail Manu.

Scarlat Grădiștenu.

Grigore Ralea

Al. Nenciulescu.

N. Filipescu.

N. Văcărescu.

Istrate Crețulescu.

Fotache Stirbei.

Alexandru Filipescu (vulpe).

Grigore Florescu.

Al. Vilara.

București, 18 Martie 1821.

La 20 Martie, Tudor mai dete încă două proclamații, una adresată către locuitorii Capitalei București, iar alta către toți locuitorii de prin orașe și sate din totă țera. Prin aceste proclamații elă arăta încă odată că s'a sculat pentru redobândirea drepturilor strămoșesti pe care le-a usurpat și le-a nimicit fanarioții. Elă în-

demna pe t^otă lumea a susține mișcarea ridicată de d^ensul^u în folosul^u tutulor^u. În fine el^u declara că este decis^u a susține cu armele revendicarea drepturilor^u violate ale ț^erii, făc^end^u apel^u la toți locuitorii ce sunt^u în stare a purta o armă, ca să vie sub stindardul^u s^eu.

La venirea lui Tudor în București se mai afla^u aci numai vre-o 60 din boerii mari și mici. Pentru a da mișcării revoluționare o consistență și mai mare, ei deteră lui Tudor, la 23 Martie, o *carte de adeverire*. Prin această carte boerii recunoșteau că mișcarea liberatorului Slugeru Tudor este în interesul^u și folosul^u ț^erii, din care cauză locuitorii capitalei și ț^era într^egă, a priimit^u pe Tudor cu brațele deschise.

Reproducem aci acest^u act^u pentru importanța lui politică în cauză :

Carte de adeverire dată Slugerului Tudor.

„În numele Prea s^anțitei și nedespărțitei Troițe, unuia adev^eratului Dumnezeu.

„Încredințăm^u cei mai jos^u iscăliți, cu acest^u înscris^u al nostru, cum că am cunoscut^u că pornirea Dumn^elului Slugeru Tudor Vladimirescu nu este rea și vătămătore, nici în parte fie-căruia, nici patriei, ci folositore și isbăvitore, și norodului spre ușurință, pe care, ca și pe unul^u de binele ț^erii voitor^u, și de trebuința obștei norodului, l'au priimit^u t^otă politia Bucureștii, cu

dragŭ și brațe deschise. Dreptŭ aceea și ne jurămŭ din parte-ne sub aceste iscălituri, pre numele marelui și unuia adevăratului Dumnezeŭ, că nici odată nu vom cugeta împotriva vieții și cinstei Dumnélui; și ne vom uni pentru tôte bunele cugetări câte se vorŭ chibzui între d-lui și toți cei uniți cu D-lui printr'aceste iscălituri, și cari cugete se vorŭ dovedi într'adevărŭ că vorŭ privi, fără nici o părtinire, la folosul, nebântuirea, pacinica și de cinstita petrecere a acestui norodŭ al Valahiei, patriei nōstre; iar când vomŭ urma împotrivă, și purtându-ne cu viclesugŭ împotriva obștescului folosŭ și cele mai susŭ făgăduite, vomŭ călca vre-una dintr'ensele, atunci, ca niște temători de Dumnezeŭ, și vrăjmași ai patriei nōstre și binelui obștescŭ, nu numai înaintea înfricoșatei judecări să avemŭ piră pe Dumnezeŭ și să fimŭ lipsiți de bunătățile cerești, ci și aici, judecându-ne de către toți cei înfrățiți la acéstă sfântă legătură, și dovedindu-se prin destoinice arătări învinovațiți, să ne pedepsimŭ dupe hotărirea pravilelorŭ; și spre incredințare, am iscălitŭ ȃșine cu mâinele nōstre.

1821 Martie 23.

Alŭ Ungrovlahiei Dionisie.

Gherasie Buzeulŭ.

Ilarion Argeșiu.

Istrate Crețulescu.

Grigorie Bălenu.

Mihalache Manu.

Gheorghe Slătinénu.
Nicolae Golescu.
Fotache Știrbei.
Ión Știrbei.
Scarlat Grădiștenu.
Alexandru Filipescu.
N. Filipescu.
Al. Nenciulescu.
Al. Vilara.
N. Văcărescu.
Mih. Cornescu.
C. Golescu.
Dim. Filipescu.
Filip Lenșu.
C. Crețulescu.
Iordache Știrbei.
Dionisie Fotino, serdaru.
Antonie Papazolu.
Ștefan Bujorénu.
I. Fălccianu.
Ión Cătunénu.
Răducanu Serdaru.
Manolache Nănoianu.
Alexandru Slugeru.
Mihaiü Pitaru.
C. Bujorénu.
Preda Săulescu.
Gheorghe Lehliu.
Ión Clincénu.
Ștefan Orășenu.
Ión Jianu.
Alexandru Serdaru.
C. Borănescu.
Panțica Velcea.
Constantin, biv. vătafă iusbașa.

C. Grecénu.

Constantin Slugeru.

Alexandru Andronescu.

Nicolae Catacașu.

Ión Stolnicu.

Bănică Bălăcénu.

Ión Pitaru.

C. Andronescu.

Hristodor Serdaru.

Teodosie vel Slugeru.

Ión Lăcénu.

Nica Serdaru.

Alexie Slugeru,

Gheorghe Tufénu.

Matei Grecénu, Medelniceru.

În fine, boerii mai adresară, la 27 Martie, și către Pórtă o petiție din partea poporului întregu. În acéstă petiție se făcea cunoscutu Portții că, Tudor a venitú în București cu unú numărú fórte mare de sătení, cá țera s'a sculatú din cauza jafurilorú nesuferite comise de domnií fanarioți, etc.

Reproducemú și acéstă petiție, spre a se vedea mai bine modulú cum boerii interveneau la Pórtă în favórea sătenilorú.

Petiția către Pórtă din partea boerilorú în favórea insurrecțiunei :

Noi, prea plecați robi ai prea puterniceí împărății, Mitropolitulú țerii, Episcopii, Egumenii, Boerii mari și mici, căpitanií, mazilií și tóta

obștea locuitorilor pământului țării Valahiei, vechiul Cheleru împărătescu, cu cele până la pământ așternute prea plecatele noastre închinăciuni, facem arătare prea puternicei împărății, că, sosind până aici la București Tudor Vladimirescu, însoțit cu mulțime de norod, cu lacrăme de umilință, îmbrăcați în veșmentul jalei și a cei desevărsit prăpădiți și săraci, acum când erea vremea muncii câmpului, pentru jafurile ce în multe chipuri au cercat, și pentru pierderea drepturilor și a privilegiilor ce din vechime a avut țera acesta, cu milostivire arătată de prea puternica împărăție, către noi supușii ei, iar acum călcate și ajunse mai cu totul a se perde, nu din pricina noastră a boerilor pământeni, precum bănuia norodul, ci din pricina oblăduitorilor Domni ce au stat, cărora, din slăbiciune, de nevoie, trebuia să ne plecăm și noi, supușii și credincioșii prea puternicei împărății, boerii pământului, pentru care apurarea găsind vreme de îndeletnicire, nu am încetat a ne plânge către prea puternica împărăție, precum și acum am fost siliți, dupe datorie, a asculta dreptele plângeri ale ticălosului norod, nu cu chip de împotriviți către prea puternica împărăție, ci cu chipul celei mai adânci suferințe și plecăciuni; privind dar la vrednica de jale plângerea lor, de patimele ce au cercat, și părintesca datorie împlinind, îndrăsnim a face cunoscut către prea puternica împărăție

ale sale drepte rugăciuni, însoțite și cu cele de inferbințelă din partene, ca cu milostivire să ni se dea voe a arêta mai pe largă greutățile ce a suferit acestă norodă din pricina numiților oblăduitori, și a perderii drepturilor și a privilegiurilor ce din vechime a avută, cu milostivire hărăzite de către prea puternica și a noastră hrănitore împărăție, rugându-ne ca și acum să ne umbrască cu cea deplină obicinuită milostivire a sa, acoperindă cu dēnsa pe acestă norodă credinciosă, și despre o parte împilată, iar despre alta îngrozită de întâmplările ce-i potă să-i vină asupra-i, și să se întâmpine oră ce năvălire ; că, dupe cum ne-am încredințată chiar din cele ce am vădută acum ună ană, ridicarea norodului nu privește spre împotrivire, ci spre cererea drepturilor sale, care înșine noi vomă îndrăsni a le arêta, când prea puternica împărăție se va milostivi a ne da voe ca să facem o arêtare ca acēsta din partea supusului și credinciosului norodă.

Așteptămă dară cea milostivă, prea înaltă și sântă poruncă a prea puternicei împărății.

1821, Martie 27.

§ IX

Ipsilanti în lagărü la Colintina. Grecii din București ridică stindardulü libertății. Tudor, are cu Ipsilanti o lungă și animată explicațiune.

Pe când Tudor se stabilise în București și administra țera în unire cu guvernulü ei legalü, numitü de fostulü domnü Alexandru Șuțu, sosește și Ipsilanti la Colintina, în ziua de 25 Martie 1821, unde își aședă lagărulü. Elü nu voise să se stabiléscă în București, ne avendü destulă încredere nici în Tudor, nici în Sava.

A doa zi dupe sosirea lui Ipsilanti, Mitropolitulü și Boerii s'au dusü să-i facă o vizită de politeță. Ei se plânse pentru escesele comise de arnăuții săi și-lü rugară să ia măsuri ca să facă să înceteze asemenea turburări. Ipsilanti promise că va pune capätü acestorü desordine, dar nu făcu nimicü.

Dupe venirea lui Ipsilanti, grecii cari se aflău în București se deciseră să facă o manifestare în favorulü Eteriei, ridicandü și ei stindardulü libertății. Acéstă manifestare se făcu în ziua de Duminică 27 Martie, cu multă pompă și cu mare entusiasmü.

Ipsilanti aștepta ca Sava și Tudor să vie să se pună sub ordinile sale, dupe cum făcuse căpitanü Iordache și Farmache. Ne vedendü însă

nici o mișcare din partea lorū, trimise la Sava pe secretarulū sēu intimū Lassanis.

În urma esplicațiunilorū ce Lassanis a avutū cu Sava, acesta decise a se duce la Colintina, spre a se închina capului insurecțiunei grecești. Elū se arētă cu totulū devotatū pentru cauza Eteriei, risipindū prepusurile ce Ipsilanti concepute în contra lui.

Ipsilanti invită și pe Tudor, în doă rânduri, totū prin căpitanū Iordache, ca să mērgă la dēnsulū; dar Tudor refusă, temēndu-se de vre o cursă. Ca să-lū asigure de bunele intențiuni ale lui Ipsilanti, Sava îi propune să rēmăe ca ostatice în tabăra lui. Atunci Tudor se decise să mērgă la Colintina, unde se duse însoțitū de Ilarion.

Duca, unulū din generalii lui Ipsilanti, îi propune ca să omóre pe Tudor. Ipsilanti se opune făcēndu-l observațiuni aspre și amintindu-l că atunci ar perde și pe Sava. Cu atâtū mai bine, respunse Duca; scăpămū de amēdoī, căci amēdoī nu ne inspiră încredere. Ipsilanti refusă.

Așa dar, mórtea lui Tudor era hotărātă în cugetulū Eteriștilorū încă de la finele lui Martie.

Nimeni nu pôte spune într'unū modū esactū convorbirea ce Tudor a avutū cu Ipsilanti la Colintina. Vomū reproduce dar aci în esența ceea ce s'a raportatū din acēstă convorbire de către diferiți autori streini și indigeni, precum și din cele raportate de martori oculari.

Tudor este priimitu de Ipsilanti cu multă politeță și-î vorbește cu multă afabilitate. Dupe ce 'lă invită să ședă lêngă densusulă, Ipsilanti îi dice suridendū.

— Mă bucurū de vederea D-tale, Arhon Sluger. Unde este oștirea de 30,000 de pandurī ce mī-ai promisū să aducī?

— Dar cei 30,000 de ruși ce luminăția ta ni i-ai promisū în proclamații, unde sunt? ilū in-trébă Tudor pe același tonū.

— Muscalii aū să vie de sigurū, răspunde Ipsilanti, îndată ce turcii vorū trece Dunărea.

— N'aū să vie muscalii, Beizade. Turcii vorū intra în țeră, dar rușii n'aū să vie să-î gonescă, căci nu-î lasă cele l'alte puteri. Tóte puterile, cu Rusia în frunte, vorū să sugrume revoluțiunile orī unde se ivescū. De aceea, luminăția ta tre-bue să treci Dunărca, cum ai đisū în proclama-tiile către romāni. Noi îți vomū inlesni trecerea peste Dunăre, unde creștinii te așteptă cu bra-țele deschise. Așa a fostū înțelegerea mea cu căpitan Iordache. În Grecia este loculū de luptă al grecilorū, iar nu în Romānia.

— Nu te înțelegū, Arhon Slugerū.

— Noi avemū doă scopuri cu totul diferite. Dumneavóstră v'ați sculatū ca să liberați Grecia de sub jugulū turcescū; noi ne-am sculatū ca să scăpămū țera Romānescă de domniile streine. Turcii sunt aliații noștri și nu ne putemū bate cu densusii. Prin ei sperămū noi să ne redobân-

dimă drepturile violate de către domniî streinî.

— Şi cređi dumneata că turcii te privescū cu ochi mai bunî de câtū pe mine? Când vorū intra turcii în țeră n'aū să te cruțe de locū, cu tóte jelbile cu genuchî plecate ce ai trimisū la Pórtă.

— Nu potū să știū cugetulū turcilorū; dar știū că noi nu trebue să le dămū pricină ca să robescă țera. La casū de a intra Turcii, noi ne vomū trage în mănăstirile de peste Oltū, pe cari le-am umplutū cu provisii și cu Pandurî. Acolo eū mă voiū ține doi trei ani, până voiū căpăta drepturile țerii. Să-ți ajute și D-tale Dumneđeū să isbutești în planurile luminăției tale; dar de la Români nu poți aștepta nici unū ajutorū. Numai în Moreea poți să dai de lucru turcilorū, mai alesū de se vorū scula Sêrbii și Bulgarii. Așa e hotărârea și părerea mea.

— Așa dar, Arhon Slugerū, îți calci jurămēntalū ce ai datū lui căpitanū Iordache?

— Nici de cum, Beizade. Am juratū să luptū cu pandurii mei, alături cu Sêrbii și cu Grecii, sub stégurile óstei rusești, dupe cum ne-ai incređințatū chiar luminăția ta prin tóte scrisorile și proclamațiile. Daca veneaū rușii, luptamū cu toții în contra turcilorū; dar fiindū-că rușii nu vinū, noi nu putemū fi agresorii turcilorū. Noi sperămū că plângerile poporului vorū fi ascultate de Inalta Pórtă, daca poporulū se va arēta supusū. Interesele nóstre, Beizade, ne povățuescū ca să

firmă bine cu turcii; iar interesul Greciei, este ca D-ta să treci Dunărea. În Grecia este locul Grecilor și în România este locul Românilor.

Doă săbii nu încap într'o țecă, adaogă Tudor. Nălbitorul nu poate lucra la un loc cu cărbunarul. Nu putem comanda amândoi în același loc. Dacă Măria Ta vei rămânea în țeră, vor intra Turcii ca să te gonască, țera va fi supusă la mare peire.

Pe când Tudor cobora scara ca să plece, Episcopul Ilarion, dișe lui Ipsilanti în limba grécă:

— Să mă cređi Măria Ta, o pușcă dată în Turci de catre români, le va da motiv să robescă țera și s'o prefacă poate în pașălăc, ceea ce nu cređu că este în cugetul Măriei tale.

— N'am témă de turci, căci am la spate 60,000 de ruși, îndată ce turcii vor trece Dunărea.

— Să dea Dumnezeu! Atunci fi sigur că și Români vor lupta alături cu grecii.

În urma acestei întrevederi cu Tudor, Ipsilanti îi jură mórte, căci îl considera aliat în secret cu turcii. Totu de o dată Ipsilanti, prin căpitanu Iordache, face a se îndoi privigherea asupra lui Tudor, sperându a pune mâna pe vre o corespondență cu turcii.

§ X

Ipsilanti renunță de a mai trece Dunărea. Tudor își separă acțiunea, de a lui Ipsilanti și Sava. Mitropolitul și boerii închiși la Belvedere. Pașa de la Silistra se înformeză despre starea spiritelor în țără. Ipsilanti prinde o parte din corespondența lui Tudor cu Turcii.

Situațiunea lui Ipsilanti devenise foarte critică în fața unei întreprinderi atât de cutezătoare, condusă cu atâta ușurință și necumpănire. Deja, Rusia, prin desaprobarea sa formală, îi dedese o lovitură fatală, care îl desconsiderase în ochii tuturilor creștinilor din Orient. Tudor i se arătase ostil și Sava nu-i inspira nici o încredere. Oștirea sa din Principate, afară de batalionul sacru, compus din adunături și lipsită cu totul de simțimentul disciplinei, nu era în stare să se măsore cu oștirea numeroasă și fanatică a turcilor.

Tote aceste împrejurări determinară pe Ipsilanti să nu mai treacă Dunărea. I se păru mult mai comod lui Ipsilanti să aștepte pe Turci în Țera-Românească, de cât să mergă a-i afla în țera lor. În casă când turcii voru trece Dunărea, el va avea multe avantaje în țără; ș'apoi totu își mai făcea iluziuni că dacă Turcii voru intra în Principate, Rusia le va declara negreșit resbelu.

Acum situațiunea era lămurită. Trei factori

își disputați supremația acțiunii în revoluțiunea de la 1821. Ipsilanti, care era recunoscută ca căpetenie a Eteriei, avea pretențiunea de a grupa sub mâna sa totu ce era forță armată în țără, spre a putea face față evenimentelor pe care le aștepta să-lă găsească în Țăra-Romănescă. Sava, omu ipocritu și ambițiosu, lucra prin totu felulu de intrigă și cabale să triumfe causa lui Calimahă, de la care aștepta mari recompense, dacă se va stabili ca domnă în Muntenia. Tudor, omu francu, loailu și devotatu binclui generalu alu țării, inaugurase încă de la începutu o politică națională, care nu se acorda nici cu interesele lui Ipsilanti, nici cu acelea ale lui Sava. De acea, luându în mână destinele țării sale, elu lucra, în acordu cu guvernulu legalu alu țării, la reușita causei sale naționale.

Pentru ca să fie mai la adăpostu de intrigile și mișeliile dușmanilor, Tudor, pe la finele lui Martie, se strămută la Țotroceni. Aci ilu însoți Episcopulu Ilarion, Géni și Chinopsi, cari se instalară cu Tudor în acea mănăstire.

Ilarion servea lui Tudor de consilieru intimu și îi scria în limba francesă actele diplomatice pentru cabinetele streine. Chinopsi, în calitate de secretarū, scria actele publice în limba grecăscă pe care apoi le traducea în romănește Petrache Poenaru. Actele destinate pentru Pași și pentru Sultanulu se redactau de Chinopsi, apoi se traduceau în limba turcăscă. Tudor apoi, care era

förte prepuitořü, controla acea traducțiune prin ömenî de încredere.

Tudor ținea regulatü consiliü cu boerii despre afacerile țerii, iar în specialü se ocupa cu marele Vistierü (Vulpe) pentru strângerea contribuțiilor și aprovisionarea oștirea.

Deși Tudor, când boerii veneau la Cotroceni pentru vizită sau în consiliü, îi trata cu multă politețä, le vorbia cu bländețe și le aräta tötä încrederea, totuși boerii aveau mare frică de elü.

Încredințarea ce luase boerii că Rușii nu vinü în ajutorulü Grecilorü; intrigile lui Ipsilanti și ale lui Sava, deșteptase în inima lorü o temere și mai mare despre Tudor și despre turci. Acesta îi decise să se retragä la Câmpu-Lungü, ca de aci să pôtä trece mai cu înlesnire în Austria. Tudor, prindëndü de veste despre hotărîrea boerilorü, închise vre o cincî-spre-dece dintr'ênșii la Belvedere, în casele lui Dinicu Golescu, împreună cu Mitropolitulü. Tudor încredințase pađa acestorü boeri la 300 de pandurî aleși, puși sub comanda căpitanului Ioniță, în care avea mare confiență.

Tudor stäruia să convingä pe Pörtä că Româniî s'au sculatü numai din cauza jafurilorü și apäsärilorü ce li se făceau de către domniî fanarioți, dar că ei sunt supuși Porții de la care așteptä îndreptare. În acestü scopü elü mai trimite și alte petiții subscrise de boeri ca din partea țerii, adresate către pași dupe marginea Dunării. În acele

petiții se cerea ca Pașii să trimiță câți-va Efendi credincioși cunoscători de limba grecă sau română, ca să se încredințeze că cele arătate prin petițiunile sunt adevărate. Apoi ei să mijlocască la Pörtă ca să se satisfacă legitimele dorințe ale poporului.

Aceste reclamațiuni avură un rezultat satisfăcător. Pașa de la Silistra a trimis câți-va Efendi să afe adevărul. Tudor, aflându despre venirea lor, adună la sine pe toți căpitani de Panduri. Elu le dă ordinu ca toți pandurii să-și ascundă armele, spre a se încredința trimișii Pașii că poporul s'a sculat fără arme. Iar când voru fi întrebați, ei să declare că s'a sculat pentru gonirea grecilor din țără și pentru ușurarea poporului de birurile cele grele ce îi apasă; să întărescă în fine că voru fi supuși Porții ca și în trecut, și că voru plăti tributul legiuit.

Mergendu la Cotroceni, trimișii turci se plimbară prin tabără. Pandurii, desarmați, îi primiră cu strigăte de: „Să trăiască Sultanul! să le facă dreptate, satisfacendu dreptele cereri ale poporului.

Trimișii Pașii rămaseră mulțumiți de priimirea ce li se făcuse și se încredințară că adevărate erau plângerile poporului. Ei promiseră că toate cererile lor se voru comunica Padișahului care va face negreșit îndestulare. Despărțindu-se de Tudor acei trimiși îl consiliară ca elu să curețe mai întâi țera de rebelii cari se sculară

cu armele în contra Turciei. Cu acesta vei da o dovadă de credință către Pórtă și vei atinge mai lesne scopul ce urmărești. Tudor le răspunse că ia această sarcină cu condițiune însă ca Turcii să nu intre în țeră. Trimișii turci promise a comunica tóte acestea Pașilorú ca și aceștia la rândulú lorú, să le comunice la Pórtă.

Alți turci, trimiși incognito de Pașil de la Vidin și de la Rusciucú, se strecurară în lagărulú de la Cotroceni, spre a afla adevérulú. Tudor care luase de știre despre venirea lorú, dete căpitanilorú instrucțiunile de mai 'nainte ; iar ei să se prefacă că nu știú cine sunt. Turcii se preumblară prin tabără și își făcură observațiunile de care aveau trebuință.

În urma acestora, Tudor intră în corespondență secretă cu Pașil de la Dunăre în contra Grecilorú și a lui Sava. Ipsilanti care avea mari prepusurí asupra lui Tudor reușise, prin spionií ce avea între arnăuții lui Prodan și Macedonski să pue mâna pe o parte din această corespondență.

§ XI

Ipsilanti se amestecă în administrația țării. Menținerea ordinii în capitală. Activitatea din tabăra de la Cotroceni. Sava voește să libereze pe boerii închiși la Belvedere.

Dupe venirea lui Ipsilanti la Colentina administrațiunea unei părți de țară era disputată între Tudor și Ipsilanti. Tudor, precum știm, numise ispravnici în toate județele țării. Ipsilanti numise și el ispravnici în vre-o cinci județe cari se află ocupate de oștirea lui. Locuitorii din județele ocupate de Eteriști se plâneau necontentiți lui Tudor pentru jafurile și maltrătarile ce sufereau din partea oștei nedisciplinată a lui Ipsilanti. Acesta sili pe Tudor să lucreze pe față în contra Eteriștilor.

Tudor ordonă ispravnicilor săi și căpitanilor de panduri ca să pedepsască cu moarte pe făcătorii de rele. Totu de odată el paralisa ordinele ce dedea Ipsilanti în cele cinci județe ocupate de el pentru bani și proviziuni, destituind chiar pe ispravnicii săi. La rândul său, Ipsilanti usa de represalii în contra lui Tudor, luându provisiunile și banii destinați pentru oștea sa.

Ipsilanti, vecsată foarte tare de conduita lui Tudor, trimite la dânsul pe căpitanu Iordache, ca să-i ceară explicații. Tudor îi răspunde că el

și cu Divanul compună guvernul legal al țării, că ordinea publică este în răspunderea sa. „Doă cuțite într'o tēcă nu încapă” adăogă Tudor. Prin urmare fiind-că muscalii nu vină, Ipsilanti să trecă Dunărea, precum s'a legatū prin proclamațiile sale. Altū-felū Romāniī vorū fi siliți să gōnescă pe greci din țēră, ca să înlătore venirea turcilorū în țēră și s'o scape de robie.

Căpitanū Iordache plēcă fōrte suparatū pe Tudor pentru limbagiulū ce i-a ținutū.

Pe când locuitorii din județe sufereaū jafuri și maltratări din partea zavergiilorū, locuitorii din capitală aveaū a îndura jafurile comise de vagabondii ce se înrolaū sub stégulū lui Ipsilanti și chiar din partea arnăuțilorū lui Sava.

În urma observațiunilorū ce Tudor făcu lui Sava că nu pune tōtă activitatea și energia necesară pentru a menține ordinea în Capitală, ei cădură de acordū și deteră ordinū ca toți locuitorii să se armeze și să omōre pe orī-cine s'ar mai încerca să-i jefuiască. Acēsta făcu să mai înceteze ore-cum desordinea.

În timpulū acesta în tabăra lui Tudor de la Cotroceni domnea o activitate extraordinară. A-tatū oștenii lui Tudor din tabără, câtū și o mulțime de săteni din comunele vecine, și chiar a-restanții de prin închisorii erau ocupați cu săpare de șanțuri și facere de meteresuri împrejurul mănăstirii Cotroceni. Sute de meșteri ferari și rotari erau ocupați, sub privegherea pandurilorū,

cu dregerea și facerea de arme, precum și cu facere de rôte pentru tunuri.

Oștirea lui Tudor se eșercita necurmată la mânuirea armelor, făcându mai în tôte ȝilele eșerciții dupe sistemul rusescă, ca să fie gata pentru lupta eventuală saă în contra greciloră saă în contra turciloră.

Sava nu înceta cu intrigile în contra lui Tudor. Profitându de frica care intrase în inima boeriloră, de când Tudor îi secestrase la Belvedere, elă le propuse ca să vie într'o nôpte să-i libereze. Tudor, aflându despre planulă lui Sava, ordonă căpitanului Ioniță ca să spue boeriloră că are ordină de la Tudor, când va veni Sava ca să-i ia cu forța de acolo, elă să-i dea, *însă mai scurtă de-o palmă.*

Când Sava se presentă într'o nôpte cu 400 de arnăuți la pôrtă caseloră de la Belvedere, boerilă alergară la pôrtă și rugară pe Sava să se tragă înapoi, făcându-i cunoscută că căpitanulă gardei loră de pasă are ordină de la Tudor să-i dea morți iar nu vii.

Sava se întorse rușinată, frământându-se cu mintea să afle vre-ună mijlocă pentru a perde pe Tudor.

§ XII

Linia de conduită a lui Tudor în revoluțiunea de la 1821. Asprimea lui Tudor pentru a impune disciplina. Tudor perde simpatia multora din ostașii săi.

Tudor, deși dintr'o condițiune socială foarte modestă, deși nu avusese ocaziune să-și cultive spiritul prin niscar'-va studii, totuși era dotat de la natură cu niște calități cari distingă pe omul superior de semenii săi de rând.

Elu avea simțimentul justiției și al cavalerismului într'unu grad superior, avea multă tărie de caracter în câtu nu șovăia nici odată în rezoluțiunile sale. Elu era născut cu aplicațiunii resbelnice. Contactul cu rușii îl făcuse să înțelgă importanța disciplinei într'o armată, îl convinsese că o armată fără disciplină este de nici o valoare. Iar luptele ce a avut cu turcii în cursu de mai mulți ani câtu s'a bătut sub stindardul Rusiei, l'a făcut să fie câte o dată crud și sângeros.

Tudor dar, cu tătă lipsa de cunoștințe în afaceri de stat, totu a tost la înălțimea rolului celu importantu ce-și luase asupra. Elu înțelese de la începutu cari erau adevăratele interese ale țerii, pe care știuse cu atăta bun simț să le distingă de acelea ale Eteriei.

La începutu elu a știut să profite de ajuto-

rulă ce i l'a dată Eteria prin căpitan Iordache, ca să pôtă ridica peste Oltă stindardulă revoluțiunei și să-și formeze apoi o armată națională cu care să-și susție scopulă ce urmărea. Elă era sinceră și fermă hotărită să se lupte cu pandurii săi alături cu grecii sub stindardulă rusescă, pentru că numai astă-felă spera elă să redobândescă drepturile violate ale țerii.

Dar când Alexandru al Rusiei desaprobă în fața Europei pe Ipsilanti, când nu mai era nici o speranță de ajutoră muscălescă, când grecii și românii erau lăsați la propria loră sôrtă, Tudor a știută să separe cauza Romăniei de a Greciei. Elă a spusă verde 'n ochi lui Ipsilanti: „Treci Dunărea cu ôstea d-tale, căci acolo te chiamă interesele vitale ale Greciei și datoria D-tale. Interesele Romăniloră diferă cu totulă de ale greciloră și grecii nu potă coopera cu Romăni pe pământulă românescă.“

Dar tocmai acéstă declarațiune francă și leală a lui Tudor, făcu din Ipsilanti ună dușmană al său neîmpăcată, care i-a jurată môrte. Elă nu a așteptată de câtă ocasiunea în care să pôtă a-și satisface lașa sa resbunare.

Din nefericire circumstanțele ce incongiuraă acțiunea lui Tudor erau fôrte dificile și deschidea o pôrtă largă intrigiloră lui Sava.

Ceea ce preocupa și frământa mai multă cugetarea lui Tudor era de a ajunge să pôtă menține *ordinea publică*, prin care să garanteze ave-

rea, onórea și viața cetățenilor și prin care să inspire încredere Rusiei și Turciei. Dar acesta era lucru cel mai dificil.

În oștirea lui Ipsilanti domnea desordinea și lipsa cu totul a disciplinei. Arnăuții lui Sava plătiți de visterie ca să menție ordinea, comiteau multe jafuri și desordini. Aceste rele exemple îndemnară chiar pe pandurii lui Tudor și pe arnăuții lui Macedonski și Prodan să se dea la fapte rele și turburătoare ordinei publice.

Tudor se vedu nevoit a întrebuița măsurile cele mai aspre în contra tuturilor acelora, fie ei chiar Panduri d'ai săi, cari călcau disciplina militară și comiteau jafuri. Ca să bage spaima în inima celorlaltor hoțomanii, cum îi numea el, Tudor spândură pe unii din ei de niște sălcii ce erau în marginea taberei de la Cotroceni, iar pe alții îi sugrumă în secret.

Tudor, ca să stirpescă năravul tálhăriilor care se înrădăcinase atât de tare în inime ostașilor săi și care îi compromitea cauza ce apăra, fu silit a merge până la crușimii.

Într-o zi Tudor, plimbându-se cu Ilarion prin tabără se opri într'un loc cam obscur. Aci, ridicându o zeiche, lăsă să se vadă trei capete de om. Ilarion înspăimântat îl întreabă: „De ce 'i-ai tăiat și ale cui capete sunt?”

— „Sunt capetele a trei hoțomanii de panduri de peste Olt, cari au vândut la turci vitele unor săteni d'ai lor.”

— Crudule! dise Ilarion, cum ai pututŭ lua viața de omŭ, când nu poți face o muscă?

— E! popo; Nu se pŃte altŭ-felŭ, cĂci o 3ste fĂrĂ ascultare este mai rea de cĂtŭ o haitĂ de lupi flĂmĂndi. Acești pandurŭ pe care i-am tĂiatŭ trebuia sĂ apere pe frații lorŭ sĂteni, iar nu sĂ-i jefuiascĂ. Daca de sĂteni, frați cu dĂnșii nu le e lorŭ milĂ, apoi ce trebuie sĂ sufere albĂstrimea de la dĂnșii?

Pe fie-care di Tudor era silitŭ sĂ pedepsĂscĂ, de fața saŭ intr'ascunsŭ, pe cei ce fĂcĂu des-ordine.

AcĂstĂ conduitĂ asprĂ prin care Tudor credea cĂ va putea inlĂtura unŭ rĂu vĂtĂmĂtorŭ causei ce apĂra, rĂci inima mai multorŭ cĂpitani d'Ăi sĂi și chiar a multorŭ pandurŭ cari pĂnĂ aci îi erau f3rte devotați. AcĂsta incurage pe dușmanii sĂi și-i preparĂ peirea.

§ XIII

Turcii intrĂ în țĂrĂ. Tudor se decide a strĂmuta lupta cu Turcii peste Oltŭ. Sava se ĂntĂrește la MĂrcuța și Plumbuita. Protestulŭ boerilorŭ de la Belvedere. Boerŭ de la Belvedere puși in libertate.

Între acestea Turcii intrĂ în țĂrĂ. În urma atĂtorŭ probe de credința și devotamentŭ ce țĂra arĂtase cĂtre P3rtĂ, Tudorŭ totŭ nu putea crede cĂ turcii intrase in țĂrĂ ca dușmani ai romĂ-

nilorŭ. Elŭ credea cã ei veneu numai în contra grecilorŭ.

Pe la finele lui Aprilie, Tudor primește o scrisore de la Solomon prin care îl anunțã cã turcii de la Adacale, de la Cladova, de la Vidinŭ și de la Nicopole, trecuse Dunãrea și se îndreptase spre Craiova. Aceste nuvele de la Solomon încredințarã pe Tudor cã turcii veneu ca dușmani ai Românilorŭ.

Cu câte-va zile mai 'nainte de intrarea turcilor în țerã, Tudor ocupase cu pandurii sãi mănãstirile Radu-Vodã, Antimulŭ, Mihaiŭ-Vodã și Mitropolia pe care le ocupase pãnã aci Sava. Acestŭ din urmã își concentrase oștea sa în hanurile din Șerban-Vodã și de la Santu Gheorghe.

Dupe ce Tudor aflã de trecerea turcilor peste Dunãre, elŭ se înțelese cu Sava ca sã-și unescã forțele spre a lupta împreunã în contra turcilor chiar în marginea Bucureștiului. În ziua de 8 Maiŭ ei fãcurã sfeștanie la Mitropolie și ridicarã stindardulŭ libertãții, precum fãcuse și Eteriști.ii.

Daca unirea ce Sava fãcuse cu Tudor ar fi fost sincerã, negreșitŭ cã Tudorŭ ar fi obținutŭ bune rezultate în contra turcilorŭ. Dar Tudor se încredințã îndatã cã alianța lui Sava era o curatã perfidie. Sava voia sã-lŭ trãdese turcilorŭ ca și pe Ipsilanti. Tudor dar luã hotãrirea sã luctrețe singurŭ, dupe cum îl va povățui circumstanțele.

Cu tôte cã Tudor fãcuse tôte pregãtirile ne-

cesarii pentru o luptă serioasă cu turcii; deși lagărul de la Cotroceni era bine întărit, totuși elu înțelese că lupta cu turcii în marginea Bucureștiului ar fi putut să aibă consecințe foarte dezastróse. Atátu orașulú câtú și locuitorii lui ar fi pututú să cadă prada sabiei și focului păgănilorú. De aceea elú hotări a se trage în mănăstirile de peste Oltú unde era preparatú pentru o rezistență sigură și durabilă.

Tudor își amână plecarea până la apropierea Turcilorú de București. Acésta o făcu Tudor în scopú de a putea afla mai bine care avea să fie atitudinea lorú atátu în privința grecilorú câtú și a Románilorú.

Sava părăsește capitala înainte de plecarea lui Tudor, întărindu-se provisoriu în mănăstirile Mărcața și Plumbuita. Cu tóte astea elú lasă în București destuí păzitori ca să apere de jafurí mănăstirile sántu Gheorghe și Șerban-Vodă, unde se adăpostise o mulțime de familii cu averile lorú.

La 13 Maiú, Tudor primește știre că Turcii de la Silistra sosiseră la Obilești; iar la 14, că cei de la Giurgiu ajunsese până la Copăcení. Tudor începe atuncí a se pregăti de plecare.

Totú în díoa de 13 Maiú, Tudor liberésă pe boerii ce-í deținea la Belvedere. Elú îi pune de subscrie unú protestú către potentații adunați la Laibah pentru violarea teritoriului românú de către turci, precum și în contra jafurilorú și ucidurilorú ce comiteú Eteriștií. Ei îi ruga să ia în

considerațiune dreptele plângeri ale țerii și să dea satisfacțiune. Tudor însărcină cu ducerea și prezentarea acestui protestu la congresul de la Lai-bah pe Ilarion, pe Petrache Poenaru și pe Géni.

Despărțindu-se de boeri, Tudor le urésă călătorie bună să trecă în Austria. Elu le recomandă ca și din Brașovă să lucrese cu căldură pentru dobândirea sfintelor drepturi ale Patriei.

Când Ilarion se despărți de Tudor, acesta i-a disu coborându scara de mână:

„Veî da sémă lui Dumnezeu că nu m'ai lăsatu să taiu pe câinii ăștia de ciocoi! Măcar dece din ei ași fi voitū să-i trimițū umpluți cu pae, ca ploconū pe la împărății. Veî vedea ce vorū face câinii ăștia mai târđiū când le-orū veni bine! Ține minte vorba mea; dar totū amū omoritū vre-o șapte lupi.

— Prea rău ai făcutū, Arhon Sluger. Omulū nu trebuie să ridice viața de omū. Cine trage sabia de sabia va muri. Ia séma bine să nu te omóre Grecii.

— Lasă să mă omóre de vorū fi ei mai tari. Acésta nu mă înfricoșédă. De când m'am îmbrăcatū cu cămașa morțiî, în totū minutulū așteptū mórtea.

Cei doi amici se despărțiră ca să nu se mai întelnescă de câtū în lumea spiritelorū.

La plecarea boerilorū, Tudor le dedese spre pasă 70 de pandurî sub comanda unuî căpitan de încredere, care să-i însoțescă până la hotarulū

Austriei. Acestu căpitanu însă priimise în secretu ordinu de la Tudor ca să ducă pe boeri la mănăstirea Cozia, iar nu la Braşov. Elu voia cu acēsta pe de o parte a se mai servi de ei, precum se servise pēnă aci; iar pe de alta să-l împedice de a lucra cu streinii în contra intereselorū țērii, dupe cum avēu ei obiceiū.

Boerii cercară, prin rugăciuni și prin bani să corupă pe căpitanulū gardei ce-i însoțea ca să-i ducă la Braşov. Dar căpitanulū nu voia cu nici unū prețū să înfrângă ordinulū șefului său. Boerii desperați cerură atunci intervenirea Mitropolitului. Înaltulū prelatū usă de tōtă autoritatea sa spirituală, pronunțandū chiar anatema asupra căpitanului Pandurilorū, pentru a-lū decide să ducă pe boeri la hotarulū Austriei. Căpitanulū asupra căruia religiunea avea o mare putere, cedēsă insistențēi Mitropolitului.

CAP. III

A trela fasă a revoluțiunei lū Tudor Vladimirescu.

§ I

Tudor ridică tabăra de la Cotroceni. Intrigile și machinațiunile lū Udrischi. Boerii esū înaintea lū Chehaia-Bei. Simptome de rebeliune în armata lū Tudor.

În ziua de 15 Maiū, Tudor plēcă de la Cotroceni cu tōtă ôstea sa. Elū avea 4000 de Panduri toți bine armați și 500 de Bulgari călari, sub comanda lū Prodan și Macedenski. Dupe

densulū mai venēū o mulțime de care cu provisiuni și cu diferite machine de resbelū.

Tudor, pornindū de la Cotroceni nu apucă drumulū celū mai directū pentru a merge peste Oltū. Elū luă drumulū către Pitești, care puse pe mulți in mirare. A trece pe la Pitești, Tudor se espunea la o încăerare cu ante-guarda armiei lui Ipsilanti care era comandată de căpitan Iordache. Fie-care dar se întrebă ce a silitū pe Tudor ca să-și schimbe planulū?

Mai in tôte întreprinderile cele mari, bărbații cari și-aū luatū dificila sarcină de a le conduce, aū avutū și reulū lorū geniū. Tudor, Ipsilanti și Sava aū avutū, in revoluțiunea de la 1821, pe Udrischi, secretarulū consolului austriacū, o vulpe astuțiosă, mefistofeles din infernū.

Pe când Chehaia-Beī se apropia de București in fruntea oștei turcești, Udrischi, cu geniulū său infernalū, concepuse unū planū prin care să pérđă unulū printr'altulū, pe câte trei capiī revoluțiunei din 1821. In urma corespondenței ce Tudor ar fi avut cu Chehaia-Beī, prin mijlocirea lui Udrischi, elū, Tudor, ar fi adoptatū planulū său care căta să aibă de rezultatū curățirea țerii de Eteriști. Combinațiunea era ca Tudor să lovescă ante-guarda oștirea lui Ipsilanti de la Pitești, pe când Sava cu turcii vorū lovi grosulū armatei Grecești de la Tergoviște, puindū astū-felū pe Ipsilanti in tre doă focuri.

Amendoī capiī de armate, Tudor și Sava, aflaū

în efectuarea combinațiunei lui Udrischi avanta-gele lor. Tudor își dicea: Odată ce țera va scăpa de Eteriști, Pórta îi promitea acordarea tuturilor cererilor sale. Sava vedea în aplicarea acestui plan, posibilitatea de a perde pe Tudor, singurul obstacul la suirea pe tron a lui Calimah.

Sava dar, la 16 Martie, comunică lui Ipsilanti scopul lui Tudor și trimite lui Căpitan Iordache 400 Arnăuți, pentru a-i înlesni prinderea lui Tudor. El însuși plecă apoi la Tergovește cu restul arnăuților săi, însoțit și de Buluc-Bașa Ghencea, de Mihale și de Tufecchi-Bașa cu arnăuții lor. Sava însă trăda și pe Tudor și pe Ipsilanti, urmându orbește consiliile lui Udrischi.

În ziua de 16 Mai, Boerii rămași în București, însoțiți de Băltărețu, ca din partea comercianților, precum și de Udrischi, se duc înaintea lui Chehaia-Beî la satul Cățelu, unde tăbărise cu corpul său de oște. Ei făcú act de supunere către Pașa de la Silistra, garantându cu capul lor despre liniștea locuitorilor. Chehaia-Beî îi primește cu bună-voință, promițându-le protecțiunea sa. El însuși apoi le ordonă a se întorce în București și a îngriji de provisiuni și de conace pentru oștire, căci a doua zi voește să intre în București.

Tudor înainta cu oștea sa pe calea Piteștilor în ordinea următoare: Înainte era pedestriimea, compusă de pandurii; la mijloc erau tunurile; iar călărimea lui Prodan și Macedonski forma

arieră-guarda. În astă ordine călătorindă Tudor, ajunge peste patru zile la Golești.

Încă din ziua când Tudor a ridicat stindardul revoluțiunei, elă a recomandat necontentită oșteniloră să nu se atingă de averea cui-va și să observe cu religiozitate ordinele sale. Dar cu tôte ordinele cele severe date de Tudor, mulți dintre oșteni se dedeau la pradă și la desordine. Tudor alergă la pedepse capitale, sperând că prin terore să îndrepteze pe cei rău nărăviți.

De la Bolintină până la Găești, Tudor omoră peste două-zeci de Panduri și Sârbi pentru jafuri. Alții susțină că ar fi omorâtă 33, pe unii spânzurându-i înaintea oșteniloră, pe alții ucigându-i cu măciuca chiar cu mâna sa.

La poștia Cărcinovu, Tudor fu silită să spânzure și alți panduri totă pentru furțișaguri. Ca măsură mai eficace pentru a stărpi acestă rău, Tudor cere de la căpitani declarație că nu se voră mai întempla asemenea jafuri din partea panduriloră ce comandaă. Vre-o patru dintre căpitaniilă lui Tudor, Ión Oarcă, Ghiță Cuțoiu, Iene Ienescu și Ión Urdărenu, refusă de a da o asemenea declarațiune. Ei răspundă lui Tudor că ei nu potă pădi crângulă cu epuri, și că Tudor n'are nevoie de înscrisulă loră pentru a-i putea ucide oră când ar voi.

O asemenea atitudine din partea acestoră căpitani era o tristă simptomă de rebeliune. Tudor

iși stăpâni mânia, așteptându ocasiunea favorabilă pentru a pedepsi pe acești rebeli, cari formați în oștea sa o cangrenă periculoasă.

§ II

Tudor cu oștea la Golești. Prodan și Macedonski conspiră în contra lui Tudor.

În ziua de 17 Maiu, pe când oștirea tăbărâse între Găești și Carcinov, Tudor primește o scrisoare din Pitești de la căpitanu Iordache. Prin acea scrisoare Tudor era prevenit că dacă va înainta spre Pitești, elu îl va ataca cu arnăuții săi. Aprinsu de o legitimă indignare, Tudor citește acea scrisoare în audulu căpitaniloru săi. Apoi le dice :

„V'am spusu în multe rânduri că Iordache mă gonește pe față și cugetă mórtea mea. Ce este dar de făcutu cu omul acesta? Spuneți voi. Noi suntemu de patru ori mai tari de câtu densulu și avemu și tunuri, cum cutesă elu să-mi scrie astu-felü?“

În urma consultării ce avu cu căpitanii săi, Tudor trimite pe Macedonski și pe Alexandru la căpitanu Iordache ca să-i cêră esplicații. Dupe apusul sorelui, cei doi trimiși aduse răspunsu că căpitanu Iordache are grele prepusuri despre credința lui Tudor și că-lu așteptă la Golești ca să se esplice împreună. Tudor încă avea bănueli

asupra lui Prodan și Macedonski că ar fi în înțelegere cu căpitanul Iordache.

La 18 Maiu, Tudor tăbără cu oștirea lui pe câmpia de la Golești, unde-lu așteptaū căpitanul Iordache și Farmache cu tōtă ceta lorū de Arnauți. Tudor aședă oștirea sa în ordine de bătae; căpitanul Iordache face asemenea.

Superioritatea numărului oștei lui Tudor și entuziasmul Pandurilor, facū pe Iordache să-și schimbe planul. Presimțindū că va fi invinsū în luptă deschisă, preferi a-și ajunge scopul prin trădare. Elū cere dar lui Tudor o espicare față cu martori. Tudor consimte. Ambele căpetenii se întelnescū în fața oștilorū lorū în depărtare de o bătae de pușcă, însoțiți fie-care de câți-va oșteni aleși.

În urma espicățiunilor ce Tudor dete lui Iordache, acesta se preface cu totul satisfăcutū. Cei doi adversari își întindū mâna, se sărută și își jură din nouă credință și dragoste. Ei decidū ca Tudor să se opréscă la Golești ca să aștepte aci întrunirea oștirea sale cu a Eteriștilorū. Se descarcă tunulū celū mare în semnū de pace și înfrățire, se inchină stégurile ambelorū armate și oștenii fraternisésă.

Oștea lui Tudor tabără apoi pe câmpia din fața caselorū lui Dinu Goleșcu, aședēdu-se în colōne și puindū tunurile înaintea porții. Iar Tudor cu căpitanul Iordache și Farmache și cu parte

din căpitanii, se urcă în foisoru d'asupra porții unde mărâncă împreună.

Pe când Tudor, căpitanu Iordache și cei l'alți se aflau în pavilionu, vine acolo și principele Gheorghe Ipsilanti, care mai întărește înfrățirea între capiî ambelorü armate. Ipsilanti se întorce apoi la Pitești, însoțitu de căpitanu Iordache și Farmache, cu toți arnăuții lorü. Ei lasă pe Macedonski ca să prepare tărîmulu pentru repunerea lui Tudor. Capiî Bulgarilorü și parte din oștenii lorü se aședară în casele Goleșcului. Tudor rămase în foisorulu de d'asupra porții unde dormi două nopți.

Cu toate legăturile de amicie ce se formase din nouu prin jurământü și prin declarațiuni înscrise între Tudor de o parte, căpitanu Iordache și cei l'alți de alta, neîncrederea rodea neconținutu inima tuturilorü. Tudor mai perduse încrederea și în căpitanii săi, Macedonski și Prodan, cari comandaü trupa de bulgari călari, bănuindu-i ca complici ai lui căpitanu Iordache, care voia să-lu pârđă.

Tudor descopere prin spioni că cei patru căpitanii ai teli, cari se arătase rebeli ordinilorü sale, sunt în înțelegere cu arnăuții lui Iordache. Elü voi să curme de la începutü unü rău care ilü amenința, dar modulü cum a voitü a-și atinge acestü scopü a fostü rău alesü și fatalü pentru elü însuși.

În nóptea de 19 spre 20 Maiü, Tudor, înso-

titu de confidenții săi, Cioranu și Cacaletenu și de câți-va panduri devotați din guarda sa, s'a dusu să visitese posturile de gardă. Aflându-se în visitarea sentinelorū, ordonă să i aducă pe cei patru căpitani. Doi dintr'ensii, Órcă și Coțofenu, se ascuseră. Trimișii aduse numai pe Iene și pe Urdărenu-

Tudor, însoțitu de cei doi căpitani și de óme-nii săi, se oprește în dreptul unor sălcii ce se aflaū pe o movilă, la óre-care depărtare de foișorū. Aci, Tudor ordonă guardilorū săi să-i spândure pe amendoi, ca rebeli și ca hoți.¹⁾ Urdărenu este spânduratū de sălcii; dar Iene este er-tatū în urma rugăciunilorū lui Cioranu și Cacaletenu. Totuși Iene este legatū aprópe de sălciile unde se spândurase Urdărenu. Prodan, înștiin-tatū despre acésta, alérgă de-lū liberéză.

1) Despre Urdărenu se asigură, dupe spusa lui Chiriacū Popescu, că Tudor vedéndū într'o di la Urdărenu o tavă mare de argintū, l'a întrebatū de unde o are? Urdărenu a răspunsū că de la tată-său.

— Minți, porcū de căine! îi observă Tudor. Tată-tău a mân-catū din vase de lemnū și de pământū, iar nu din vase de arg-intū. O să ve spândurū hoțomanilorū, că nu ve mai lăsați de hoții

§ III

*Tudor acisatū că conspiră cu turcii în contra creștinilorū.
Tudor, arestatū la Golești. Tudor dusū înaintea lui
Ipsilanti.*

În urma acestora, Tudor, se sue în foisorū și se culcă. Sub foisorū dormiaū Cioranu și Carcaletēnu. Dupe câte-va ore se adună sub foisorū toți căpitanii principali ai 6stei, între cari, Vasile Crăpatu, Frunte Lată, Barbu Urlēnu, Ghelmeģenu, I6n Crețescu și alții, toți cari aveaū mai multă influență asupra Pandurilorū. Mulți dintr'ensii erau rudă cu Urdărēnu. Privindū la cadavrulū sēū, ei începū să murmure în contra lui Tudor.

Macedonski, înștiințatū despre m6rtea lui Urdărēnu, vine în miđloculū căpitanilorū și le face imputări amari fiindū-că suferă să-i om6re ca pe cāni și le dice că aceiași s6rtă îi așteptă pe toți. Căpitanii revoltați, rēspundū că sunt la ordinele lui Macedonski. În urma înțelegerii ce avu cu căpitanii, Macedonski incalecă calulū și plēcă la Pitești. Căpitanii trādători se risipescū prin tabără și începū propaganda între Panduri, în contra lui Tudor.

Tudor dormia liniștitū, ne știindū că m6rtea sa era deja hotărātă. Cioranu și Cacaletēnu, auđise totū ce se petrecuse, dar le fu imposibilū

de a putea să comunice unŭ minutŭ între patru ochi cu Tudor. Nicî unulŭ din ei nu avu curagiulŭ devotamentului, spre a-și espune viața pentru a conserva ȝilele atătŭ de prețioŭse ale aceluia ce se devotase pentru salvarea Patriei.

A doa-ȝi, 21 Maiŭ, Tudor se duce în lagărŭ, unde este incongiuratŭ de toți căpitaniŭ. Elŭ înțelese greșala ce comisese în nóptea de 19—20 Maiŭ, căci pe fața tuturilor se citea nemulțumirea și rēcēla. Căpitanŭ Iordache ceru în acea ȝi lui Tudor o a doa întrevorbire față cu căpitaniŭ. Elŭ pretextă că are să-ŭ facă comunicări importante în numele lui Ipsilanti.

Chiar în acea ȝi de 21 Maiŭ, pe la 4 sau 5 ore dupe amiaȝi, sosește căpitanŭ Iordache din Pitești, însoțitŭ de căpitanŭ Farmache, de Ghencea și de Mihale, cu vre-o 30 de arnăuți aleși. Alți vre-o 300 ocupase mai multe puncte strategice, gata să alerge la semnalulŭ ce le va da.

Căpitanŭ Iordache se urcă în foișorŭ la Tudor, urmatŭ de câți-va căpitani d'ai acestuia și cu parte din arnăuții săi. Ceŭ l'alți ocupară loculŭ sentinelelorŭ de la scară.

Venindŭ în fața lui Tudor, Căpitanŭ Iordache îi face imputări severe că și-a călcatŭ jurământulŭ. Dupe aceea îi spune că este trimisŭ din partea lui Ipsilanti să-ŭ declare că nu mai are încredere într'ensulŭ de aȝi înainte, căci conspiră cu turcii în contra creștinilorŭ.

Iordache scôte din sēnŭ niște scrisori trimise

de Tudor de la Golești către Chehaia-Beî. Elû le citește cu glasû tare în audulû Pandurilorû.

În urmă, adresându-se către căpitanî, Iordache le face unû tabloû fôrte coloratû despre conduita cea barbară cu care Tudor a tratatû până acum ôstea și pe căpitanîi ei. Elû le atrage atențiunea că Tudor și-a călcatû de mai multe ori jurămêntulû și că voește a se servi de ei ca de niște instrumente ôrbe pentru a-î face să verse sângele creștinilorû, pentru apărarea căroră aû luatû armele.

Când căpitanû Iordache ceti mânia aprinsă pe față căpitanilorn și a pandurilorû, le zice :

— Mai vreți voi să fiți comandați de acelu care vè omórá fâra nici o culpă și nejudecați? de acela care lucréză pe ascunsû cu turcii, ca să vè facă să vèrsați sângele creștinilor?

— Nu-lû mai vremû, răspundû toți de o dată.

— Pe cine alegeți să vè comande?

— Pe gospodin Macedonski și pe gospodin Prodan, strigaû căpitanîi.

— Încuviințați dar mergerea lui Tudor la principele Ipsilanti?

— Să mERGă! să mERGă, răspundû cu toții.

— Aidemû dar la principele Ipsilanti, dice Iordache lui Tudor. Și la unû semnû datû, arnăuții iaû pistólele lui Tudor din cuiû, precum și o pereche de dăsagi cu bani și unû geamantanû cu haine și hârtii.

Trădatû de toți ai sEi, Tudor se resemnésă

și se supune sôrtei. Trecând pe lângă căpitanii săi, elū le dīse :

„ Mă ducū la Ipsilanti, căci așa ați voit'o ; sufletulū imi spune că n'am să mă mai întorcū. De voiū muri, sângele meu cadă asupra vóstră și a copiilorū voștri. „

§ IV.

Tudor la Târgovește. Asasinarea lui Tudor.

Trădarea reușise pe deplinū ; Tudor era acum în ghiarele dușmanilorū săi. Pe la apusulū sôrelui, căpitanū Iordache pornește pe Tudor la Pitești pe unū calū al cărui dirlogi îi ținea Ghencea, iar Tudor ținea numai căpăstru. Elū era escortatū de vre o 20 arnăuți.

Tudor este pornitū de la Pitești la Târgovește a doua zi după amiazi ; iar dupe plecare sosi și oștirea lui la Pitești. Tudor fu pornitū într'unū căruciorū de poștie ; lângă dēnsulū sta unū Manu, adjotantū alū lui Ipsilanti. Dupe elū venea alte trei cărucioare de poștie ; în fie-care din ele erau câte doi arnăuți armați ; venea apoi o escortă de mavrofori călari. Elū fu trimisū la Târgovește pe la Cămpu-Lungū.

Tudor sosește la Cămpu-Lungū în murgulū seriī unde și petrece nóptea. A doua zi elū este pornitū la Târgovește pecte mușcele, sub o escortă mai numerósă. Elū ajunge la Târgovește

pe la meşul nopţii, dar este oprită până la dîoă de unŭ ante-postŭ alŭ ôstei Eteriştilorŭ. A doa dî, sosindŭ în marginea oraşului, Tudor este pusŭ pe unŭ calŭ ordinarŭ, cu scări de lemnŭ şi legatŭ de piciore pe sub burta calului. Astŭ-felŭ străbătu elŭ vechea capitală a României şi fu dusŭ până în curtea lui Ipsilanti.

Laşulŭ şi famfaronulŭ fanariotŭ, eşindŭ în foşorŭ înaintea lui Tudor, îlŭ insultă cu vorbe injurioase şi-lŭ trimite să-lŭ închidă în Metropolie, dăndu-lŭ sub pasa lui Caravia.

Étă ce ni s'a transmisŭ de scriitorii cei mai bine informaţi, despre asasinarea lui Tudor :

În nóptea de 26 spre 27 Maiŭ, Orfano (che-falonitulŭ). C. Cavaleropolu (peleponesianu) şi Garnovski, adjotantulŭ lui Ipsilanti, s'aŭ prezentatŭ în arestulŭ lui Tudor cerëndu-lŭ de la Caravia în numele lui Ipsilanti.

Eşindŭ cu Tudor afară din mănăstire, dupe meşul nopţii, ei se îndreptase spre răsăritŭ, afară din şenţurile cetăţii.

— Unde mă duceţi? întrebă Tudor.

— La ai tei, răspunse unulŭ cu ironie.

— Nu vedŭ eu că drumulŭ acesta nu duce într'acolo.

— Mergi înainte, îi răspunse celŭ-l'altŭ în modŭ brutalŭ.

Ei se oprescŭ lângă iazulŭ morii, aprópe de grădina lui Gértoglu. Aci aşteptaŭ doi greci, Varnava şi Parga.

Acestu din urmă dîse lui Tudor în limba grécă.

— Sperjure, fă-ți ultima rugăciune către Dumnezeu, pentru ertarea păcatelor.

— N'aveți nici unul din voi vre un pistol ! dîse Tudor cu resemnarea unui martir.

Dreptu răspunsu, gâzii lui Tudor începă a-lu lovi cu iataganele. Lungă și durerósă a fostă agomia lui Tudor.

Dupe ce-lu omorără, îi luară veșmitnele, spre a nu fi recunoscute de nimeni. Apoi îl aruncară în puțulu lui Geartoglu, aruncîndu pămîntu peste dînsulu. Eteristiî se temeau mai cu sémă de Pandurî, cari țineau fórte multu la Tudor. De aceea mórtea lui a și fostu multu timpu ținută secretu.

Ragbaud (pag. 237) dîce că Orfano a omorātu pe Tudor ; apoi la pag. 238 face Eteriștilorū unū elogiū fórte ironicū.

„N'ar trebui să impute cine-va adjotanțilorū
„lui Ipsilanti că nu s'aū servitū de sabia lorū
„în expedițiunea Grecilorū din România, contra
„Turcilorū ; dovadă uzulu ce aū făcutū de sa-
„bia lorū în casulu acesta.“

Astū-felū peri, trădatū și părăsitū de ai sēi, măcelăritū în modulū celū mai lașū de niște asasini fanarioți acelu Românū care rupsese lanțulu sclaviei ce apăsa de unū secolū asupra Românilorū. Perise Tudor Vladimirescu ; dar elū aruncase deja pe pămîntulu României sémânța libertății. Sângele sēu fecundă acea sémânță bine

făcătoare care își dăde rǎdele sale. Mórtea sa convinge cu desǎvârșire pe Turci câtú le erau de perfidí Grecii și câtú de credincioși Români. Pórta dar recunoscú Românilorú autonomia și drepturile lorú seculare.

CAP. IV

Ipsilanti, Turcii și nimicirea Eteriei

§ I

Situațiunea lui Ipsilanti în Eteria de la 1821. Ipsilanti cu óstea la Târgovește. Atrocitațiile Eteriștilorú lui Ipsilanti. Anarhia în óstea eteriștilorú. Sava la Târgovește.

Pâna aci am vǎdútú diferitele faze prin care a trecutú revoluțiunea de la 1821 și sfârșitulú celú tragicú alú lui Tudor Vladimirescu. Acum vomú vedea care a fostú sórta pandurilorú lui Tudor dupe mórtea sa și care a fostú sórta Eteriei și a capilorú ei.

Când Ipsilanti veni să se așede cu tabăra la Colintina (25 Martie), elú știa deja că împératulú Rusiei ilú desaprobase în modú solemnú în tótá Europa, știa că nu mai putea spera nici unú ajutorú din partea Rusiei. Cu tóte astea, ne mai puténdú a se da înapoi de la o acțiune care luase proporțiuni atáta de pronunțate, se decise a lucra cu proprieie lui forțe. Elú totú își mai făcea ilusiuni că timpulú si împrejurările ar pu-

tea aduce vre o schimbare în politica Rusiei. Cândă însă se convingse că nu putea pune vre ună temeiu pe concursulū celū importantū alū lui Tudor, descuragérea lui fu completă. Elū nu se mai preocupa cum să învingă pe Turci ci cum să pôta fugi mai cu siguranță în Austria, spre a-și scăpa prețioșele sale ȕile, la casū de pericolū.

Turcii nu trecuse încă Dunărea și Ipsilanti, la 1 Aprilie, își ridică tabăra de la Colentina și se retrage la Târgovește. Pe când Tudor guverna țera cu concursulū boerilorū, precum, am arătatū mai sūsū, Ipsilanti ocupa militărește câte-va districte precum, Dâmbovița, Muscelu, Prahova, Secuenii și Buzeū, avândū în fie-care și câte unū ispravnicū pentru împlinirea contribuțiunilorū de la locuitorī în scopū de a-și plăti ôstea sa care jefuia și ardea țera.

Nici o dată biciulū lui Dumnezeū nu a trecutū mai distrugătorū peste țeră ca în timpulū Eteriei lui Ipsilanti.

Nu numai Români, dar și autorii streini și chiar Grecii stigmatizară acele desastruri cari amintescū timpul de teróre ai Turcilorū și ai Tătarilorū, care însemnase prin sabie și focū trecerea lorū prin aceste nefericite țeri.

Astū-felū Palasov ȕice :

„ Arnăuții lui Ipsilanti ș'ai lui căpitanū Iordache aū făcutū mari rele Românilorū, jefuindū „ omorând și ardendū totū pe unde treceaū.

Gerviniusŭ dice :

„ Nicl a suta parte Turcii n'aŭ esercitatŭ gro-
 „ zăviile săvârșite de acea oștire ne disciplinată,
 „ compusă din gunoale tuturilor națiunilorŭ, căci
 „ cei onești erau în fôrte puținŭ numărŭ ; toți se
 „ credeaŭ frați și căpitani și de aci proveneaŭ
 atatea desordine.“

Rabbe, în memoriulŭ lui Raybaud, dice :

„ Pe când Ipsilanti mânca, bea și danța la cu-
 „ artierulŭ generalŭ, oștirea lui jefuia țera ; pro-
 „ visiile nu se plăteaŭ și capiŭ făceaŭ o scanda-
 „ lôsă consumație, unŭ luxŭ de mâncare ne a-
 „ uđitŭ, numai din spinarea betului țeranŭ.“

Etă ce dicŭ și istoricii greci.

Teodor Csenu dice :

„ Căpitaniŭ și ostașiŭ lui Ipsilanti erau nesu-
 „ puși, neînfrânați și încuragăți la hrăpiri ; era
 „ biciulŭ lui Dumnezeŭ pentru orașele și satele
 „ pe unde tăbăraŭ.

Fotino dice :

„ Suferințele Românilorŭ din partea Grecilorŭ
 „ nu le pôte spune condeiulŭ ; iar dedulcirea lorŭ
 „ la jafuri făcea pe Eteriști a perde din vedere
 „ scopulŭ pentru care luase armele.“

În oștirea Eteriei domnea cea mai completă
 anarhie. Nimeni nu mai recunoștea nici o au-
 toritate. Soldații, lipsiți de orice sentimente de
 disciplină, nu se mai supuneaŭ ordinilorŭ șefilorŭ
 lorŭ. Între capiŭ Eteriștilorŭ intrase intriga și
 desbinarea. Generalismulŭ Ipsilanti se incongiura.

de niște intimi ca Orfano, Lassani și Scufu, cari se mâncau între dênșii ca câni. Acela care avea mai multă influență asupra lui Ipsilanti era Lassani, secretarul sêu intim. Totu acesta suflă discordia între Cantacuzino și Ipsilanti care îi luă comanda batalionului sacru și o dete lui Caravia.

Indignatü de a vedea pe Ipsilanti sub influența lui Lassani, pe unü brigantü ca Duca la comanda oștirei și pe Caravia comandantulu batalionului, sacru, principele Cantacozino părăsește Tirgoveștea la 9 Maiü.

„Cu astü-felü de ómeni al căroro nume min-
„jaște hârtia, zice Laurenson, se încongiura ge-
„neralismulü óstei independenței Greciei“.

Când sosi știrea despre trecerea turcilorü în țérä, o mulțime de Eteriști desertarä; iar când la 10 Maiü, Ipsilanti priimi știrea pozitivă că turcii sunt aprópe de București, toți Eteriștii furä coprinși de spaimă.

La 16 Maiü, Sava plecä și elü la Tirgovește cu 1000 de arnăuți călări bine echipați. Duca se afla tábăritü la Băicoiü lăsändü streji la Ploești, la Campina și la Mărgineni și trimițändü spioni la București ca să-ı raportese despre mișcările turcilorü.

Sava tábăräse mai äntäiü la comuna Văcareștii de lângă Tirgovește. Dupe aceea elü se întäri în mănăstirea Mărgineni, de unde scóse pe arnăuții lui Farmache. Când însă, la 25 Maiü, fu chematü să vie în ajutorulü grecilorü, elü stätu

nemișcatū întăritū în mănăstire ca într'o cetate.

La 26 Maiū, Ipsilanti îlū chemă pentru a doa
 oră, spuindu-ī că turcii se apropie de orașū. Sava
 în locū să răspundă la apelulū lui Ipsilanti scrie
 lui Duca să vie cu oștea sa la Mărgineni ca de
 acolo să pornescă împreună la Tirgovește. Duca,
 bănuindū buna lui credință, refușă de a merge;
 dar spre a-ī sonda intențiunea, elū îi adresésă o
 epistolă prin care îlū întrebă: Ce gândește elū
 despre mișcările turcilorū? și ce ar fi de făcutū.
 Sava, inspiratū negreșitū de Udrischi care-lū în-
 soșise, ca un Mefistofeles în mănăstirea Mărgi-
 nenī, îi răspunse într'unū modū apocalipticū:
 „Lupta este inevitabilă, victoria este la norocū
 „și să ne vedemū sănătoși“.

Acésta dete îndestulū să se înțelégă Eteriștilorū
 că nu avéū nimic de așteptatū de la Sava.

§ II

*Chehaia-Beī așeđă lagărulū la Colintina. Primele lupte
 ale Eteriștilorū cu Turcii. Eteriștii părăsescū Tirgo-
 veștea. Sava și căpitaniū sēi se închină turcilorū. Luptele
 lui Solomon cu Turcii la satulū Clenam, la Cireșū și
 la Zăvideni. Dupe uciderea lui Tudor mare parte din
 Pandurī se întorcū la casele lorū. Solomon trece în
 Transilvania.*

Chehaia-beī intrase în București la 17 Maiū
 așeđendu și oștea în lagărū la Colintina. La 25
 Maiū elū pornește spre Tirgovește în fruntea unei

oste de 6000 călăreți turci și 4000 pedestri, avându de călăuză pe Enache Băltărețu. Pentru paza Bucureștiului Chehaia-bei lăsase pe Tagir-Aga cu 300 turci și pe Slugeru Alecu Aslanoglu.

Chehaia-bei își împărțise oștea în două corpuri ordonându ca să înainteze una la dreapta și alta la stânga, spre a ataca anti-guarda lui Ipsilanti. În ziua de 27 Maiu, Ipsilanti ordonă lui Ión Colocotroni și lui Gherasie Orfano să se așeze la mănăstirea Nucetu cu parte din oștire; iar lui Duca, lângă o pădure la Cornățelū.

Duca, care avea sub comanda sa 400 de arnăuți și 25 de Albanesi, se bătut cu turcii vre-o două ore în pădurea Cornățelū. În astă luptă se ucidū și se rănescū vre-o 15 turci. Victoria ar fi fostū de sigurū a Eteriștilorū; dar Duca, spăimēntatū de numărulū turcilorū, dete semnalulū de retragere.

Lupta fu multū mai seriōsă la mănăstirea Nucetu; ea ținu de la răsăritulū sōrelui pēnă dupe amiadī. Dintre turci căduse peste o sută, morți și răniți și fōrte puținī dintre Eteriști. Dar Orfano, spăimēntatū și elū de numărulū turcilorū și sfirșindū și muniția, părăsește mănăstirea. Ión Colocotroni și Lahini erau fortificați în mănăstire cu 300 ostași. Ei se luptarā pēnă la apusulū sōrelui, dar sfirșindū și ei munițiunile, fugirā nōptea la Tirgoviște.

Ipsilanti voia să reîncēpă lupta a doua zi, însă cei doi comandantī se opuserā, adresandū lui Ip-

silanti vorbe impertinente. În nóptea de 28 Maiū se ține unū consiliū de resbelū in care se decide ca Eteriștii să trecă cu tótă óstea la Rîm-necu-Vilci unde, ajutați de situația locurilor și de óstea lui Tudor; vor lupta mai cu succesū in contra turcilorū.

Óstea se împarte in doă corpuri; unulū sub comanda lui Duca, celū-l'altū sub comanda lui Ipsilanti, Caravia, Orfano și alții. Acestū din urmă corpū căta să trecă la Pitești, spre a se uni acolo cu corpulū lui Duca, cu al lui căpitanū Iordache și cu al lui Hagi-Prodan. Corpulū lui Duca trebuia să vie la Pitești pe drumulū Găeștilorū. Dar Duca, Gheorghe Manu și alți comandiri tugară din Pitești in Transilvania.

La 29 Maiū, Chehaia-bei intră in Tirgovește care era deșartă de locuitorī. Óstea sa se aședă in tabără pe câmpia de la Suseni. In acea și Ghencea merge de se închină lui Chehaia cu căți va ostași d'ai lui Savă. A doa și, Sava cu Deli-Bașa Mihale și cu Ciuciuc Ciolacū, insoțiți de Udrischi și de Tagir-Aga, vine in fruntea a 1000 de Arnăuți și Albanesi călari și se închină lui Chehaia-bei care îi primește cu multă bună-voință.

Peste câte-va zile Chehaia-bei plécă cu tótă óstea la Pitești, in góna rebelilorū. Dar la Găești află că Ipsilanti trecuse Oltu. Tot aci elū priimește ordinū de la pașa de la Silistra să mérégă îndată la București să guvernese țera până la

venirea noului domn. Chehaia dă comanda a 3000 turci lui Siricoglu care împreună cu óstea lui Sava, să se ducă în góna rebelilor.

Áncă de pe la începutul lui Martie, Tudor numise pe Solomon ca comandantú supremú al Olteniei și îlú trimisese la Craiova ca să observe de acolo mișcările Turcilorú și să le opréscă trecerea peste Dunăre. Pe lângă óstea sa de Pandurí, i se mai dete de Tudor áncă vre-o sută de Sárbí și Arnáuți.

Cátre finele lui Aprilie Turcií de la Adacale, de la Cladova, de la Vidinú, de la Rahova și de la Nicopole trecuserá Dunărea. Óstea otomaná de la Vidinú, care trecuse în România pe la Calafat, era precedatá de o ante-guardá de 200 turci.

Pandurii de la Calafatú se retragú la satulú Cle-novulú. Aci ei se unescú cu céta lui Anastasie Mihaloglu de 150 bulgari și Pandurí și aștéptá sosirea turcilorú. Págánii nu întárđiazá de a veni. Revoluționarii se luptá cu multá vitejie. Ca la 130 turci cadú morți și rániți. Din partea creștinilorú căđurá numai doi morți și 16 rániți. Turcií carí scápase, ca la 70, se închise în biserica satulú. Încongiurați acilea de Solomon, turcií se predará si se liberará fără arme,

O altá cétá de turci se lovescú cu Solomon, la Cireșú; dar și aci turcií sunt învinși.

Dupe mai multe alte victorii, tóte aceste cete de rebeli, în numéru ca la 650 Pandurí ames-

tecați cu Bulgari și cu greci sub comanda lui Solomon, Mihaloglu, Zotu Diamandi și alții, pornesc către Rîmnicu-Vilci spre a aștepta acolo pe Tudor, despre care aflase că a plecat cu totă oștea sa din București ca să vie peste Oltu. La 26 Maiu, totă acéstă oște tabări pe niște déluri la satul Zăvideni, ca la deuce kilometre de parte de Drăgășani, stând gata de luptă.

Turcii sosesc și ei îndată dupe aceea. Solomon care avea comanda generală, aprinsu de focul juneței și basatu pe vitejia Pandurilor săi, ese din pozițiunea sa cea avantajosă și se coboră în câmpu luciū ca să atace pe dușmani. Turcii, în număr ca la 3000 avëndu și tunuri, punu oștea lui Solomon la mijlocu.

Solomon a înțelesu îndată marea greșală ce a comisū de a-și abandona pozițiunea strategică ce ocupa. Dar unū vitězū căpitanū știe totū de una să éasă dintr'o situațiune dificilă. Solomon ordonă îndată Pandurilor să spargă rindurile turcilor. Pandurii animați de vocea căpitanului lorū, își facū locū cu iataganulū printre păgăni și își redobândescū pozițiunea de mai 'nainte, perđendū ca la 100 dintr'ênșii. Ei continuară lupta cu succesū până în nópte, dupe care trecură la Rîmnecu.

Pe când Tudor, trădatū de ai săi murea la Tirgovește de mânele grecilor perfidī și asasinī pe care Patria sa îi nutrise și îi adăpostise atata

timpŭ, Solomon și Pandurii sęi făcęu minuni de vitejie peste Oltŭ, fără sã știe nimicŭ de calamitatea ce-ı lovise.

Îndatã dupe arestarea lui Tudor la Golești și predarea lui în mânele Eteriștilorŭ ca sã-lŭ ducã la Tirgovește, Pandurii lui de la Golești furã cõprinși de o cãințã plinã de remușcare. Descuragęți de perderea cãpeteniei lorŭ și ne avęndŭ nici o confiențã în cãpitaniı Greci și sęrbi cari trebuia sã-ı comande, ei începurã a deserta cu cirdulŭ spre a se întõrce pe la casele lorŭ. Astŭfelŭ din 4000 de Panduri ce veniserã cu Tudor la Golești nici pe jumętate nu rēmãsesese ca sã continue lupta cu pãgãniı.

Desertorii cari se întõrserã peste Oltŭ, deterã alarma despre prinderea lui Tudor. Acęsta demoralisã fõrte mult și pe Pandurii lui Solomon și ai celorŭ-l'altți cãpitani și începurã și ei sã se întõrcã pe la casele lorŭ.

Pe cãnd Solomon se afla ancã la Rãmneçŭ priimește o scrisõre de la Ipsilanti și cãpitanŭ Iordache, trimisã prin curierŭ inadinsŭ. Prin acea scrisõre pe de o parte îi lãuda vitejia cu care s'a luptatŭ în contra Turcilorŭ, iar pe de alta îi anunța cã Tudor este prizonierulŭ lorŭ și-lŭ invitã sã vie acolo cu õstea sa pentru a lupta împreunã în contra Turcilorŭ.

Solomon rēmase înmãrmuritŭ la acęstã navelã; dar cãnd peste trei ñile aflã și despre asasinarea lui Tudor, hotãrirea lui fu luatã. Elŭ adunã

la sine pe toți căpitanii săi, le face cunoscută nefericirea ce i-a lovit și-i întreabă dacă mai trebuie să lupte în contra Turcilor alături cu Grecii.

Căpitanii răspund cu toții că ei nu se bat sub Ipsilanti, că ei au familia în țară și nu vor a le espune la robia Turcilor. Prin urmare ei conchid că să se întorcă prin păduri în sânul familiilor lor. Solomon care aprobă hotărârea lor, pleacă la Cozia însoțit de mai mulți Panduri. Aci el asigură pe toți că Muscalii nu vin să se bată cu turcii. De la Cozia Solomon, însoțit de vre-o 50 Panduri devotați, trece în Austria de unde se întorce tocmai în August 1826.

§ III

Ipsilanti trece cu oștea peste Oltu la Rîmnicu. Bătălia de la Drăgășani. Mavroforii. Alexandru Ipsilanti fuge în Transilvania.

Dupe fuga sa din Tirgovește (28 Mai) Ipsilanti trece la Câmpu-Lungu, iar de aci la Argeșu. Ipsilanti dă comanda batalionului sacru fratelui său Necolae; iar el, unindu-se cu corpul lui Căpitanu Iordache, pleacă la 1 Iunie spre Rîmnicu-Vilci.

Ante-guarda oștei lui Ipsilanti trecuse deja Oltu pe la finele lui Mai; iar Ipsilanti cu corpul armatei sosește în marginea Oltului la 3 Iunie, de unde apoi la 4 Iunie trece Oltu și se aședă la Rîmnicu.

Dupe trecerea lui Solomon în Austria, parte din pandurii săi cari mai voiaŭ să continue lupta cu turcii, se puseră sub comanda lui Mihaloglu. Când se auđi despre sosirea lui Ipsilanti peste Oltŭ, bucuria fu generală, căci toți credeau că elŭ vine cu Muscalii. Dar când Pandurii vedură că nici Tudor nu era cu Ipsilanti, ei se intristară și se descurajară foarte multŭ.

Vre-o 40 de panduri, mai toți căpitani d'ai lui Tudor adresară lui Ipsilanti o petițiune prin care îi cereau să le dea pe Tudor, la vocea căruia ei se sculase și în care aveaŭ mare încredere. Ipsilanti se afla foarte turburatŭ la cetirea acestei petiții; dar sperândŭ că va putea amăgi pe Panduri, le duse: că Tudor este chematŭ în Rusia de împăratulŭ Alexandru, că va trimite petițiilor acolo și Tudor nu va întârđia să vie.

Căpitani nu numai că înțeleseră viclenia Fanariotului, dar se și convinseră că Tudor era deja răpusŭ, dupe cum se auđise din svenŭ publicŭ. Acesta făcu pe mulți panduri ca să deserteze.

Una din bătăliile cele mai însemnate ale Eteriștilorŭ, dar totŭ de odată și cea mai nefericită care merită a fi mențioată, este aceea de la Drăgășeni. La 6 Iunie, o óste de 2000 turci ocupase Drăgășeni. Căpitanŭ Iordache luase poziție pe o movilă d'asupra orașului Drăgășeni, pentru a apăra unŭ podŭ peste unŭ locŭ băltosŭ;

iar N. Ipsilanti și Caravia se aședară în fața Drăgășenilor, la marginea unui șanțu ce se lega cu podu.

Oștirea Eteriștilorū, afară de pandurī, număra ca la 5000 pedestri, 2500 călăreți și 5 tunurī. Turcii erau numai vre-o 2000 și fără tunurī. În ziua de 7 Iunie se începură escarmușurile, ocupându-se de pozițiunile favorabile pentru a pune pe turci la mijlocū.

Tôte dispozițiunile erau bine luate și victoria ar fi încoronatū coragiulū creștinilorū, dacă Caravia, aflându-se în stare de beție, nu ar fi atrasū desastru asupra ôstei creștine.

Comandantulū turcilorū, Carafeiz, care se întărise în Drăgășeni, deduse focū la mai multe case, ca să pôta opera fără obstacolū. Caravia, care era cu capulū aprinsū de beătură, luă acestū incendiū ca unū semnū de fugă al turcilorū. În furia lui cea necumpătată, Caravia, comandă celorū 800 călăreți ce avea sub dēnsulū să trecă podulū. Turcii cari veniseră pe josū la luptă se retrag d'ânaintea furiei dușmanului. Caravia luândū acēstă stratagemă a turcilorū dreptū frică, dă și mai multū năvală asupra lorū. Dar turcii încălecând iute pe cai, dau năvală asupra Mavroforilorū și le face o confusiune teribilă.

N. Ipsilanti ne putândū opri pe Caravia de la ataculū său celū necumpănitū, este nevoitū să intre în luptă cu batalionulū Sacru. Turcii

din Drăgășeni, chemă în ajutoru pe turcii din mănăstirile, Șerbăneștii, Strejeștii și Manu și punu pe gónă trupa lui Caravia.

Timpulü era förte ploiosü, dar Mavroforii se luptarä vitejește; cu töte astea ei furä învinși și puși pe gónä. Mavroforii ar fi fostü estersinatü pänä la unulü, daca nu venea căpitanü Iordache să opréscä pe turci din gónä și să le dea pasü să fugä. N. Ipsilanti scäpă ca printr'o minune; Caravia dosește din luptä, iar oștenii lui se risipescü prin munți.

Victoria strălucită ce turcii căștigase pe neașteptate asupra Eteriștilorü, plöia care imuiase prafulü de pușcă, care făcuse drumurile impracticabile, fuga lui Caravia și risipirea östei sale, înfrängerea batalionului sacru, perderea totalä a munițiunei, furä atâtea cause cari nu mai permisärä reinceperea luptei a doa di, dar care puse capätü campaniei eteriștilorü din Romänia.

Pe când batalionulü sacru și cea-l'altä öste a Eteriei mureau ca eroi și ca victime inocente pe câmpulü de bätäe de la Drăgășeni, *vitezulü* generalisimü Alexandru Ipsilanti, sta în depärtare de trei ore de câmpulü luptei!

Mulți din Eteriști cari scäpaserä prin fugä de iataganulü pägänului se reträseserä în mănăstirea Cozia. Ipsilanti vine și elü aci la 29 Iunie însoțitü de frațiilü și favorițiilü sei. Ipsilanti ședü la Cozia patru zile. În acestü intervalü elü trimise pe secretarulü säu Lassani la vama aus-

triacă ca să obție permisiunea de a trece în Austria. Dupe ce Ipsilanti dobândi permisiunea de trecere, fugi într'o nópte cu favoriții săi peste granița, lăsându pe toți cei-l'alți în voia întemplării.

Astü-felü își îndeplini Alexandru Ipsilanti înalta misiune ce-și impusese de a libera Grecia de sub jugulü păgânilorü. Elü a începutü ca unü tanfaronü și a terminatü ca unü lașü aventurarü.

§ IV

Căminarulü Sava.

Sava dä gönä Eteriștilorü în unire cu turcii. Sava, Ghencea și Mihale asasinați de Chehaia-Beș. Terórea în București. Lupta eroică a lui Anastasie himariotu. Pórta recunóște Românilorü dreptulü de a-și alege pe Domnü. Banulü Grigore Ghica numitü Domnü alü Munteniei.

Âncă de la ridicarea stindardulü revoluțiunei, Sava jucase unü rolü de duplicitate. Elü se dedea când de partida lui Tudor când de a lui Ipsilanti; dar în inima sa Sava trăda pe amendoi. Dupe mórtea lui Tudor Sava avea să înșele numai pe Ipsilanti, până a veni momentulü favorabilü ca să-și rupă masca.

Am vedütü că la 16 Maiü, Sava plecase cu óstea lui la Tergovește ca să se pue sub ordi-nile lui Ipsilanti. Dar în locü de a face acésta,

elū tăbărăse mai înainte la comuna Văcăreștii de lângă Tergovește, apoi se întărise cu tătă óstea sa în mănăstirea Mărgineni, așteptându în rezervă cursul evenimentelor pentru a lua hotărîre decisivă. Acéstă đî nu întărdie multū.

Când armia turcéscă se apropiase de Tergovește, Ipsilanti chemase în doé rîndurî (la 25 și 26 Maiū) pe Sava ca să vie cu óstea sa în ajutorulū Eteriștilorū; dar elū rămăsese impasibilū la aceste călduróse apelurî.

Dupe plecarea lui Ipsilanti cu tătă óstea din Tergovește ca să mērgă peste Oltū, spre a lupta mai cu succesū în contra turcilorū, Sava mersese de se închinase cu tătă óstea sa (30 Maiū) lui Chehaia-bei, care ocupase Tergoveștea. Acum Sava își trăsese linia sa de conduită; elū se pusese sub stindardulū Semiluneî pentru a se bate în contra creștinilorū, cu speranță că prin turcî își va satisface aspirațiunile ambițióse de care se nutrea.

În noua situațiune în care intrase, Sava, ca toți renegații, trebuia să dea turcilorū dovadă de bună credință, de devotamentū și de vitejie. Elū dar, împreunându-și óstea cu a lui Sericoglu căruia Chehaia-bei îi dedese sub comandă 3000 de turcî, plécă în góna creștinilorū.

În marginea Dâmboviței, Sava ajunge de pe urmă postū-guarda lui Ipsilanti. Vre-o 60 de Mavroforî se inecară în Dâmbovița, voidū să scape

de mórte; vre-o 20 alții cadú în mânele dușmanilorŭ. Sava le tae capetele pe care le trimite lui Chehaia-bei, ca să se recomande.

Sava luându-se în góna lui Ipsilanti care trecuse Oltulŭ, sosi tocmai dupe învingerea Eteriștilorŭ la Drăgășeni. Elŭ nu avea acum de câtŭ să urmărească sfaramăturile óstei Eteriștilorŭ cari dupe fuga lui Ipsilanti rătăceaŭ prin munți și se adăposteaŭ prin mănăstiri și prin alte locuri strategice.

Sava află că serdarulŭ Iamandi se întărise în mănăstirea Cozia cu 160 Panduri și Bulgari bine armați, avëndŭ și doē tunuri rămase de la Ipsilanti. Sava reclamase onórea ca elŭ singurŭ să învingă și să prinđa pe acestŭ căpitanŭ de insurgenți. Iamandi, luptându-se vitejește doē zile, causă mari perderi în arnăuțiŭ lui Sava. Acesta vedëndŭ că este dificilŭ a învinge pe Iamandi cu armele, alérgă la mijlóce viclene.

Sava adreséză o scrisóre lui Iamandi, dându-i-o peste zidŭ într'unŭ proțapŭ. În acea scrisóre elŭ promitea lui Iamandi cu jurământŭ libertatea sa și a pandurilorŭ sêi, daca se va preda; în fine elŭ îi mai promitea și păstrarea rangului sêu de Kirc-serdar. Iamandi încredëndu-se în promisiunile lui Sava, se predă cu tótă óstea. Dar, Sava, uitându-și jurământulŭ, îlŭ predă în mânele turcilorŭ.

Iamandi cu 70 de panduri și bulgari este tri-

misă în București la Ghehaia-bei. Acesta îi trimite la Silistra, apoi la Constantinople, unde fură toți măcelăriți.

De la Cozia Sava se duce la Aninosa, apoi în alte locuri în góna pandurilor și a grecilor. Dupe ce Sava împreună cu Sericoglu curățiră țera de rebeli, ei primiră ordinu de la Chehaia-bei pe la finele lui Iulie ca să vie în București, spre a fi recompensați pentru serviciile lor.

Sava sosește în Capitală la 5 Augustu și trage dreptu la casa sa din tabaci. Elu era însoțitu de 300 arnăuți pe care îi dete în cuartirū în suburbia Olari și Potropopu. Alți vre-o 600 arnăuți rămaseră la Ciorogărlă.

Sămbătă la 6 Augustu Sava se presintă la Chehaia-bei împreună cu Delibașa Mihale și cu Ghencea. Ei sunt priimiți cu tóte onorurile unor Agale. Dupe aceea Chehaia-bei îi invită pentru a doa și spre a fi îmbrăcați cu caftanu din ordinulū Sultanului.

Duminică, 7 August, pe la orele 10, Sava, indemnatu de Udriski, se duce la Chehaia-bei. Elu era călare într'unu costumū strălucitu, însoțitu de Ghencea și Mihale și de 25 arnăuți din cei mai bravi. Chehaia-bei avea cuartirulū său în casa lui Belu. În curtea acelei case staū înșiruiți ca la 300 turci armați; ei priimiră pe Sava cu onorurile militare. De ambele laturī ale scării precum și în sala din capulū scării erau înșiruiți turci armați de amēdoe părțile.

Pe când Sava, însoțitū de Ghencea și Mihale se găteaū să intre în camera lui Chehaia-bei, se aude o detunătură de puscă. Sava cade mortū îndată; Mihale se apără cu sabia până în capulū scării unde cade mortū, iar Ghecea, voindū să sară pe feréstră, cade străpunsū de mai multe glónțe.

Când se aude pocnetulū armelorū din sală, turcii cari erau în curte începū măcelulū asupra arnăuților lui Sava. Din 25 numaī doi scapară. Ei alergară să dea de știre camarașilor lorū, despre trădarea turcilor.

Mórtea lui Sava se respândi în tótă Capitala ca prin electricitate. Chehaia-bei temendu-se ca Arnăuții lu Sava să nu se scóle cu armele ca să răsbune mórtea șefului lorū, promise turcilorū sēi câte o mahmudea (25 lei) pentru fie-care capū de arnăutū. Atunci terórea cea mai înfri-coșétă domnea pe tóte stradele Bucureștilorū.

În cursū de trei ore câtū a duratū acéstă orgie de sânge, multe capete creștine aū căđutū sub paloșulū păgănilorū. Turcii, coprinși de dorința căștigului, tăia capulū orī-cui îi eșia înainte, fie arnăutū saū nu, și alerga la pașa ca să-și priiméscă mahmudéoa. În mai puțin de trei ore o piramidă înflorátore se făcuse la scara casei unde ședea Chehaia-bei. Când se numerară capetele din care se formase acea piramidă, se vėđu că numėrulū lorū era de trei ori mai mare de câtū numėrulū arnăuților lui Sava.

Înspăimēnțați de acestū flagelū care căđuse

asupra locuitorilorŭ Capitalei, Băltărețu, Udriski și cățî-va boeri curagioși alergară la Chehaia-bei și-î cerură să facă să inceteze aceste cruđimî in-grozitóre. Chehaia, convinsŭ și elŭ de abuzulŭ ce se făcuse, dete îndată ordinŭ prin pristavi ca nimeni să nu mai aducă vre-unŭ capŭ de omŭ, sub pedépsă de mórte.

Arnăuții lui Sava, terorisați prin asasinarea șefilorŭ lorŭ și prin proscricțiunea capetelorŭ lorŭ, nu mai cugetară de cătŭ cum să-și scape viața prin fugă. Unii fugiră prin viile d'imp-rejurulŭ Bucureștilorŭ, alții se ascuseră prin piv-niți și prin podurile caselorŭ; iar vre-o 30, cu Anastasie Himariotulŭ în frunte se inchiseră în turla bisericii Olteni.

Aci ei ținură o đî și o nópte o luptă crâncenă cu 200 turci ce aveau și doă tunuri. Arnăuții, ca să atragă pe turci aprópe de dênși, aruncau josŭ vasele și ornamentele bisericeii asupra că-rora turcii alergau cu grămada ca să le adune. Arnăuții descărcau armele asupra lorŭ și îi se-cerau ca iarba.

În fine Turcii isbutiră cu cele doă tunuri să aprinđă turla și ușile bisericeii. Arnăuții, vedên-du-se la extremitate și fiind-că isprăviseră și pra-fulŭ de pușcă, hotărără să móră ca eroi. Ei își puseră iataganele în gură și-și luară pistólele în mână, apoi deschidêndŭ ușile bisericeii fără veste, sloboziră mai ântăiu pistólele în grămada Turci-lorŭ, făcêndŭ unŭ golŭ simțitorŭ și puindu-î unŭ

momentŭ în invelmăşelă. Dupe aceea cu iataganele în mână măcelăriră pe Turci până ce forţele se sleiră şi cădură cu armele în mână.

Din cei 30 de Arnăuţi numai doi putură scăpa cu viaţă ; iar numărul Turcilorŭ morţi şi răniţi se urca la vre o 800 sute.

Pe la finele lui Septembrie se dete amnistie generală. Cu tóte astea, prin abusŭ, totŭ mai continuară uciderile în contra celorŭ bănuiti ca rebeli, până la finele lui Octombrie.

În fine revoluţiunea era învinsă cu desăvârşire şi ţera trebuia acum să intre în starea ei normală de pace şi stabilitate prin numirea unui Domnŭ.

Pórta se convinsese pe deplinŭ din trista experienţă ce făcuse, că domniŭ fanarioţiŭ căroră ea dedese în cursŭ de unŭ secolŭ acéstă nefericită ţeră în exploatare, erau perfidiŭ şi ingraţi. Pe de altă parte ea se încredinţă, mai cu sémă dupe asasinarea lui Tudor, că Româniŭ îi erau credincioşi şi devotaţi. De aceea, chiar în interesulŭ ei propriŭ, Pórta se decise să redea Românilorŭ dreptulŭ ce-lŭ avusese din vechime de a-şi alege pe Domnŭ.

În urma ordinului ce priimise de la Sultanulŭ, Paşa de la Silistra, la 23 Martie 1822 ordonă ca şapte boeri din Muntenia să mérgă la Constantinopole, fiindŭ chemaţi de Sultanulŭ în interesele ţerii.

Boeriŭ, sfātuindu-se între dênşii, aleseră ca s

mérgă la Constantinopole pe, Banulŭ Grigorie Ghica, Banulŭ Barbu Văcărescu, Vorniculŭ Nicolae Golescu, Spătarulŭ Scarlat Mihălescu, Cluceru Mihăiță Filipescu, Cluceru Filip Lenși și pe Căminarulŭ Ión Cocorescu.

Acești trimiși ai țării la Constantinopole pre-sintară Sultanului unŭ memoriŭ în care expuneaŭ, în 21 de articole, reformele de care țera avea nevoie, în urma evenimentelorŭ ce trecuse peste dēnsa.

Cei șapte boeri ai țării așteptară doă luni și jumătate la Constantinopole decisiunea Sultanului. În ziua de 1 Iulie, Pórta, numește Domnŭ în Muntenia pe unulŭ din cei șapte boeri, pe banulŭ Grigorie Ghica. La trei Iulie noulŭ domnitorŭ este îmbrăcatŭ cu caftanŭ de către Sultanulŭ, dupe care, la 11 Augustŭ, plecă din Constantinopole.

Elŭ sosește la Silistra la 27 Augustŭ, unde întârziadă 13 zile. În fine la 9 Septembrie Pașa Silistrei îi dă semnele domniei. Ghica își face intrarea în București în ziua de 13 Septembrie 1822.

Cu venirea lui Grigore Vodă Ghica pe tronulŭ Munteniei se începe o eră nouă pentru România. Spiritulŭ naționalŭ, deșteptatŭ prin școla lui Lazărŭ, și cultivatŭ în urmă cu mare zelŭ și devotamentŭ de discepolulŭ său, Ión Heliade Rădulescu, începe a lua o desvoltare prodigiósă.

Cultura limbei naționale, operă totŭ a nemu

ritorului nostru I. H. Rădulescu, a dat naștere la dezvoltarea literaturii române, care a pregătit spiritul pentru o stare de lucruri mai conformă cu ideile secolului. Artele, științele și industria încă începuseră a lua naștere și a se dezvolta în țară.

Iar mișcarea politico-socială de la 1848 a dat o lovitură mortală protectoratului ucigător al Țării și sistemului oligarhic, corupt și degradator care apăsa de atâta timp asupra poporului Român. Această importantă și memorabilă mișcare națională deschise poporului Român porțile acelui mare viitor care ne-a adus treptat la starea politică și socială de astăzi.

FINELE VOLUMULUI III

